

Media in beweging

**22 journalistieke experimenten
om burgerparticipatie te versterken**

Koning
Boudewijnstichting

MEDIA IN BEWEGING

22 journalistieke experimenten om burgerparticipatie te versterken

Een uitgave van de
Koning Boudewijnstichting,
Brederodestraat 21
te B-1000 Brussel

Ook beschikbaar in het Frans onder de titel: *Des Médias qui font bouger. 22 expériences journalistiques favorisant la participation citoyenne*

Auteurs

Nico Carpentier, docent communicatiewetenschappen aan de KUB en aan de VUB
Benoît Grevisse, professor aan het département de communication de l'UCL

Redactionele ondersteuning

Ivo Adriaenssens

Vertaling

Pascal Cornet

Coördinatie Koning Boudewijnstichting

Gerrit Rauws, directeur
Tinne Vandensande, projectverantwoordelijke
Anne-Françoise Genel, projectverantwoordelijke
Rik Vanmolkot, extern medewerker
Greet Massart, assistente

Grafische vormgeving en druk

GraphiCity-ConceptDesign

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website www.kbs-frb.be of worden besteld:
on line via www.kbs-frb.be
per e-mail naar publi@kbs-frb.be
telefonisch bij het contactcentrum van de Koning Boudewijnstichting,
tel. + 32-70-233 728, fax + 32-70-233 727.

Wettelijk depot D/2004/2893/03
ISBN 90-5130-450-1
NUR 810

Februari 2004

Met de steun van de Nationale Loterij

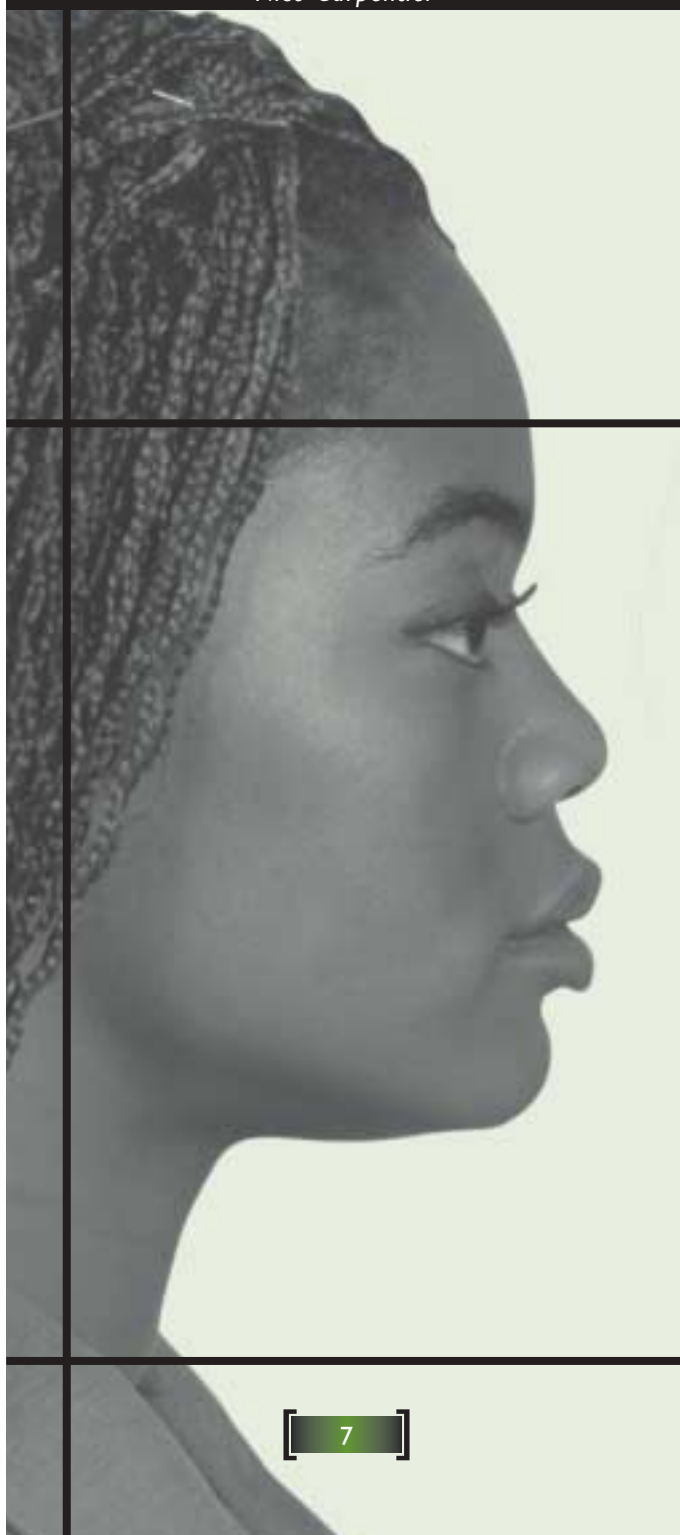

INHOUD

■ Inleiding	7
■ Hoofdstuk 1: Participatie en de media	13
■ Hoofdstuk 2: De mediaprojecten in Vlaanderen	37
■ TV Limburg	39
Burger-Zin	
■ Divazine	47
D-Files	
■ Het Belang van Limburg	55
Lekkere Letters	
■ Het Nieuwsblad	63
Jonge stemmen	
■ Radio1	69
De week van de verkeersveiligheid	
■ Gazet van Antwerpen	73
Stadsklap	
■ Indymedia	79
Het Mediacircus	
■ Internationaal Perscentrum Vlaanderen	89
Leeromgeving Media	
■ Belga	97
Allochtone journalisten maken Belga-nieuws	
■ TV Brussel	103
Prisma	
■ VRT	113
Ontmoetingsdagen allochtonen en media	
■ Hoofdstuk 3: De mediaprojecten in de Franse Gemeenschap	121
■ Fédération des Télévisions Locales	123
Profielen - werken aan participatie	
■ La Libre Belgique	129
De School op haar kop	
■ De overige projecten in het kort	135
■ Hoofdstuk 4: Prijsuitreiking of laboratorium voor nieuwe journalistieke methodes?	139
■ Hoofdstuk 5: Naar een meer democratische mediaorganisatie	147
■ Media in beweging samengevat	153

INLEIDING

Nico Carpentier

Aan massamedia wordt een belangrijke rol toegeschreven in de hedendaagse cultuur. Ze zijn de waakhonden van het politieke systeem en informeren ons over de verwezenlijkingen en tekortkomingen van dit systeem. Ze zijn bron van amusement en plezier, en functioneren als hedendaagse vertellers van verhalen. Soms zijn ze nog onze 'transmoderne leraars' (dixit John Hartley'), die ons in staat stellen onze kennis over de samenleving uit te breiden, zonder dat ze in

een al te paternalistische toon vervallen. Ze behoren tot de belangrijkste publieke sferen waar discussie, dialoog en debat gevoerd kunnen worden. Ze bieden ons een band aan met de samenleving waarin we leven en tonen ons welke waarden, levensstijlen en (sub)culturen hier beleefd worden. Ze maken het ons met andere woorden mogelijk te participeren in een democratische samenleving.

Tegelijk krijgen diezelfde media ook heel wat kritiek te verwerken. Gezien hun belangrijke maatschappelijke rol worden de informatie en de representaties die ze over sociale, politieke en culturele realiteiten aanbieden terecht met argusogen gevolgd. Hierbij is het niet alleen belangrijk te focussen op wat getoond en besproken wordt. Ook de manier waarop dit gebeurt is cruciaal, samen met wat er niet getoond en besproken wordt. Er is dan ook nog veel ruimte voor verbetering.

Het uitgangspunt is dat de mainstream media - gezien hun specificiteit - een grote sociale en democratische verantwoordelijkheid meedragen. We kunnen binnen een democratische samenleving niet louter de klemtoon leggen op de rol van het politieke systeem, maar moeten verder kijken naar andere actoren in het maatschappelijke veld, zoals de massamedia. Hun functioneren is ook in sterke mate bepalend voor de democratische kwaliteit van een hedendaagse samenleving. Dat functioneren behelst zowel de producten die ze afleveren als hun (interne) werking. Er is met andere woorden vanuit een democratisch perspectief zowel een product- als een procesmatige benadering van dit functioneren nodig. De achterliggende vraag is hoe de mainstream media (binnen hun specifieke context en met respect voor hun eigenheid) deze sociale en democratische verantwoordelijkheid concreet kunnen opnemen en verbreden. Hoe kunnen zij de maatschappelijke participatie verstevigen en een actief burgerschap bevorderen?

Campagne 'Media en burgers'

Binnen de campagne *Media en burgers* van de Koning Boudewijnstichting werd met de actie *Tussen woord en daad* getracht een antwoord te bieden op deze complexe vragen, zowel theoretisch als praktijkgericht. In een eerste fase werd in 2001 een zo breed mogelijke typologie opgesteld van participatie- en democratieversterkende journalistieke praktijken. Het resultaat van dit werk is terug te vinden in de publicatie *Tussen woord en daad. Journalistieke praktijken die de betrokkenheid van de burger vergroten* (van Nico Carpentier, Benoît Grevisse en Michaël Harzumont) die begin 2002 verscheen.

Deze typologie van journalistieke praktijken structureerde in belangrijke mate de tweede fase. In februari 2002 lanceerde de Koning Boudewijnstichting een oproep tot de mainstream media, om de in het boek beschreven mogelijkheden om te zetten in journalistieke praktijk. Deze oproep werd ondersteund door vier seminars. Daar werden alle met de typologie aangereikte mogelijkheden voorgesteld aan de geïnteresseerde mediaprofessionals.

Aan Nederlandstalige zijde werden 18 dossiers ingediend. Aan Franstalige zijde waren het er 19. Opvallend was de grote variëteit aan mediaorganisaties en hun partners. In beide gevallen werden 11 dossiers geselecteerd door een onafhankelijke jury². Ze werden gefinancierd voor een totaalbedrag van respectievelijk 197.950 en 217.957 euro. De ondersteuning bleef echter niet beperkt tot financiering van de projecten. In de loop van 2003 werden de mediaprofessionals en partners van de geselecteerde projecten samengebracht in zes workshops³, met extra training, zelfanalyse en ervaringsuitwisseling als doelstellingen. Na afloop van de projecten werd dit principe van zelfanalyse voortgezet, door de verschillende projecten zelf een SWOT⁴-analyse te laten uitvoeren, weliswaar op basis van een vooraf opgestelde vragenlijst.

Deze zelfanalyses vormen een substantieel onderdeel van dit eindverslag over de projectoproep *Tussen woord en daad*. Ze zijn hier echter niet in hun oorspronkelijke vorm terug te vinden, maar herwerkt tot een zo coherent mogelijk geheel dat voldoende aandacht heeft voor de sterktes én zwaktes van deze projecten, binnen de context van de oorspronkelijke typologie. Hierbij werd steeds dezelfde structuur gebruikt: eerst een algemene projectbeschrijving, gevolgd door een beschrijving van de participatieve en democratische dimensies van het project, dan de lessen die door de betrokken mediaorganisatie uit het project werden getrokken, een voorbeeld en tot slot de contactfiche van het project. De gewijzigde versies werden steeds ter goedkeuring voorgelegd aan de betrokken mediaprofessionals.

In dit verslag wordt de klemtoon gelegd op de 11 projecten van de Nederlandstalige media. Ze passeren stuk voor stuk zo gedetailleerd mogelijk de revue⁵. Zij worden aangevuld met de uitvoerige beschrijving van 2 Franstalige projecten en een samenvattend overzicht van de 9 overige⁶.

Deze projectbeschrijvingen worden voorafgegaan en gevolgd door meer beschouwende teksten die een overkoepelende reflectie bevatten over de mogelijkheden voorwaarden van democratieversterkend en participatief werken binnen de media. In deze teksten is ook een beknopte beschrijving van de oorspronkelijke typologie terug te vinden. Het boek wordt afgesloten met een reeks strategische aanbevelingen.

De 22 projecten kort voorgesteld

Ondanks de verscheidenheid die achter de 22 projecten schuilgaat, zijn wel degelijk een reeks clusters te onderscheiden. In het geval van de 11 Nederlandstalige projecten zijn dat er drie, terwijl bij de 11 Franstalige projecten nog een vierde cluster toegevoegd moet worden.

Een eerste groep van de Nederlandstalige projecten richt zich op de problematiek van de gebrekkige toegang en representatie van allochtonen tot en in de media. Zowel het Belga-project, als de projecten van TV Brussel, TV Limburg en de VRT kunnen tot dit domein gerekend worden. Ook de Gazet van Antwerpen focust met haar *Stadsklap*-project voor een belangrijk deel op deze problematiek. Wanneer de emancipatieproblematiek breder wordt ingevuld, kunnen ook Divazine (man-vrouwrelaties) en Het Belang van Limburg (laaggeletterden) onder deze noemer worden gebracht.

Een tweede - deels overlappende - groep van projecten wil de participatie door leden van hun publiek(en) stimuleren. TV Limburg laat lokale groeperingen en verenigingen televisieprogramma's maken, de Divazine-lezeressen worden mee interviewer en producent, het jongerenpanel van het Nieuwsblad praat over heikele politieke thema's, de Basededucatiecursisten schrijven artikels voor het Belang van Limburg, de Indymedia-cursisten schrijven, fotograferen en filmen voor de Indymedia-website en de VRT - Radio 1-luisteraars discussiëren mee op het webforum.

Een laatste groep projecten draagt een educatieve stempel. Het hierboven reeds vermelde Indymedia-project is vooral gericht op workshops en mediatraining, ook de twee stageprojecten (van TV Brussel en Belga) zijn uiteraard educatief van opzet. Ten slotte hoort ook de samenwerking van Het Belang van Limburg met Basededucatie Limburg thuis in deze cluster. Het is opvallend hoe vaak jongeren expliciet tot de projectdoelgroep worden gerekend en hoe zelden daarvoor (zeker in vergelijking met de Franstalige projecten) het onderwijssysteem als kanaal of partner wordt gekozen. Het enige project dat zich expliciet naar het (traditionele) onderwijs richt, is *Leeromgeving media* van Internationaal Perscentrum Vlaanderen (IPV).

Het merendeel van de Franstalige projecten kan op een vergelijkbare manier worden ingedeeld. In de emancipatorische cluster komt hier vooral de klemtoon te liggen op maatschappelijke achterstelling (zonder specifiek te focussen op de maatschappelijke achterstelling van allochtonen). No Tél en Antenne Centre zijn de twee regionale omroepen die met hun projecten uitdrukkelijk deze doelstelling ondersteunen.

Een vergelijkbaar uitgangspunt hanteert het *Profils*-project (verderop toegelicht onder de titel Profielen) van de Fédération des Télévisions Locales, met werkzoekenden als specifieke doelgroep. Als deze cluster ruimer

ingevuld wordt, in functie van positieve beeldvorming over maatschappelijke groepen zoals (schoolgaande) jongeren en vrouwen, kunnen ook de projecten van La Libre Belgique (L'école en boîte - verderop toegelicht onder de titel De school op haar kop), van RTBF Radio (Quand les jeunes s'en mêlent), van Le Ligueur (Parents, comment répondre à vos jeunes devenus électeurs) en van Femmes d'Aujourd'hui (Solitude: ensemble agissons) erbij worden ondergebracht.

Ten tweede is ook bij de Franstalige projecten een participatieve cluster aanwezig. De hierboven vermelde projecten van No Télé, Antenne Centre en de Fédération des Télévisions Locales hebben ook elk een sterk participatieve inslag. In het geval van het *Profils*-project wordt bijvoorbeeld de participatieve redactie geïntroduceerd, waar zowel journalisten als participanten een actieve rol in kunnen spelen. Een vierde project dat hier een vermelding verdient, is Télévesdre dat de discussie met zijn kijkers aangaat over het eigen functioneren. Ook de projecten die zich op scholen richten, horen tot deze cluster. In de projecten van Sud Presse en Le Soir krijgen leerlingen de kans om mee te

werken aan de productie van een deel van de krant (Sud Presse), of aan een aparte bijdrage (6T van Le Soir / Spirou). Ook het project 'De school op haar kop' van La Libre Belgique, een maandelijks feuilleton over een school, wordt de leerlingen expliciet inspraak verleend.

Twee van deze laatste drie projecten (Sud Presse en Le Soir) horen tegelijk ook thuis in de educatieve cluster. In tegenstelling tot de Nederlandstalige projecten (met het IPV-project als uitzondering) richten zij zich wel tot het traditionele onderwijs, waarbij vooral de projecten van Sud Presse en Le Soir zichzelf binnen een educatief kader plaatsen. In de afgeleverde producten gaat tegelijk veel aandacht naar de inbedding van de scholen in een lokale gemeenschap. Behalve de projecten van Sud Presse en Le Soir, heeft ook het project van Antenne Centre een educatieve ambitie in het kader van de permanente vorming.

In tegenstelling tot de Nederlandstalige projecten, hebben de Franstalige nog een vierde cluster. Die kan onder de noemer 'service' worden gebracht. Enkele projecten hebben de duidelijke ambitie om hun publiek een vorm van dienstverlening aan te bieden. Le Ligueur probeert ouders de middelen aan te reiken om hun kinderen de basiskennissen van een democratie bij te brengen, Femmes d'Aujourd'hui probeert haar lezers middelen aan te reiken om eenzaamheid te bestrijden, de Fédération des Télévisions Locales zendt aan de tewerkstellingsproblematiek gerelateerde informatie uit en Bel-RTL, ten slotte, probeert zijn luisteraars concrete oplossingen aan te reiken voor de problemen die zij te berde brengen.

Doelstellingen van 'Media in beweging'

De bedoeling van deze eindpublicatie is in de eerste plaats demonstratief. In dit boek wordt getoond dat binnen deze verschillende mediaorganisaties de bereidheid aanwezig is om te experimenteren met nieuwe benaderingen waarbij de publieken meer worden gezien als actief (als interpretant en als participant), als burgers (en niet louter als consument) en als meerlagig (en niet louter als een massa van anonieme individuen). Deze demonstratieve component speelt ook een rol op het vlak van participatie aan en in de media. Vaak wordt beweerd dat meer uitgebreide vormen van participatie niet tot de mogelijkheden van de hedendaagse mainstream mediaorganisatie behoren. Deze projecten (en de vele buitenlandse voorbeelden⁷) tonen elk op hun eigen manier aan dat - met de nodige goede wil, additionele financiering en begeleiding - meer fundamentele vormen van publieksparticipatie wel degelijk binnen het bereik van de hedendaagse media liggen.

Een tweede doelstelling is reflexief. Met dit boek wordt duidelijk gemaakt dat de termen die we in deze context zo vaak gebruiken (soms zonder er nog bij stil te staan) uitermate complex, meerlagig en ideologisch geladen zijn. Democratie, participatie, inspraak, betrokkenheid, actief-zijn, burgerschap en publiek zijn stuk voor stuk termen die een specifieke, politiek-cultureel bepaalde invulling hebben gekregen. Deze invulling maakt veel mogelijk, maar kan tegelijk ook erg beperkend werken. De in dit boek opgenomen praktijkvoorbeelden en beschouwingen maken duidelijk dat, met een zo open mogelijk vertrekpunt, een aantal van deze connotatieve beperkingen overstegen kunnen worden. We kunnen nog meer democraat worden, niet alleen op macropolitiek vlak, maar ook

op meso- (organisatieniveau) en micro- (individueel) vlak. Dit verdere democratiseringsproces kan met andere woorden ook gerealiseerd worden door binnen welbepaalde sleutelsectoren (zoals de mainstream media) meer democratisch-participatieve praktijken toe te laten en meer publieksgericht te gaan werken en denken. Een verdere democratisering hoeft niet beperkt te blijven tot het hervormen van ons politieke bestel.

Ten derde heeft dit boek ook een conserverende en archiverende ambitie. Met dit project is veel en belangrijke expertise vergaard in het participatief werken binnen een massamediale context. Het boek bevat dan ook een schat aan zeer concrete werkwijzen en methoden, met elk hun voor- en nadelen, die steeds effectief aan de mediapraktijk getoetst zijn. Deze expertise kan in de toekomst niet alleen haar vruchten blijven afwerpen binnen de betrokken mediaorganisaties, maar dient ook voor andere geïnteresseerde mediaorganisaties ontsloten te worden. Vanuit dit opzicht is dit boek een databank van participatieve ideeën die in andere contexten (binnen en buiten de media) toegepast kunnen worden. De namen van de betrokken mediaprofessionals zijn daarom in de projectbeschrijvingen opgenomen. Zo blijven ze aanspreekbaar om met hun vergaarde expertise andere en nieuwe projecten bij te staan.

Tegelijk wil dit boek validerend werken. De opgenomen projectbeschrijvingen zijn erg kort als ze vergeleken worden met de vele uren werk, toewijding en enthousiasme die door de betrokken mediaprofessionals en participanten werden geïnvesteerd. Ook daarom werden de namen van de betrokkenen vermeld in de projectbeschrijvingen. Ere wie ere toekomt: het is voornamelijk hun werk en creativiteit die hier tentoongesteld worden. Verscheidene van de besproken projecten hebben ondertussen ook een prijs in de wacht gesleept, wat de waardering voor deze inspanningen alleen maar onderstreept.

De Koning Boudewijnstichting sluit zich aan bij de dank van de auteurs tegenover alle mediaprofessionals en participanten en ook ten aanzien van Jan Drijvers, extern begeleider van de projectoproep *Tussen woord en daad*.

Op haar beurt wenst de Stichting in het bijzonder de auteurs zelf van harte te danken. Nico Carpentier en Benoît Grevisse hebben een belangrijke inspirerende rol gespeeld in *Media en burgers* en tekenen met dit boek ook voor een geslaagd sluitstuk van deze campagne.

Buiten de hier reeds vermelde personen, dankt de Stichting ook uitdrukkelijk alle andere juryleden voor de investering van hun expertise in de projectselectie.

Noten:

¹ John Hartley is als professor verbonden aan de Queensland University of Technology (Brisbane, Australië) en is auteur van onder meer 'Uses of television' (1999).

² Zie de lijst van de Nederlandstalige en Franstalige juryleden op respectievelijk p. 38 en p. 122.

³ Voor de Nederlandstalige projecten vonden ze plaats op (1) VRT, 20 maart 2003, (2) Gazet van Antwerpen, 28 april 2003 en (3) Belga, 18 juni 2003. Voor de Franstalige media op: (1) KBS, 1 maart 2003, (2) Groupe Rossel (Le Soir), 8 mei 2003 en (3) RTBF, 10 juni 2003.

⁴ SWOT staat voor 'Strengths, Weaknesses, Opportunities & Threats'.

⁵ De projectevaluatie werd op 15 oktober 2003 afgesloten.

⁶ De uitgebreide beschrijving van alle Franstalige projecten is terug te vinden in *Des Médias qui font bouger*.

⁷ Een voorbeeld is het Britse Video Nation project, dat beschreven wordt in het artikel *Beelden van diversiteit. Toegang, interactie en participatie in de "on-line video community Video Nation"* van Nico Carpentier, in het door Hans Waeghe, John Lievens & Rudi Laermans samengestelde boek *Cultuurkijker. Aanzetten voor cultuuronderzoek in Vlaanderen* (Antwerpen, De Boeck, 2003, p. 281-312).

HOOFDSTUK I: PARTICIPATIE EN DE MEDIA

Nico Carpentier

Inleiding

In dit artikel wordt in de eerste plaats teruggegrepen naar de typologie zoals die in het oorspronkelijke rapport *Tussen woord en daad* werd uitgewerkt. De redenen hiervoor zijn ten dele praktisch: de beschrijvingen van de verschillende projecten zijn in sterke mate schatplichtig aan deze typologie. Een korte samenvatting van de typologie is instrumenteel om de beschrijvingen beter te begrijpen. De projecten worden hierbij tegelijk als illustratie¹ van de typologie gebruikt.

Vervolgens wordt in dit artikel ingezoomd op een onderdeel van deze typologie, namelijk participatie. Het is een begrip dat direct of indirect een wezenlijke rol speelt in de beschreven projecten en daarom deze extra aandacht zeker verdient. Na een discussie over participatie en de twee mogelijkheden-voorwaarden (toegang en interactie), die uitmondt in de ontwikkeling van het TIP-model², komen de potentiële beperkingen aan bod, waaraan mediaparticipatie onderworpen wordt. Participatie is immers een complex en moeilijk te realiseren begrip, dat echter binnen een democratische samenleving een sleutelrol dient te spelen. In het besluit wordt dit belang van (een brede invulling van) participatie nogmaals onderstreept, maar tegelijk wordt ook benadrukt dat dit concept (ondanks alle belang) niet het enige en alleenzigmakende instrument is voor een verdere (media)democratisering.

Deel I:

De typologie uit 'Tussen woord en daad'

Het vertrekpunt van dit project is terug te vinden in het rapport *Tussen woord en daad* van Nico Carpentier, Benoît Grevisse en Michaël Harzimont. Daar wordt in detail een typologie van participatie- en democratieversterkende journalistieke praktijken uitgewerkt. Er wordt op een zo breed mogelijke manier nagegaan welk arsenaal aan praktijken mediaprofessionals en mediaorganisaties ter beschikking staan om hun sociale en democratische verantwoordelijkheid meer en beter op te nemen. De projecten die in dit boek beschreven worden, hebben zich (in een tweede fase) deels op deze typologie geënt.

De breedte van deze theoretische verkenning is op veel vlakken terug te vinden. Politiek en democratie worden gezien als dimensies van het sociale, en niet gereduceerd tot het eng-politieke bestel. Mediaprofessionals worden niet beperkt tot de traditionele journalisten, aangezien iedereen wordt geïncorporeerd die binnen de massamediale context werkt of wil werken met factie (en dus niet met fictie). Bovenal wordt een zo breed mogelijke ideologische invalshoek gekozen, om te vermijden dat bepaalde specifieke praktijken uitgesloten of gedevalueerd worden. Om dergelijke verengingen te vermijden wordt bij de constructie van de typologie gekeken naar alle zogenaamde normatieve mediatheorieën, die variëren van de liberale, over de radicaal-democratische tot de Marxistische modellen. Op deze manier worden ook de meer Amerikaanse mediabenaderingen gecombineerd met de West-Europese³.

Op basis van deze verscheidenheid aan benaderingen worden in deze typologie vier clusters gedefinieerd: een strikt informatieve cluster, een cluster rond de representatie van een politieke gemeenschap en haar subgroepen, een cluster rond de representatie van het politieke en een participatieve cluster. Bij de beknopte

¹ De projecten zijn hier geselecteerd om hun illustratieve capaciteit, waarbij steeds voor de meest frappante voorbeelden is gekozen. Heel wat projecten steunen op een reeks dimensies uit deze typologie. Bij gebruik van een project als illustratie, werd gekozen voor de meest kenmerkende dimensie(s) van dit project, en niet voor alle mogelijke dimensies.

² Niet verrassend staat deze afkorting voor Toegang, Interactie en Participatie. Een vroege versie van dit model werd gepubliceerd in het artikel *Beelden van diversiteit. Toegang, interactie en participatie in de "on-line video community Video Nation"* (Carpentier, 2003).

³ De Amerikaanse mediabenaderingen leggen een sterke klemtoon op de economische bedrijvigheid en steunen sterk op de vrijheid van meningsuiting. De West-Europese benaderingen benadrukken tot nader order nog steeds meer de sociale verantwoordelijkheid van de media en geven het spanningsveld tussen media en economie een meer prominente plaats. De verschillen in benadering komen in de mediapraktijk mooi tot uiting in de sector van de publieke omroep, die in de VSA zeer klein is gebleven (maar wel degelijk bestaat - zie <http://www.pbs.org/>) en die in West-Europa wel een belangrijke plaats inneemt.

bespreking wordt een meer algemene beschrijving van elke cluster gevolgd door de geïllustreerde beschrijving van de specifieke typologiecomponenten⁴ die onder deze cluster ressorteren.

Cluster 1: Informatie en controle

Het democratisch belang van informatie wordt in de meeste theoretische modellen benadrukt. De kern van deze argumentatie wordt aangeraakt in het liberale model, waar gesteld wordt dat de media - door het ter beschikking stellen van informatie - burgers in staat stellen om formele en informele controle uit te oefenen over de staat (of met andere woorden het politieke systeem). In het verlengde hiervan ligt de waakhondfunctie van de media: disfuncties van de staat en de markt dienen door de media opgespoord te worden en in de openbaarheid gebracht. Het aanbieden van kritische informatie is dan ook een belangrijke democratische taak van de media.

Het is echter belangrijk in het achterhoofd te houden dat informatie geen neutraal begrip is. Alleen al de vraag welke informatie moet worden aangeboden, biedt al een veelheid aan mogelijke antwoorden. Ook de vraag wiens informatie aangeboden wordt, toont de moeilijkheden die achter deze cluster schuilgaan. Bovendien is de grens tussen 'feitelijke' informatie en beeldvorming onmogelijk zuiver te trekken: de informatiestroom levert ons soms beelden die we alleen maar als stereotiep kunnen omschrijven. Een klassiek voorbeeld is de berichtgeving over het Afrikaanse continent, dat in sterke mate geassocieerd wordt met conflict en onderontwikkeling (en meer specifiek met 'honger'⁵).

Binnen deze strikt informatieve cluster worden in de typologie vijf aspecten onderscheiden, die burgers (individueel of collectief) in de gelegenheid stellen (meer en beter) te participeren. Dat zijn:

- Dimensie 1: begrijpelijke en toegankelijke informatie
- Dimensie 2: op sociale (inter-)actie gerichte informatie
- Dimensie 3: positieve informatie
- Dimensie 4: informatie over structurele problemen
- Dimensie 5: kritische informatie (de controle- of waakhondfunctie)

De eerste dimensie formuleert de noodzakelijke voorwaarde voor alle democratische communicatie, namelijk begrijpelijkheid en toegankelijkheid, teneinde mechanismen van uitsluiting te voorkomen. De meeste van de hier besproken projecten dragen begrijpelijkheid hoog in het vaandel, maar toch kan hier één project als voorbeeld gelden. Het *Lekkere Letters*-project van het Belang Van Limburg richt zich (ten minste deels) tot laaggeletterden. Dit heeft de notie begrijpelijkheid nog hoger dan gebruikelijk op de agenda van deze redactie geplaatst.

De drie volgende dimensies hebben (elk op hun manier) betrekking op de empowerment van het publiek. Op sociale (inter-)actie gerichte informatie (dimensie 2) maakt het mogelijk om, zoals Alex Puissant⁶ het stelt in zijn bespreking van de instrumenten van 'public journalism', "mensen stelselmatig te informeren over alle gelegenheden die hun worden geboden om deel te nemen aan [relevant geachte] discussies en burgeractiviteiten". Dergelijke informatie besteedt aandacht aan initiatieven die binnen het maatschappelijk middenveld (de zogenaamde 'civil society') genomen worden, als aanvulling bij de berichtgeving over het politieke systeem. Een eerste voorbeeld is hier het Divazine-project, dat vanuit een emancipatorische agenda heel expliciet informatie biedt over (en ageert tegen) een reeks nog bestaande onrechtvaardigheden in de hedendaagse man-vrouwverhoudingen. Ook de Franstalige educatieve projecten van Le Soir en Sud Presse gelden hier als voorbeelden, aangezien zij de band tussen school en lokale gemeenschap proberen te versterken. Nog een voorbeeld is het project van Femmes d'Aujourd'hui, dat in zijn actie tegen eenzaamheid onder meer een brochure met contactadressen produceerde, die lezers toegang geeft tot een reeks organisaties en sociale netwerken.

⁴ Bij de uitwerking van de specifieke componenten wordt vooral inspiratie gezocht in de technieken die in de verschillende journalistieke hervormingsprojecten worden aangereikt.

⁵ zie Boschman et al., 1996.

⁶ Puissant 2000: 28.

Ook positieve informatie (dimensie 3) bevat zo'n handelingsgerichte en -stimulerende component door het tonen van "large and small examples of people who had made some difference". De achterliggende redenering is hier dat een overdaad aan negatieve berichtgeving een verlamdend effect heeft en dus niet motiverend of stimulerend werkt naar een actief engagement van burgers. In haar project over verkeersveiligheid koos de redactie van Radio 1 bijvoorbeeld uitdrukkelijk voor een positieve en oplossingsgerichte benadering (wat gezien de thematiek niet voor de hand liggend is). In de strijd tegen de eenzaamheid koos ook Femmes d'Aujourd'hui voor een positieve benadering, waarbij de klemtoon kwam te liggen op uitwegen en oplossingen. Structurele informatie (dimensie 4) maakt het eveneens mogelijk symptoombestrijding te overstijgen en de publieken een breder contextueel beeld te bieden. Tegelijk is deze dimensie verwant aan het brengen van kritische informatie (dimensie 5), waarbij, zoals eerder gezegd, disfuncties in het functioneren van staat en markt worden blootgelegd. Een voorbeeld in deze context is het project van Télésudre, dat als medium resoluut de eigen werking ter discussie stelde.

Deze vijf dimensies binnen de strikt informatieve cluster bevinden zich ten opzichte van elkaar in een complex spanningsveld. De dimensies (en de gehele typologie) moeten daarom gezien worden als een schaal: zo is het pleidooi voor meer begrijpelijke informatie geen oproep om in simplismen te vervallen en de status van de expert (compleet) te ondergraven. Op dezelfde manier mag het pleidooi voor meer sociale (inter-)actie bevorderende communicatie niet geïnterpreteerd worden als een legitimering om de berichtgeving over het politieke systeem in de enge zin te reduceren. Ten slotte is het niet de bedoeling dat de toename aan positief nieuws aangegrepen wordt om de meer kritische berichtgeving (verder) af te bouwen. Deze typologie van democratie- en participatieversterkende journalistieke praktijken impliceert de nood aan een permanente afweging naar noodzakelijkheid van de eerder traditionele praktijken in relatie tot de wenselijkheid van de hier geïntroduceerde alternatieven.

Cluster 2: De representatie van de gemeenschap(pen) en de constituerende maatschappelijke subgroepen

Het representatieaspect figureert prominent in de diverse theoretische normatieve modellen. Behalve de correcte representatie van meer traditionele maatschappelijke groepen zoals allochtonen/migranten en vrouwen⁸, kan ook een meer verruimde benadering worden voorgesteld, waarbinnen 'het publiek' gezien wordt als een conglomeraat van allerlei groot- en kleinschalige gemeenschappen, in combinatie met klasse, etniciteit en gender. Het is deze complexe combinatie die de natie als "imagined community"⁹ of als politieke gemeenschap vormt. Binnen deze cluster wordt dan ook het belang onderstreept van het vermijden van misrepresentaties en stereotypen over elk van deze groepen.

Ook het tonen en het aan het woord laten van 'gewone mensen'¹⁰, als actieve burgers die deelnemen aan het publieke debat, is in deze context uitermate relevant. 'Gewone mensen' worden vaak getoond en aan het woord gelaten om hun authentieke ervaringen. Hierbij wordt publieke relevantie aan authentieke ervaringen verleend¹¹, waardoor deze ervaringen politieke relevantie (kunnen) krijgen. Het belang van het representeren van burgerschap binnen de publieke sfeer mag echter niet beperkt blijven tot de strikt individuele aspecten. Onder het representeren van burgerschap wordt ook de beeldvorming begrepen over situaties waarbij burgers zich verenigen om hun (collectieve) private belangen te verdedigen, en in deze hoedanigheid een reeks publieke activiteiten ontplooiën.

⁷ Merritt, 1995: 89.

⁸ Ondanks het feit dat de communicatiewetenschappelijke literatuur vooral handelt over deze twee subgroepen, kan de discussie natuurlijk niet tot hen beperkt blijven. Ook bijvoorbeeld gehandicapten, holebi's, kinderen en bejaarden komen (soms) in ondergeschikte (machts)posities terecht. Meer radicale voorbeelden van dergelijke maatschappelijke subgroepen zijn daklozen, kansarmen, gevangenen en prostituees.

⁹ Anderson, 1983.

¹⁰ Het concept van 'gewone mensen' wordt vaak - in navolging van ondermeer Laclau (1977), Hall (1981) en Fiske (1993) - negatief gedefinieerd door het tegenover de elite, het 'power bloc', of - in de woorden van Livingstone en Lunt (1996: 9) - de 'elite representatives of established power' te plaatsen.

¹¹ Livingstone en Lunt, 1996: 102.

Ten slotte mag het belang van zelfrepresentatie hier niet onvermeld blijven. De klemtoon op toegang en participatie (zie ook verder) van onder meer gemarginaliseerde en misgerepresenteerde groepen in de zogenaamde *community media*, maakt dat deze groepen zelf in staat worden gesteld om controle uit te oefenen over de eigen beeldvorming en representaties. Ook in het denken over de media als publiek forum of als publieke sfeer komt de nadruk te liggen op het vertegenwoordigen van alle significant geachte maatschappelijke belangen in de media.

Onder deze cluster vallen twee concrete journalistieke praktijken: enerzijds publieks- en gemeenschaps-gerichtheid (dimensie 6) en anderzijds pluriforme beeldvorming (dimensie 7). Berichtgeving die democratie- en participatieversterkend wenst te werken, dient in de eerste plaats publieksgericht en gemeenschapsgericht te functioneren in plaats van mediumgericht. Hierbij dient echter rekening te worden gehouden met de complexe, gesitueerde en meerlagige betekenis van de term 'publiek'. Het 'publiek' is steeds onderdeel van allerlei elkaar doorkruisende gemeenschappen en organisaties. Het centraal stellen van deze complexe en actieve publieken maakt het ook mogelijk na te gaan in welke mate de berichtgeving voldoet aan de concrete belangen en behoeften van deze publieken, en hen te zien als direct betrokkenen of *stakeholders*. Hier is om te beginnen het project van TV Limburg vermeldenswaard, aangezien daar de (moeilijke) uitdaging werd aangegaan om organisaties en verenigingen te laten participeren in de uitzendingen, waardoor het publiek als georganiseerd werd verbeeld. Ook de drie Franstalige projecten (van Sud Presse, Le Soir en La Libre Belgique) die met scholen samenwerkten, leverden een specifieke publiekspositionering op. Zij tonen dat het publiek steeds gesitueerd is in één of meer gemeenschappen, zoals de lokale gemeenschap of de schoolgemeenschap.

In de zevende dimensie wordt vertrokken van (de beeldvorming over) specifieke (misgerepresenteerde) groepen. Op basis van het gelijkwaardigheidsargument kan worden gesteld dat alle maatschappelijke groepen aanwezig dienen te zijn binnen het medialandschap en het recht hebben om correct gerepresenteerd te worden. De loutere aanwezigheid van leden van diverse maatschappelijke subgroepen is een eerste noodzakelijke voorwaarde tot correcte representatie. Een stap verder dan het nagaan van de loutere aanwezigheid, is het analyseren van hun actieve aanwezigheid. Bovendien is het vermijden van stereotypen van belang. Tegenover de te vermijden vormen van stereotype beeldvorming over maatschappelijke subgroepen, plaatsen Smelik en haar collega's¹² de notie van 'pluriforme beeldvorming'. Hierbij worden de leden van misgerepresenteerde groepen als actief gerepresenteerd (als pratend, kijkend en handelend) en wordt de dualiteit van de tegenstellingen (die stereotypen kenmerken) doorbroken zodat een grotere diversiteit in beeld kan komen.

In relatie tot pluriforme beeldvorming hebben een hele reeks projecten gepoogd een (al of niet directe) bijdrage te leveren. Zo waren de projecten van No Télé en Antenne Centre gericht op het bestrijden van sociale achterstelling, mede door achtergestelde groepen actief aan het woord te laten. De projecten van de Fédération des Télévisions Locales en Het Belang van Limburg hadden een vergelijkbare doelstelling, met respectievelijk werkzoekenden en laaggeletterden als specifieke doelgroepen. Drie projecten (van Belga, VRT en TV Brussel) hadden als doelstelling de beeldvorming over allochtonen te beïnvloeden, deels door hen toegang te verlenen tot de journalistieke professie (wat in een aantal gevallen een spill-over effect had op de beeldvorming), deels door de discussie over deze problematiek aan te gaan. In de projecten van het Nieuwsblad, RTBF Radio, Le Ligueur, La Libre Belgique, Le Soir en Sud Presse werd een meer pluriforme en minder stereotiepe beeldvorming over (al of niet in schoolverband georganiseerde) jongeren nagestreefd. Divazine en Femmes d'Aujourd'hui ambieerden een betere beeldvorming over vrouwen, en TV Limburg richtte zich op de beeldvorming over lokale verenigingen/organisaties (uit de volgende sectoren: jongerenwerkingen, werklozenwerkingen, seniorenwerkingen, zelfhulpgroepen en multiculturele organisaties).

¹² Smelik et al., 1999: 45.

Cluster 3: Representatie van het politieke

Ook de representatie van het politieke en democratische handelen op zich speelt in deze typologie een belangrijke rol. Hierbij is het essentieel na te gaan welke invulling 'democratie' krijgt. Vaak wordt er echter van uitgegaan dat het concept 'democratie' stabiel is en de betekenis ervan als vanzelfsprekend vastligt. Zo wordt voorbijgegaan aan drie wezenlijke elementen: de veelheid aan democratische verschijningsvormen en varianten, het onderscheid tussen formele democratie en democratische praktijken, en het onderscheid tussen het eng-politieke systeem (politics) en de ruim-politieke dimensie van het sociale (the political). In deze context verdient het project van La Libre Belgique een uitdrukkelijke vermelding. In dit project komt de school ook in beeld als een politieke gemeenschap, waarin leerlingen (voor een deel) kunnen participeren. Dit gebeurt door te focussen op de vraag 'wie beslist waarover in de school'. Hierbij wordt een reeks gelokaliseerde machtsprocessen blootgelegd, zoals de werking van klas- en schoolraden. Op deze manier wordt opnieuw duidelijk dat de notie van democratisering op vele vlakken relevant is en niet beperkt blijft tot het politieke systeem.

De verschillende invullingen van democratie situeren zich ten dele op het niveau waarop het politieke gezien wordt: als het werk van een specifieke elite of als iets wat door een gehele samenleving wordt beoefend. Het is het onderscheid tussen gecentraliseerde en gedecentraliseerde besluitvorming. Een tweede wezenlijk onderscheid is er een tussen meer op consensus dan wel op conflictgerichte benaderingen van het politieke. In de context van deze typologie komt de klemtoon te liggen op de meer gedecentraliseerde besluitvorming, aangezien die de bestaansvoorwaarde is van actief burgerschap. Daarbinnen is het belangrijk zowel consensus- als conflictgerichte benaderingen in rekening te nemen en waar mogelijk met elkaar te proberen verzoenen. Consensusmodellen van democratie steunen in sterke mate op de notie van maatschappelijke deliberatie, waar de collectieve besluitvorming gebeurt op basis van rationele argumenten, "with the participation of all who will be affected by the decision or by their representatives. [...] it includes decision making by means of arguments offered by and to participants who are committed to the values of rationality and impartiality"¹³. Zoals Glasser en Craft¹⁴ terecht opmerken, betekent dit niet noodzakelijk dat iedereen aan het woord komt, maar wel dat "everything worth saying gets said".

De meer conflictgerichte benaderingen steunen weliswaar op een totale ('hegemonische') consensus over de basisdemocratische waarden, maar binnen de grenzen van deze consensus is een volledig gebrek aan consensus over alle andere thema's mogelijk. In een dergelijke pluralistische democratie komt de besluitvorming op basis van politieke strijd tot stand. Chantal Mouffe schrijft hierover: "The prime task of democratic politics is not to eliminate passions, nor to relegate them to the private sphere in order to render rational consensus possible, but to mobilise these passions, and give them a democratic outlet."¹⁵ Het is een positie die gelijkenissen vertoont met Edward Saïds verruimd pleidooi voor een universele maatstaf "omtrent het lijden en de onderdrukking van de mens [...] in weerwil van partijbindingen, nationale achtergrond of diepgewortelde loyaliteiten,"¹⁶ zonder echter in een essentialistische invulling van het sociale en politieke te vervallen. Onder deze universele maatstaf worden hier vijf geuniversaliseerde waarden verstaan: democratie, vrede, vrijheid, gelijk(waardig)heid en rechtvaardigheid. In navolging van Chantal Mouffe, is het wel belangrijk te beklemtonen dat de concrete invulling en onderlinge afweging van deze basiswaarden opnieuw onderdeel zijn van een politieke strijd.

Binnen deze cluster vallen drie dimensies: de gerichtheid op breed-politieke en gedecentraliseerde maatschappelijke besluitvorming (dimensie 8), het argumentsgebonden evenwicht (dimensie 9) en verdedigen van universeel geachte waarden of pluralistische neutraliteit (dimensie 10). De achtste dimensie verwijst naar het belang van maatschappelijke deliberatie, dialoog en debat, waarbij het politieke niet beperkt wordt tot het politieke systeem. Tegelijk wordt hier ook gepleit voor meer oplossingsgerichte benaderingen.

¹³ Elster, 1998: 8.

¹⁴ Glasser en Craft, 1998: 213.

¹⁵ Mouffe, 1994: 109.

¹⁶ Saïd, 1995: 12.

Enkele voorbeelden van projecten waar dergelijke dialoog- en oplossingsgerichtheid expliciete doelstellingen waren: het *Verkeersveiligheid*-project van Radio 1, *Votre question nous intéresse* van Bel-RTL, Stadsklap van de Gazet van Antwerpen en *Quand les jeunes s'en mêlent* van RTBF. Divazine en de VRT-dienst Gelijkekansenbeleid gingen een stap verder door effectief dialoog te gaan organiseren, respectievelijk tussen lezeressen en beleid en tussen programmamakers en allochtone organisaties.

Deze tekst kan niet worden opgevat als een ongenueanceerd pleidooi voor het dialogische/deliberatieve model en het oplossingsgerichte model. Wel wordt gepleit voor een meer evenwichtige benadering tussen dialoog/deliberatie en debat, tussen (het berichten over) maatschappelijke consensus en maatschappelijk conflict. Dit betekent in de praktijk dat gekozen wordt om de nieuwsfeiten slechts als conflict weer te geven wanneer deze nieuwsfeiten zich ook effectief binnen een (ernstig) conflict voordoen. En zelfs in deze situatie dient voldoende aandacht te gaan naar de conflictresolutie en dient de diversiteit aan meningen ook effectief weergegeven te worden, zonder polariserend te werken (zoals binnen 'peace journalism' wordt bepleit).

Deze noties van dialoog/deliberatie en debat worden vervolgens toegepast op twee basiscomponenten van de mediaprofessionele identiteit, namelijk het streven naar evenwicht (dimensie 9) en neutraliteit (dimensie 10). Hierdoor kunnen deze componenten geherarticuleerd worden in functie van het beter ondersteunen van de maatschappelijke deliberatie, de dialoog en het debat. In de negende dimensie wordt gepleit voor het introduceren van een meer argumentsgebonden evenwicht (in plaats van een partij- of persoonsgebonden evenwicht) in de berichtgeving. Deze dimensie is schatplichtig aan het denken over deliberatie waar de argumenten (en niet de personen) een centrale positie innemen. Hierbij is het belangrijk oog te hebben voor de maatschappelijke verscheidenheid aan discours en argumenten, en voor de context waarbinnen die gesitueerd moeten worden.

De tiende dimensie richt zich op deze ideologische context. Vooral in de stromingen rond 'public journalism' en 'development journalism' wordt gesteld dat de journalistieke neutraliteit niet geldt in situaties waarin universeel geachte waarden worden bedreigd. De universeel geachte (maar vaak westers ingevulde) waarden die hier in deze context vermeld worden, zijn beperkt in aantal: democratie (en verzet tegen dictatuur en tirannie), vrede (en verzet tegen oorlog en geweld), vrijheid (en verzet tegen schendingen van mensenrechten), gelijk(waardig)heid (en verzet tegen discriminatie) en rechtvaardigheid (en verzet tegen onderdrukking en sociale ongelijkheid).

Cluster 4: de participatieve functie

In de op participatie gerichte invalshoek (in de strikte betekenis) wordt de toegang die niet-professionelen krijgen tot mediaorganisaties (en hun mediaprofessionals) gezien als een - vaak onevenwichtig - machtsproces. Deze onevenwichtigheid neemt niet weg dat machtsrelaties hier worden beschouwd als mobiel en multidirectioneel, dat wil zeggen dat niemand volledig machteloos is en dat verzet tegen een onevenwichtige machtsrelatie steeds mogelijk is. Machtsrelaties zijn dus tweerichtingsrelaties, zelfs al is de macht van één actor beperkt in vergelijking met die van een andere actor¹⁷. De vragen die in de massamediale context bij dit machtsproces worden gesteld, zijn relatief eenvoudig: wie 'mag' welke beslissingen nemen en wat is de aard van de inspraak die andere betrokkenen in deze beslissingen hebben? Om een antwoord op deze vragen te bieden, wordt een onderscheid gemaakt tussen inhoudsgebonden participatie en structurele participatie.

Eenzijds kan participatie gezien worden in functie van de geproduceerde inhoud (dimensie 11), waardoor het mediaproduct centraal komt te staan. Hierdoor worden dan de volgende vragen relevant. In welke mate kunnen burgers participeren aan het productieproces? Wat zijn met andere woorden de machtsrelaties tussen de mediaprofessionals en de leden van 'het publiek' binnen dit productieproces? In welke mate (en op welke manier) kunnen deze burgers in het product zelf aanwezig zijn? Immers, wanneer dergelijke vormen van

¹⁷ Dit denken over macht steunt op Foucault's machtsanalytica (zie Foucault, 1984).

burgerparticipatie zichtbaar worden, ondersteunen ze ook de meer actieve representaties van burgers en hun aanwezigheid binnen de publieke sfeer. Zoals het Britse televisie- en webproject *Video Nation*¹⁸ illustreert, kunnen deze drempels effectief worden gereduceerd door een zo open mogelijke, eerlijke, respectvolle, procesgerichte en (micro-)participatieve houding van de betrokken mediaprofessionals, op basis van een grondige analyse van de machtsprocessen en -onevenwichtigheden. In de projectoproep *Tussen woord en daad* vallen een reeks media te situeren binnen deze dimensie: de projecten van de regionale televisieomroepen (TV Limburg, No Télé en Antenne Centre Télévision) en hun Waalse koepel (de Fédération des Télévisions Locales), de drie in scholen gesitueerde projecten (Le Soir, Sud Presse en La Libre Belgique), het *Mediacircus*-project van het alternatieve nieuwsagentschap Indymedia en de *D-files* van het webmagazine Divazine.

Anderzijds kan de klemtoon meer worden gelegd op structurele participatie (dimensie 12), waardoor de mediaorganisatie en haar beleid centraal komen te staan. De nadruk ligt dan meer op de machtsrelaties binnen de besluitvorming van de mediaorganisaties en op het betrekken van leden van het publiek in de programmering, beleid en administratie¹⁹. De achterliggende logica is dat de democratische principes ook geïmplementeerd dienen te worden binnen de verschillende (organisationale) microsferen, inclusief de diverse mediaorganisaties. Deze vorm van participatie stelt burgers in staat om actief te zijn binnen een van de vele microsferen, waar beslissingen worden genomen die een wezenlijke invloed kunnen hebben op het leven van burgers en die relevant zijn voor het dagelijkse leven. Tegelijk is deze vorm van participatie wegens zijn radicaliteit een van de moeilijkst te realiseren dimensies. Toch hebben enkele projecten zachte varianten van structurele participatie uitgetoetst. De projecten van Belga, TV Brussel en de VRT-dienst Gelijkekansenbeleid hebben gewerkt aan het verbeteren van de toegang (van allochtonen) tot de mediaorganisatie, wat een van de mogelijkhedenvoorwaarden voor structurele participatie is. Het *Mediacircus*-project van Indymedia, Informer, s'informer van Télèvesdre en de Leeromgeving van het IPV waren er (elk op hun eigen manier) op gericht om enerzijds de discussie over de media te stimuleren en anderzijds de kennis over de werking van deze media te vergroten, wat opnieuw tot het domein van de mogelijkhedenvoorwaarden voor structurele participatie behoort.

De twaalf dimensies in één typologie

Wanneer tot slot de verschillende dimensies samengebracht worden in één schema, krijgen we het volgende overzicht. Hierbij dient wel herhaald dat deze typologie steunt op een pleidooi voor het heroriënteren van de bestaande evenwichten, en niet voor een radicale keuze voor één van beide zijden van het model.

De situatie die de media kunnen nastreven vanuit het oogpunt van democratisering bevindt zich met andere woorden niet aan één zijde van de typologie, maar kan pas worden bepaald na een complexe afweging van de diverse bouwstenen van deze typologie, waarbij het hele mainstream mediasysteem in de analyse wordt betrokken. Het is immers vrijwel onhaalbaar om binnen één mediaproduct rekening te houden met alle twaalf dimensies. Deze typologie heeft veel meer de ambitie om een overzicht aan mogelijkheden te bieden, een menu waaruit à la carte maar met smaak gekozen kan worden.

¹⁸ Zie Carpentier, 2003.

¹⁹ Hierbij kan verwezen worden naar Prehn's invulling van participatie als 'involving people directly in station programming, administration and policy activities' (Prehn, 1991: 259).

Een typologie van participatieversterkende praktijken

Cluster 1: Informatie en controle

Dimensie 1: Begrijpelijke en toegankelijke informatie	Geen aandacht voor begrijpelijkheid en toegankelijkheid
Dimensie 2: Op sociale (inter-)actie gerichte informatie	Geen sociale (inter)actiebevorderende informatie
Dimensie 3: Positieve informatie	Negatieve informatie
Dimensie 4: Informatie over structurele problemen	Gepersonaliseerde informatie
Dimensie 5: Kritische informatie (de controle- of waakhondfunctie)	Geen kritische informatie (controlefunctie in de enge zin)

Cluster 2: Representatie van de gemeenschap(en) en de constituerende maatschappelijke subgroepen

Dimensie 6: Publieks- en gemeenschapsgerichtheid - Het actieve publiek - Het meerlagige publiek - Ruimte voor directe fora (directe forumfunctie) - Verbondenheid met de gemeenschap - Empowerment van de gemeenschap als ('stakeholders')	Mediagerichtheid - Het passieve publiek - Het unidimensionele publiek als aggregaat of massa - Geen ruimte voor directe fora - Onthechting - Elitegerichtheid
Dimensie 7: Pluriforme beeldvorming	Stereotype beeldvorming van maatschappelijke subgroepen

Cluster 3: Representatie van het politieke

Dimensie 8: Gerichtheid op breed-politieke en gedecentraliseerde maatschappelijke besluitvorming - Oplossingsgerichtheid waar mogelijk en conflictgerichtheid waar nodig - Gerichtheid op dialoog en deliberatie waar mogelijk en debatgerichtheid waar nodig	Gerichtheid op het eng politieke en de gedecentraliseerde besluitvorming door een politieke elite - Conflictgerichtheid - Debatgerichtheid
Dimensie 9: Argumentensgebonden evenwicht (indirecte forumfunctie of controlefunctie in brede zin)	Partij- of persoonsgebonden evenwicht of geen evenwicht
Dimensie 10: Pluralistische neutraliteit (controlefunctie in de breedste zin)	Absolute neutraliteit of geen neutraliteit

Cluster 4: De participatieve functie

Dimensie 11: Inhoudsgebonden participatie	Geen aandacht voor inhoudsgebonden participatie en machts-evenwichten
Dimensie 12: Structurele participatie	Geen aandacht voor (vormen van) structurele participatie

Deel 2: Mediaparticipatie

Een belangrijk deel van de *Tussen woord en daad*-projecten focust op participatie. Zoals in de inleiding reeds vermeld werd, is voor één van de vier projectgroepen het stimuleren van participatie een expliciete doelstelling. De drie andere projectgroepen, die respectievelijk rond toegang, educatie en service werken, hebben een meer impliciete band met het participatieconcept. Ten dele sleutelen zij aan wat de mogelijkhedenvoorwaarden voor participatie zijn. De prominente plaats van participatie in de projectoproep en de complexiteit van dit begrip noodzaken hier een meer fundamentele discussie over participatie.

In deze mediale context kan participatie bogen op een lange geschiedenis, vertrekkende van Bertholt Brechts radiotheorie²⁰ tot de internationale debatten in de UNESCO en het ontstaan van de zogenaamde 'vrije radio's' of (beter) gemeenschapsradio's. Participatie is een begrip dat niet beperkt blijft tot deze mediale sfeer. Het is ook aanwezig in vele andere domeinen van het sociale. Bijvoorbeeld binnen de politieke sfeer is participatie een van de democratische basiscomponenten, naast wat representatie of delegatie wordt genoemd. Meer en meer wordt ervoor gepleit burgers en civiele organisaties meer in het politieke functioneren te betrekken, om op die manier de zogenaamde 'kloof tussen burger en politiek'²¹ te dichten. Recente voorbeelden hiervan zijn de decentraliseringsprocessen (waarbij de districten in het lokale stedelijke beleid meer invloed krijgen) en de discussies over de mogelijkheden van referenda en over de directe verkiezing van politiek personeel (zoals burgemeesters). In een ruimere betekenis geven dergelijke pleidooien echter ook de erkenning aan van het (politieke) belang van allerlei besluitvormingsprocessen buiten het eng-politieke systeem, bijvoorbeeld in de organisaties van het maatschappelijke middenveld of (zelfs) in het gezin.

Ook het pleidooi voor meer participatie in andere maatschappelijke systemen wint (opnieuw) aan gewicht. In de economische sfeer heeft werknemersparticipatie reeds een lange geschiedenis, waarbij de betekenis van participatie varieerde van aandeelhouderschap tot medebeslissingsrecht al of niet via de sociaal-economische overlegstructuren. Hetzelfde begrip is recenter ook binnen de culturele wereld gebracht. Zo heeft de notie cultuurparticipatie een prominente plaats gekregen in het Vlaamse cultuurbeleid, in die mate dat de "verhoging en verruiming van de cultuurparticipatie"²² tot een van de basisdoelstellingen van dit beleid is gepromoveerd.

Binnen deze verschillende contexten krijgt participatie echter steeds een andere invulling, wat een discussie over (media)participatie aanzienlijk bemoeilijkt. Zoals Carole Pateman²³ reeds in 1972 opmerkt:

"The widespread use of the term [...] has tended to mean that any precise, meaningful content has almost disappeared; 'participation' is used to refer to a wide variety of different situations by different people."

Deze verscheidenheid aan betekenissen maakt het noodzakelijk stil te staan bij de diverse invullingen, met als uitgangspunt dat participatie het object is - en soms slachtoffer, zo men wil - van een ideologische betekenisstrijd. Participatie is met andere woorden geen neutraal project, maar in zeer sterke mate gebonden aan een reeks ideologische basismodellen, die elk een specifieke betekenis aan participatie zullen verlenen. Meer elitaire modellen zullen er bijvoorbeeld van uitgaan dat participatie uiteindelijk vaak onnodig en zelfs gevaarlijk en pervers is, omdat expertise en efficiëntie voorrang dienen te krijgen op concepten als maatschappelijk draagvlak en machtsdeling. Dit betekent echter niet dat participatie volledig uit het zicht verdwijnt, wel dat het een minimalistische invulling krijgt. Aan de andere kant van dit ideologische spectrum staan de radicaal basisdemocratische modellen, die prioriteit geven aan machtsdeling boven efficiëntie. De invulling van participatie wordt hierdoor maximalistisch. Een van de

²⁰ Hierin ontwikkelt Brecht (2001) de idee dat radio toestaat dat mensen niet alleen ontvanger maar zender worden.

²¹ Deze uitdrukking is hoogst problematisch, aangezien ze de problematiek van participatie verengt tot de relaties tussen individuele burgers en de staat. De uitdrukking wordt hier dan ook louter illustratief gebruikt.

²² Vlaams minister van Cultuur, 2000: 8.

²³ Pateman, 1972: 1.

lessen die getrokken moeten worden uit de constructie van de hierboven beschreven typologie, is dat hier niet noodzakelijk een bindende keuze gemaakt moet worden tussen deze ideologische stellingnames, maar dat dit ideologisch spectrum als geheel ons veel kan leren over participatie. Tegelijk betekent dit echter ook dat participatie hier wel degelijk als een waardevol concept wordt beschouwd, zonder in een blind dogmatisme te vervallen en het belang van expertposities en efficiëntie te onderschatten.

Om binnen de context van de massamedia op een bruikbare manier met dit begrip om te gaan, blijft het echter wel noodzakelijk deze verschillende betekenissen van participatie te duiden en te proberen fixeren. Hiervoor wordt enerzijds een beroep gedaan op theoretische modellen die ontwikkeld zijn binnen het denken over traditionele media (waarbij vooral het domein van de participatieve communicatie van nut is geweest) en anderzijds op modellen die tot stand gekomen zijn op basis van het denken over nieuwe media en ICT²⁴. Hierbij wordt uit deze modellen geen keuze gemaakt voor het 'beste' of 'meest volledige', maar wordt elk model geanalyseerd in functie van de betekenissen die aan drie concepten - toegang, interactie en participatie - toegeschreven worden. De resultante van deze discussie is een model dat de naam TIP-model heeft meegekregen en dat het onderscheid tussen deze drie gerelateerde (en vaak door elkaar gebruikte) concepten duidelijk maakt en hun betekenissen ten opzichte van elkaar afbakent.

'Toegang' in de traditionele mediatheorie

Voor een eerste onderscheid kunnen we kijken naar de discussie over participatie binnen de traditionele media. Daar wordt vooral gewezen op het onderscheid tussen toegang en participatie. Bijvoorbeeld in de UNESCO-debatten²⁵ over de 'Nieuwe Wereld Informatie en Communicatie Orde' (NWICO)²⁶ en de 'Nieuwe Internationale Economische Orde' (NIEO) zijn expliciete definities terug te vinden van de concepten toegang, participatie en zelfmanagement. Toegang wordt daar als volgt gedefinieerd:

"Access refers to the use of media for public service. It may be defined in terms of the opportunities available to the public to choose varied and relevant programs and to have a means of feedback to transmit its reactions and demands to production organisations."²⁷

Deze definitie benadrukt het belang van het mediagebruik. Tegelijk wordt een sterke nadruk gelegd op de variatie en relevantie van de inhoud. Hierbij wordt een duidelijk receptieperspectief (en dus geen productieperspectief) gehanteerd: toegang wordt gedefinieerd als toegang van een publiek tot reeds door media geproduceerde inhoud. Naar analogie van de klassieke communicatiemodellen wordt wel een feedback-lus ingebouwd, zodat leden van het publiek media kunnen informeren over hun reacties en wensen.

Deze eenzijdige benadering vraagt om een aanvulling. Naast dit op receptie gerichte perspectief, wordt door andere auteurs immers ook een meer op productie gericht perspectief gebruikt. Een voorbeeld hiervan is Peter Lewis. Hij definieert toegang als "the processes that permit users to provide relatively open and unedited input to the mass media"²⁸. Beide benaderingen dienen als eerste bouwsteen voor het hier ontwikkelde model en worden in een eerste deelschema opgenomen.

Tabel 1: 'Toegang' in de traditionele mediatheorie

Productie	Receptie
Toegang tot de inhoud producerende organisatie (IPO)	Toegang tot de relevant geachte inhoud
► De mogelijkheid om inhoud te produceren en te laten opnemen.	► De mogelijkheid om inhoud te ontvangen en te interpreteren.

²⁴ Deze afkorting staat voor informatie- en communicatietechnologie.

²⁵ De weerslag hiervan is terug te vinden in het rapport van de Belgrado-meeting van 1977, gereproduceerd door Servaes (1999: 85). Ook Berrigan (1977; 1979) en Lewis (1993) bespreken deze definities.

²⁶ Soms ook de 'Nieuwe Internationale Informatie Orde' (NIIO) genoemd.

²⁷ Servaes, 1999: 85.

²⁸ Lewis, 1993: 12.

'Toegang' in de nieuwemedia-theorie

Het concept toegang speelt ook binnen de nieuwemedia-theorie een belangrijke rol, gezien de centrale positie van dit concept binnen het discours over de digitale kloof. Dit discours steunt op de "differential access to and use of the Internet according to gender, income, race and location."²⁹ Samengevat is dit discours gebaseerd op drie elementen, namelijk:

1. het belang van toegang tot on-linecomputers,
2. waarvan het gebruik zal leiden tot een toename van informatie, kennis, communicatie of andere sociaal relevant geachte voordelen,
3. die op hun beurt zo belangrijk worden geacht dat de afwezigheid van toegang (en het daaruit voortvloeiende 'adigbetisme'³⁰) uiteindelijk een duale samenleving zal creëren of in stand houden.

Ook deze benadering van toegang, die een sterke nadruk legt op het bezitten van de technologische hulpmiddelen, kan in een tabel worden weergegeven. Hierbij wordt wel (voorlopig) een onderscheid gemaakt tussen informatie en communicatie, een onderscheid dat ingebakken zit in het denken over ICT.

Tabel 2: 'Toegang' in het denken over de digitale kloof

Productie		Receptie
<i>Toegang tot technologie en informatie</i>		
► Bezit van technologie om inhoud te produceren en on line te plaatsen	1	► Bezit van technologie om inhoud te ontvangen
<i>Toegang tot technologie en communicatie</i>		
► Bezit van technologie om te communiceren	2	► Bezit van technologie om te communiceren

Bij de bespreking van de betekenis van 'toegang' zijn ook de kritieken op dit discours van belang. Een van de belangrijke kritieken³¹ wijst immers op het multidimensionale karakter van toegang. Kenmerkend voor deze kritiek is dat toegang binnen het discours over de digitale kloof gezien wordt als louter fysieke toegang. Het bezitten van een computer met internetconnectie wordt met andere woorden gelijkgesteld aan het hebben van toegang. Kritische benaderingen voegen echter elementen toe die niet los van toegang kunnen worden gezien (maar die niet in het discours van de digitale kloof opgenomen zijn): ten eerste wordt het belang benadrukt van vaardigheden om de technologie te gebruiken. Ten tweede komt hier het belang van de relevant geachte inhoud uit de discussie over de traditionele mediatheorie weer opduiken, zodat het eerder onbestemde en vage 'gebruik van technologie' overstegen kan worden. Dit brengt ons bij het volgende schema.

²⁹ Rice, 2002: 106.

³⁰ Naar analogie van analfabetisme, maar op digitaal vlak. De Engelstalige literatuur spreekt van 'digibetism'.

³¹ Voor een bespreking van de andere velden van kritiek, zie de eerdere publicatie *Beelden van diversiteit. Toegang, interactie en participatie in de "on-line video community Video Nation"* (Carpentier, 2003).

Tabel 3: De kritieken op de digitale kloof geïncorporeerd

Productie		Receptie
<i>Toegang tot technologie</i>		
► Bezit van technologie om inhoud te produceren en on line te plaatsen ► Bezit van technologie om te communiceren	1	► Bezit van technologie om relevant geachte inhoud te ontvangen ► Bezit van technologie om te communiceren
<i>Toegang tot relevant geachte inhoud</i>		
► Mogelijkheid en vaardigheden om inhoud te produceren en on line te plaatsen	2	► Mogelijkheid en vaardigheden om relevant geachte inhoud te ontvangen en te interpreteren.

Participatie

De bovenstaande discussie over toegang is in deze context belangrijk omdat ze het mogelijk maakt het onderscheid met participatie scherper te stellen. Tegelijk speelt toegang ook een belangrijke rol in de context van participatie, aangezien het een eerste mogelijkheidvoorwaarde is. Zonder toegang is ook geen participatie mogelijk. Als we terugkeren naar de traditionele mediatheorie en de UNESCO-debatten over toegang en participatie, dan is daar de volgende omschrijving van participatie en zelfmanagement terug te vinden:

"Participation implies a higher level of public involvement in communication systems. It includes the involvement of the public in the production process and also in the management and planning of communication systems. Participation may be no more than representation and consultation of the public in decision making. On the other hand, self-management is the most advanced form of participation. In this case, the public exercises the power of decision making within communication enterprises and is also fully involved in the formulation of communication policies and plans."³²

Deze definitie blijft echter (opnieuw) erg vaag en doet de vraag naar het specifieke van participatie rijzen. Hiervoor kunnen we in eerste instantie gaan kijken naar meer politicologische invalshoeken. Een verduidelijking is terug te vinden bij Pateman, die in haar boek uit 1972 *Democratic theory and participation* een onderscheid maakt tussen gedeeltelijke en volledige participatie, op basis van het verschil tussen invloed en macht. Zij definieert gedeeltelijke participatie als volgt:

"[Partial participation is] a process in which two or more parties influence each other in the making of decisions but the final power to decide rests with one party only"³³

Volledige participatie is daarentegen:

"a process where each individual member of a decision-making body has equal power to determine the outcome of decisions."³⁴

Andere auteurs steunen meer op een onderscheid tussen echte en onechte participatie. Bijvoorbeeld Verba³⁵ wijst op het bestaan van pseudo-participatie, waarbij de klemtoon niet ligt op het creëren van een situatie waar participatie mogelijk is, maar op het creëren van het gevoel dat participatie mogelijk is: "Participation has become a technique of persuasion rather than of decision." Een alternatieve benaming hiervoor, onder meer gebruikt door Strauss³⁶, is 'manipulative participation'³⁷.

Ook in het domein van de participatieve communicatie wordt een dergelijk onderscheid gebruikt. White verwijst bijvoorbeeld naar een paper van Deshler en Sock uit 1985, die het gebruik van een aantal

³² Servaes, 1999: 85.

³³ Pateman, 1972: 70.

³⁴ Pateman, 1972: 71.

³⁵ Verba, 1961: 220-221.

³⁶ Strauss, 1998: 18.

³⁷ Het welbekende vers, dat volgens de overlevering voor het eerst in de jaren '70 op een Parijse muur is verschenen, is een andere illustratie van de tegenstelling tussen echte en valse participatie: 'Je participe, tu participes, il participe, nous participons, vous participez, ils profitent.' (Verba e.a., 1987: 0)

basisconcepten in de literatuur over ontwikkeling en participatie hebben geanalyseerd. Ook zij wijzen op het onderscheid tussen pseudo- en echte participatie. Het element machtsverwicht is opnieuw doorslaggevend om het onderscheid tussen pseudo- en echte participatie te bepalen:

"People's participation in development in which the control of the project and the decision-making power rests with the planners, administrators, and the community's elite is pseudo-participation. [...] When the development bureaucracy, the local elite, and the people are working cooperatively throughout the decision-making process and when the people are empowered to control the action to be taken, only then can there be genuine participation."³⁸

Het belang van macht wordt door White op dezelfde pagina expliciet gemaakt: "it appears that power and control are pivotal subconcepts which contribute to both understanding the diversity of expectations and anticipated out-comes of people's participation."³⁹

Een eerste samenvatting

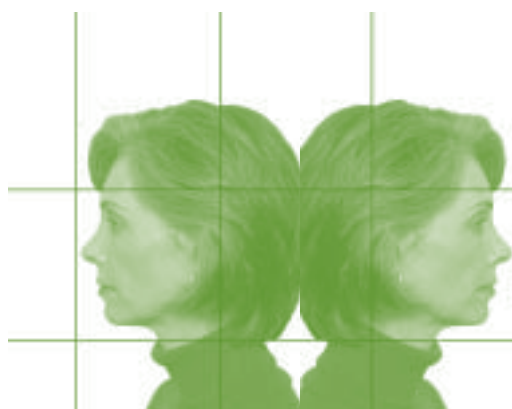
Op basis van de hierboven besproken UNESCO-debatten, aangevuld met het denken over toegang uit de nieuwemedia-theorie, kan de onderstaande overzichtstabel worden gegenereerd. Binnen de productie/receptie-tweedeling worden eerst de concepten toegang en participatie uit de traditionele mediatheorie in het model opgenomen. Hierbij zijn twee aspecten van toegang belangrijk: toegang tot het inhoud producerende medium (de mediaorganisatie) om zelf mee inhoud te kunnen produceren en toegang tot de relevant geachte inhoud. Participatie wordt hier sterk verbonden met macht, wat expliciet wordt gemaakt door de klemtoon op het mee-beslissen, zowel over de (specifieke) inhoud als over het (algemene) beleid van een mediaorganisatie.

Beide concepten worden aangevuld met de multidimensionale benadering van toegang - mede op basis van de kritieken op het discours van de digitale kloof - waardoor ook het belang van het bezit van technologie (zowel om inhoud te produceren als om inhoud te ontvangen), het hebben van vaardigheden in het gebruik van deze technologie en (opnieuw) de relevantie van de inhoud mee in dit model kunnen worden opgenomen.

Tabel 4: 'Toegang' en 'participatie' in de traditionele en de nieuwemedia-theorie

Productie	Receptie
<i>Toegang tot technologie</i>	
► Bezit van technologie om te communiceren, inhoud te produceren en het uit te zenden.	► Bezit van technologie om te communiceren en om relevant geachte inhoud te ontvangen.
<i>Toegang tot relevant geachte inhoud</i>	
	2 ► Mogelijkheid en vaardigheden om inhoud te ontvangen en te interpreteren.
<i>Toegang tot de inhoud producerende organisatie (IPO)</i>	
► Mogelijkheid en vaardigheden om inhoud te produceren en uit te zenden.	2 ► Feedback leveren.
<i>Participatie in de geproduceerde inhoud</i>	
► Meebeslissen over inhoud.	3 ► De inhoud evalueren.
<i>Participatie in de inhoud producerende organisatie (IPO)</i>	
► Meebeslissen over beleid.	3

Wanneer de *Tussen woord en daad*-projecten met deze tabel worden vergeleken, blijkt een deel ervan wel degelijk toe te wijzen aan een van de cellen uit de tabel. Educatieve projecten zoals de on-lineleeromgeving van het IPV⁴⁰, de schoolprojecten van Le Soir en Sud Presse, en het *Mediacircus* van Indymedia zijn erop gericht hun doelgroepen de nodige vaardigheden bij te brengen om de (media)inhouden beter te kunnen interpreteren, wat de toegang tot de relevant geachte inhoud verbetert. De stageprojecten van TV Brussel en Belga (en in mindere mate ook de *Ontmoetingsdagen* van de VRT) zijn erop gericht allochtonen toegang tot inhoud producerende organisaties te verschaffen, weliswaar als mediaprofessional (in wording). En daarnaast creëren ook sterk participatieve projecten (zoals de schoolprojecten van Le Soir, Sud Presse en La Libre Belgique⁴¹, het *Mediacircus* van Indymedia, *Lekkere Letters* van Het Belang van Limburg en de projecten van regionale media zoals TV Limburg, Antenne Centre Télévision, No Télé en (bij uitbreiding) de Fédération des Télévisions Locales) eerst toegang tot inhoud producerende organisaties en laten ze vervolgens de participanten mee beslissen over de geproduceerde inhoud. Deze bespreking maakt echter tegelijk duidelijk dat andere projecten nog geen plaats kunnen krijgen in dit model. De reden hiervoor is eenvoudig: het ontbreken van interactie als derde concept.

Interactie en de nieuwemedia-theorie

Ondanks deze eerste afbakeningen is dit model nog niet volledig, aangezien zowel toegang als participatie nog erg veel betekenissen groeperen. Bij de bespreking van participatie heeft de exclusieve klemtoon op machtsverhoudingen in besluitvormingsprocessen als nadeel dat het complexe sociale handelen gereduceerd wordt tot deze besluitvormingsprocessen. Ook toegang wordt nog zwaar beladen met betekenissen. Zo wordt het louter ontvangen van inhoud nog binnen dezelfde tabelcel gecombineerd met het effectief interpreteren van deze inhoud. Nochtans zijn dit erg verschillende processen. De overbelasting van beide begrippen vraagt om de introductie van een derde begrip, namelijk interactie. Hiervoor keren we terug naar de nieuwemedia-theorie.

Binnen deze nieuwemedia-theorie is het gebruik van het concept participatie voor een belangrijk deel naar de achtergrond verwezen⁴², terwijl de interactie en interactiviteit juist sterk op de voorgrond zijn gekomen. Interactie en interactiviteit worden gezien als wezenlijke kenmerken van nieuwe media. Tegelijk worden ook deze twee 'nieuwe' begrippen sterk bekritiseerd, net omdat ze niet nieuw zijn en omdat ze (opnieuw) erg breed zijn. Bijvoorbeeld Manovich⁴³ argumenteert overtuigend dat sociologische en communicatie-wetenschappelijke theorieën al decennia lang gebruik maken van het concept interactie. Tegelijk hebben interactie en interactiviteit een veelheid aan betekenissen toegewezen gekregen, waardoor ze vaak niet of slechts minimaal worden gedefinieerd⁴⁴.

Pogingen tot omgaan met deze veelheid aan betekenissen, hebben ook hier enkele categoriseringën doen ontstaan. Een eerste groep heeft het onderscheid geïntroduceerd tussen twee soorten interactie: persoon-persoon-interactie en persoon-machine-interactie⁴⁵. Anderen, bijvoorbeeld Szuprowicz⁴⁶, hanteren een driedelig onderscheid tussen gebruiker-gebruiker-, gebruiker-document- en gebruiker-systeem-interactie. Het zijn deze indelingen die we hier (in een licht aangepaste vorm) kunnen gebruiken om ons model te vervolledigen en toegang en participatie te ontlasten.

³⁸ White, 1994: 17.

³⁹ White, 1994: 17.

⁴⁰ De discussiefora van de leeromgeving hebben ook een interactieve component. De klemtoon van dit project ligt echter op educatie.

⁴¹ Met het gebruik van een webforum bouwt het project van La Libre Belgique ook een interactieve component in.

⁴² De uitzondering hierbij is het denken over nieuwe media en (directe) democratie. Dit weegt echter niet op tegen de dominantie van de concepten interactie en interactiviteit.

⁴³ Manovich, 2001: 55.

⁴⁴ McMillan, 2002: 14.

⁴⁵ Carey, 1989; Hoffman & Novak, 1996; Lee, 2000.

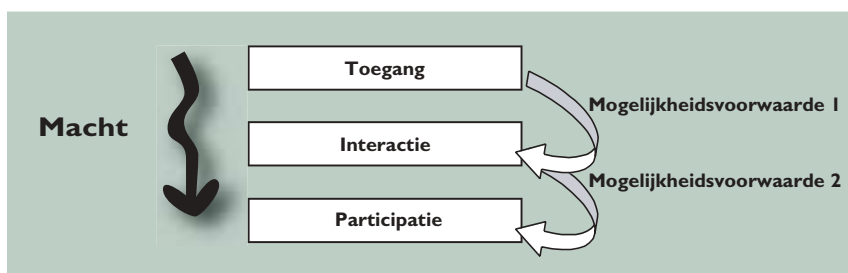
⁴⁶ Szuprowicz, 1995.

Onderzoek naar de interactie tussen gebruikers onderling en tussen gebruikers en inhoud kent een lange voorgeschiedenis. Het gaat hier bijvoorbeeld over onderzoek naar hoe mensen met elkaar communiceren en naar hoe een (al of niet actief) publiek mediaboodschappen interpreteert en gebruikt in de context van zijn dagelijks leven. Ondanks (of juist wegens) het gebrek aan 'nieuwheid' van deze vormen van interactie, blijven ze natuurlijk een wezenlijke bijdrage leveren over de relatie tussen mens en mediatechnologie. Daarom dienen deze vormen ook expliciet in het model opgenomen te worden als gebruiker-gebruiker-interactie en gebruiker-inhoud-interactie. Aangezien leden van het publiek ook in interactie treden met mediaorganisaties, dient ook de interactie tussen gebruiker en inhoud producerende organisatie expliciet te worden vermeld.

De derde vorm van interactie die Szuprowicz vermeldt (de interactie tussen gebruiker en systeem) is daarentegen wel specifiek voor de nieuwe media, aangezien deze vorm focust op de relatie tussen mens en computer. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om het manipuleren of organiseren van data, om vormen van adaptieve communicatie (waar de aangeboden informatie wordt aangepast aan de kenmerken van de gebruikers) of om virtuele werelden van videogames⁴⁷. De enigszins verruimde vorm van interactie leidt tot de introductie van de categorie gebruiker-(media)technologie-interactie. Aan de productiezijde impliceert deze vorm van interactie de mogelijkheid en vaardigheden om technologie te gebruiken voor het produceren van inhoud, terwijl het aan receptiezijde gaat over de mogelijkheid en vaardigheden om technologie te gebruiken voor het ontvangen van inhoud. Het is ook hier dat interactiviteit terug opduikt, aangezien dit begrip gezien wordt als een eigenschap van technologie, waarbij het voor een gebruiker mogelijk wordt om invloed uit te oefenen op de vorm of inhoud van de aangeboden informatie⁴⁸.

In alle drie de vormen van interactie doen zich machtseffecten voor. Bijvoorbeeld de computerinterface biedt de gebruiker niet alleen veel mogelijkheden, maar kan tegelijk ook heel erg beperkend werken. Om deze reden gebruikt Penny⁴⁹ bijvoorbeeld het woord 'interpassiviteit' in plaats van interactiviteit. Tegelijk is deze machtsdimensie niet zo sterk en expliciet aanwezig als bij participatie. Dit is dan ook het bepalende onderscheid tussen interactie en participatie.

Vanuit een participatief standpunt is interactie - naast toegang - een mogelijkheidsvoorwaarde voor participatie. Dit betekent niet dat in dit denken interactie automatisch tot participatie leidt, integendeel. Heel wat interacties bevatten geen beslissingsmoment en kunnen dan ook alleen maar als vrijblijvend worden gezien. Tegelijk blijven de verschillende vormen van interactie een belangrijke aanvulling bieden bij het denken over toegang en participatie. Vandaar dat de drie concepten in één model worden geïntegreerd. Dat heeft, heel rudimentair, de volgende opbouw.

In vergelijking met tabel 4 wordt in dit model (zie tabel 5) een intermediair niveau (niveau 3) toegevoegd waar de verschillende vormen van interactie hun plaats krijgen, met name tussen de twee niveaus over toegang (niveau 1 & 2) en het participatief niveau (nu niveau 4). Door deze toevoeging kan toegang onderscheiden worden van de mogelijkheid (en vaardigheden) om inhoud te produceren en te interpreteren. Beide processen krijgen nu terecht een plaats onder de noemer interactie. Tegelijk blijft toegang tot de inhoud producerende organisatie (IPO) vaak nog wel een voorwaarde. De productie van inhoud wordt hier gezien als een

⁴⁷ McMillan, 2002: 174-175.

⁴⁹ Penny, 1995: 54.

⁴⁸ Jensen, 1999: 17.

combinatie van interactie tussen gebruiker(s), inhoud en technologie. De receptie van inhoud wordt gezien als een interactie tussen gebruiker en inhoud. In sommige gevallen kan dit ook resulteren in een dialoog (of debat) tussen gebruikers en leden van de inhoudproducerende organisatie (IPO). Al deze processen zijn gesitueerd op het derde niveau van dit model.

Tabel 5: Toegang, interactie en participatie

Productie		Receptie
<i>Toegang tot media technologie</i>		
► Bezit van technologie om te communiceren, inhoud te produceren en het uit te zenden	1	► Bezit van technologie om te communiceren en om relevant geachte inhoud te ontvangen
<i>Toegang tot relevant geachte inhoud</i>		
	2	► Vaardigheden om inhoud te ontvangen en te interpreteren.
<i>Toegang tot de inhoud (en technologie) producerende organisatie (IPO & TPO)</i>		
► Mogelijkheid geproduceerde inhoud uit te zenden	2	► Feedback leveren
<i>Gebruiker-(media)technologie interactie</i>		
► Mogelijkheid en vaardigheden om technologie te gebruiken om inhoud te produceren	3	► Mogelijkheid en vaardigheden om technologie te gebruiken om inhoud te ontvangen
<i>Gebruiker-inhoud-interactie</i>		
► Inhoud produceren	3	► Mogelijkheid en vaardigheden om inhoud te interpreteren
<i>Gebruiker-gebruiker- of gebruiker-mediaprofessional-interactie</i>		<i>Gebruiker-inhoud- (of technologie-) producerende organisatie- interactie (IPO & TPO)</i>
► Inhoud produceren	3	► Bespreken van vorm en/of inhoud (feedback)
<i>Participatie in de geproduceerde inhoud</i>		
► Meebeslissen over inhoud	4	► De inhoud evalueren
<i>Participatie in de inhoud producerende organisatie (IPO)</i>		
► Meebeslissen over beleid	4	
<i>Participatie in de technologie producerende organisatie (TPO)</i>		
► Meebeslissen over technologie	4	

Tegelijk maakt het 'nieuw-zijn' van de nieuwe media het ook mogelijk het belang en de determinerende werking van technologie (opnieuw) in beeld te brengen. De determinerende werking van traditionele mediatechnologieën is ondertussen in sterke mate genormaliseerd. Dit heeft geleid tot een theoretische verwaarlozing (of veronderstelde irrelevantie) van participatie aan de ontwikkeling van deze technologieën. Nieuwe benaderingen binnen het denken over ICT zoals de zogenaamde 'participatory design' en de 'open source'-beweging theoretiseren nu expliciet over het belang van participatie binnen het domein van de technologieontwikkeling. Om deze reden is ook interactie en participatie met de technologie producerende organisatie (TPO) uitdrukkelijk in dit model opgenomen.

Opnieuw kunnen de *Tussen woord en daad*-projecten worden verbonden aan deze tabel. Bij de bespreking van tabel 4 werden de educatieve projecten reeds gezien als een manier om de toegang tot relevante inhoud te verbeteren, en de stageprojecten als een manier om allochtonen toegang te verschaffen tot inhoud producerende organisaties.

Voor de sterk participatieve projecten wordt nu duidelijker dat deze participatie steunt op toegang tot de organisatie én een reeks interactieprocessen met de gebruikte technologie, met andere participanten en met mediaprofessionals. In deze projecten (Indymedia, Het Belang van Limburg, Le Soir, Sud Presse, La Libre Belgique, TV Limburg, Antenne Centre Télévision, No Télé en de Fédération des Télévisions Locales) verloopt deze interactie op een specifieke manier. In dergelijke projecten wordt de gelijkwaardigheid van de machtsprocessen tussen de mediaprofessionals en participanten namelijk met een (relatief) grote zorg bewaakt.

Andere projecten gebruiken de participatieve invalshoek veel minder, maar concentreren zich op de meer dialogische aspecten van interactie, door mensen samen te brengen en met elkaar te laten communiceren en discussiëren. De rol van het medium in kwestie is dan vooral hierover verslag uit te brengen. Voorbeelden zijn Stadsklap van de Gazet van Antwerpen, Quand les jeunes s'en mêlent van RTBF Radio, Jonge Stemmen van het Nieuwsblad, de D-files van Divazine⁵⁰ en het Verkeersveiligheid-project van VRT-Radio 1. Télévesdre richt zich op een zeer specifieke manier op deze vorm van interactie (via dialogische aspecten), namelijk door een dialoog te organiseren tussen publiek en mediaorganisatie.

Ook de zogenaamde serviceprojecten van Le Ligueur⁵¹, Femmes d'Aujourd'hui⁵² en Bel-RTL werken vanuit een minder sterk participatieve invalshoek. Ze kiezen veeleer voor een interactie faciliterende benadering. Le Ligueur richt zich op de interactie tussen ouders en hun kinderen, Femmes d'Aujourd'hui ziet maatschappelijke interactie als een antwoord op vereenzaming en Bel-RTL probeert de interactie tussen enerzijds luisteraars en anderzijds overheden, bedrijven en andere organisaties vlotter te laten verlopen.

Deze projecten zijn stuk voor stuk waardevol omdat ze een bijdrage leveren tot de positieve beeldvorming over een meer actief burgerschap, van een publiek dat zich wel degelijk betrokken voelt bij maatschappelijke problemen.

⁵⁰ Het uitnodigen van lezeressen om zelf ook in de D-files te schrijven, geeft dit project ook een participatieve component. De klemtoon ligt echter op informatie en interactie.

⁵¹ Le Ligueur heeft ook een Village Citoyen geconstrueerd op het web, waar eveneens een op dialoog gerichte vorm van interactie mogelijk is. De klemtoon van dit project ligt echter op het verspreiden van interactie faciliterende informatie.

⁵² Hierbij dient wel vermeld te worden dat Femmes d'Aujourd'hui haar lezers inspraak heeft verleend in de themakeuze (eenzaamheid) door middel van een publieksbevraging.

Deel 3:

Beperkingen van mediaparticipatie

De bovenstaande bespreking van participatie en haar twee mogelijkheidsvoorwaarden - toegang en interactie - heeft vooral (en opnieuw) de complexiteit van participatie aangetoond. Deze complexiteit werpt onvermijdelijk een hele reeks drempels op die maken dat sterkere vormen van mediaparticipatie in de mainstream media moeilijk te realiseren zijn.

Deze drempels zijn op diverse vlakken te situeren. Sommige drempels kunnen worden toegeschreven aan het functioneren van mediaprofessionals, terwijl andere drempels veel meer behoren tot de context waarbinnen media opereren. Bovendien zijn bij de participanten zelf een reeks drempels aanwezig. Het uitgangspunt van deze discussie is dat in de mainstream media sowieso al een structureel gebrek aan evenwicht is ingebouwd, waarbij de organisationele en legale machtsbasis van mediaprofessionals aanzienlijk groter is dan die van het publiek dat wordt uitgenodigd om te participeren. Ondanks het feit dat het mogelijk is deze drempels deels te slechten, maakt dit structurele gebrek aan evenwicht volledige participatie onmogelijk.

Mediadrempels en professionele identiteit

Bij de mediaprofessionals is de manier waarop de professionele identiteit wordt ingevuld doorslaggevend. Deze identiteit bestaat uit vier componenten, die steeds een tegenhanger hebben. Deze componenten zijn:

1. professionele band met de mediaorganisatie (versus deel van of vertegenwoordiger van het publiek);
2. verantwoordelijkheid, psychologische eigendom, management en gate-keeping (versus gedeelde verantwoordelijkheid, gedeelde eigendom, partnerschap en gate-opening);
3. autonomie en onafhankelijkheid (versus afhankelijkheid);
4. objectiviteit (versus subjectiviteit).

Wanneer de professionele identiteit van de mediaprofessional sterk aansluit bij het vrij elitaire uiterste van deze dimensies, blijft erg weinig ruimte over voor publieksparticipatie.

Vergelijkbaar met de meer elitaire politiek-democratische modellen zijn deze mediaprofessionals onafhankelijke experts. Zij staan in voor de kwaliteit, het management en de objectiviteit van de berichtgeving en dragen daar dan ook de verantwoordelijkheid voor. Alleen wanneer dit uiterste verlaten wordt, komt meer ruimte vrij voor participatie van leden van het publiek. Hierdoor wordt de professionele afstand kleiner en de werking van de media gedemystificeerd, kunnen partnerschappen met deze leden van het publiek worden aangegaan, wordt een deel van de mediaprofessionele onafhankelijkheid en controle opgegeven en kan meer menselijke subjectiviteit in beeld komen.

Mediadrempels en context

Daarnaast zijn er ook belangrijke contextuele factoren die publiekparticipatie kunnen belemmeren. Mainstream media (inclusief publieke media) functioneren in veel gevallen binnen een commerciële context, wat niet alleen budgettaire beperkingen meebrengt, maar ook een zekere afhankelijkheid van het streven naar publieksmaximalisatie. Dit streven kan in sommige gevallen (maar niet noodzakelijkerwijs) in conflict komen met het stimuleren van mediaparticipatie en het meer democratieversterkend werken. Bovendien vraagt mediaparticipatie ook een investering in tijd en middelen, die in sommige gevallen de kostprijs van de productie aanzienlijk doet stijgen.

Deze commerciële context sluit nauw aan bij de organisationele en ideologische context waarbinnen de media opereren. De interne werking van de mediaorganisatie steunt in sterke mate op een reeks procedures die

gericht zijn op efficiëntie, waardoor tijd een schaars goed wordt. Philip Schlesinger heeft deze interne mediacultuur niet voor niets een stopwatchcultuur⁵³ genoemd. De concrete manieren van werken zijn vaak zo 'ingeslepen' dat ze als normaal en de enige goede worden gedefinieerd, wat de ruimte voor verandering sterk inperkt. Ook de tijd voor interne reflectie ontbreekt maar al te vaak. Behalve de gerichtheid op efficiëntie, is ook de gerichtheid op het mediaproduct een belangrijke drempel. De centraliteit van het mediaproduct (het programma, het artikel ...) maakt dat zowel langetermijngerichte, projectgerichte als procesgerichte benaderingen veel minder kunnen genieten van de rechten van de vanzelfsprekendheid, terwijl juist deze benaderingen publieksparticipatie vergemakkelijken.

Ook de ideologische component kan een reeks drempels opwerpen: niet alleen beïnvloedt deze component de invulling van de identiteit van de mediaprofessional, maar de combinatie van het marktgerichte en het liberale denken over de media creëert de context waar informatie en vermaak gezien worden als een commoditeit of een economisch product. Zonder het belang van de informatieve component van vermaak, en de entertainende component van informatie te willen onderschatten, kan men stellen dat de exclusieve invulling van mediaproductie als informatie- en vermaakmachine, vrijwel onoverbrugbare drempels opwerpt voor meer fundamentele vormen van mediaparticipatie.

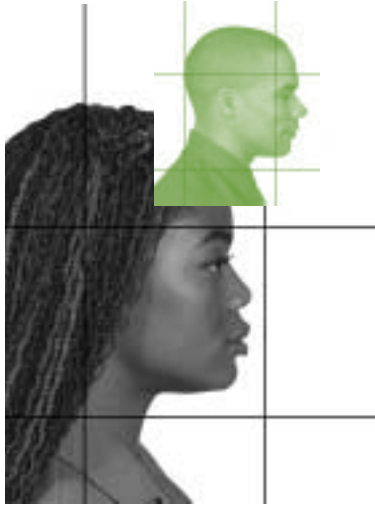
Ten vierde kan ook de technologische en communicatieve context beperkend werken. De manier waarop veel van de huidige informatie- en communicatietechnologieën in de praktijk gebruikt (kunnen) worden, privilegieert nog vaak eenrichtingscommunicatie boven tweerichtingscommunicatie. Zelfs in de wereld van de nieuwe media, waar interactiviteit een sleutelrol heeft gekregen, blijft het inbouwen van een evenwichtige vorm van tweerichtingscommunicatie verre van vanzelfsprekend. Daarnaast geven media op een specifieke manier vorm aan deze (eenrichtings)communicatie, waarin principes als snelheid en bondigheid een dominante plaats hebben verworven. In de wereld van de soundbytes is er niet altijd plaats voor verbaal minder sterke en traag sprekende participanten.

Ten vijfde is er de representatieve factor. Mediaprofessionals vormen zich een welbepaald beeld van hun publiek, waarbij vaak de complexiteit van dit publiek verloren gaat. Tekenend hiervoor is dat publieken vaak gezien worden als een aggregaat van individuen of als vormloze massa. Hierdoor worden niet alleen welbepaalde publieksdefinities (zoals het actieve publiek, het georganiseerde publiek en het publiek als gemeenschap) uitgesloten. Zulke publieksbeelden zorgen er ook voor dat 'gewone mensen' vaak alleen maar worden geïnterpelleerd over hun ervaringen of beknopte meningen en zelden als experts die over specifieke kennis beschikken. Een tweede gevolg van zulke beeldvorming is dat bij publieksparticipatie vaak een sterke klemtoon op individualiteit of representativiteit wordt gelegd. Een weg tussen het individuele spreken over de meest subjectieve ervaringen en het collectieve spreken dat als representatief standpunt van de hele bevolking geldt, lijkt uitermate moeilijk te vinden.

Tot slot is er de historische factor: mediaparticipatie wordt gezien als een praktijk die enerzijds tot het verleden behoort en anderzijds in de wereld van de mainstream media geen plaats heeft kunnen veroveren. Het gebrekkige documenteringsproces van participatieve mediapraktijken (zowel in de alternatieve als in de mainstream media) heeft ertoe geleid dat het organisationele leren beperkt is gebleven. Dit gebrek heeft bovendien de onterechte overtuiging gevoed dat participatieve mediapraktijken niet bestaan of kunnen blijven bestaan.

⁵³ Schlesinger, 1987: 83.

Publieksdrempels

De bovenstaande discussie over mediadrempels dient vervolledigd te worden met de drempels vanuit het perspectief van de betrokken of potentiële participanten. Het is enigszins kunstmatig om deze drempels apart te bespreken, gezien hun nauwe samenhang met de mediadrempels. Tegelijk is het belangrijk om aan te geven dat de gelijkwaardigheid in de ontmoeting tussen mediaprofessionals en participanten niet alleen beperkt wordt door het mediasysteem, maar ook door een reeks problemen die bij de participanten terug te vinden zijn.

De positie van participanten is structureel verschillend. In tegenstelling tot mediaprofessionals zijn participanten niet professioneel verbonden aan een mediaorganisatie, dragen ze niet de eindverantwoordelijkheid over de mediaproducten, kunnen ze niet autonoom functioneren (maar worden ze vaak gemanaged door de betrokken mediaprofessionals) en zijn ze dragers van subjectieve meningen en ervaringen.

Dit structurele verschil creëert vijf belangrijke drempels. Ten eerste is er een kennis- en ervaringsdrempel, zowel op het vlak van (media)participatie en democratisch handelen als op het vlak van het concrete functioneren in de massamedia. Het instappen in een participatief proces stelt niet alleen eisen aan de mediaprofessionals, maar ook aan de participanten zelf. Dergelijke democratische vaardigheden, die bijvoorbeeld tot voorzichtigheid aanzetten in het omgaan met het eigen belang, zijn niet altijd aanwezig. De verleiding om de media als publieksforum of als beroemdheidsmachine te misbruiken komt soms om de hoek kijken. Daarnaast zijn participanten in de meeste gevallen niet vertrouwd met de technologie die in mediaorganisaties gebruikt wordt. Ook de procedures, de praktische methoden, de legale beperkingen, de ethische en esthetische codes zijn vaak grote onbekenden voor participanten. Het is om deze reden dat training zo'n belangrijke rol speelt in participatieve projecten.

Vaak ontbreekt hiervoor echter de tijd en dat is een tweede drempel. Participanten worden vaak slechts voor een beperkte periode in het productieproces betrokken, waardoor de tijd ontbreekt om hen op te leiden en voldoende media-ervaring op te laten doen. Hun participatie is meestal ook eenmalig, waardoor de investering in deze training snel haar nut verliest. Bovendien worden participanten in de meeste gevallen slechts tijdens welbepaalde (latere) fasen bij het productieproces betrokken, waardoor een hele reeks beslissingen reeds door mediaprofessionals genomen zijn. Ten slotte vragen participatieve projecten vaak ook van de participanten een zware tijdsinvestering, die in de meeste gevallen slechts beperkt verloond wordt.

Ten derde worden participanten geconfronteerd met een organisationele drempel. In tegenstelling tot mediaprofessionals die steeds kunnen terugvallen op een mediaorganisatie en redactie, staan participanten soms volledig alleen. Zij betreden ruimtes die de hunne niet zijn en worden daar geconfronteerd met een vaak goedgeoliede productiemachine, die hiërarchisch geordend is en waar de taken afgebakend zijn door specialisatie. Participanten betreden op zo'n moment als 'amateur' een sterk geprofessionaliseerde wereld en kunnen in vele gevallen slechts (nadien) op hun sociaal netwerk, of in het beste geval op collega-participanten, terugvallen. In de mate dat er sprake is van een strijd, is dit een zeer ongelijke strijd, waarbij participanten niet over een organisationele machtsbasis beschikken. Zij hebben geen (publieks)organisatie die hen met advies kan bijstaan en hen wanneer nodig op hun rechten kan wijzen, laat staan dat ze hulp zouden kunnen krijgen om beslissingen af te dwingen.

Ten vierde vraagt de structureel onevenwichtige situatie het vertrouwen van de participanten. Zij worden geacht in een situatie te stappen waar het risico van manipulatie relatief groot is. Zo'n structurele machtsonevenwichtigheid maakt participanten afhankelijk van de goodwill van de betrokken mediaprofessionals om hun macht te delen. Participanten zijn vaak (tenminste deels) op de hoogte van de beperkende context waarbinnen de media (moeten) functioneren en van alle mediadrempels die daaruit voortvloeien. Helaas kan deze context niet onmiddellijk als vertrouwenswekkend worden omschreven. Bovendien is de zeldzaamheid van sterkere vormen van participatie vaak pijnlijk duidelijk. In sommige gevallen leidt dit tot aanvaarding of (zelfs) apathie, in andere gevallen tot een negatief beeld over de media en de mediaprofessionals. Zoals ook het beeld dat mediaprofessionals hebben van hun publiek in het nadeel van dit publiek kan werken, zo werkt het beeld dat leden van het publiek hebben over de media(professionals) in het nadeel van de media(professionals). Het betreden van de wereld van de media vraagt ook op een tweede niveau het vertrouwen van participanten, aangezien zij (door de mediëring van de media) een publieke

sfeer betreden. Het betreden van een publieke sfeer door burgers is niet alleen een waardevol moment, het brengt voor deze burgers ook een reeks risico's met zich mee.

Ten slotte is ook interesse een belangrijke drempel. Het is immers een illusie te denken dat niet-professionelen zich per definitie zouden willen engageren in (media)participatie. Zo'n uitgangspunt zou leiden tot het beeld van een hyperactief publiek. Deze tekst bevat niet alleen een sterk pleidooi voor het mogelijk blijven maken van een diversiteit aan vormen van mediaparticipatie, waarbij de media een belangrijke faciliterende rol kunnen spelen. Dit pleidooi voor participatie kan alleen maar bestaan mits het recht op non-participatie wordt gerespecteerd. Niet iedereen wil (zeker in de huidige context) de wereld van de mediaorganisaties betreden en in een van de belangrijkste publieke sferen zijn of haar stem laten horen. De beslissing om dit niet te doen, is niet alleen een (belangrijke) drempel, maar ook een wezenlijk recht.

Besluit

Participatie is een belangrijk begrip wanneer actief burgerschap ter sprake komt. Door dit begrip een centrale plaats toe te wijzen in de hedendaagse samenleving wordt het voor burgers mogelijk deze actieve rol ook effectief op te nemen. Hierbij moeten echter twee fouten worden vermeden:

1. Participatie is niet alleen te situeren op het vlak van het eng-politieke systeem. Door participatie te beperken tot het politieke macroniveau duiken onmiddellijk alle mogelijke schaalnadelen op die participatie op een zeer fundamentele manier belemmeren. De oplossingen voor de grootschalige participatieproblematiek zijn gering in aantal en imperfect van aard. Deze problemen zijn voldoende groot om elke discussie over participatie te doen doodbloeden. Bijvoorbeeld een pleidooi voor een radicaal-directe democratie op macroniveau getuigt van weinig realiteitszin. Daarom is het belangrijk om ook andere sferen (zoals de media) te betrekken in deze discussie en te pleiten voor een democratisering van de micro- en mesosferen: de schaalnadelen wegen daar namelijk veel minder sterk door. De basis voor dit pleidooi wordt gevormd door twee argumenten: sferen zoals de media spelen ten eerste een zeer belangrijke rol in het dagelijkse leven van hun publieken en kunnen daarom niet afgesloten worden van verdere democratiseringsprocessen. Ten tweede is microparticipatie ook een belangrijke leerschool voor burgerschap en democratie op het niveau van de staat.
2. Participatie is niet het enige centrale begrip in deze discussie over democratie en burgerschap. De bespreking van de typologie van participatie- en democratieversterkende praktijken en van het TIP-model maken duidelijk dat alleen al op het vlak van de media een diversiteit aan burgerschapsversterkende begrippen bestaat, waar alle soorten media gebruik van kunnen maken. Een al te sterk op participatie gericht denken zou ten opzichte van deze begrippen een verarming zijn. Een zelfde verarming treedt op wanneer bepaalde media (zoals de nieuwe media) per definitie als ideale interactie- en participatieplaats worden gezien. Op een meer fundamenteel vlak is het belangrijk het evenwicht te benadrukken tussen representatie en participatie. Wanneer deze notie van representatie naar de mediale sfeer wordt gebracht, betekent dit ook dat de rol van de mediaprofessional of (media-)expert van cruciaal belang is. Alleen rijst de vraag of de identiteit van deze mediaprofessional of (media-)expert gesloten of open gedefinieerd moet worden. De vraag luidt met andere woorden of deze mediaprofessional een gate-keeper blijft of een gate-opener wordt, en niet of mediaprofessionals moeten verdwijnen.

Om een evolutie naar meer openheid, democratie en participatie verder mogelijk te maken of ten minste te consolideren zijn nog veel inspanningen nodig. De projectoproep *Tussen woord en daad* en de hierna besproken mediaprojecten tonen alvast aan dat participatieve projecten binnen de wereld van de mediaorganisaties effectief mogelijk zijn. Deze oproep is een eerste stap geweest die veel goede wil, veel expertise en een reeks dankbare voorbeelden en methoden achterlaat. Ze heeft tegelijk een goed beeld gecreëerd van de beperkingen, moeilijkheden en drempels die overwonnen moeten worden.

Bibliografie

- Anderson, B. (1983) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Berrigan, F. (1977) *Access: some western models of community media*. Paris: Unesco.
- Berrigan, F. (1979) *Community communications. The role of community media in development*. Paris: Unesco.
- Boschman, B., Buckens, L., Rijdsdijk, L. (1996) 'De Derde Wereld in beeld. Beeldvorming als sociale constructie van de realiteit', in Servaes Jan, Rico Lie (eds) *Communicatie in sociale verandering, een culturalistisch perspectief*. Leuven: Acco, p. 155-167.
- Brecht, B. (2001) *Bertholt Brecht on film & radio*. M. Silberman (ed.) London: Methuen.
- Carey, J. (1989) *Interactive media*, in: *International encyclopedia of communications*. New York: Oxford University Press, p. 328-330.
- Carpentier, N. (1995) 'Naar een cultuurbeleid voor de private radio. Een analyse van drie vergeten knelpunten', in: *mediagids*, Deurne, Kluwer, p. carp1-carp17.
- Carpentier, N. (2003) *Beelden van diversiteit. Toegang, interactie en participatie in de 'on-line video community Video Nation'*, in Hans Waeghe, John Lievens & Rudi Laermans (ed.) *Cultuurkijker. Aanzetten voor cultuuronderzoek in Vlaanderen*. Antwerpen: De Boeck, p. 281-312.
- Carpentier, N., Grevisse, B., Harzumont M. (2002a) *Tussen woord en daad. Journalistieke praktijken die de betrokkenheid van de burger vergroten*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Carpentier, N., Grevisse, B., Harzumont M. (2002b) *Médias et citoyens sur la même longueur d'onde. Initiatives journalistiques favorisant la participation citoyenne*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Elster, J. (1998) *Deliberative democracy*. Cambridge, Cambridge university press.
- Fiske, J. (1993) *Power plays/power works*. London & New York: Verso.
- Foucault, M. (1984) *De wil tot weten. Geschiedenis van de seksualiteit I*. Nijmegen: SUN.
- Glasser, T. L., Craft, S. (1998) 'Public journalism and the search for democratic ideals', in T. Liebes, Curran, James (eds) *Media, ritual and identity*. London: Routledge, p. 203-218.
- Hall, S. (1981) 'Notes on deconstructing "The popular"', in R. Samuel (ed.) *People's history and socialist theory*. London: Routledge and Kegan Paul, p. 227-240.
- Hartley, J. (1999) *Uses of television*. London: Routledge.
- Hoffman, D. & T. Novak (1996) *Marketing in hypermedia computer-mediated environments: conceptual foundations*. *Journal of marketing* 60, p. 58-60.
- Jensen, J. (1999) 'The concept of "Interactivity" in digital television', in Berco Beute, Claire Dorman, Jens F. Jensen, Henning Olesen, Michael Rose (eds) *White Paper on Interactive TV*. IM Publications No. 4. Aarhus, Denmark: Intermedia.
- Laclau, E. (1977) *Politics and ideology in Marxist theory: capitalism, facism, populism*. London: New left books.
- Lee, J.-S. (2000) *Interactivity: a new approach*. Paper voorgesteld op 2000 Convention of the association for education in journalism and mass communication, Phoenix, Arizona.
- Lewis, P. (1993) *Alternative media in a contemporary social and theoretical context*, in: P. Lewis (ed.), *Alternative media: linking global and local*, Paris: Unesco, p. 15-19.
- Livingstone, S., Lunt, P. (1996) *Talk on television, audience participation and public debate*. London: Routledge.
- Manovich, L. (2001) *The language of new media*. Cambridge: MIT Press.
- Mcmillan, S. (2002) *Exploring models of interactivity from multiple research traditions: users, documents and systems*, in: L. Lievrouw & S. Livingstone (eds), *The handbook of the new media. The social shaping and consequences of ICTs*. London: Sage, p. 163-182.
- Merritt, D. (1995) *Public journalism and public life*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mouffe, C. (1994) 'For a politics of nomadic identity' in Robertson et al. (eds) *Travellers' tales: Narratives of Home and Displacement*. Routledge: London, p. 105-113.
- Pateman, C. (1972) *Participation and democratic theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Penny, S. (1995) *Consumer culture and the technological imperative*, in: S. Penny (ed.), *Critical issues in electronic media*. New York: State university of New York Press, p. 47-73.
- Prehn, O. (1991) 'From small scale utopism to large scale pragmatism', in N. Jankowski, Prehn, Ole, Stappers, Jan (eds) *The people's voice. Local radio and television in Europe*. London, Paris, Rome: John Libbey, p. 247-268.
- Puissant, A. (2000) *De 'public journalism'-queste in de Verenigde Staten van Amerika*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Rice, R. (2002) *Primary issues in Internet use: access, civic and community involvement, and social interaction and expression*, in: L. Lievrouw & S. Livingstone (eds), *The handbook of the new media. The social shaping and consequences of ICTs*, London: Sage, p. 105-129.
- Said, E. (1995) *Manifestaties van de intellectueel*, Amsterdam/Antwerpen: Atlas.
- Schlesinger, P. (1987) *Putting 'reality' together*. London and New York: Methuen.
- Servaes, J. (1999) *Communication for development. One world, multiple cultures*. Cresskill, New Jersey: Hampton press.
- Smelik, A., Buikema, R., Meijer, M. (1999) *Effectief beeldvormen. Theorie, analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen*. Assen: Van Gorcum.
- Strauss, G. (1998) *An overview*, in F. Heller, E. Pusic, G. Strauss & B. Wilpert (eds) *Organizational Participation: Myth and Reality*. New York: Oxford University Press, p. 8-39.
- Szuprowicz, B. (1995) *Multimedia networking*. New York: McGraw-Hill.
- Verba, S. & N. Nie (1987) *Participation in America: Political Democracy & Social Equality*. Chicago: University of Chicago Press.
- Verba, S. (1961) *Small groups and political behaviour*. Princeton: Princeton University Press.
- Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Stedelijk beleid, Huisvesting en Brusselse aangelegenheden (1999) *Beleidsnota Cultuur 2000-2004*. Brussel: Vlaamse Regering. Gedownload op 1 november 2002 van <http://www2.vlaanderen.be/ned/sites/regering/beleidsnota/cultuur.pdf>.
- Wasko, J., Mosco, V. (1992) *Democratic communications in the information age*. Toronto & Norwood, NJ: Garamond Press & Ablex.
- White, S. (1994) *Participatory communication: working for change and development*. Beverly Hills: Sage.

HOOFDSTUK 2:
DE MEDIAPROJECTEN IN VLAANDEREN
Nico Carpentier

Samenstelling van de jury

Voorzitter:

Dirk Voorhoof, hoogleraar vakgroep communicatiewetenschappen, RUG

Leden:

Nico Carpentier, docent communicatiewetenschappen aan de KUB en aan de VUB

e-mail: Nico.Carpentier@kubruksel.ac.be

Jan Drijvers, Client Services Manager, TNS Media

e-mail: j.drijvers@media.tnsfres.be

Nathalie Dyck, journaliste, Nieuwsdienst VTM

e-mail: nathalie.dyck@vmta.be

Hugo Lauwers, freelance-journalist

e-mail: hugo.lauwers@village.uunet.be

Leo Neels, algemeen directeur bij pharma.be

e-mail: ln@pharma.be

Ineke Van Velzen, hoofdredactrice, VRT - Radio Donna

e-mail: ineke.vanvelzen@vrt.be

Stev Vanthielen, productiehuis Woestijnvis

e-mail: stev.vanthielen@woestijnvis.be

Projectbeschrijving

Burger-Zin biedt het publiek van TV Limburg een audiovisueel platform over en voor lokale groeperingen/verenigingen in Vlaanderen. Hierbij wordt gefocust op een reeks doelgroepen, namelijk jongerenwerkingen, werklozenwerkingen, seniorenwerkingen, zelfhulpgroepen en multiculturele organisaties.

Alle initiële contacten met deze groeperingen/verenigingen komen tot stand via de bestuurders van een vereniging of initiatiefnemers van een verenigingsgebonden activiteit. In de meeste gevallen worden deze contacten aangereikt door de projectpartners (Provincie Limburg en VDAB), met wie de betrokkenen doorgaans reeds jarenlang samenwerken.

De reportages die hieruit voortkomen, worden binnen de bestaande format van *TV Publiek* - het regionale human-interestprogramma van TV Limburg - tussen januari en augustus 2003 uitgezonden. Additionele informatie wordt aangeboden via 'cross-mediale' banden met de website en de teletekstpagina's van TV Limburg.

Hieronder een overzicht van de reportages¹ in kwestie:

- 16/02/2003: Allochtonen en de media (X)
- 23/02/2003: Jongeren in 't Kabotske (X)
- 02/03/2003: Senioren-verwijzers voor noodlijdende ouderen
- 03/03/2003: Modeshow KBG Limburg (X)
- 09/03/2003: Offerfeest
- 15/03/2003: Tentoonstelling keramiek project kansarmen
- 16/03/2003: Nieuwjaarsreceptie in het teken van de Russische cultuur
- 19/03/2003: Viering 25 jaar dienst gezinszorg OCMW Kortesseem
- 23/03/2003: Bidden in de Sikh-tempel
- 30/03/2003: Turks educatief centrum - interculturele namiddag:
speeltheek, praat sessie, uitwisseling van handwerken
- 05/04/2003: Fotoatelier Zwiep (intercultureel gemengde jongerenwerking) (X)
- 08/04/2003: G-judo voor personen met een handicap (X)
- 13/04/2003: Culturele reflectie uit Turkije - 40 jaar Turkse Unie in Limburg
- 20/04/2003: Opvangcentrum Bevingen
- 27/04/2003: Europees jaar voor personen met een handicap (Wandeltocht)
- 04/05/2003: Star academie - show van 9 leerlingen
- 11/05/2003: Jaarlijkse Lentestoet jeugd Meulenberg
- 16/05/2003: Opvangcentrum voor vluchtelingen: leefgroepen
- 19/05/2003: Internationaal kinderfeest in het sportcentrum Genk
- 25/05/2003: Kinderfeest in casino Meulenberg (X)
- 08/06/2003: Percussie en dans migrantenkinderen (X)
- 01/06/2003: Uitreiking diploma's inburgeringscursus
- 14/06/2003: Culturele reflectie uit Turkije - 40 jaar Turkse Unie in Limburg
- 06/07/2003: Inburgeringscursus van 18 anderstalige nieuwkomers

¹ In de bovenstaande lijst zijn de reportages waarvoor de participanten geen beeldmateriaal aanleverden, aangeduid met een X.

Een kernonderdeel van het concept van *Burger-Zin* is het zo sterk mogelijk betrekken van de groeperingen/verenigingen bij de hele cyclus van conceptontwikkeling, productie, montage, promotie, presentatie en evaluatie. Voorstellen komen met andere woorden zoveel mogelijk vanuit de doelgroepen zelf en voor geïnteresseerden wordt een projectgerichte training en opleiding georganiseerd. Vaak staan de participanten zelf in voor de verzameling van het beeldmateriaal: zo is de uitzending van 2 maart deels door de betrokken senioren zelf gefilmd. Ook bij de eindmontage zijn inspraak en medewerking van de participanten mogelijk. En in een aantal gevallen kondigt een lid van de participerende organisatie de reportage aan, samen met een redactielid van *TV Publiek*. Ten slotte krijgen de participanten de mogelijkheid om het (deel)project te evalueren.

Participatieve en democratische dimensies

Dit project biedt een pluriforme beeldvorming van maatschappelijke doelgroepen aan. Het stelt hen immers in de mogelijkheid zichzelf te representeren. Tegelijk richt *Burger-Zin* zich op het mogelijk maken van publieksparticipatie in de productie van een reportagereeks.

Het streven naar pluriforme beeldvorming is op twee domeinen te situeren.

Ten eerste laat *Burger-Zin* groeperingen en verenigingen aan het woord. Dergelijke onderdelen van het maatschappelijke middenveld komen traditioneel weinig aan bod in de massamedia. Hierdoor raakt de notie burgerschap vaak losgekoppeld van het georganiseerd zijn of het politiek actief zijn (in de ruime betekenis van het woord). Door in dit project de klemtoon op het middenveld te leggen, wordt het enge beeld van de geïndividualiseerde burger overstegen en een ruimer en complexer beeld van burgers en burgerschap aangeboden.

Ten tweede biedt dit project een reeks specifieke groeperingen en verenigingen de mogelijkheid tot publiek spreken en zichzelf representeren. Zoals gezegd, gaat het dan om jongerenwerkingen, werklozenwerkingen, seniorenwerkingen, zelfhulpgroepen en multiculturele organisaties. Het zijn maatschappelijke subgroepen die niet altijd toegang krijgen tot de massamedia. De beeldvorming over deze groepen is bovendien vaak vrij negatief. De *TV Publiek*-redactie is er daarentegen van uitgegaan dat de zwart-wit-tegenstellingen in de 'normale' nieuws- en duidingsprogramma's al voldoende aan bod komen. *Burger-Zin* heeft dan ook de klemtoon gelegd op de percepties die allochtonen-autochtonen / jongeren-ouderen / zieken-gezonden van elkaar hebben met betrekking tot specifieke details. Hierbij is zowel naar verschillen als naar gelijkenissen gekeken.

Het duidelijkst is dit tot uiting gekomen in de reportages over culturele verschillen en de omgang tussen autochtone en allochtone jongeren. Iedere keer blijkt dat de ene groep bepaalde tradities of omgangsvormen van de andere groep 'vreemd' vindt, maar tegelijkertijd wordt dit vreemde verbonden met herkenningpunten in de eigen tradities of omgangsvormen. Doorgaans is de conclusie dat de verschillen toch grote gelijkenissen vertonen. Zo wijzen allochtonen erop dat er in wezen geen verschil bestaat tussen het slachten van een schaap voor het islamitische offerfeest - wat door autochtonen dikwijls als wreed en onhygiënisch wordt beschouwd - en de massale slachting van kalkoenen met Kerstmis, die autochtonen als echte 'traditie' bestempelen. In reportages waar allochtone en autochtone jongeren bij elkaar worden geplaatst, laten de acties duidelijk zien dat leeftijdsgenoten uit verschillende culturele gemeenschappen geen remmingen hebben in de omgang met elkaar en met dezelfde lichaamstaal interesse, affectie en aversie uitdrukken.

Een zwakte van het project is dat de selectie van de groepen in hoofdzaak gebeurt op advies van de partners. Er is voor TV Limburg geen volledige, centrale inventaris op lokaal niveau beschikbaar van de geïnteresseerde categorieën. Hierdoor is het mogelijk (en zelfs waarschijnlijk) dat potentieel interessante benaderingen over het hoofd worden gezien. Een andere reeks beperkingen is verbonden met de manier waarop het medium televisie wordt gebruikt. Thema's moeten voor TV Limburg visualiseerbaar zijn en participanten moeten communicatief en voldoende extrovert zijn, wat in het geval van bepaalde migrantengemeenschappen aanvankelijk problemen stelt. De keuze van de format - vooral beeldmatige informatie binnen een tijdsbestek van 3 à 4 minuten - maakt dat in de meeste gevallen

ingezoomd dient te worden op deelfacetten, zodat de complexiteit van een thema niet in zijn samenhang aan bod komt. Het resultaat van de aanpak blijft een waardevolle maar fragmentarische beeldvorming van de meest dynamische en actieve (en de minst wantrouwige) organisaties binnen de respectieve doelgroepen.

Daarnaast heeft *Burger-Zin* de ambitie om de leden van deze groeperingen of verenigingen zo veel mogelijk te laten participeren in het productieproces. De deelnemers worden vanaf de conceptfase tot en met de eindrealisatie intensief bij het project betrokken. Zijzelf bepalen in principe inhoud en locatie(s), waarbij ze over de keuze beschikken om opnames in eigen regie of onder begeleiding van de *TV Publiek*-redactie te maken.

Na de rushes selecteren de deelnemers samen met de monteurs van *TV Publiek* de sequenties voor montage en formuleren ze de kernboodschappen van de reportage. De eindmontage wordt gezamenlijk geëvalueerd. Ook de opvang van mogelijke reacties en de opportuniteit van het gebruik van de TVL-website en teletekst (met betrekking tot verwijzingen en contactpunten) wordt met de participanten besproken. De betrokken organisaties wenden daarenboven soms de eigen relaties en communicatiekanalen aan voor aankondiging van de uitzendingen. Zo nemen zij ook de promotionele taak deels op zich.

Voor de eigenlijke uitzending van de reportages heeft de *TV Publiek*-redactie ervoor gekozen, waar mogelijk, de programmapresentatie deels in handen te geven van de participanten. Deze copresentatie geeft aan *Burger-Zin* een blijvend 'gezicht' of 'anker', maar geeft de participanten tegelijk ook toegang tot deze belangrijke (meestal voor de redactie gereserveerde) positie. Enkel voor de programmering van de reportages in het zendschema, waarbij minimum 10 herhalingen worden gegarandeerd, is de visie van de *TV Publiek*-redactie dominant.

Deze aanpak blijkt voor TV Limburg (te) veel tijd te vergen omdat de betrokken partijen uitgebreid geïnformeerd dienen te worden over werkprocedures en methoden, vooraleer op een efficiënte manier over de praktijk kan worden gediscussieerd. Behalve aan het doorpraten van opvattingen, aanpak, concepten en technische realisatieaspecten, besteedt de redactie ook zeer veel tijd aan het leggen van contacten en het motiveren van bepaalde doelgroepen. Dit alles gebeurt met de bedoeling de verwachtingen zo nauw mogelijk te laten aansluiten bij het uiteindelijke resultaat (de reportage) en ontgoochelingen te vermijden.

Twee andere belangrijke drempels waarmee de *TV Publiek*-redactie geconfronteerd wordt, zijn het wantrouwen ten opzichte van de formule (of ten opzichte van het medium televisie) en de taalbarrière. *Burger-Zin* heeft grote inspanningen moeten leveren op het vlak van de demystificatie van het project en het winnen van het vertrouwen van de participanten. De taalbarrière heeft vooral bij de uitwerking van migrantenthema's een rol gespeeld (weliswaar in een beperkt aantal gevallen).

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Uit de evaluatie van TV Publiek en TV Limburg blijkt een dubbele houding.

Enerzijds wordt enthousiast gereageerd op de mogelijkheden om een sociale verantwoordelijkheid op te nemen en betere (zelf)representaties van organisaties en maatschappelijke subgroepen aan te bieden. Ook de nauwe samenwerking met leden van hun publiek, die gebaseerd is op respect, overleg en (machts)evenwicht, wordt gewaardeerd.

Het project heeft ook bijgedragen tot de verbetering van de interne TV Publiek-werking, in de zin dat er momenteel veel meer advies- en inputkanalen ter beschikking staan dan vroeger het geval was. Bovendien heeft deze redactie het belang van een vertrouwensband met haar (organisationale) omgeving ontdekt. Terwijl aanvankelijk werd verondersteld

dat de doelgroepen een intensieve begeleiding zouden wensen voor de uitwerking van projectidee, scenario en opnames, bleek in de praktijk dat het opbouwen van vertrouwen de sleutel was die een hele dynamiek op gang bracht. Het evenwicht tussen een journalistieke, gebalanceerde beeldreportage en de vrijheid van keuze inzake vormgeving, beeldkader, communicatieformule en montage is tijdrovend maar de formule wordt als zeer verrijkend ervaren door zowel de organisatie die in beeld gebracht wordt als de TV Publiek-redactie. Door het doorbreken van rigide 'format'-regels ontstaan nieuwe invalshoeken en groeit bij de betrokken organisaties kennis van en begrip voor de manier waarop media functioneren.

Dit proces heeft ertoe geleid dat TV Publiek nu drie formules gebruikt voor zijn reportages:

- reportages in eigen beheer door de betrokken initiatiefnemers/organisatoren, na een praktijkopleiding camera- en presentatietechnieken door TV Publiek. Deze formule wordt vooral toegepast in omgevingen waar geregeld nieuwe activiteiten worden belicht;*
- reportages met technische uitvoering door de TV Publiek-redactie, doch met intensieve inbreng van de participanten op inhoudelijk vlak en inzake presentatie;*
- full service reportages die integraal door de TV Publiek-redactie worden uitgevoerd en afgewerkt, na goedkeuring van het scenario.*

Ook is het project een soort van incubator voor andere, meer beperkte vormen van interactie tussen de mediaorganisatie en haar publiek. Dit kan met e-mailreacties op de reportages die in het TV Publiek-luik van de TV Limburg-website zijn geïntegreerd en door middel van reacties en ideeën die via de begeleidende teletekst worden aangereikt. De teksten die op teletekst verschijnen, vallen namelijk integraal onder de verantwoordelijkheid van de betrokken verenigingen, zonder tussenkomst of begeleiding van TV Limburg.

Daarnaast stelt TV Limburg met tevredenheid een verbreding van zijn publiek vast: terwijl de klassieke programmering vooral de 40-plussers aantrekt, blijken de reportages over jongerenmilieus goed bekeken te worden door jongeren. Opvallend is dat jongeren elkaar de uitzenddata signaleren via e-mail of sms-berichten.

Anderzijds wordt vanuit een economisch-commercieel standpunt de voorzetting of uitbreiding van de format niet haalbaar geacht zonder structurele ondersteuning van diverse organisaties. Het vinden van een evenwicht tussen de ideeën en benaderingen die de participanten sterk op de voorgrond plaatsen en de draagkracht van de eigen organisatie is problematisch omdat het grote inspanningen vergt, terwijl er niet vooraf kan worden ingeschat of die zullen leiden tot verhoogde kijkcijfers/kijkduur of de verruiming van het doelpubliek. Pogingen om commerciële ondersteuning te verwerven, stoten op de redenering dat de format weliswaar specifieke doelgroepen aanspreekt, maar dat die te klein zijn om de hoge productiekosten (te wijten aan de intensieve voorbereiding) te verantwoorden. Vanuit het oogpunt van aantrekkelijkheid voor mogelijke adverteerders is het daarom volgens TV Limburg wenselijk en noodzakelijk de format op Vlaams niveau te ontwikkelen, zodat de hogere kosten worden gecompenseerd door een hoger kijkbereik. Ook een alternatief voor advertentie-inkomsten - namelijk overheidssubsidiëring - is een piste die TV Limburg wil bewandelen.

Voorbeeld:

Het Offerfeest:

In samenwerking met de Limburgse Moslimraad - transcriptie en uitzending 9 maart 2003

"Na de Ramadan is het Offerfeest een van de grootste feesten in de moslimgemeenschap. Het Offerfeest start in alle vroegte met het feestgebed in de moskee waar de Imam voorbidt en zijn preek houdt. Naar het voorbeeld van Abraham die zijn zoon Ismaël offerde aan Allah, slacht elke moslimfamilie nadien een schaap, geit, rund of kameel. Met dit vlees bereiden de vrouwen een overheerlijke maaltijd die echter niet alleen voor zijn eigen familie bedoeld is."

"Vrienden, burens en kennissen, maar ook de minderbedeelden in de gemeenschap delen mee in dit feest. Met dit offer aan Allah streeft de moslimgemeenschap naar vrede, broederlijkheid en sociaal gedrag in de samenleving."

CONTACTFICHE

MEDIUM:

TV Limburg

INDIENER/CONTACT:

Philip Hilven, hoofdredacteur – Universiteitslaan 13 – 3500 Hasselt
tel. 011-71 22 00 – fax 011-71 22 12 – e-mail: philip.hilven@tvb.be

REDACTIELEDEN TV PUBLIEK:

Johnny Put, directie, Via Media 4, 3500 Hasselt, johnny.put@tvb.be

Myriam Boedry, mboedry@tvb.be

Jean Paul Palmen, jpalmen@tvb.be

Philip Hermans, phermans@tvb.be

Windey Marianne, mwindey@tvb.be

Mathieu Joosten, mjoosten@tvb.be

Frank Groenendaels, fgroenendaels@tvb.be

PARTNERS:

Provincie Limburg, Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

BELEID

Gedeputeerde Sonja Claes – Universiteitslaan 1 – 3500 Hasselt
tel. 011-23 70 37 – e-mail: sclaes@limburg.be

DIRECTIE

Ronald Houbers, directeur 2de Directie

Universiteitslaan 1 – 3500 Hasselt – tel. 011-23 72 12

e-mail: rhoubers@limburg.be

VDAB - REGIONALE DIRECTIE HASSELT

Dhr. L. Lauryssens, directeur – tel. 011-26 06 56

Dhr. L. Smeets, communicatieverantwoordelijke – tel. 011-26 06 15

Thonissenlaan 47A – 3500 Hasselt – e-mail: luc.smeets@vdab.be

TOEGEKEND BEDRAG: 25.000 EURO

Projectbeschrijving

Met de *D-Files* brengt de webpublicatie Divazine¹ de discussie op gang over diverse - aan emancipatie gerelateerde - maatschappelijke thema's. Over een jaar gespreid stelt Divazine over een vijftal thema's een dossier samen met achtergrondartikels, standpunten en praktische informatie. Via allerlei kanalen worden zoveel mogelijk lezeressen en lezers gestimuleerd om te reageren. Met die reacties gaat Divazine nadien weer aan de slag. De vragen van de lezers worden voorgelegd aan de bevoegde beleidsmaker, raad, steunpunt, minister of informateur. Ook wijst Divazine lezers de weg naar organisaties die concrete acties voeren over de behandelde thema's.

De eerste *D-File* 'Geweld' behandelt - aansluitend bij het thema van de nationale Vrouwendag van 11 november 2002 - het thema partnergeweld vanuit diverse invalshoeken. Er wordt geconstateerd dat het denken over geweld een hele evolutie heeft doorgemaakt. Het slachtoffer wordt inmiddels (relatief vaak) erkend, daarom wordt er in de gepresenteerde informatie vooral ingegaan op de nieuwe manieren van omgaan met dader en slachtoffer, op preventie en geweld in specifieke relaties. Divazine heeft zelf ook een stand op de Vrouwendag.

De tweede *D-File* 'Geld m/v' behandelt het thema geld, loondiscriminatie en afgeleide rechten in de sociale zekerheid. Via debatten, vragen en standpunten, bekijkt Divazine hoe het staat met de financiële onafhankelijkheid van vrouwen. Uit de reacties die binnenlopen, blijkt dat het huidige kostwinnersmodel ter discussie staat. Steeds meer vrouwen gaan uit werken en betalen zelf bijdragen, maar ondervinden later moeilijkheden om van hun pensioen te (over)leven. Sommigen vinden het de hoogste tijd om sociale rechten op individuele basis te bekijken. Anderen verzetten zich daartegen. Divazine zet twee vertegenwoordigers, respectievelijk Francy Vanderwildt van de Nederlandstalige Vrouwenraad en Frank Vandenbroucke, toenmalig minister van Sociale Zaken, aan tafel en geeft twee lezeressen de kans om in levende lijve met hen in discussie te gaan.

De derde *D-File* verschijnt op 8 maart 2003, de Internationale Vrouwendag. Het onderwerp van discussie is: de emancipatie en de integratie van migrantenvrouwen en de vraag hoe Belgische vrouwen daar kunnen toe

bijdragen. Voor deze *D-File* werkt Divazine samen met het Steunpunt voor Allochtone Vrouwen en Meisjes. De *D-File* werkt bovendien als opwarmer voor het debat tussen Vlaamse en allochtone vrouwenwerkingen dat het steunpunt diezelfde maand organiseert. Het debat gaat in op de verschillen en gelijkenissen in de emancipatiestrijd van autochtone en allochtone vrouwen. De achterliggende vragen in de *D-File* luiden: "Maken allochtone vrouwen nu de strijd door die westerse vrouwen al jaren achter de rug hebben, en is het gewoon een kwestie van tijd voor beide groepen een gelijke positie bekleden? Of ligt de zaak toch iets ingewikkelder? En wat kan er worden gedaan om de contacten tussen allochtone en autochtone vrouwen en vrouwenorganisaties te verstevigen?"

¹ <http://www.divazine.be>

Met de vierde *D-File* 'Vrouwen en de regering' wil Divazine vooral een discussie op gang brengen en alle zwevende kiezers (m/v!) een hand reiken. De hele periode van campagne tot en met regeringsvorming wordt gevolgd vanuit een vrouwelijke invalshoek. Alle partijprogramma's worden geanalyseerd op vrouwen thema's, waarna commentaar wordt gevraagd aan verscheidene verkiesbare vrouwen. Er komen vooral veel reacties op de gepresenteerde lijst van 'ministeriabele vrouwen', die samengesteld is op basis van suggesties van lezers. Divazine heeft de suggesties ook doorgestuurd aan informateur di Rupo. Andere vragen die aan bod komen zijn: moeten alle vrouwen op een vrouw stemmen? Welke kans maken de vrouwen op de kieslijsten precies?

De vijfde *D-File* vindt plaats in het najaar van 2003 en wordt in samenwerking met de Stedelijke Emancipatieraad van Leuven opgezet. Deze *D-File* gaat over participatie van vrouwen op gemeentelijk/stedelijk vlak. Meer specifiek onderzoekt *D-File* nummer 5 de veronderstelling dat het voor mensen zonder beleidservaring aantrekkelijker zou zijn zich op het gemeentelijke niveau te engageren, aangezien gemeentebestuurders (m/v) dicht bij de bevolking staan. Van daaruit zou de stap naar het Vlaamse en/of federale niveau makkelijker zijn. Het onderzoek brengt Divazine bij vroegere en huidige ministers van Gelijke Kansen, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), een provinciale Gelijkekansenambtenaar, een schepen van Gelijke Kansen en een Gelijkekansenconsulente.

Participatieve en democratische dimensies

Een van de belangrijkste doelstellingen van dit project is het aanbieden van sociale (inter)actie bevorderende informatie. Daarnaast stimuleert dit project participatie op twee niveaus: ten eerste is er de participatie aan het medium Divazine zelf. Ten tweede treedt Divazine ook op als facilitator en organisator van de dialoog en het debat tussen zijn lezers en beleidsmakers.

Het project steunt vooral op het aanbieden van sociale (inter)actie bevorderende informatie. De achterliggende emancipatorische betrachtingen van Divazine worden op hun website (bij de beschrijving van hun doelstellingen) als volgt geëxpliciteerd: "Div@zine wil vrouwen uit binnen- en buitenland zichtbaarder maken in het nieuws, boeiende achtergrondinformatie brengen, clichés doorprikken en discussies aanzwengelen." Het is vanuit dit denken dat in de *D-Files* een reeks van relevante problematieken, zoals financiële en politieke discriminatie, worden aangekaart. Vanuit zijn emancipatorische doelstelling wil Divazine zijn lezers dan ook aanzetten tot meer sociale interactie. Dit gebeurt op twee manieren. Ten eerste is er de doorverwijsfunctie van de website. Door in elk dossier een rubriek 'Links en Organisaties' te in te voegen, krijgen lezers de mogelijkheid aangeboden om contact te zoeken met de aan het onderwerp gerelateerde organisaties. In welke mate de drempel naar deze organisaties voldoende verlaagd is om te resulteren in daadwerkelijke contacten, valt moeilijk te achterhalen, vooral omdat het Divazine-lezerspubliek nog relatief beperkt is (op dit ogenblik een 1.100-tal wekelijkse nieuwsbrieflezers). Ten tweede is er de vraag- en discussiefunctie van de site. Onder elk artikel worden de reacties van de lezers geplaatst. Bij sommige onderwerpen lokt dit meteen een informatie-uitwisseling tussen lezers uit (met name in het dossier rond vrouwen en geweld). Ook zijn spontaan enkele losse groepen van elkaar mailende gelijkgezinden ontstaan en hebben enkele mensen via de website afgesproken om deel te nemen aan bepaalde activiteiten rond dit thema. Dergelijke reacties treden echter niet bij alle thema's op: sommige thema's, zoals de emancipatie van allochtone vrouwen, zijn (op deze manier) erg moeilijk bespreekbaar. Daarnaast blijft ook de kleinschaligheid dit project parten spelen. Het totale aantal reacties blijft onvermijdelijk beperkt.

Divazine stimuleert in het *D-Files*-project ook interactie en participatie. Het doet dit op verschillende vlakken. Voor de Divazine-lezers biedt de hierboven beschreven vraag- en discussiefunctie een bescheiden eerste mogelijkheid. Door het installeren van vragenformulieren onder elk artikel wordt de mening van de lezers telkens expliciet gevraagd en komt hun standpunt ook duidelijk zichtbaar op de website. Daarnaast formuleren lezers vragen voor de panelleden in de debatten. Het mooiste voorbeeld hiervan is het initiatief om twee Divazine-lezers uit te nodigen op een live debat met de minister van Sociale Zaken en de voorzitter van de Nationale Vrouwenraad (NVR). Ten slotte sturen enkele lezers zelf stukken in. Deze stukken worden zichtbaar (en in een gelijkwaardige positie) op de website geplaatst.²

Behalve de Divazine-lezers kunnen ook organisaties uit het middenveld participeren in het productieproces van de *D-files*. Divazine werkt voor elk dossier samen met een partner uit het middenveld. Die wordt betrokken bij de conceptontwikkeling, kan te interviewen personen voorstellen en suggesties doen voor te behandelen subthema's. Ook krijgt deze partner de gelegenheid om zich met een artikel voor te stellen in het dossier.³

Divazine stimuleert niet alleen de participatie aan het eigen mediaproduct, maar neemt bovendien een faciliterende rol op voor de interactie van burger-lezers in de context van het politieke proces. Via Divazine kunnen lezers rechtstreeks (bijvoorbeeld tijdens het lunchdebat met minister Vandenbroucke of het debat van het Steunpunt Allochtone Vrouwen en Meisjes) of onrechtstreeks (door vragen en reacties te formuleren en naar de redactie te mailen etc.) in dialoog of debat treden met beleidsmakers.

Bij wijze van voorbeeld iets meer uitleg over de organisatie, door Divazine, van het lunchdebat met toenmalig minister van Sociale zaken Vandenbroucke en de NVR-voorzitster Francy Vander Wildt. Hierbij konden twee Divazine-lezeressen hun vragen voorleggen aan de beide panelleden (*D-File 2*). Het debat werd vervolgens gecoverd door De Standaard, en bracht ook daar een reeks lezersreacties teweeg. Daaropvolgend schreven twee redacteurs van Divazine een opiniestuk, met opnieuw enkele reacties tot gevolg.

Een tweede voorbeeld - ditmaal van een meer onrechtstreekse dialoog - is het verkiezingsdossier van Divazine (*D-File 4*), dat draaide rond het samenstellen van een vrouwenkabinet. De Divazine-lezers konden eerst zelf 'ministeriabele' vrouwen voorstellen. Nadien vroeg de Divazineredactie hun om uit deze lijst een topvijf samen te stellen. Annemie Neyts kwam als eerste vrouwelijke premier uit de bus. Haar reactie werd eveneens op de website geplaatst. De redactie schreef ook informateur di Rupo aan met deze resultaten. Tot hun vreugde kregen de redactieleden ook van hem een hartelijk antwoord, dat weer op de website werd geplaatst.

² Dit is vooral bij *D-file 3* het geval, getuige de column van Colette Dierckx en het artikel van islamologe Veronique Ackaert. Deze teksten worden weliswaar herwerkt door de Divazine-eindredactie. Als het om ingrijpende aanpassingen gaat, worden die telkens vooraf doorgepraat met de auteur in kwestie.

³ Meestal worden dit artikel door de partner zelf geschreven, en vervolgens door Divazine geredigeerd.

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

De ervaring van Divazine met dit project is positief, maar zoals bij de meeste projecten wordt de redactie geconfronteerd met de verhoogde tijdsdruk en de financiële gevolgen die dit meebrengt. Anne Adé schrijft hierover: "Alle Divazine-collega's hebben dit project als bijzonder positief (zij het soms bijzonder tijdsintensief) ervaren. Het dwong ons om stappen buiten het kader van onze website te zetten, wat leuke ervaringen opleverde, en waardoor we veel meer weerklank kregen." (Anne Adé, eindverslag Divazine)

Twee structurele problemen blijven echter de kop op steken. De grootste bedreiging voor Divazine is van financiële aard, aangezien dit magazine van subsidie tot subsidie leeft en geen structurele inkomsten heeft. Om het D-Files-project te kunnen voortzetten, zijn projectsubsidies noodzakelijk. Door naar buiten te komen met de D-Files als format, wil Divazine proberen een wat vastere bron van inkomsten te verwerven. Een eerste D-File die aldus 'op bestelling' is geproduceerd (op vraag van de Stedelijke Emancipatieraad van Leuven, rond het thema vrouwen en lokale besturen), is in het najaar van 2003 on line verschenen.

Een tweede structureel probleem is de kleinschaligheid van dit internetproject. Uit de reacties van lezeressen en lezers blijkt weliswaar dat Divazine voldoet aan een reële behoefte: het is een vrouwenblad dat niet gaat over koken, make-up en diëten. Ook de snelheid waarmee sommige lezers reageren op de D-Files (de eerste reacties lopen vaak al een halfuur na het versturen van de nieuwsbrief binnen) is een signaal dat dit soort participatieve projecten geapprecieerd wordt. Om de maatschappelijke impact van Divazine en de D-Files te vergroten, is evenwel een koppeling aan andere media, activiteiten en projecten noodzakelijk, ook al omdat het internet niet voor iedereen toegankelijk is.

Ondanks deze structurele problemen toont Divazine zich enthousiast over het D-Files-project: "Het heeft ons de smaak te pakken doen krijgen om meer uit ons lezerspubliek te halen, onze lezers er constant toe uit te dagen te reageren en zelf stukken voor ons te schrijven, en ook onze contacten met het middenveld en de pers goed te onderhouden." (Anne Adé, eindverslag Divazine). Het zijn hierbij vooral de interactief-participatieve elementen die de reeds aanwezige emancipatorische agenda versterken. Ten eerste zegt Divazine dat het vragen om reacties van lezers nu een vanzelfsprekende routine is geworden en dat het met dit project de nodige expertise heeft ontwikkeld om die werking optimaal te laten verlopen. Het vragenformulier dat een belangrijke rol heeft gespeeld bij het losweken van lezersreacties, wordt dan ook geïntegreerd in de 'doordeweekse' website. Ook het feit dat lezers spontaan meer uitgebreide bijdragen leveren voor de D-files, wordt door de redactie als bijzonder positief ervaren. Deze ingezonden teksten worden in nauw overleg met de auteurs lichtjes aangepast, om ze bruikbaar te maken voor de website, en vervolgens effectief gepubliceerd. Divazine wil dit zeker blijven aanmoedigen en zal de lezers hiertoe geregeld expliciet oproepen op de website en in de wekelijkse elektronische nieuwsbrief.

De deelname van lezers aan debatten wordt voor herhaling vatbaar geacht. De redactie wil er in de toekomst naar streven jaarlijks minstens één debat rond een actueel thema te organiseren, waarop lezers worden uitgenodigd om vragen te stellen.

Ten slotte is de samenwerking met middenveldpartners en mediapartners voor Divazine een verrijking: de redactie kan hierdoor een beroep doen op de kennis en ervaring van deskundigen in diverse materies en nieuwe bronnen en thema's aanboren. Voor de middenveldpartners is het een manier om met een (geheel of gedeeltelijk) nieuw publiek in contact te komen. Divazine beseft goed dat het een permanente inspanning zal vragen om deze diverse vormen van samenwerking te bestendigen en te blijven uitbouwen.

Voorbeeld:

Het Slotdebat uit de D-File 'Geld M/V'

Divazine D-Files - Microsoft Internet Explorer

File Edit View Favorites Tools Help

[D-Files]

D-File GEWELD
D-File GELD M/V
D-File ALLOCHTOENE VROUWEN
D-File VROUWEN in de REGERING

DIV@zine

HOMEPAGE D-Files LINKS HOMEPAGE DIVAZINE

Artikels

Debat: een beleid voor de toekomst? Een rechtvaardig en solidair systeem van sociale zekerheid, dat wil iedereen. Maar politici en vrouwenbeweging hebben elk hun eigen invulling. Divazine bracht hen rond de tafel en noteerde de beloften voor de toekomst.

Vrouwen, geld & (top)sport Behalve titels, medailles en eeuwige roem is er met topsport ook geld, soms veel geld te verdienen. Maar prestaties van vrouwen wegen heel wat lichter in het prijzengeld dan die van mannen.

Vrouwenrechten in de sociale (en)-zekerheid. Volgens de Vrouwenraad werkt het huidige stelsel van de sociale zekerheid discriminatie in de hand. Kort gezegd: vrouwen nemen de onbetaalde zorgarbeid op zich en buitenshuis werkende vrouwen betalen daarvoor de rekening. Debat.

De loonkloof tussen mannen en vrouwen. Vrouwen verdienen gemiddeld 25 procent minder dan mannen. Als je alle logische oorzaken verwerkt, dan blijft er nog een onverklaarbaar verschil van zowat zeven procent. Vraag: discriminatie of vrije keuze?

Een bank voor vrouwen. Vrouwen worden door veel banken niet au sérieux genomen. Hoog tijd om zelf het financiële heft in handen te nemen, zo vinden enkele Duitse ondernemsters. Zij werken nu aan de oprichting van een heuse Vrouwenbank.

Functieclassificatie m/v. Gelijk loon voor gelijk werk, zegt de wet. Maar wat heet gelijk? Blijkbaar worden vaardigheden van 'vrouwenjobs' minder vergoed dan vaardigheden van 'mannenjobs'. Functieclassificatie heet dat. Divazine vroeg Miet Smet om een verklaring.

Moet zorgarbeid betaald

D-File GELD M/V

D-File GELD M/V : Debat: een beleid voor de toekomst?

Vragen redactie: De reacties

Slotdebat. Een beleid voor de toekomst ?

Met het slotdebat over sociale zekerheid bracht Divazine drie partijen rond de tafel: de 'burger', hier vertegenwoordigd door Divazine-lezeressen Lieve Van Gompel en Anita Jaspers, het zogenaamde 'middenveld' met Vrouwenraadvoorzitster Francy Van der Wildt en 'het beleid', in de persoon van minister van Sociale Zaken Frank Vandenbroucke. Dat de kloof tussen die groepen soms zeer diep is, bleek vooral bij de start van het gesprek. Pas na een pittige discussie kwamen de overeenkomsten bovendrijven.

Vandenbroucke stak van wal met een lange uiteenzetting over de principes van rechtvaardigheid die volgens hem aan de basis liggen van ons huidige systeem van sociale zekerheid. Alleen maatregelen die de solidariteit vergroten, komen in aanmerking zolang hij minister van Sociale Zaken is. En een systeem van individuele sociale rechten valt daar wat hem betreft niet onder.

Geen vestzak-rokzak operatie

Maar wat heet rechtvaardig? En wie is solidair met wie? Zoals we in deze D-File uitvoerig hebben aangetoond, zijn het vandaag de werkende vrouwen die betalen voor de uitkeringen van huisvrouwen en de weduwen van werkende mannen.

Tegelijk hebben werkende vrouwen het moeilijk om hun job te combineren met de zorg voor hun gezin. 'Simpele oplossingen zijn niet altijd rechtvaardige oplossingen,' merkte de minister zeer terecht op. De vrouwenbeweging vraagt niet dat één groep vrouwen het beter krijgt ten koste van andere vrouwen, wel dat de solidariteit verdergaat dan de huidige vrouwelijke vestzak-rokzak operatie.

Vandenbroucke vindt het debat over afgeleide versus individuele sociale rechten passé. Hij verwijt de vrouwenbeweging dat ze in het verleden leeft. Volgens hem moet je het hele systeem ter discussie stellen. Tijdens zijn jaren in Oxford heeft hij het Scandinavische model bestudeerd: zoveel mogelijk mensen aan de slag, ondersteund met een hele waaier van diensten die De Combinatie moeten vergemakkelijken. Tja. Terwijl Vandenbroucke doctoreerde, ijverde de vrouwenbeweging hier voor meer kinderopvang, buitenschoolse opvang en andere sociale maatregelen.

Geen vrouwen in de Dorpstraat?

Hoe dan ook, Vandenbroucke wil verder op de Scandinavische weg, ondermeer met een beter systeem van ouderschapsverlof. 'Als we de kans krijgen in de volgende regering, dan voeren we een ouderschapsloot van zes maanden in', onthulde hij glunderend. Zijn tafelenoten schrokken zich hem en dat vond hij nog bizar ook. Je vraagt je toch af, waar halen politici hun ideeën? Praten ze ooit met 'het middenveld'? Of baseren ze zich op

Bron: <http://www.divazine.be/d-files/default.aspx?ref=ACAL&lang=NL>

CONTACTFICHE

MEDIUM:

Divazine

INDIENER/CONTACT:

Anne Adé, freelance redacteur – Rik Woutersstraat 19 - 2800 Mechelen

tel. 015-34.03.74 of 02-213.12.65 – fax 02-21.31.20

e-mail: anne@divazine.be

ANDERE MEDEWERKERS VOOR DIVAZINE D-FILES:

DF 1:

Suzanne Cautaat (ex-Refleks vzw)

Roland Martein en Erika Frans (CGSO, nu gefusioneerd met Sensoa)

Kristien Vermoesen (losse medewerkster Divazine)

Sandra Janssens (losse medewerkster Divazine)

Jennie Van Lerberghe

Samira Wymeersch

DF 2:

Sandra Janssens (losse medewerkster Divazine)

Herlindis Moestermans en Anne Rowie (Nederlandstalige Vrouwenraad)

Erika Claessens

DF 3:

Judith Perneel (Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen)

Erika Claessens

Veronique Ackaert (lezeres en islamologe)

Colette Dierickx (lezeres)

DF 4:

Petra Meier (vorser bij vakgroep Politieke Wetenschappen en Centrum voor Vrouwenstudies VUB)

Sonja Spee (Steunpunt Gelijkekansenbeleid Universiteit Antwerpen)

DF 5:

Kristel Wildiers (Gelijkekansenconsulente van de stad Leuven)

PARTNERS:

1. Mainstream media

De Standaard - Veerle Beel

Flair - Tanja Swennen, chef repo

Radio 1, programma **Groot Gelijk** - Geertje De Ceuleneer

2. Middenveldorganisaties

Vrouwenoverlegkomité (VOK) - Sandra Galbusera

Nederlandstalige Vrouwenraad - Francy Van der Wildt

Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen - Judith Perneel

VVSG (Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten) - Ann Lobijn

Stedelijke Emancipatieraad Leuven - Kristel Wildiers

TOEGEKEND BEDRAG: 16.500 EURO

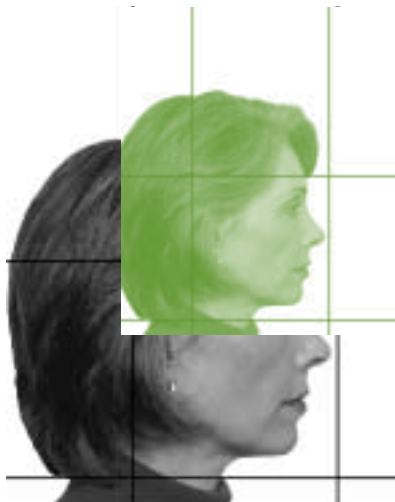
HET BELANG VAN LIMBURG

LEKKERE LETTERS

Projectbeschrijving

Binnen de *Duizendpoot*-pagina, waar de interactie met lezers centraal staat, wordt door het Belang van Limburg voor een periode van 10 maanden de wekelijkse rubriek *Lekkere Letters* gepubliceerd. Deze rubriek verschijnt 43 keer, van 14 september 2002 tot 28 september 2003, telkens op zaterdag. De afleveringen nemen ongeveer een derde van de *Duizendpoot*-pagina in beslag.

De *Lekkere Letters*-rubriek steunt op een samenwerking met Basiseducatie Limburg, waarvan de cursisten de beschikbare krantenruimte zo autonoom mogelijk invullen. De invulling gebeurt in overleg met de 'educatieven' van Basiseducatie Limburg, die ook de coördinatie voor hun rekening nemen. Voor de zeven participerende scholen wordt een werkverdeling gemaakt zodat elke school om de beurt kan meewerken. Binnen deze scholen wordt dan in klassikale groepjes gewerkt. Vanuit Basiseducatie hebben ongeveer 200 cursisten op deze manier aan het project meegewerkt.

Van het Belang van Limburg worden tien journalisten, komende uit de vier departementen van de krant², in dit project betrokken. Samen maken ze ongeveer 20 procent van de vaste redactie uit. Ze begeleiden de cursisten en bezoeken de scholen om over hun professionele activiteiten te spreken. Dat is voor beide partijen een belangrijk leerproces. Soms brengen de cursisten daarvan zelf verslag uit in de *Lekkere Letters*-rubriek; soms wordt de tekst wegens tijdsdruk door de betrokken journalist geschreven. Ook gaan deze journalisten samen met de cursisten enkele malen op werkbezoek.

De binnenlandredactie van het Belang van Limburg speelt vooral een rol bij de verkiezingen, met een bezoek aan het parlement en het maken van een woordenboek voor de verkiezingen. De chef regionaal brengt een bezoek aan de klas in Sint-Truiden, vertelt hoe het nieuws op die afdeling zijn weg gaat, woont de les bij en maakt daarover in de krant een

verslag. De chef sport spreekt bij een bezoek over de werking van de sportafdeling (de cursisten maken zelf een verslag), hij fietst samen met hen over het circuit van Zolder (net voor het WK) en brengt met hen een bezoek aan het modemuseum (dat op dat moment aan sportkleding is gewijd). Voor het vierde departement reist een van de journalisten met de cursisten naar de boekenbeurs en gaat een andere journalist een avond spreken (in Beringen) over wat een boek is en hoe het tot stand komt.

Het is een arbeidsintensief project voor alle betrokken partijen: de tijdsinvestering voor de productie van één aflevering *Lekkere Letters* bedraagt ongeveer negen uren. De verantwoordelijke van de *Duizendpoot*-pagina werkt bijna dagelijks aan het project. Wegens dit arbeidsintensieve karakter wordt soms een 'klassieke' reportage van een journalist over een activiteit van de cursisten gepubliceerd.

¹ De woorden *leerkrachten* of *leraren* worden in Basiseducatie bij voorkeur vermeden.

² Voorkrant (algemeen), Limburg (regionaal), sport en Achterkrant (entertainment).

Participatieve en democratische dimensies

In dit project staan enerzijds de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de aangeboden informatie en anderzijds publieksparticipatie centraal. Een belangrijke ondersteunende dimensie daarbij is de publieksgerichtheid van het betrokken medium.

Het belang van toegankelijkheid en begrijpelijkheid geldt in de eerste plaats voor de cursisten van Basiseducatie, die de eerste doelgroep van dit project zijn. Omdat zij nog in een proces van taalverovering en -verwerving zitten, moet die toegankelijkheid en begrijpelijkheid zo groot mogelijk zijn. Dit doel wordt bereikt door deze teksten door leden van de doelgroep zelf te laten schrijven.

Bovendien is de publicatie ook gericht aan alle 400.000 lezers van Het Belang van Limburg. Dit project is voor de krant ook een aanleiding om de moeilijkere materies, zoals verkiezingstaal, voor haar hele publiek zo begrijpelijk mogelijk voor te stellen. Door stil te staan bij het gebruikelijke en gebruikte (politieke) jargon en de moeilijkheden die lezers daarbij (kunnen) ondervinden, wordt ook een publieksgericht standpunt ingenomen en worden de (mediagerichte) conventies van het eigen mediabedrijf overstegen. In het hierboven aangeraakte voorbeeld bestaat de oplossing in het samenstellen van een verkiezingswoordenboek.

Hierbij moet wel worden opgemerkt dat Duizendpoot, waarbinnen *Lekkere Letters* valt, een specifiek statuut en lezerpubliek heeft, wat isolerend werkt en *Lekkere Letters* afzondert van 'de krant'. Zoals Marcel Grauls

opmerkt, wordt het project intern wel degelijk gewaardeerd, maar "toch een beetje als een randgebeuren getaxeerd. Alles binnen deze omgeving draait uiteraard om nieuws, nieuws en nog eens nieuws."

Dit project heeft ook een duidelijke participatieve ambitie. Het Belang van Limburg biedt, via een op zich al belangrijke samenwerking met een organisatie uit het maatschappelijke middenveld, een (relatief grote) groep participanten de mogelijkheid van zelfrepresentatie aan, weliswaar in een context waar journalisten en 'educatieven' een begeleidende rol opnemen. De participanten krijgen zo veel mogelijk kansen om in alle fasen van het productieproces (preproductie, eigenlijke productie en postproductie) zichzelf te uiten, zowel inhoudelijk als vormelijk. Ook wordt de cursisten de mogelijkheid geboden het eindresultaat zelf te evalueren en hun opmerkingen en kritieken aan de redactie door te geven.

De 'educatieven' van Basiseducatie zijn erop gericht om hun begeleiding zo veel mogelijk op emancipatorische principes te laten steunen. Ook de verantwoordelijke eindjournalist stelt zich in de mate van het mogelijke als louter uitvoerend op. Zijn/haar taak bestaat erin de werking van het mediabedrijf zoveel mogelijk te demystifiëren en aan te geven dat de cursisten ook over de nodige capaciteiten beschikken. In deze zin wordt een zo gelijk mogelijke machtspositie tussen cursisten, 'educatieven' en journalisten nagestreefd, wat een van de sterke kanten van dit project is.

Dit neemt echter niet weg dat zulke vormen van participatie steeds evenwichtsoefeningen zijn en dat de macht van de participanten nooit totaal kan worden. Het is en blijft dansen op een slappe koord, waarbij ondanks alle goede bedoelingen, structurele machtsonevenwichtigheden blijven opduiken. Hier dienen drie beperkingen en onevenwichtigheden vermeld te worden.

Ten eerste past dit project binnen de pedagogische doelstellingen van Basiseducatie Limburg en binnen de massamediale doelstellingen van het Belang van Limburg. Beide 'soorten' begeleiders beschikken binnen dit domein over specifieke vaardigheden, wat een structurele onevenwichtigheid met de participanten creëert. Die wordt voor een deel gecompenseerd aangezien bij beide groepen begeleiders ook een noodzakelijke vaardigheid ontbreekt: de 'educatieven' kennen het journalistieke beroep niet en de journalisten zijn niet vertrouwd met het omgaan met dergelijke klassen.

De 'educatieven' van Basiseducatie Limburg treden in dit proces op als bemiddelaars en verzorgen door hun coördinerende rol ook de communicatie tussen participanten en journalisten. Aan de andere kant behouden de journalisten de eindverantwoordelijkheid over hun product. Ze hanteren daarbij specifieke kwalitatieve

normen, die ook beperkingen creëren. De beschikbare ruimte is beperkt, zodat soms gesnoeid moet worden. De tijdsdruk blijft zwaar wegen. Ook de vormgeving levert beperkingen op, waardoor journalisten soms toch materiaal (zoals illustraties of cartoons) gaan aanleveren en waardoor de cursisten ook met de gevolgen van de vorm op de inhoud worden geconfronteerd.

De belangrijkste beperking is echter dat de participanten met dit project een publieke sfeer betreden. Het afleggen van de anonimiteit en het overwinnen van schaamte over de laaggeletterdheid is een moeilijke beslissing die eigen is aan dergelijke vormen van stigmatisering. Deze mensen zijn wegens hun laaggeletterdheid kopschuw geworden en beschouwen zich vaak als minderwaardig. In de eerste fase willen de participanten zich dan ook niet 'outen', maar daar komt tijdens het project wel stilaan verandering in, zoals een van de 'educatieven' in de evaluatie opmerkt: "Deelnemers zien andere deelnemers met foto of naam in de krant en beginnen zelf ook na te denken of ze zich ooit eens zouden 'outen'. Een gedachte die nog nooit eerder aanwezig was. Ik zag ze soms letterlijk twijfelen." (Lode Palmers, BE-Genk) De hen geboden mogelijkheid tot zelfrepresentatie blijkt toch zijn impact te hebben: "Het heeft hun lichtelijk verborgen wereld opengebroken. Het heeft de participanten heel zeker een groter gevoel van eigenwaarde gegeven, zodat ze nu durven uit de anonimiteit te komen, durven met hun foto in de krant te verschijnen. Gewoon trots zijn op hun school." (Marcel Grauls, eindverslag *Lekkere Letters*) Ook het plezier dat dit oplevert, mag niet worden onderschat. Een andere 'educatieve', Serge Thijsen van het Centrum voor basiseducatie Hasselt, zegt hierover: "Zowel voor de 'educatieven' als voor de cursisten is het bij momenten echt wel leuk geweest: als ik bijvoorbeeld zie hoe enthousiast in mijn groep gewerkt is rond het wereldkampioenschap wielrennen in oktober."

Ondanks de beperkingen blijft *Lekkere Letters* een lovenswaardig project, waarbij de grenzen van de traditionele journalistiek en de bijbehorende bijna volledige controle over het product ver teruggedrongen zijn en de betrokken journalisten veel meer zijn gaan experimenteren met de rol van bemiddelaar en gate-opener. Ook op deze manier wordt het publiek in dit project centraal gesteld.

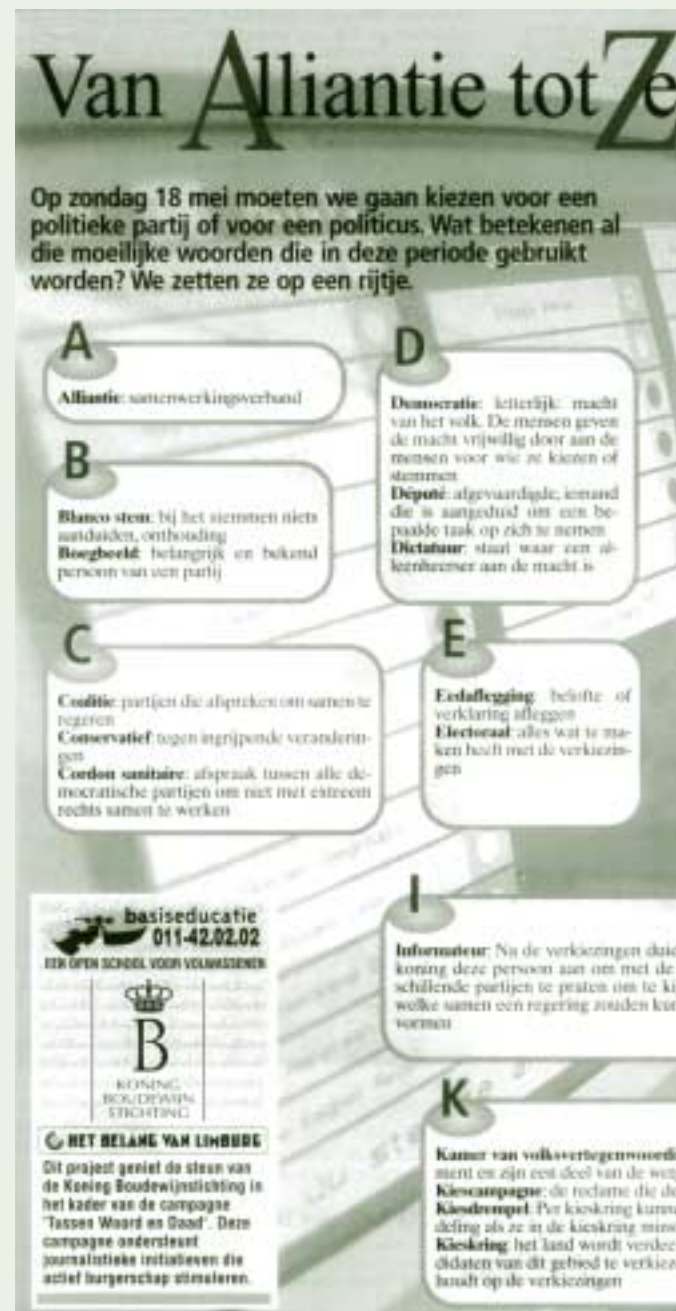

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Het Belang van Limburg heeft enerzijds de verwezenlijkingen van dit project te boek gesteld (met als titel *Lekkere letters*), zodat ze niet (al te diep) in de vergetelheid terecht zullen komen. Anderzijds wordt ook gekozen voor de continuering van dit project, maar wel op een kleinere schaal. Tien maanden wordt als te lang ervaren: een periode van drie maanden is beter haalbaar. Het is de bedoeling elk jaar in de maand september de laaggeletterden centraal te stellen. Hierbij kan voortgebouwd worden op de bestaande en zorgvuldig opgebouwde goede contacten met Basiseducatie Limburg, waar de 'educatieven' ook pleiten voor een continuering, weliswaar in combinatie met meer structurele ondersteuning vanuit Basiseducatie Limburg.

Als legitimering voor zijn beslissing onderstreept het Belang van Limburg de waarde van positieve beeldvorming en de nood aan aandacht voor maatschappelijke fenomenen die zich in de schaduw bevinden. Op deze manier maakt de krant gebruik van de mogelijkheid om als medium onderbelichte maatschappelijke groepen in de publieke aandacht te brengen. Hierdoor wordt deze problematiek niet alleen aan het lezerspubliek van het Belang van Limburg getoond, maar wordt ook de identiteit van de betrokken groepen zelf versterkt, mede door hen een respectvolle 'outingsomgeving' te bieden. Op deze manier slaagt het Belang van Limburg erin, binnen een specifiek domein, een sociale verantwoordelijkheid op te nemen.

Daarnaast zegt het Belang van Limburg de mogelijkheden van participatieve journalistiek te hebben ervaren. De krant overweegt om ook andere maatschappelijke groepen op dezelfde manier een stem te bieden op het publieke forum, niet alleen om over deze groepen een ander soort beeldvorming aan te bieden, maar ook om de (democratische) kwaliteit van de krant te verhogen. Marcel Grauls schrijft hierover: "We zitten uiteraard vol oordelen en vooroordelen, onze kennis is beperkt. Kennis van binnenuit verbetert kwalitatief de krant. We hebben veel geleerd en we kunnen van elke groep leren. [...] Participatieve journalistiek als constante geeft de krant een andere tint." (Marcel Grauls, eindverslag *Lekkere Letters*)

tel

Het hele jaar door werken wij samen met Open School, het centrum voor basiseducatie. Daar kunnen mensen beter leren lezen en schrijven. Samen met hen maken we hier 'Lekkere Letters'. Vandaag stelt de lees- en schrijfgroep van Marita uit Genk hun verkiezingsalfabet voor.

• Centrum voor Basiseducatie -
Open School voor Volwassenen
Hoogenstraat 3, 3600 Genk
Tel. 099/35.59.90 fax
099/35.11.87

F

Federale: een verenigde of overkoepelende regering van samenwerkende gebiedsdellet
Formateur: Die zoekt uit welke partijen samen willen en kunnen regeren en met welke programmapunten of akkoorden. Hij zoekt ook uit wie minister of staatssecretaris wordt.
Fractie: groep vertegenwoordigers van een politieke partij

L

Lijstduwer: iemand die onderaan een lijst staat

M

Monarchie: een staatsvorm met een koning of keizer aan het hoofd

N

Nationalisme: voorliefde voor het eigen volk, het eigen land

O

Oppositie: een partij die zich verzet tegen de regerende meerderheid
Overloper: een persoon die van de ene naar de andere partij overstapt

P

Parlement: kamer van vertegenwoordigers en de senaat
Politiek: alles wat te maken heeft met het regeren en besturen van een land
Premier: eerste minister, hoofd van de regering
Progressief: vooruitstrevend, op vooruitgang gericht

G

Geëligende senator: leden van de senaat die door andere senatoren worden gekozen
Geldige stem: een stem die meetelt, overeenstemt met de lijst of naast de naam van één of meer kandidaten of opvolgers
Gemeenschappen: België telt drie gemeenschappen op basis van de taal: een Vlaamse, Franse en Duitstalige gemeenschap. Een gemeenschap mag zelf beslissen over persoonsgebonden inkomsten: onderwijs, gezondheidsbeleid, cultuur.
Gewesten: De gewesten zijn ingedeeld per grondgebied: Vlaams, Waals en Brussels hoofdstedelijk gewest. Ze mogen zelf beslissen over de inkomsten van het leven die met hun streek te maken hebben: economie, huisvesting, versier, in Vlaanderen valt het beleid van de gemeenschap en van het gewest samen.

R

Regering: uitvoerende macht van ministers en staatssecretarissen met de Koning aan het hoofd
Republiek: een staatsvorm met aan het hoofd een verkozen president
Ritsen: bij de lijstamenstelling voor de verkiezingen beurtelings een man en een vrouw op de lijst

S

Senaat: deel van het parlement, behoren bij de wetgevende macht
Staatssecretaris: wordt benoemd door de Koning, krijgt een bepaalde bevoegdheid en wordt toegevoegd aan een minister
Stoelendans: de wisseling in politieke functies
Strijdplaats: een plaats op de lijst waarvan het behalen van deze zetel voor de partij uitmaker is

KIES KRING

V

Verkiezingsplaats: een plaats bovenaan op de lijst waarvan ongeveer zeker is dat de partij hiervoor een zetel haalt
Voorakkoord: een overeenkomst, die afgesloten wordt voor de verkiezingen, tot samenwerking tussen partijen

Z

Zetel: plaats als afgevaardigde of als minister

CONTACTFICHE

MEDIUM:

Het Belang van Limburg

INDIENER/CONTACT:

Marcel Grauls, projectmanager RUG

Herkenrodesingel 10 – 3500 Hasselt

tel. 011-87 86 55 – fax 011-87 89 00 – e-mail: mgrauls@concentra.be

ANDERE BETROKKEN JOURNALISTEN VAN HET BELANG VAN LIMBURG:

Hilde Peeters, hpeeters@concentra.be

Peter Teuwens, pteuwens@concentra.be

Wim Brilllouet, wbrilllouet@concentra.be

Gaston Tuch, gtuch@concentra.be

Jan Bex, jbex@concentra.be

Koen Driessens, kdriessens@concentra.be

Ann Schoofs, aschoofs@concentra.be

Frank Jacobs, fjacobs@concentra.be

Rudi Pascal, rpascal@concentra.be

PARTNER:

Basiseducatie Limburg

Betrokken centra en 'educatieven':

Centrum voor basiseducatie Hasselt, openschool.cbehasselt@pandora.be

Nesrin Cingoz, Brigiet Bervoets, Serge Thijssen, Trice Janssens & Jef Van Doorslaer

Centrum voor basiseducatie Zuid-Limburg, cbe.zuidlimburg@pi.be

Francis Vanlangendonck, Martine Evers, Helga Heyndrickx, Marleen Caproens & Sooi Gaethofs

**Centrum voor basiseducatie Noord-Limburg, cbe.noordlimburg@skynet.be
Miet Frederickx, Hilde Teppers, Paul Baeken, Colette Claessens**

**Centrum voor basiseducatie Maasland, cbe-maasland@pi.be
Maureen De Welf, Stefaan Dewilde, Carine Bastiné & Ellen Prikken**

**Centrum voor basiseducatie Genk, openschool@cbegenk.skynet.be
Lode Palmers, Alda Pinxten, Moris Venken, Marita Leysen &
Martine Haesendonckx**

**Centrum voor basiseducatie West-Limburg, info@basiseductiewl.be
Jo Agten, Renaat Vanbeckevoort, Jan Faes, Marleen Meyermans & Rohnny Berden**

TOEGEKEND BEDRAG: 6.000 EURO

Projectbeschrijving

Met het *Jonge Stemmen*-project wil Het Nieuwsblad (HNB) jongeren tussen 18 en 25 jaar betrekken bij de federale verkiezingen van mei 2003. Om deze doelgroep te bereiken, combineert HNB een bevraging bij 600 mensen, een onderzoek naar jongerenthema's op partijcongressen en websites, met een jongerenpanel en chatsessies met politici.

Het project start met een oproep in HNB, op de website van HNB en op de jongerenzender JimTV. Deze oproep houdt enerzijds de vraag in om HNB politieke thema's en bekommernissen aan te reiken, anderzijds bevat de oproep de uitnodiging om deel te nemen aan een jongerenpanel. Voor die deelname wordt slechts één voorwaarde gesteld: tussen 25 en 28 jaar oud zijn. De selectie van de panelleden gebeurt door de redactie op basis van diversiteit in plaats van representativiteit. Kandidaten die actief zijn in politieke partijen worden echter niet geselecteerd omdat de redactie de niet-politiek georganiseerde burgers wil bereiken en hen wil confronteren met de jongerenvoorzitters van de partijen.

De met de oproep ingezamelde vragen en thema's dienen als vertrekpunt voor een enquête bij 600 Vlamingen, waarbij gepeild wordt naar de verhouding tussen jongeren en politiek. De enquêteresultaten worden in HNB gepubliceerd op 10 en 11 februari 2003.

Het tweede onderzoeksluik steunt op samenwerking met een groep studenten van de 2de licentie politieke wetenschappen van de KULeuven. Deze studenten lichten het aandeel door van jongeren (en jongerenthema's) in enkele partijcongressen. Ook bestuderen ze het aanbod van jongerenthema's op de websites van de politieke partijen en van hun jongerenafdelingen. De studenten vatten hun bevindingen samen in een paper en op een forum georganiseerd door de KULeuven. Een korte door de studenten geschreven samenvatting verschijnt op 11 februari in HNB.

Op basis van de bevraging selecteert HNB vervolgens vijf thema's: drugs, verkeersveiligheid, monarchie, migrantenbeleid en werkloosheid. Deze onderwerpen worden besproken tijdens de bijeenkomst van het jongerenpanel en de jongerenvoorzitters, in het Vlaams Parlement op 15 maart 2003.

De aldaar geformuleerde standpunten worden gepubliceerd in de rubriek *Jonge Stemmen*, die vijfmaal verschijnt, namelijk van 22 april tot en met 26 april 2003¹. Deze paginagrote rubriek bestaat uit vier onderdelen: de standpunten van de jongerenvoorzitters, de standpunten van de leden van het jongerenpanel, een selectie uit de resultaten van de hierboven vermelde

¹ HNB wilde oorspronkelijk *Jonge Stemmen* vijf weken lang publiceren, waarbij dan wekelijks een thema zou worden uitgediept. Voor HNB is zo'n lange reeks echter niet haalbaar wegens de ruimte die het project dan in beslag zou nemen. HNB houdt het dus bij vijf publicaties binnen dezelfde week waarbij dagelijks één onderwerp ter sprake komt.

² Deze politici zijn: Vincent van Quickenborne, Renaat Landuyt, Nahima Lanjri, Jef Tavernier (afgelast) en Frieda Brepoels.

enquête en het verslag van de chatsessie tussen de (jonge) lezers van HNB en een politicus/politica², die tijdens de projectweek uitgenodigd wordt om op de redactie te komen chatten. Op deze pagina's vindt men ook een quiz en een forum, maar die hebben weinig succes.

Participatieve en democratische dimensies

Dit project heeft twee belangrijke en onderling verwante doelstellingen. Ten eerste wil het project een meer evenwichtige beeldvorming van jongeren aanbieden, vooral in relatie tot hun interesse voor het politieke. Ten tweede wil dit project de politieke en mediaparticipatie van jongeren en hun interactie met politici stimuleren.

Door te focussen op zowel 'gewone' als politiek-actieve jongeren wordt het stereotype van de politiek-gedesinteresseerde jongere doorbroken. Beide groepen komen (weliswaar kort) aan het woord en tonen dat ze wel degelijk dragers zijn van politieke standpunten. In de eerste *Jonge Stemmen*-rubriek (22 april 2003) worden de leden van het jongerenpanel voorgesteld. Kristof Deman, een van de panelleden, vat als volgt samen: "*Jonge Stemmen* is een initiatief voor jongeren, een groep die vaak vergeten wordt in de politiek. Bovendien wou ik de kans om met jonge partijvoorzitters te debatteren, niet missen."

De belangrijkste manier waarop het beeld van de politiek-geïnteresseerde jongere wordt ondersteund, is door de participatie van jongeren in het medium en het politieke debat. Zowel de geënquêteerden, de leden van het jongerenpanel, de studenten, als de chatters dragen elk op hun manier bij tot het ondersteunen van het beeld van de politiek-actieve jongeren. De manier waarop dit project opgebouwd is, is sterk verwant met de manier waarop binnen de Amerikaanse 'public journalism'-stroming over interactie en participatie binnen de media wordt gedacht. Hierbij wordt enerzijds een ruim en zo representatief mogelijk beeld gecreëerd, aan de hand van bevragingen van en onderzoek naar de doelgroep. Anderzijds wordt dit algemene beeld aangevuld met meer in de diepte gaande benaderingen, zoals doelgroeppanels aan het woord laten en ontmoetingen organiseren tussen politici en leden van de doelgroep. Bij dit democratische engagement blijft de mediaprofessional echter een zeer belangrijke en centrale positie innemen in het proces, wat het gebruik van meer verregaande vormen van participatie bemoeilijkt.

In dit concrete project wordt de themabepaling van de rubriek mee bepaald op basis van de bevraging van 600 Vlamingen. Het is echter de redactie die een mediërende rol speelt in de uiteindelijke selectie van de vijf thema's. Zo besluiten de politieke redacteurs van HNB zelf om het thema 'drugs' op te nemen in de themalijs. Zij menen dat de drugsproblematiek bij de jongeren leeft, ook al wordt dit niet naar voren geschoven door de doelgroep. Op het vlak van dit ene thema wordt het participatieve proces doorbroken, maar de andere vier thema's zijn wel op de survey gebaseerd.

De leden van het jongerenpanel (dat samengesteld is op basis van de algemene oproep van HNB) krijgen de kans om met de jongerenvoorzitters van de politieke partijen in debat te gaan, en dit ook effectief in de

rubriek opgenomen te zien. HNB treedt hierbij op als organisator en verslaggever van de bijeenkomsten. Opnieuw ligt de eindverantwoordelijkheid voor de teksten bij de mediaprofessional in kwestie. Bijvoorbeeld de beslissing om aparte subrubrieken te creëren voor de standpunten van jonge partijvoorzitters en voor de standpunten van de leden van het jongerenpanel, zonder hun onderlinge communicatie weer te geven, zorgt voor een scherp en onterecht onderscheid tussen beiden groepen, wat enige afbreuk doet aan de intentie tot positieve beeldvorming.

De studenten van de KULeuven zijn aanwezig op verschillende partijcongressen en bestuderen politieke websites. Ze hebben op basis van hun onderzoek de mogelijkheid gekregen om hierover zelf artikels te

schrijven. Hierbij verleent HNB niet-professionelen toegang tot het medium en laat hen participeren in de productie van de kranteninhoud. Nadien krijgt HNB trouwens vooral reacties van jonge politici die al dan niet misnoegd zijn over de toon van de artikels.

Tot slot ondersteunen ook de chatters het beeld van de politiek-actieve jongere. Door hun vragen aan de politici treden ze met hen in dialoog en bevragen hen over hun standpunten inzake de behandelde thematiek. Hierbij tonen deze chatters zich geïnteresseerde burgers die een (elektronische) vorm van communicatie aangaan met de politici die ze iets minder dan een maand later al of niet mee zullen helpen verkiezen.

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Met Jonge Stemmen wil HNB de relatie tussen politieke partijen en Vlaamse jongeren vorm geven. Jongeren kunnen via Jonge Stemmen hun bekommernissen op de politieke agenda zetten. HNB wil deze jongeren wijzen op de maakbaarheid van de democratie. Een specifieke rubriek voor jongeren is voorheen nog niet aan bod gekomen in de krant, zeker niet in verband met verkiezingen. Een voortzetting van het concept tijdens de volgende verkiezingen wordt overwogen.

Het zelfbeeld van HNB steunt al voor een belangrijk deel op het opnemen van een maatschappelijke verantwoordelijkheid, en HNB ziet zichzelf sowieso al als een krant die "mensen wijst op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid" (Fraih Hind, eindverslag Jonge Stemmen). Tegelijk werd een project rond politiek en jongeren vroeger bij een populaire krant als HNB aangezien als tijdverlies. Met Jonge Stemmen heeft HNB mede voor zichzelf het tegenovergestelde bewezen.

Ook op promotioneel vlak is dit project een leerproces voor HNB. Door zich al te zeer te concentreren op de redactionele betrachtingen wordt minder aandacht besteed aan de promotionele activiteiten. Om die reden boeken het forum en de quiz weinig succes. Het gebrek aan een promotieplan houdt deze initiatieven in de onbekendheid.

8

OVERTOEGANG

VERKIEZINGEN

16 M 3

Minister Frank Vanderwilt

„Meer zekerheid over toekomstige rustbed“

De minister die een aantal maanden geleden nog voorzitter was van de Vlaamse Regering, heeft nu een andere rol. Hij is nu voorzitter van de Vlaamse Regering. Hij is nu voorzitter van de Vlaamse Regering. Hij is nu voorzitter van de Vlaamse Regering.

JONGE stemmen

De klief tussen de politiek en jongeren kan niet beter goddicht worden dan door ze zelf het woord te geven. En dat doet onze kraai in het project Jonge Stemmen, een onderzoek van de actie „Thuisa woord en daad“ van de Koning Boudewijnstichting. Vijf dagen lang geven zes jonge lezers en jonge partijvoorzitters hun kijk op thema's die hen nu aan het hart liggen. Vooraf discussiëren de Jonge Stemmers over migranten.

Jonge partijvoorzitters peilen naar problemen van migranten

„We moeten samenleven in verschil“

Samenleven met mensen van een andere etniciteit stelt wel wat problemen. Dat vinden de Jonge Stemmers. Maar vaak merken ze dat ze zelf ook over migranten en migratie moeten denken. Hoe kan dat?

door Peter DE BACCHER

Dit is een groep jonge migranten, waarvan de jongste vijftien jaar is. Maar ze zijn niet van de straat. Ze zijn in een klas op een school in Brussel.

Caroline De Weert (1981)

Vincent Van der Vliet (1982)

Michael Van der Vliet (1983)

Frederik Van der Vliet (1984)

Elio Coppens (1985)

Jonathan Carbone (1986)

Dany Van der Vliet (1987)

Stefan Van der Vliet (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Michael Van der Vliet (1983) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Frederik Van der Vliet (1984) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Elio Coppens (1985) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Jonathan Carbone (1986) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Dany Van der Vliet (1987) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Stefan Van der Vliet (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Michael Van der Vliet (1983) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Frederik Van der Vliet (1984) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Elio Coppens (1985) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Jonathan Carbone (1986) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Dany Van der Vliet (1987) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

Jonge lezers vragen begrip voor vreemdelingen

„Vlaamingen zijn onverdraagzaam“

Tamara De Weert (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Samenleven moet wel kunnen“

Caroline De Weert (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Hoe zou je ze zelf zijn?“

Frederik Van der Vliet (1984) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Goede wil is er niet“

Stefan Van der Vliet (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„We moeten praten met Blok“

Frederik Van der Vliet (1984) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Politici moeten integratie opvolgen“

Jonathan Carbone (1986) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Minister wil werkloosheid oplossen met meer opleidingen“

Caroline De Weert (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Jong Vlaanderen stelt aanpak van migranten voor“

Stefan Van der Vliet (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Chat vanavond met politica Nahima Larjri“

Nahima Larjri (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Jong Vlaanderen stelt aanpak van migranten voor“

Stefan Van der Vliet (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Jong Vlaanderen stelt aanpak van migranten voor“

Stefan Van der Vliet (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

„Jong Vlaanderen stelt aanpak van migranten voor“

Stefan Van der Vliet (1981) „Ik vind het heel belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit. Het is belangrijk dat we samenleven met mensen van een andere etniciteit.“

CONTACTFICHE

MEDIUM:

Het Nieuwsblad

INDIENER/CONTACT:

Fraihi Hind, freelance journalist

Eikenlaan 13 – 2880 Bornem

tel. 0497-04 22 77 – e-mail: hind.fraihi@pandora.be

ANDERE NIEUWSBLAD-BETROKKENEN:

Dirk Remmerie, hoofdredacteur, Dirk.Remmerie@vum.be

Gunther Vanpraet, chef nieuws, Gunther.Vanpraet@vum.be

Peter De Backer, politieke redacteur, Psb@vum.be

Wim Winckelmans, politieke redacteur, Wbw@vum.be

Het Nieuwsblad

Gossetlaan 30 – 1702 Groot-Bijgaarden

tel. 02-467 22 11 – fax 02-466 30 93

DEELNEMERS JONGERENPANEL:

Tamara De Geeter, Tamara.de.geeter@pandora.be

Bart Liekens, bliekens@yahoo.com

Kristof Deman, kdeman@pi.be

Katrien Meire, ultravox90@hotmail.com

Maarten Hertoghs, Maarten_hertoghs@hotmail.com

Jonas Vanthuyne, jonasvanthuyne@hotmail.com

PARTNER:

KULeuven, departement Politieke Wetenschappen

Prof. Katlijn Malfliet, Katlijn.Malfliet@soc.kuleuven.ac.be

Prof. Stefaan Fiers, Stefaan.Fiers@soc.kuleuven.ac.be

13 STUDENTEN VAN DE 2DE LIC. POLITIEKE WETENSCHAPPEN:

**Ellen Bogaerts – Xavier Carbonez – Marjan Decroos – Tom Delrue – Lieve Dierickx
Christophe Heyneman – Jan Heynen – Michaël Huygens – Dries Luyts –
Maarten Minschart – Andres Vandereycken – Dieter Vanhee – Karolien Weekers**

TOEGEKEND BEDRAG: 20.000 EURO

RADIO 1

DE WEEK VAN DE VERKEERSVEILIGHEID

Projectbeschrijving

Een week lang besteden zes Radio 1-programma's van de VRT (*Voor de dag*, *De wandelgangen*, *Groot gelijk*, *Piazza*, *Tijdgenoten*, *Jongens & wetenschap*) aandacht aan verkeersveiligheid in Vlaanderen. De klemtoon ligt vooral op lokale initiatieven die de veiligheid ten goede komen.

Op zaterdag 19 oktober 2002 bijt *Piazza* de spits af met de documentaire *Verkeren moet je leren*, een overzicht van 40 jaar openbare verkeersmarketing op radio en televisie. Vier presentatoren van verkeersprogramma's, van kolonel Paesschierssens tot commissaris Flor Koninckx, hebben het over de evolutie in het verkeersveiligheidsdenken door de jaren heen.

Op zondag 20 oktober komt tv-journalist Peter Verlinden in *Tijdgenoten* vertellen over de invoering van de alcoholtest, het fameuze 'zakje blazen'. *Tijdgenoten* volgt ook een politieagent met de fiets op patrouille.

Voor de dag en *De wandelgangen* brengen van maandag 21 tot en met vrijdag 25 oktober 2002 elke dag twee bijdragen over verkeersveiligheid in al haar facetten: een bedrijf dat 'blutsvrije' vrachtwagenchauffeurs gratis met vakantie stuurt, een basisschool waar de kinderen dodehoeklessen krijgen van vrachtwagenchauffeurs, een plaatselijke actiegroep die een snelheidsmeting uitvoert op een drukke gewestweg ...

Op vrijdag 25 oktober 2002 maken Jean-Marie Dedecker en Nic Balthazar een testrit met een auto die uitgerust is met een snelheidsbegrenzer.

Bovendien stuurt *Voor de dag* elke dag een vliegende reporter op pad die met de verkeerspolitie op snelheidscontrole gaat, postvat aan een schoolpoort of met een motor door de files trekt.

Ook het beleid inzake verkeersveiligheid krijgt een plaats in de projectweek.

Op woensdag 23 oktober 2002 organiseert Radio 1 in samenwerking met de Universiteit Gent een debat over belangrijke verkeerssitems zoals de snelheidsverlaging op gewestwegen, het nut van hoge boetes en de werking van onbemande camera's.

Gesprekspartners zijn Steve Stevaert (toenmalig Vlaams minister van Mobiliteit en Openbare Werken), Jos Ansoms (CD&V-volksvertegenwoordiger en verkeersspecialist), Johan Demol (Centrum voor duurzame ontwikkeling, Universiteit Gent) en Ingrid Pira (Burgemeester van Mortsels en initiatiefneemster van de 'Rustig Op de Baan'-campagne). Vóór en na het debat stellen een vijftal verkeersorganisaties zich voor op een kleine 'verkeersveiligheidsbeurs'.

Groot gelijk sluit de verkeersweek af op zaterdag 26 oktober 2002 met een discussie over de offers die we (al dan niet) zelf willen brengen om het verkeer veiliger te maken. Van dit debat is hier een fragment opgenomen.

Ook de Radio 1-website staat tijdens die week in het teken van verkeersveiligheid. Luisteraars kunnen er op het discussieforum hun mening kwijt over diverse thema's. De relevante opmerkingen en vragen worden voorgelegd aan de verkeersspecialisten die op maandag, woensdag en vrijdag te gast zijn in *De wandelgangen*. Verder kunnen de Radio 1-luisteraars op de website reportages herbeluisteren en informatie vinden over allerlei verkeersthema's.

Participatieve en democratische dimensies

Dit project schuift de drie volgende dimensies naar voren: de begrijpelijkheid/toegankelijkheid van de informatie garanderen, positieve maar toch kritische informatie aanbieden en publieksgericht werken.

In alle reportages, documentaires en interviews die in het raam van de Week van de Verkeersveiligheid zijn uitgezonden, is doelbewust gestreefd naar een zo groot mogelijke begrijpelijkheid en toegankelijkheid van de geboden informatie. Zo is ervoor gekozen om zo weinig mogelijk academische deskundigen en politici aan het woord te laten. Vakjargon en gespecialiseerd taalgebruik zijn zoveel mogelijk vermeden. Waar toch deskundigen aan het woord komen worden zij geconfronteerd met vragen die leden van het luisterpubliek zelf hebben gesuggereerd, via het discussieforum.

In plaats daarvan geeft Radio 1 het woord aan mensen die concreet bezig zijn met verkeersveiligheid: vrachtwagenchauffeurs, onderwijzers en jonge fietsers, leden van een lokale actiegroep enzovoort. Er worden weinig of geen theoretische beschouwingen en pleidooien meegegeven, maar concrete en praktische voorbeelden: hoe mensen werken aan veiliger verkeer. Door bijvoorbeeld vijf ochtenden lang een 'vliegende reporter' in het verkeer te sturen, naar plaatsen waar verkeersveiligheid een probleem is, wordt de herkenbaarheid van de informatie vergroot. Zo brengt Radio 1 een rechtstreeks interview vanuit een multanova-wagen van de politie, tijdens een snelheidscontrole op de E40. Het bijna onophoudelijk biepen van de camera levert een mooie illustratie op van wat in het interview wordt verteld.

Bij de uitwerking van het project is er ook voor gekozen vooral positieve voorbeelden te geven: een basisschool die door actieve verkeersopvoeding de schoolomgeving veiliger heeft gemaakt; de omvorming van een 'zwart' verkeerspunt tot een rotonde, met aanzienlijke vermindering van het aantal ongevallen als gevolg; een centrum waar verkeersovertreders bij wijze van alternatieve straf verkeersslachtoffers verzorgen en zo (soms) tot inzicht komen; een lokale actiegroep die zelf snelheidscontroles organiseert en daarmee de lokale overheid onder druk zet.

Tegelijk stelt Radio 1 zich kritisch op tegenover deze informatie. Een bevredigende oplossing voor een bepaald knelpunt is niet noodzakelijk een oplossing voor alle soortgelijke knelpunten. Is een bepaalde oplossing wel zo ideaal? Vertelt de geïnterviewde wel de volledige waarheid of houdt hij gegevens achter? Zo blijkt niet elke verkeersovertreder wroeging te krijgen door een confrontatie met slachtoffers van ongevallen. Niet elke ouder houdt zich aan het rijverbod voor de schoolpoort. Niet elk zwart verkeerspunt kan opgelost worden met de aanleg van een rotonde. En auto's met ingebouwde snelheidsbegrenzers zijn nog niet meteen voor morgen. Er was met andere woorden altijd plaats voor relativering en kritische ingesteldheid van de reporter.

Het project bood leden van het publiek bovendien heel wat kansen om zelf actief deel te nemen aan het debat rond verkeersveiligheid. Zo was er tijdens de Week van de Verkeersveiligheid permanent een discussieforum beschikbaar op de website van Radio 1¹, waar iedereen zijn commentaar en bedenkingen kwijt kon bij de reportages en interviews, die ook on line (on demand) (her)beluisterd konden worden. In het discussieprogramma *Groot Gelijk* konden luisteraars reageren op de stelling 'Iedereen wil een veiliger verkeer, maar wat wil u daarvoor opofferen?' Een twintigtal uiteenlopende reacties werden voorgelegd aan een politierechter. Na drie live interviews in *De Wandelgangen* kon de luisteraar een uur lang chatten met de geïnterviewde deskundige. Zowel het discussieforum als het chatten waren voor Radio 1 nieuwe ervaringen.

Ten slotte kon bij het Radio 1-debat in Gent het aanwezige publiek eveneens de discussie aangaan met politici en experts. De opkomst voor dit debat was behoorlijk: ongeveer 170 aanwezigen, die in het tweede deel van de debatavond de kans kregen hun vragen af te vuren op de politici en deskundigen. Wel vond Radio 1 dat het deskundigendebat korter had gekund, zodat er meer tijd was geweest voor de inbreng uit de zaal. Het aanwezige publiek had ook nog actiever betrokken kunnen worden bij het debat.

¹ <http://www.radio1.be>

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Radio 1 zegt heel wat geleerd te hebben uit deze ervaring. De schroom om bewust en expliciet een maatschappelijk thema op de media-agenda te zetten, is weggefallen. Er wordt bovendien ernstig overwogen om in de toekomst nog vergelijkbare projecten in te dienen. Er is ook een werkgroep opgericht die moet onderzoeken welke thema's zich lenen voor een projectdag of -week.

De ervaringen met de (inter)actieve bijdrage van de luisteraars zijn voor Radio 1 positief. Ze stellen in de toekomst minstens evenveel, maar wellicht nog meer mogelijkheden te zullen inbouwen om leden van hun publiek te laten deelnemen aan een project. Weliswaar blijft Radio 1 vaak binnen de grenzen van de vrij traditionele vormen van publieksparticipatie, waarbij weinig extra aandacht wordt besteed aan het zoeken naar meer intense vormen. Ook uit het hier opgenomen fragment uit Groot Gelijk blijkt dat bijvoorbeeld de expertpositie intact blijft: het is de politierechter (ontegensprekelijk een expert in de materie) die duiding verstrekt aan de beller en de andere luisteraars. Bovendien kan deze expert blijkbaar niet aan de verleiding weerstaan om ook hier een oordeel uit te spreken. Cruciaal is echter dat luisteraars wel de gelegenheid krijgen dergelijke experts kritisch te bevragen en te confronteren met hun ervaringen en meningen, wat de machtsonevenwichtigheid tussen beide partijen minder groot maakt.

Dé uitzondering op deze beperking van de publieksparticipatie is het gebruik van het internet (discussieforum, chatten, beluisteren 'on demand') dat een relatief nieuw maar belangrijk onderdeel voor dit project vormt. Radio 1 zegt dat het publiek hier massaal en positief op reageert en wil vaker dit soort middelen aanwenden.

Op intern vlak stelt Radio 1 dat medewerkers binnen dit project langer en intensiever aan de reportages en interviews konden werken, wat de kwaliteit ten goede kwam. Bovendien werd de noodzaak ervaren om dit soort projecten door een stuurgroep te laten coördineren. De voornaamste (interne) kritiek betrof de bescheiden promotie voor het project. Ook het aangaan van samenwerkingsverbanden had de maatschappelijke impact kunnen vergroten.

Voorbeeld

Een fragment uit het programma 'Groot Gelijk'

(zaterdag 26 oktober 2002 tussen 12-13 uur)

Een luisteraar belt:

"Ik ben iemand die in bebouwde kom 50 km per uur rijdt, maar wat ik onnozel vind en erg repressief van de politie: ik kom elke dag in de Vilvoordelaan in Haren voorbij, en daar staan ze elke dag te flitsen. Daar komt niemand voorbij, er zijn bijna geen fabrieken zelfs. Ik ben daar geflitst tegen 92 per uur, er zijn 2 x 2 rijstroken. En daar mag je maar 70 per uur rijden. Probeert u dat maar eens - als je op een viervaksaan 70 per uur rijdt, word je gewoon van de weg gereden. Dat gaat gewoon niet. Ik kan gewoon geen 70 per uur rijden op zo'n plaats."

Geertje De Ceuleneer: "Onze politierechter zit hier te lachen. Ja, wat moeten we met zo iemand?"

Herman Despallier (politierechter): "Dat soort discours horen we dagelijks op de rechtbank. Eigenlijk is heel deze problematiek een oefening in democratie. Het is niet de politie die zegt hoe hard mag gereden worden. Het is het parlement dat kiest voor snelheidsbeperkingen en de boetes die vasthangen aan het overtreden ervan. En een parlement hebben wij gekozen en wij zijn dus verantwoordelijk voor de mensen die die wetten gemaakt hebben. En als die wetten bestaan, dan moet u ze naleven. Wenst u dat niet te doen, dan moet u een circuit afhuren."

Luisteraar: "Er is toch een verschil tussen 30 per uur in de nabijheid van een school - daar zal ik me aan houden - en een radar plaatsen waar ik 70 mag rijden, en mij flitsen tegen 85 km per uur. Dat is gewoon flitsen om geld uit mijn zakken te kloppen. Ik vind, wij leven tegenwoordig in een politiestaat die probeert van alles geld te maken en zeer repressief te werk gaat. Ik vind het heel hard overdreven hoor."

Herman Despallier: "Dat is onjuist. Door het invorderen van boetes doet de staat zich onheil aan, want het vorderen van een boete - zeker van een lage boete - kost meer dan het de staat opbrengt. Dus hoe meer boetes we uitschrijven, hoe vaker de staat in zijn zak moet tasten. Het is een illusie te denken dat een boete de kosten kan dekken. Als u ziet hoeveel uren werk daarin gaan, hoe dik zo'n dossier is, mijnheer heeft het bij het verkeerde eind."

CONTACTFICHE

MEDIUM:

VRT Radio 1

INDIENER/CONTACT:

Chris Dewitte, producer Voor de Dag / coördinator Radio 1

A. Reyerslaan 52 – 1043 Brussel

tel. 02-741 55 51 – fax 02-741 45 47 – e-mail: chris.dewitte@vrt.be

ANDERE Radio 1-BETROKKENEN:

Geertje De Ceuleneer, producer Groot Gelijk

Gerda Van den Dries, producer Tijdgenoten

Kristel Mariën, producer De Wandelgangen

Pat Donnez, producer Piazza

Ronny Pringels, webmaster Radio 1

Claudine Jaumotte, coördinator evenementen Radio 1

Griet De Craen, redactrice en researcher

PARTNER:

RuGent (logistieke steun en organisatie debat)

TOEGEKEND BEDRAG: 14.500 EURO

GAZET VAN ANTWERPEN

STADSKLAP

Projectbeschrijving

Stadsklap is een initiatief van Gazet van Antwerpen, de Dienst Integratie van de stad Antwerpen (DIA) en Radio Multipop. De bedoeling van de drie partners is de vele gemeenschappen binnen de Antwerpse samenleving dichter bij elkaar te brengen en wederzijds begrip te stimuleren. Daarbij wordt gekozen voor een reportagevorm die gesprekken weergeeft van iedere keer twee individuele Antwerpenaars met een verschillende achtergrond, die praten over een onderwerp dat hen aanbelangt. De drie partners staan zelf in voor de keuze van de onderwerpen, maar de verdere uitwerking is afhankelijk van de geselecteerde gesprekspartners. Samen met de twee media zet DIA zich ook in voor het zoeken en aanspreken van mensen uit deze verschillende gemeenschappen. Die mensen zijn immers niet altijd even makkelijk te vinden en te overtuigen.

Stadsklap wil gewone Antwerpenaars aan het woord laten over hun eigen ervaringen, problemen en bekommernissen. Er is met andere woorden voor gekozen zo weinig mogelijk politici, voorzitters van verenigingen, woordvoerders en andere dragers van een officiële en/of representatieve functie uit te nodigen.

Vanaf dinsdag 15 oktober 2002 verschijnt er elke week in de Gazet van Antwerpen een *Stadsklap* van een halve bladzijde, behalve tijdens de kerstvakantie. Op Radio Multipop worden de gesprekken telkens in blokken van drie keer drie à vier minuten uitgezonden. De onderwerpen getuigen van een zeer brede benadering van de samenlevingsproblematiek. Naast 'klassieke' benaderingen zoals discriminatie en racisme, integratie en inburgering, religie en emancipatie, komen ook de media, sport, oorlog en de Antwerpse politiek aan bod. In een laatste 'soort' onderwerpen wordt de complexiteit van nationale en etnische identiteit en eigenheid getoond. Zo worden in de reportage *Gemengd bloed* twee jongeren, Rachid Atia en Yasmine Kherbache, Marokkaan en Algerijn, met elk een Belgische moeder en een buitenlandse vader, aan het woord gelaten. Hierbij rijzen vragen zoals: hoe kijken zij naar de multiculturele samenleving en in welke mate hebben zij te kampen met de heersende vooroordelen? In de reportage *Antwerpenaars* wordt de blik omgekeerd. Meestal kijken autochtonen naar allochtonen, hier wordt een boeiende omgekeerde antropologische beweging uitgevoerd. De Nederlandse Marianne Kneteman en de Russische Katya Tchernogova-De Vries, die beiden in Antwerpen wonen, kijken naar de bewoners van Antwerpen, met de volgende vragen in het achterhoofd: wat voor een volk is dat toch, zijn ze gastvrij of zijn het racisten, wat typeert hen?

Participatieve en democratische dimensies

Met deze reeks reportages wordt in eerste instantie gepoogd een meer pluriforme beeldvorming over allochtonen aan de bieden. Daarnaast willen de drie organisaties ook een aanpak die zo veel mogelijk op dialoog en overleg is gebaseerd. Op deze manier proberen ze de meer conflictgerichte benadering te vermijden.

De bedoeling van *Stadsklap* is de verschillende groepen met elkaar te laten praten zonder dat ze vooraf stelling innemen of (ver)oordelen. In de hele reeks is een grote diversiteit van geïnterviewden aanwezig: er komen mensen van heel uiteenlopende herkomst en achtergrond aan bod. Daarenboven wil men meer allochtone Antwerpenaars aan het woord laten komen. Dat gebeurt immers nog steeds te weinig in de media: er wordt nog steeds meer over hen gesproken dan dat ze zelf spreken. Om die reden zijn allochtone Antwerpenaars in *Stadsklap* in de meerderheid.

Ook betekenisvol is het feit dat autochtonen en allochtonen uitdrukkelijk als 'stadsgenoten' worden getoond en als burgers die allemaal wakker liggen van dezelfde problemen. Het klassieke patroon waar de ene persoon als Antwerpenaar en de andere als vreemdeling wordt geportretteerd, wordt daarmee doorbroken.

Deze meer democratische beeldvorming wordt ook ondersteund door de klemtoon op dialoog en overleg. Het concept van *Stadsklap* steunt op het stimuleren van interculturele dialoog, door mensen met verschillende achtergronden samen te brengen, in een poging wederzijds begrip te creëren en naar concrete en constructieve oplossingen te zoeken. Zoals de betrokken journalist van de GVA het formuleert: "Het gesprek zelf was in zekere zin het onderwerp." Of nog: "Met de reeks wilden we o.a. een signaal geven dat onze stedelijke samenleving nood heeft aan meer interculturele dialoog over wat ons scheidt en wat we gemeenschappelijk hebben in deze stad. Verschillen mogen er zijn, op voorwaarde dat we er met elkaar over kunnen praten. Dialoog helpt om het verschil te aanvaarden én om samen de krijtlijnen te trekken van de toekomstige 'gemeenschappelijkheid'." (Patrick Van de Perre, eindverslag *Stadsklap*)

Het blijkt echter niet altijd eenvoudig om een dialogisch proces te organiseren. Ten eerste werkt het gebrek aan vertrouwdsheid met de media(technologie) beperkend: niet alle participanten voelen zich immers op hun gemak voor een microfoon. Ook het meer algemene wantrouwen van de participanten tegenover de media en de vrees voor de negatieve gevolgen van een mediaoptreden, bemoeilijken dit proces. Deze problemen zorgen ervoor dat gesprekspartners soms in extremis afhaken of nooit het 'achterste van hun tong' laten zien. Zo weigeren enkele allochtone meisjes voorsporen mee te werken omdat ze vrezen voor een te negatieve benadering. Ook de discussie over het samenleven van joodse en moslim Antwerpenaars wordt in dit publieke forum zeer behoedzaam gevoerd.

Ten slotte is het niet altijd mogelijk om in zo'n setting het maatschappelijke conflict buiten te sluiten en een louter dialogisch en oplossingsgericht proces tussen twee mensen te organiseren. Daarvoor zijn de bestaande ongelijkheden en problemen soms te groot. In de reportages is dit ook te merken: in een aantal gevallen verwordt de dialoog tot een dovemansgesprek. Bijvoorbeeld in de discussie over politiek en de Arabisch Europese Liga wordt veel gezegd zonder dat er geluisterd wordt naar elkaars argumenten. Hetzelfde geldt voor de reportage over Oud-Borgerhout waar de twee mensen (een plaatselijke middenstander en een allochtone bewoonster) ieder hun eigen verhaal doen, zonder echt rekening te houden met de mening van de ander.

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

De drie betrokken partners omschrijven het Stadsklap-project als een positieve ervaring. Het zal echter niet worden voortgezet in de huidige vorm. Een belangrijke reden hiervoor is de tijdsbelasting voor de betrokken journalisten. Daarnaast wordt de formule als opgebruikt gepercipieerd: "Een nieuwe reeks zou steeds minder gelezen worden." (Patrick Van de Perre, feedback e-mail Stadsklap)

Stadsklap wordt door Multipop en Gazet van Antwerpen beschreven als een manier om hun inclusieve maatschappelijke project mee te helpen realiseren. Dit project ondersteunt voor hen de notie dat iedereen in de stad Antwerpen deel uitmaakt van de samenleving en dat het daarom nodig is over die hele samenleving te berichten en ook de allochtonen aan het woord te laten. Hoewel het project wordt beëindigd, nemen de twee betrokken media wel het engagement op zich om in de toekomst vaker allochtonen te betrekken in de dagelijkse berichtgeving.

Bij de evaluatie van Stadsklap reiken de twee media ook twee punten van verbetering aan. Ten eerste benadrukken ze de nood aan een betere integratie tussen radio en krant, zodat niet twee relatief los van elkaar staande versies worden geproduceerd, maar de voordelen van de twee media elkaar kunnen versterken. Ten tweede wordt de mogelijkheid geopperd om ook (andere) lezers of luisteraars meer te betrekken bij een dergelijke format. Patrick Van de Perre formuleert de suggestie om in fasen te werken: "Een betere deliberatie door bijvoorbeeld een stelling in te nemen en verschillende standpunten aan bod te laten om vervolgens een discussie te voeren en tot een eindconclusie te komen." (Patrick Van de Perre, eindverslag Stadsklap) Dit neemt echter niet weg dat, zelfs binnen het bescheiden opzet van de huidige Stadsklap, stappen kunnen worden gezet om de participatie van de gesprekspartners te versterken en een minder stringente en individualiserende format te gebruiken.

Tot slot moet ook worden gewezen op het belang van de samenwerking met de Dienst Integratie Antwerpen. Het is een belangrijke verdienste van dit project geweest dat de betrokken media de eigen expertise hebben aangevuld met die binnen de DIA. De twee media hebben blijk gegeven van interesse om deze samenwerking voort te zetten. En ook binnen de DIA blijft er een duidelijke behoefte bestaan om (vooral naar aanleiding van het inburgeringsdecreet) zulke creatieve samenwerkingsverbanden met mediaorganisaties te continueren. Er wordt echter niet actief gezocht naar een nieuw concreet samenwerkingsverband.

Voorbeeld

Stadsklap - Antwerpenaars samen rond de tafel

"Antwerpen is een topstad"

Antwerpen 7 januari 2003

Patrick Van de Perre, Foto Dirk Kerstens

Marian en Katya analyseren het leven zoals het is langs de boorden van de Schelde.

De Antwerpenaar is geen xenofobe zeurpiet zoals hij wel eens wordt afgeschilderd door al wie niet 'van 't stad is'. Humor heeft de Sinjoor in overvloed en hij is haast op zijn Hollands van de tongriem gesneden. Marian en Katya zeggen wat iedere Antwerpenaar al lang weet. Maar het blijft leuk om het van een ander te horen. De psychologie van de Antwerpenaar volgens een Hollander en een Rus.

De Antwerpenaar typeren is niet simpel zegt Marian. "Over wie praten we? De inwoners van Antwerpen of de Sinjoren? Die laatste groep heeft een enorm gevoel voor humor. Er valt heel wat te lachen met deze mensen, maar ze kunnen ook zeer hard zijn. Niet het minst voor zichzelf."

Ook Katya valt voor de typische Antwerpse humor. "Ik kijk zelf wel eens naar de 'familie Backeljau', al begrijp ik lang niet alles wat er gezegd wordt."

"De Antwerpenaar is heel direct", gaat Marian verder. "Dat onderscheidt hen van de Belgen, zeg maar al wie niet in Antwerpen woont. Een Belg is eerder achterbaks, terwijl een Antwerpenaar in je gezicht zegt wat hij denkt. Ik ken dat van in Nederland. Gewoon zeggen waar het op staat."

"Volgens mij zijn Belgen gewoon diplomatischer", nuanceert Katya. "Een Belg vindt niet dat hij alles zomaar kan zeggen. Hij wil eerst weten wat de andere partij ervan vindt. Het verschil tussen de Antwerpenaar en de andere Belgen is voor mij minder duidelijk. Misschien moet je Nederlandse zijn om dat te zien."

Marian houdt voet bij stuk. "Precies door die directe houding schiet ik goed op met de Antwerpenaar. Het is iemand die de zaken bij naam noemt wat wel eens wordt verward met racisme. En wat dat racisme betreft! Nou ja, het is bekend dat de Antwerpenaar niet hoog oploopt met de Nederlanders. Maar van de mensen 'van over 't water' heeft hij evenmin een hoge pet op. Ik ben in Holland geboren maar groeide op in Maastricht. Toch bleef ik voor de Limburgers een 'kaaskop'. Zo is het overal wel iets."

Katya wordt in Antwerpen niet vreemd bekeken omdat ze buitenlandse is. "Veel misverstanden komen door het verschil in temperament. Russen zijn veel feller dan een Antwerpenaar. Veel minderheden in Antwerpen komen uit het zuiden. Die hebben een ingebouwde felheid. De Antwerpenaar is passiever, vreedzaam. Daarom zal ik hen nooit racisten noemen."

"Ik voel me thuis in Antwerpen", zegt Marian. "Niet het minst door de Antwerpenaar zelf, al zijn er regelmatig misverstanden. Maar dat los je op met goede communicatie. Praat wat vaker met elkaar."

"Het is voor een Nederlander veel makkelijker om in Antwerpen te leven dan voor pakweg iemand van Marokkaanse origine", zegt Katya.

"Ik heb twee jaar in Londen gewoond waar je in warenhuizen, banken en achter loketten zeer veel 'gekleurde' allochtonen ziet. Ga naar een gemiddelde bank of postkantoor in dit land en je ziet alleen Belgen aan het werk. Dat is toch niet normaal."

"Dat is een minpunt van de Antwerpenaar", vindt Marian. "Ze blijven al die allochtonen vreemd vinden. Het is blijkbaar moeilijk te aanvaarden dat ze hier wonen. Wat meespeelt, is dat veel Antwerpenaars negatieve ervaringen hebben gehad met iemand van een minderheid. Dat sommige Antwerpenaars daarom gaan discrimineren is niet goed te keuren maar wel begrijpelijk."

Katya: "Je kunt de Marokkaanse of Turkse gemeenschap niet de schuld van alle slechte dingen geven. Het is de taak van de overheid om mensen op te vangen en er bijvoorbeeld voor te zorgen dat ze aan het werk kunnen. Een goede samenleving is een gedeelde verantwoordelijkheid."

"Nogmaals praten met elkaar is de enige oplossing", vervolgt Marian. "Kijk naar wat gebeurd is na de moord op Mohamed Achrak en de daaropvolgende incidenten. Mensen van verschillende culturen en religies zijn samengekomen om te bidden en te praten. Eigenlijk is Antwerpen een topstad. Ik hoop dat iedereen hier ooit

gaat beseffen dat de mensen in deze stad al goed met elkaar samenleven. Ik loop soms door straten waar een orthodoxe jood en een islamiet naast elkaar wonen en naar dezelfde winkels gaan. Dat is niet vanzelfsprekend. Veel Antwerpenaars zijn vergeten zijn hoe gastvrij ze eigenlijk zijn. Dat er in verlengde daarvan ook problemen ontstaan is logisch. Maar werk er dan samen aan."

"Veel misverstanden komen door het verschil in temperament. Russen zijn veel feller dan een Antwerpenaar."

Katya: "Antwerpenaars begrijpen niet hoeveel geluk ze hebben. Ik heb in Estland gewoond op het moment dat het nationalisme daar op een hoogtepunt was. Onze Estse burens hebben altijd Russisch met ons gepraat en waren vriendelijk. Van de ene op de andere dag negeerden ze ons. De trieste moord op Mohamed Achrak is geen Antwerps probleem. Wat er nu gebeurt is deels de schuld van een wereldwijde anti-moslimcampagne. Er wordt een nieuwe koude oorlog gecreëerd. Wat we in Antwerpen hebben zien gebeuren past daarin."

CONTACTFICHE

MEDIUM:

Gazet van Antwerpen

INDIENER/CONTACT:

Lex Molenaar, chef Regio – e-mail: lmolenaar@rug.be

Patrick Van de Perre, journalist – e-mail: pvandeperre@rug.be

Katwilgweg 2 – 2050 Antwerpen – tel. 03-210 05 54 – fax 03-219 28 30

PARTNERS:

- 1. Luc Verheyen, communicatiemedewerker
Dienst Integratie Antwerpen (DIA), dienst.integratie@stad.antwerpen.be**
- 2. Dagmar De Beukelaer, voorzitter
Radio Multipop, dagmar@multipop.be**
- 3. Paul Van Steenvoort, communicatieambtenaar
Stad Antwerpen, paul.van.steenvoort@id.antwerpen.be**

TOEGEKEND BEDRAG : 6.200 EURO

INDYMEDIA HET MEDIACIRCUS

Projectbeschrijving

Onder het motto *Word zelf journalist* organiseert het alternatieve nieuwsagentschap Indymedia, in samenwerking met een dozijn lokale partners (voornamelijk jeugthuizen) en met enkele professionele journalisten een reeks workshops en mediaprojecten. In totaal nemen 107 jongeren deel aan workshops in Mechelen, Brussel, Antwerpen, Leuven, Herzele, Menen, Charleroi, Luik, Sint-Niklaas en Hasselt. Daarnaast worden nog kleinere mediaprojecten opgezet in scholen in Denderleeuw, Tienen, Menen en Anderlecht.

De meerdaagse workshops worden zo concreet mogelijk opgevat. Elke workshop is anders, maar enkele vaste ingrediënten keren steeds terug. Tijdens een bijeenkomst vooraf - een zogenaamde ijsbrekersessie - wordt een korte inleiding gegeven over de werking van de media en de rol van Indymedia. Het *Mediacircus*-project wordt voorgesteld en de aanwezigen krijgen de mogelijkheid om zich in te schrijven voor de eigenlijke workshopreeks die uit drie of vier sessies bestaat.

In de eerste sessie wordt de deelnemers gevraagd te vertellen over hun ervaringen en hun blik op de alledaagse realiteit te geven. Op die manier krijgt elke deelnemer een beter beeld van de leefwereld van de anderen en kan worden nagegaan wat zij precies willen doen: bijvoorbeeld met video leren werken, interviews leren afnemen of een artikel leren schrijven. Vertrekkende van de verhalen die naar boven komen, wordt een reeks mogelijke (kleine) projecten gedefinieerd. Hieruit wordt dan in groep een keuze gemaakt. In het jeugdhuis Centrum West in Brussel zien op die manier bijvoorbeeld twee projecten het levenslicht: één rond onderwijs en één rond Palestina. In Barako wordt een poster/folder gemaakt over een reeks acties en betogingen naar aanleiding van de oorlog in Irak. In jeugdhuis Rzoëzie wordt een reportage gemaakt over de Mechelse winkelstraat De Bruul, waar "iedereen na 17u. naar huis vlucht vanwege de onveiligheid" en in Luik geven de participanten het woord aan mensen die meestal geen stem hebben en vaak in een slecht daglicht worden gesteld: de Luikse krakers en de actievoerders van Cockerill Sambre.

Alvorens te starten met de concrete uitwerking van hun project, krijgen de jongeren een reeks basisvaardigheden aan interview- of cameratechnieken aangeleerd. Na een eerste oefening worden dan kleinere groepen gevormd die voor hun thema een eenvoudig scenario schrijven. (Welke beelden hebben we nodig? Welke vragen moeten we stellen aan de mensen? Wie interviewen we allemaal? Welke rode draad willen we in ons verhaal leggen?) In de tweede sessie trekken de deelnemers de straat op om materiaal en getuigenissen te verzamelen. De eerste stappen als reporter worden meestal zeer voorzichtig gezet, door meer neutrale sfeerbeelden te verzamelen. Nadien volgen enkele (vaak nog schuchtere) pogingen om mensen aan te spreken en te interviewen. Na een vijftal interviews komen de meeste jongeren voldoende los om bruikbaar materiaal in te zamelen.

In een derde en soms ook vierde sessie wordt het materiaal dan samen bekeken en besproken. Het scenario wordt weer ter hand genomen en er wordt een kort filmpje, een fotoreportage of een verhaal gemaakt. De meeste verhalen worden nadien onmiddellijk op de website van Indymedia geplaatst, sommige producten moeten echter eerst nog verder afgewerkt worden (door een deel van de participanten en/of door de begeleiders) en komen pas achteraf op de website terecht.

Participatieve en democratische dimensies

Het *Mediacircus* combineert en integreert twee onderscheiden doelstellingen: educatie en participatie. Het is een educatief project dat (vooral) jongeren de mogelijkheid wil bieden journalist te zijn. Dit past wonderwel in de basisslogan van Indymedia: "Don't hate the media. Be the media." Tegelijk wordt de traditionele werking van Indymedia, nog altijd grotendeels een op het creëren van participatie gericht medium, overstegen door het organiseren van workshops en het doorgeven van de noodzakelijke creatieve vaardigheden. Indymedia doet in dit project meer dan alleen een communicatiekanaal openen. Het voorziet in training van de participanten, zodat ze efficiënt kunnen omgaan met dit communicatiekanaal. De workshops zijn dan ook gericht op het leren werken met media: een verhaal leren brengen, leren omgaan met het geschreven woord, de video- of fotocamera leren gebruiken. Tegelijk wordt ook een ruimere media-educatieve doelstelling geformuleerd en wordt het kritisch leren omgaan met media op de agenda gezet. Danny Vandenbroucke vat dit als volgt samen: "Vertrekpunt was steeds: denk altijd kritisch na als je iets op televisie ziet of in de kranten leest. Ga ook zelf op zoek naar andere informatiebronnen (internet ...)."

(Danny Vandenbroucke, eindverslag *Mediacircus*)

Deze training wordt echter in vele gevallen binnen een vrijetijdssetting georganiseerd, waar de heersende vrijblijvendheid ook problemen meebrengt. Het lukt de lokale partners niet altijd om voldoende (potentiële) participanten te mobiliseren voor zo'n concept. In die gevallen waar er een heel open selectie gebeurt, waarbij de partner een algemene oproep lanceert, zoals Villa Basta via haar krant, komt er weinig respons. In andere gevallen slaagt Indymedia erin dit probleem (deels) te vermijden door ijsbrekersessies te organiseren en door gebruik te maken van de 'licht structurerende' kenmerken van de betrokken jeugdhuisen. Ook de relatief zware tijdsinvestering die van de participanten wordt gevraagd (binnen de vrije tijd) werkt beperkend. Ten slotte kosten ook de meer theoretische ('schoolse') aspecten soms veel moeite, zoals uit dit fragment uit een evaluatie blijkt: "De twee begeleiders van de workshop gaven eerst een meer theoretische uiteenzetting over media, wat bij de leerlingen minder gewaardeerd werd omdat het hen schools overkwam en zij dus echt zelf aan het werk wilden. In de tweede en derde sessie gooiden zij het over de praktische boeg en werden leerlingen geconfronteerd met praktische mogelijkheden en kansen om nieuws te maken." (Evaluatie van Lieve Van Hecke, Koninklijk Atheneum Denderleeuw).

Behalve de educatieve werking, draagt dit project de participatie hoog in het vaandel, zowel op het vlak van het hele (productie)proces als van het product zelf. Het resultaat van dit project is een verzameling mediaproducten die grotendeels gemaakt zijn door de participanten en waarin ze ook zelf zichtbaar zijn als auteur, interviewer of geïnterviewde. De deelnemers krijgen ook een duidelijke rol toegewezen bij het bepalen van het thema en de structuur van het mediaproduct. Vanuit een vrij intensieve rondvraag wordt tijdens de workshop de leefwereld van de jongeren in kaart gebracht. Op kleine papiertjes worden ideeën, ervaringen en emoties vastgelegd. Daar wordt vervolgens uitgebreid (1 à 2 uur) door en met de jongeren over gepraat. De begeleiders van Indymedia helpen - gebruik makend van die kleine papiertjes - het thema te specificeren. Uiteindelijk bepaalt de groep - in sommige gevallen met een stemming - rond welke thema's de projecten worden opgezet. Een van de workshopdeelnemers evalueert de aanwezigheid van de Indymedia-begeleiders als volgt: "Jullie hebben gewerkt op basis van gelijke tussen de deelnemers en de participanten. De kritieken, zowel de negatieve als de positieve werden goed geformuleerd. Jullie waren aanwezig zonder jullie op te dringen, zonder dirigistisch te zijn, juist zoals het hoort." (Evaluatie van Fatima Kacimi, Rouge Brique, Charleroi)

Hierbij mag de impact van de Indymedia-medewerkers op dit proces natuurlijk niet worden weggecijferd, aangezien ze nooit (helemaal) kunnen ontsnappen aan de rol van deskundigen.

Ook tijdens de postproductie fase wordt gepoogd de participatie van de jongeren te optimaliseren, door hen zelf te laten monteren. Het blijkt echter moeilijk om in groep te monteren en vaak wordt ervoor gekozen dit probleem op te lossen door onderlinge taakverdeling. Hierbij bestaat steeds wel de mogelijkheid om van taak te wisselen. De eindafwerking blijkt ook erg tijdsintensief: waar mogelijk werken de jongeren het product zelf af, in sommige gevallen reizen ze op een later tijdstip naar het Brusselse hoofdkwartier van Indymedia om het af te werken, en in andere gevallen wordt het door de Indymedia-begeleiders afgewerkt. Ook de evaluatie komt door de tijdsdruk soms in het gedrang. Deze problematiek bevestigt de moeilijkheid van het organiseren van participatie tijdens de postproductiefase en verklaart tegelijk haar zeldzaamheid. De aanwezigheid van deze participatievorm is dan ook een van de sterke kanten van dit project, maar het is tegelijk ook een achillespees. Ook sommige deelnemers maken deze analyse in de evaluatie (die - voor alle duidelijkheid - steeds heeft plaatsgevonden): "Er was één dag tekort (...) vooral voor de montage, daarvoor was er nu niet genoeg tijd. Ideaal gezien hebben we 5 dagen nodig met een beetje minder uren per dag. (...) Wat ook leek te ontbreken was de nodige tijd om kritisch te evalueren wat we zelf gemaakt hadden. Wij hebben dat zelf nog georganiseerd, de zaterdag erna: we hebben de filmpjes vertoond en daarna een discussie gehouden." (Evaluatie van Antonio Gomez Garcia, La Braise, Luik)

De toonmomenten (in Luik, maar ook in Mechelen) waarnaar het bovenstaande citaat verwijst, zijn belangrijke publieke momenten. Op een speciale avond waarop een breder publiek wordt uitgenodigd, treden de auteurs naar buiten met het resultaat. Hieruit blijkt dat ook zelfrepresentatie essentieel is in deze mediaproducten: enerzijds naar mensen van de eigen maatschappelijke groep, anderzijds ook naar de hele samenleving. Bijna alle participanten behoren tot specifieke subgroepen (zoals migrantenjongeren en/of jongeren uit 'achtergestelde' stadswijken). Hierdoor kan een sociale en culturele rijkdom aan meningen, verhalen en ervaringen worden gerepresenteerd. Zo is er het voorbeeld van een jonge Marokkaanse vrouw die met haar twee heel kleine kinderen vol enthousiasme naar een workshop in Brussel komt om er haar verhaal (en de bijbehorende frustraties) te brengen over hoe in de Brusselse scholen met dubbele maatstaven wordt gewerkt. Soms vindt deze zelfrepresentatie haar weg naar andere omgevingen, zoals het onderwijs: "Het product (de video rond De Bruul), wordt in het jeugdhuis en in scholen gebruikt om het racisme in Mechelen bespreekbaar te maken." (Evaluatie van Mohamed El Oualkadi, Jeugdhuis Rzoezie, Mechelen)

Het educatieve en het participatieve luik van dit project raken elkaar, aangezien de deelnemers een opleiding krijgen in participatief werken binnen een mediacontext. Het participatieve luik heeft met andere woorden ook een educatieve component: de deelnemers leren op een (machts)evenwichtige manier een mediaproduct af te leveren.

Tegelijk is dit educatief-participatief aspect ook ruimer en worden de deelnemers gemotiveerd om te handelen als actieve, kritische burgers. Het project heeft namelijk ook de ambitie om de deelnemende jongeren aan te zetten tot sociale actie, om (inter)actief participant te zijn aan sociale gebeurtenissen. De meeste jongeren komen naar de workshops vanuit concrete bekommernissen en interesses rond gebeurtenissen die zij hebben meegemaakt of via de media te weten zijn gekomen: een voorval op school, het racisme in de wijk, de oorlog in Irak, de gebeurtenissen in Palestina, maar ook het carnaval. Tijdens de eerste sessie van de workshop is er tussen de participanten onderling vaak debat over het verhaal zelf: over het dagelijkse racisme, over de situatie in het onderwijs, over de situatie in de wijk. Tijdens de tweede sessie komen de jongeren in aanraking met andere mensen, om getuigenissen te verzamelen en interviews af te nemen. Het geeft hen ook de kans om naar andere mensen te luisteren, hún verhaal te noteren (en niet alleen het eigen verhaal), daarover na te denken en er samen over te spreken. Hierbij wordt ook een band gelegd met de achterliggende structurele problemen. Danny Vandenbroucke geeft daarvan de volgende illustratie: "Bij het project rond het racisme / het onveiligheidsgevoel in Mechelen, werd door de deelnemers op basis van alle interviews gesteld dat deze interviews op zich al bewezen dat het onveiligheidsgevoel van de doorsnee Mechelaar grotendeels subjectief is ('iedereen heeft het van horen zeggen', 'alles wordt uit de kranten gehaald'), en dat er tegelijk een duidelijke link gemaakt wordt naar de migrantengemeenschap zonder aanwijsbare redenen."

(Danny Vandenbroucke, eindverslag *Mediacircus*)

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Op projectmatig vlak heeft Indymedia met dit initiatief een hele reeks moeilijkheden ervaren, waar meer dan voldoende lessen uit te trekken vallen. Zo bleek participatie in de postproductiefase uitermate moeilijk te realiseren en raakte ook het kritische onderzoekswerk soms in de verdrinking. De tijdsbelasting van zo'n project, voor de participanten, de lokale partners en Indymedia zelf is niet te onderschatten. Een meer planmatige en geïntegreerde werking kan dit deels verhelpen.

Daarnaast is binnen Indymedia het besef gegroeid dat het ontbreken van mediale vaardigheden een belangrijke drempel is om te kunnen participeren, en dat het louter creëren van toegang eigenlijk niet volstaat. De aanmaak van Het handboek van de media activist van Raf Custers en Han Soete die de workshops mee hebben omkaderd en voorbereid, bevestigt dit alleen maar. Danny Vandenbroucke zegt over deze verbreding: "[We] kunnen stellen dat we beter en meer zijn beginnen nadenken over hoe mensen kunnen meewerken. We zijn doorheen de workshop bewuster geworden van het feit dat we ook zelf nog meer van de leefwereld en de bekommernissen van de mensen moeten vertrekken. We zijn ook bewuster geworden van het feit dat er een schat aan ervaring en kennis is bij jongeren en de mensen in het algemeen. Er gebeurt veel dat niet geweten is en dat het nieuws niet haalt." (Danny Vandenbroucke, eindverslag Mediacircus)

Om een dergelijke verruiming van de organisationele doelstellingen te kunnen realiseren, is het noodzakelijk de educatief-participatieve principes die achter zulke projecten schuilgaan structureel in te bedden in de werking van de hele organisatie en niet te beperken tot een projectmatige werking. Hierdoor wordt ook Indymedia's wat isolationistische houding gedeeltelijk doorbroken en toont de organisatie zich bereid samenwerkingsprojecten op te zetten en in dialoog te treden over de achterliggende nood aan intensere en reële samenwerking met de traditionele media. Een meer structurele samenwerking bleek tijdens de workshops echter zeer moeilijk. Er zijn weliswaar diverse contacten geweest met journalisten en er is zeker interesse gebleken vanuit de traditionele media, maar inbedding in de sessies zelf bleek niet echt mogelijk. Dit was deels te wijten aan de flexibele aanpak en deels aan de intensiteit van de workshops, die niet veel ruimte liet voor debat en dialoog met de traditionele media. Daarom werd ook beslist om via een groter evenement in september 2003 naar buiten te treden met de resultaten van het mediaproject en (in beperkte mate) het debat met de traditionele media daar te laten plaatsvinden.

Cruciaal is de nood aan schaalvergroting bij dergelijke interventionistische projecten. De bereidheid tot continuering blijkt alvast aanwezig te zijn bij de huidige lokale partners. Sommige jeugthuizen willen ofwel geregeld een activiteit rond de media organiseren, andere willen daar zelfs een permanent karakter aan geven. In Luik is zo bij de lokale partner, vanuit de deelnemers aan de workshop, een werkgroep rond multimedia en grafische vormgeving gestart. Ook in verscheidene scholen is er een blijvende interesse. Sommige leerkrachten denken aan het organiseren van stages, anderen aan het opnemen van het thema media in het lessenpakket. Ten slotte probeert Indymedia voor andere activiteiten terug te vallen op (of te putten uit) de groep deelnemers van de diverse workshops, om op deze manier een netwerk op te bouwen van lokale correspondenten.

Juist door samenwerking met jeugthuizen en scholen op te zetten, heeft Indymedia het belang van schaalvergroting al aangegeven, maar het is duidelijk dat een meer structurele langetermijnomkadering en -ondersteuning van deze vormen van media-educatie en -participatie noodzakelijk is. Zowel de overheid als diverse sectorale steunpunten kunnen hierin een rol opnemen. Indymedia heeft met dit project het label van expertisecentrum alvast verdiend.

Voorbeeld

Het 'Monster van de Bruul' van Rzoezie (transcriptie)

Inleiding (stem): We zijn een reportageploeg van Indymedia. Op drie halve dagen hebben we getracht de situatie van de Bruul te schetsen. We hebben gehoord dat het na 17 uur leegloopt en er geen mensen meer lopen in de winkelstraten. We willen nagaan of dit klopt en waarom.

Rzoezie- Journalist: We zijn van Indymedia en we zijn bezig over een project hier in Mechelen, de buurt Mechelen zelf. Ik heb juist gehoord van bepaalde mensen dat er na vijf uur heel veel mensen wegtrekken omwille van het onveiligheidsgevoel, bijvoorbeeld omwille van allochtone jongeren die zich groeperen, bedreigend voorkomen of oudere mensen angst aanjagen. Merkt u daar zelf iets van? Klopt dat of is dat gewoon opgeblazen spel?

Jongeman: Ik weet het niet. Ik ben zelf niet van de stad. Dat kan of dat kan niet ...

Man van de frituur: Een gevoel van onveiligheid ... Ja, van de klanten dat we horen en zo: de meeste mensen zijn niet meer gerust in Mechelen. Ge gaat dat seffens zien binnen een uurtje, dan verdwijnt iedereen gewoon uit de straten. Als het donker wordt, is alleman weg.

Rzoezie- Journalist: Wat gebeurt er dan?

Vrouw van de frituur: Ja, als de winkels toe zijn komen de gewone mensen niet meer buiten. Dan ziet ge alleen maar het andere volk dat dan maar eens naar buiten komt. Ik zal het zo zeggen.

Man van de frituur: En van kennissen: ze horen dat er een handtas is afgerukt, of dit of dat. Allez ja, ook veel in de kranten. Als ge 's maandags de krant opendoet en Mechelen alleen al (leest), dan weet ge al genoeg eigenlijk. Persoonlijk zelf heb ik nog niets meegemaakt.

Rzoezie- Journalist: U bent hier in een goede positie. Ziet u vaak dingen gebeuren waarvan u zegt: tjaaa ...

Man van de frituur: Dat kan ik nu eigenlijk niet zeggen. Nee ...

Winkelvrouw: Mechelaars zijn zeer conservatief en zeer gesloten; en ook heel racistisch.

Vrouw op straat: Ja, dat zijn groepjes jongeren die zich dikwijls ergens zetten en de mensen voelen zich ... Ja, u weet waarover het gaat hè. De mensen hebben al zoveel gelezen en gezien in Mechelen. Ja, dat geeft dus wel een gevoel van onveiligheid zoals het overal beschreven wordt.

Rzoezie- Journalist: Ok, dus kort beschreven: het gevoel van onveiligheid heerst hier in Mechelen. Dus na vijf uur verschijnt er een beest en iedereen loopt dan weg.

Vrouw op straat: Dat het een beest is, dat weet ik niet. Maar in ieder geval ... meestal is het wel zo, ja.

Rzoezie- Journalist: Vindt u dat spijtig?

Vrouw op straat: Ja, natuurlijk. Natuurlijk, want Mechelen is voor de rest een heel mooie stad en een levendige stad. Dus zeker en vast is dat spijtig.

Rzoezie- Journalist: En wat vindt u van een multicultureel Mechelen?

Vrouw op straat: Jaah ... ja, multicultureel. Als alleman zich gedraagt zoals ze zich moeten gedragen dan is dat allemaal geen probleem.

Slot (stem): Het is nu kwart na vijf. We zien dat de winkels sluiten en stellen ook vast dat de mensen zich haasten de straten te verlaten. Zoals je kon horen zijn heel wat Mechelaars bang voor allochtonen. Maar, het is ook duidelijk dat dit grotendeels van horen zeggen is. We zien zo hoe racisme gevoed wordt en allochtone jongeren als zondebok worden gebruikt.

Bijlage: het workshop-scenario

Stap#1: Define (My) World

- allerlei tegenstellingen
- plaatsen, gebeurtenissen, relaties ...
- (mijn) wijk, vrije tijd, verwachtingen, milieu, open ruimte, toekomst, vrijheid, cultuur, evenementen, incidenten, wereld-gebeuren ...

Stap#2: Define Media

- Upper-Class: In wiens handen?
- Hi-Tech: dure investeringen, dure machines
- Hi-Pro: enkel voor, door professionals

Stap#3: Geven de Media de World weer?

Stap#4: My Story

- Ik wil vertellen over mijn/de wereld.
- Omdat er Negatieve Input is: slechte ervaringen met de Media (leugens, verdraaiingen, wat ze vergeten, wat hen niet interesseert), goede ervaringen?.
- Omdat er Positieve Input is: er gebeuren allerlei zaken in mijn/de wereld die de moeite van het vertellen waard zijn.

Stap#5: Make Doc

- Om te vertellen moet ik eerst een Document vervaardigen.

Stap#6: dat veronderstelt eerst ...

- het verzamelen van info / COLLECT /
- het controleren van die info / CHECK /
- en het verwerken van die info / PROCESS /
- bronnen aanspreken, interviewen
- (papieren, websites ...) bronnen raadplegen
- bronnen afwegen, contradicties uitwieden
- alles in een begrijpelijke vorm gieten
- dit werk kan verschillen per medium: text, video
- NOOT1/ Make Doc staat gelijk aan CREATE
- NOOT2/ Make Doc gebeurt (in tegenstelling tot de tradionele Media) met Lo-Tech middelen die ter beschikking staan van Lo-Pro-mensen

Stap#7: Publish

- Dan ga ik mijn verhaal On line Publiceren (of voor audio en video eventueel Screenen, vertonen, Uitzenden ...)
- NOOT1/ Publish staat gelijk met SHOW, je werk aan een publiek laten zien, aan jouw gemeenschap (COMMUNITY)
- NOOT2/ Ook dit gebeurt met Lo-Tech middelen door Lo-Pro mensen

Stap#8: Terugkoppelen en Mobiliseren

- We vertellen verhalen die onze gemeenschappen aanbelangen (ipv. de machtshebbers, de eigenaars van de media).
- Daarom hebben we feedback nodig van die gemeenschappen.
- Met onze verhalen willen we die gemeenschappen mobiliseren, aanzetten tot actie en inzichten geven.
- Zo maken we uiteindelijke verhalen met Hoge Communautaire Getrouwheid, Hi-Com-Fi, in tegenstelling tot de verhalen van de Media.
- En zo sturen onze verhalen aan op CHANGE.
- Is dit zo? Wat denken de traditionele media daarvan?

CONTACTFICHE

MEDIUM:

Indymedia

INDIENER/CONTACT:

Danny Vandenbroucke, beheerder

Lambert Crickxstraat 30 (3de verdieping) – 1070 Brussel

tel. 02-521 17 20 – fax 02-521 93 00

e-mail: danny.vandenbroucke@SADL.kuleuven.ac.be

Mara Van Riet – e-mail: mara@indymedia.be

PARTNERS:

1) Individuele partners/mediaprofessionals:

**Raf Custers, Gerard de Selys, Jacques Borzykowski
Marc Vandepitte, Peter De Maegd**

2) Gastorganisaties voor workshops (en hun contactpersonen)

**ABVV Jongeren West Vlaanderen (afgelast), Peter Desnerck en Roos
Peirselgaele**

Barako Ontmoeting - en werkruimte, Antwerpen, Abu Sanoko

Centrum West Jeugdhuis, Molenbeek, Dirk De Block, Jamal Azaoum

**De Pomp Jeugdhuis, Sint-Niklaas, Lies Vanuland (Jeugdhuis ondertussen
gesloten)**

**De Tram Jeugdhuis / Scholierenparlement, Bie Vancraeynest, Kaat Creyf,
Filip De Bodt, Maarten Van Hove**

Erasmus Sociale Hogeschool, Anderlecht, Nicole Jublou

Koninklijk Atheneum Denderleeuw, Lieve Van Hecke

Koninklijk Atheneum Tienen, Ida Van Dessel

La Braise Cultuurcentrum, Liège, Antonio Gomez Garcia

Meulenberg Jeugdhuis, Houthalen, Geert Daenen

Rouge Brick Jeugdhuis, Charleroi, Karine Lieben, Karl Lenglien

Rzoezie Jeugdhuis, Mechelen, Mohamed El Qualkadi

Sint-Aloysius College, Menen, Rik Valcke

Sojo/Anti-oorlogscomite, Leuven, Wout Lootens

Villa Basta Socio-cultureel centrum, Houthalen Helchteren (afgelast), Wim Haest

TOEGEKEND BEDRAG : 24.750 EURO

Projectbeschrijving

De on-line-Leeromgeving media¹ is ontwikkeld door TIJD Academie en U&I Learning in opdracht van het Internationaal Perscentrum Vlaanderen (IPV). De doelgroep van deze leeromgeving zijn leerlingen tussen 12 en 18 jaar. Er wordt geprobeerd deze doelgroep zowel op een grote schaal als op een individueel-interactieve manier te bereiken. Om die reden heeft het IPV gekozen voor een on-line leeromgeving.

Met dit initiatief wil het IPV een beeld geven over hoe journalisten (en mediaorganisaties in het algemeen) werken en wat van hen verwacht wordt. Hiermee wil het IPV ook enkele stereotype manieren van spreken over journalisten en over de media tegengaan. Tegelijk ambieert dit project om in te spelen op de belangstelling van jongeren. Redacties worden immers zowat dagelijks geconfronteerd met vragen van jongeren en hun leerkrachten over de werking van de media. De tijd om hierop uitgebreid te antwoorden is vaak ontoereikend.

In de eerste helft van 2002 werd de eerste versie van de website on line geplaatst en in september 2003 (Fase II) werd ze vervangen door een update. De leeromgeving in haar huidige vorm biedt in eerste instantie een schematisch overzicht van de nieuwsstroom. Ze toont met andere woorden hoe gebeurtenissen via een reeks 'bronnen' en 'spelers' omgezet worden in nieuws dat via een reeks 'kanalen' de 'consument' bereikt. Elk van deze elementen wordt met een korte tekst toegelicht. Bijvoorbeeld de Raad voor deontologie wordt als volgt omschreven: "Deze raad is samengesteld uit journalisten en bemiddelt bij conflicten tussen de consument en de kanalen. Als je als consument niet akkoord gaat met een publicatie en het kanaal wenst je recht op antwoord niet te publiceren, kan je bij de raad terecht om te zoeken naar een minnelijke schikking. Of je kan natuurlijk ook altijd direct naar de rechter stappen." Om de herkenbaarheid van het eerder abstracte overzicht te verhogen, worden de gebeurtenissen van 11 september 2001 als illustratie gebruikt. Jongeren kunnen de journalistieke aanpak van

die gebeurtenissen door de diverse media van uur tot uur volgen.

Naast deze leermodule bevat de website ook een gestructureerd overzicht van een vijftigtal binnen- en buitenlandse websites over en van de media. Met een beknopte beschrijving per link wordt dit overzicht zo toegankelijk mogelijk gemaakt. Ook worden op de website een quiz, een on-line-enquête en een forum aangeboden. In het (momenteel nog weinig gebruikte) forum zijn enkele frappante en sterk uiteenlopende reacties terug te vinden. Sophie T'Jampens schrijft: "Ik zit in mijn derde jaar Humane Wetenschappen. Ik heb morgen examen van cultuurwetenschappen en dit trimester hebben we geleerd rond de media. Ik heb eerst mijn bundel van de school geleerd en ben daarna naar deze site gekomen. Ik moet zeggen dat ik dingen

¹ <http://media.uni.be/>

daardoor beter ben gaan begrijpen. Het is ook geen saaie site, het is op een gezante manier gebracht. Morgen zal mijn examen gewoon voortreffelijk zijn (hoop ik). Een grote pluim voor jullie!!! Groetjes van Sophie." Een negatieve reactie komt van iemand die zichzelf 'Flitspop' noemt en die nogal pittig reageert op de vraag van een al even anonieme 'Mister X' ("Waarom is er niemand op het forum?"): "Tuurlijk is hier niemand. Wat dacht je, dat iedereen hierin geïnteresseerd is? Komaan, wij lln. van de humane wetenschappen moeten dat wel kennen, al die bullshit hier. Daarmee da'k uw stom bericht eindelijk eens kan beantwoorden." Dit zijn natuurlijke reacties die niet alleen voor deze specifieke leeromgeving gelden, maar veeleer kenschetsend zijn voor de diverse attitudes van jongeren in verband met het onderwijssysteem en de daar gebruikte pedagogische instrumenten.

Ten slotte zijn er ook een reeks oefeningen, opdrachten en werkbladen "om de mediawereld verder te ontdekken" (Kurt Tuerlinckx, eindverslag *Leeromgeving media*). Eén soort oefening heeft daarbij een specifiek statuut gekregen: de *Reporter voor één dag*. Hier kunnen bezoekers in zes stappen een artikel leren schrijven. Daarnaast zijn er een tiental werkmappen met thema's zoals *Sprekende beelden* (over politieke cartoons), *De cijfers achter de media* (over kijk-, luister- en leescijfers) en *Een kritische blik op de media* (met een column van Jan Mulder over het Persmuseum). Bij deze documenten hoort een gratis leermap met didactisch materiaal, die via een webformulier door leerkrachten aangevraagd kan worden. Tot nu toe hebben leerkrachten van vijftien Vlaamse scholen zo'n leermap opgevraagd.

De huidige leeromgeving (Fase II) is mede tot stand gekomen op basis van de feedback van leerkrachten uit drie scholen van de diverse netten. De scholen kregen de opdracht om met een groep leerlingen tussen 12 en 18 jaar de eerste versie van de leermodule (Fase I) door te nemen en feedback te geven. Dat leverde een reeks inhoudelijke tips en bemerkingen op, en heel wat algemene positieve reacties over het initiatief zoals: "er is meer diepgang", "meer gebruiksvriendelijk", "interessante oefeningen", "aangename lay-out" en "uitgebreide links", "excellente tool om zelfstandig te leren". Een leraar vermeldde dat er weliswaar minder leerstof wordt gezien, maar dat het aangenamer is voor de leerlingen. De belangrijkste kritieken van de leerkrachten gingen over een tekort aan lesmappen en over de noodzaak om het lesmateriaal te diversifiëren naar de verschillende graden en onderwijstypes.

Ook organiseerde het IPV twee onderwijsconferenties. De eerste (22 mei 2002 in het IPV) was bedoeld om de Fase I-leeromgeving voor te stellen. Op deze conferentie werd ook de algemene en gespecialiseerde pers uitgenodigd. De tweede conferentie (7 mei 2003 in het IPV) was gewijd aan de uitgebreide Fase II-website, met de modules die ontwikkeld waren in nauwe samenwerking met de leerkrachten (praktijkpakket van lesmappen, *Mediacafé*, *Journalist voor één dag*). Beide conferenties werden bijgewoond door leerkrachten uit heel Vlaanderen en door afgevaardigden van de onderwijsinspectie.

Op 28 maart 2003 werd het project bekroond met een CST-award (Computers op school en thuis) in de categorie niet-commerciële educatieve software.

Participatieve en democratische dimensies

Dit project is voor een belangrijk deel gericht op het aanleveren van begrijpelijke informatie over de nieuwsproductie in de mainstream media. Daarnaast wordt ook andere informatie over de media door (en via) deze website toegankelijk gemaakt. In deze zin biedt dit project een zachte vorm van structurele participatie aan. De achterliggende idee is dat basiskennis over de werking van media noodzakelijk is om de rol van een actief-kritisch publiek te kunnen vervullen. Deze klemtoon op een meer actief publiek is ten dele ook terug te vinden in de opbouw van de website zelf, aangezien die een zekere mate van interactie mogelijk maakt (met de interface, met de aangeboden informatie en met andere leerlingen).

Dit project wil jongeren begeleiden in het ontdekken van het medialandschap. Het is geen mediaproduct an sich maar draagt ertoe bij dat de leerlingen de rol van de 'bronnen', 'spelers' en 'kanalen' in het proces van nieuwsproductie leren kennen. De begrijpelijkheid van de aangeboden informatie staat centraal. Ook wordt de visuele attractiviteit van de informatie bewaakt en reikt de leeromgeving een reeks links aan waar men verdiepende informatie over het medialandschap kan vinden. Met enkele verklarende tekstregels per link, wordt de toegankelijkheid van de links verbeterd.

Het leerproces wordt bovendien ondersteund door de opname van een reeks werkmappen, die de leerlingen verder vertrouwd maken met de op de website aangeboden informatie. Dit stelt de leerlingen in staat in interactie te treden met de materie, zoals gebruikelijk is in een pedagogisch project. Ze kunnen concrete mediateksten analyseren, problemen bespreken en zelf een mediatekst produceren. Tegelijk is de mogelijkheid tot interactie met andere leerlingen ingebouwd, door de constructie van een reeks fora. In het *Mediacafé* kunnen de leerlingen onderling in discussie treden, al of niet over de aangeboden leerstof. Om het gebruik van de discussiefora te stimuleren worden de werkmappen vaak afgesloten met de oproep om deel te nemen aan de discussie. Momenteel zijn de volgende fora voorzien: *De Mediawereld*, *Groepsdiscussie bij de enquête 'Jouw mening telt'*, *Kritische blik op de media en Deontologie van de journalistiek*. Afhankelijk van de in de toekomst geïnvesteerde energie van het IPV en de betrokken content manager, kunnen deze fora (eventueel uitgebreid met een chat-interface) ook worden gebruikt voor on-linediscussies met mediaprofessionals.

Zoals hoger reeds aangegeven, werd de begrijpelijkheid van de leeromgeving door de vertegenwoordigers van drie proefscholetoetsen getoetst aan het niveau van de diverse graden. Het belangrijkste besluit van deze testfase was dat de doelgroep van 12-18 jaar te groot is om dezelfde inhoud te kunnen aanbieden. Zo bleken de beschikbare definities goed voor de tweede graad maar te moeilijk voor de eerste graad en te gemakkelijk voor de derde. Op verzoek van de betrokken leerkrachten werden een reeks lesmappen gemaakt (die later worden uitgebreid) en werden de quizvragen aangepast, zodat ze voor de diverse graden als toets gebruikt kunnen worden. Een verdere diversificatie van de aangeboden inhoud blijft echter noodzakelijk.

Naast de problematiek van de noodzakelijke uitbreidingen en aanpassingen, blijft dit project gebukt gaan onder een media(productie)gerichte benadering. De inpassing van nieuws in het dagelijkse leven, de rol die het nieuws daar al of niet kan spelen en de manier waarop mensen met dat nieuws omgaan, vormen belangrijke (maar grotendeels ontbrekende) aspecten die de kans zouden verhogen om jongeren geïnteresseerd te krijgen in de mediawereld. Door de huidige (klassieke) opbouw is de 'consument' de laatste schakel in een lang proces. Een omkering van dit hele proces zou pedagogisch vruchtbaarder zijn geweest. Het zou ook meer ruimte hebben gecreëerd voor de politieke dimensies van media-gebruik, waarbij leden van het publiek niet alleen als consumenten worden gezien, maar ook als burgers. Daarnaast ontbreekt ook de toegang tot meer laagdrempelige (niet-professionele) media-initiatieven. Heel wat oude en nieuwe initiatieven juichen de participatie van jongeren toe, hebben als doel 'de' media dichterbij hun publieken te brengen en staan daarbij kritisch tegenover de mainstream media. Het aanwijzen van de mogelijkheden om jongeren 'hands-on'-ervaring met de media te laten opdoen, is belangrijk omdat het een wezenlijke aanvulling van het 'traditionele' leerproces kan zijn.

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Het IPV heeft een duidelijke intentie uitgesproken om de leeromgeving in haar huidige vorm (met enkele verbeteringen) te laten voortbestaan. In september 2003 is het project op kruissnelheid gekomen met het on line brengen van de verbeterde versie, aangepast aan de feedback van de leerkrachten. Door de financiële randvoorwaarden voor de hosting van de webomgeving in te schrijven binnen de werking van het IPV, zal het project in het schooljaar 2003-2004 sowieso on line blijven en kosteloos door de scholen, leerkrachten en leerlingen/studenten gebruikt kunnen worden. In de loop van oktober 2003 wordt ook een 'content manager' getraind die instaat voor het 'onderhoud' en de actualisering van de leeromgeving in het algemeen en de meer interactieve modules (Mediacafé, Quiz, Journalist voor één dag ...) in het bijzonder. Deze content manager staat ook in voor een (relatief beperkte) uitbreiding van de leermappen met items over vrije meningsuiting en het aanpassen van de quiz per graad, in nauwe samenwerking met de twee leerkrachten die de uitwerking van Fase II inhoudelijk hebben begeleid. Het is de bedoeling om in de helft van het schooljaar 2003-2004 een nieuw evaluatiemoment in te bouwen waarbij de betrokken leerkrachten opnieuw in directe dialoog kunnen treden met de ontwikkelaars van de leeromgeving en de journalisten. De verdere optimalisering en uitbreiding is voor het IPV echter afhankelijk van een versterking van de financiële projectbasis.

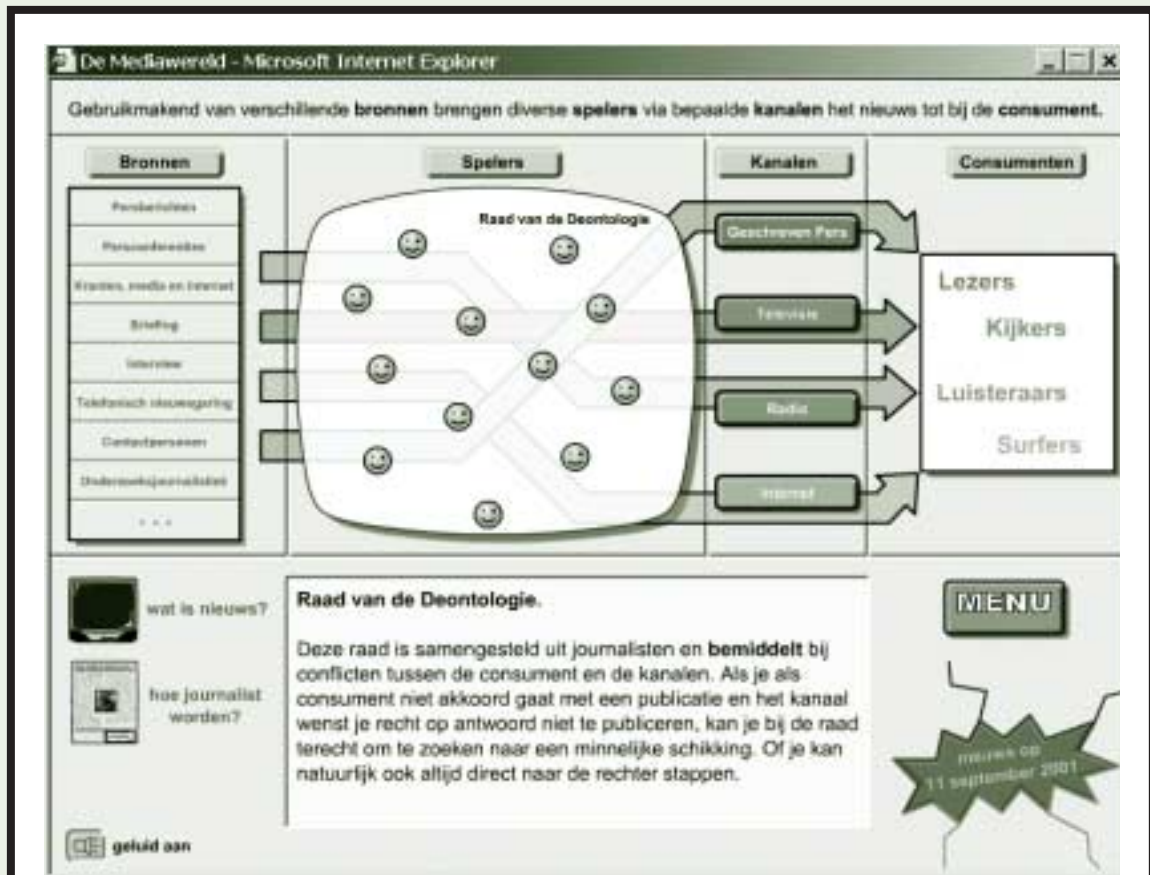
Deze verbeteringen situeren zich vooral in het opsplitsen van de leeromgeving volgens de niveaus, zodat meer (sub)doelgroepgerichte benaderingen mogelijk zijn. Ook kunnen dan meer consument- en burgergerichte (en minder exclusief mediagerichte) klemtonen worden gelegd, samen met extra aandacht voor de meer toegankelijke 'alternatieve' media.

Dit project heeft ook bijgedragen tot de verbetering van de positionering en interne werking van het IPV. De leeromgeving benadrukt het educatieve karakter van het IPV. Hiermee wordt een doelstelling geconcretiseerd die mee beschreven staat in de meerjarenovereenkomst met onder andere de Vlaamse overheid. De leeromgeving heeft ertoe geleid dat de ontwikkeling van e-educatie verder op punt werd gesteld, wat een uitbreiding van de IPV-expertise impliceert. Ook is uit dit project een nieuwe IPV-website² gegroeid.

In een ruimere context heeft dit project voor het IPV de kritische reflectie over de invulling van het journalistieke beroep en de beleving van journalistiek verdiept. De confrontatie met het beeld dat 'externen' (bijvoorbeeld leerkrachten) hebben van het journalistieke beroep en de media, is daarbij van groot belang gebleken. Dit project heeft het IPV geleerd dat de eigen inzichten best getoetst worden aan de inzichten van mensen buiten de 'inner circle'. Deze kruisbestuiving wordt niet alleen door het IPV als positief ervaren. Ook de leerkrachten, die bij de verdere ontwikkeling betrokken blijven, beschouwen dit project als een nuttige tijdsinvestering ter ondersteuning van hun media-les. De reden daarvoor is de mogelijkheid om betrokken te worden bij de ontwikkeling van een relatief nieuwe lesmethodiek en tegelijk contacten uit te bouwen met een voor hen belangrijk beroepsgroep. Het is echter ook de taak van het IPV om dit leerinstrument, in samenspraak met deze leerkrachten, te blijven hanteren als communicatie-instrument tussen journalisten, leerkrachten en leerlingen, bijvoorbeeld door input te blijven leveren in chats en forumdiscussies.

² <http://www.ipvlaanderen.be>

Voorbeelden

De mediawereld

http://media.uni.be/gelst/index.asp - Microsoft Internet Explorer

Welkom

Op deze website over het **Medialandschap** vind je links naar de belangrijkste mediaspelers in Vlaanderen. Media nieuwst lees je in de Media-Nieuwsbrief of via de Media-Nieuwsbrief waarop je kan inschrijven. Tenslotte vind je er enkele mediadossiers.

Wie en wat doet?

Vaak hoor je berichten in de media over hak- of huisschelden. De organisatie die deze cijfers regelmatig objectief meet is het **CIB of Centrum voor Informatie Over De Media**. Zoek zelf eens op wat de cijfers van je favoriete weekblad. Waarom is dit nu zo belangrijk? Hoe meer de kanalen gelezen, bekeken of beluisterd worden, hoe duurder de reclamespots of advertenties worden.

Auteursrechten

Hoe is een interessant artikel gekocht, dan kan je dat het zomaar kopiëren in je schoolboek. Daar zit of is het al **"auteursrecht"** voor. De belangrijkste organisatie die daartoe toetst is de Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers of **SABAM**. Op de site lees je meer over wat de organisatie doet en hoe je zelf ad kan worden. Meer gespecialiseerde auteursmaatschappijen vind je [hier](#).

Nieuws

Het Nieuws is een **interactief nieuws** van het nieuws in Vlaanderen, VDA. Neem zeker eens een kijkje aan het Cyber Nieuws. Je vindt er verschillende online bronnen.

Hoe wordt het nieuws gemaakt?

Tijdens een half uur durende film van **VTM** leer je stap voor stap hoe dit nationaal journaal wordt gemaakt. Vergelijk dit eens met het regionale nieuws op [Telenor](#). VM op "wie is wie @ TVL" en ga naar "virtuele tijd".

Hoe wordt een krant gemaakt?

Betrek een dag op de redactie van Het Belang van Limburg of neem eens [de virtuele krant](#) door de drukken van de Groot Vast Advies, Het Belang van Limburg en de Financieel-Economische Tijd.

Hoe wordt radio gemaakt?

Op de site van de **Nederlandse nieuwsomroep** neem je een kijkje achter de schermen van de radio.

MENU

media.uni.be

De weegschaal van de journalist!

Volgens de deontologische code van journalisten heeft men de verplichting 'De waarheid eerbiedigen.' Dit lees je in de Verklaring der rechten en plichten van de journalist:

<http://www.fondspascaldecroos.com/organisaties/journalisten/verklaring.html>

Dit lijkt vanzelfsprekend. Toch is dit niet zo. Denk maar eens aan iets dat je hebt meegemaakt. Als jij het verhaal thuis vertelt en iemand die bij je was vertelt zijn verhaal over dezelfde gebeurtenis zijn er al verschillen te merken. Dit is de subjectiviteit die meespeelt. Iedereen bekijkt de feiten vanuit zijn of haar invalshoek met zijn of haar achtergrond. Dus ook de journalist. Naast subjectiviteit is er nog een belangrijke tweede kracht die invloed uitoefent op de journalist en dat is de commerciële druk. Iedere journalist wenst dat zijn artikel door zoveel mogelijk mensen gelezen, bekeken, beluisterd wordt. Want hoe meer kijk-, luister- en leescijfers, hoe hoger het kanaal wordt gewaardeerd. Terug naar het voorbeeld, als je de gebeurtenis vertelt met een tikje meer sensatie zullen de toehoorders extra hun oren spitsen. En misschien in de toekomst ook eens sneller naar je toekomen om nieuwe verhalen te horen. Zo werkt het ook in de mediawereld. Waar ligt de grens tussen het tikje sensatie en het verdraaien van de waarheid?

Deze 2 krachten, de waarheid eerbiedigen en zorgen dat zoveel mogelijk mensen het willen horen, staan soms in strijd met elkaar. Het publiek, jij en ik, iedereen wil het nieuws heet van de naald. Degene die het nieuws eerst brengt verkoopt het meest. Maar dat brengt de journalist soms in verleiding om het artikel toch al te publiceren, ook al is het nog niet naar waarheid gecontroleerd. Ook de organisatie waar de journalist bij werkt stimuleert hem soms om risico's hierin te nemen. Want als hun artikel of nieuwsuitzending het eerst, het meest wordt gevolgd, is hun reclameruimte voor en na het programma ook meer waard. Wist je trouwens dat heel veel kanalen afhankelijk zijn van die verkoop van publiciteitsadvertenties om de organisatie te laten werken? Hoe hogere kijk-, luister en lezerscijfers ze kunnen voorleggen aan de bedrijven, hoe meer zij geneigd zijn om een reclamecampagne daar te laten verschijnen, want dan weten ze dat het bekeken, beluisterd wordt door zoveel potentiële kopers. Een mooi voorbeeld daarvan is het radioprogramma 'Klant is Koning' op Radio Donna. Dit is een muziekprogramma dat biedt wat de luisteraar, bedrijven, instellingen en verenigingen, vraagt. Doordat de muziek gekozen is door de klanten zullen ze zeker luisteren.

Het brengen van 'de waarheid' is dus een hele opdracht. Voor jou als consument is het belangrijk om nieuws steeds met een gezond kritisch oog te bekijken en de nieuws waarde ervan in te schatten alvorens conclusies te trekken. Belangrijke vragen daarbij zijn:

- Is het kanaal dat het nieuws brengt een commercieel kanaal of een openbare organisatie? In ons land heb je nog openbare radio- en tv-omroepen. Bij openbare organisaties is de commerciële druk iets minder aanwezig doordat ze gefinancierd worden met geld van de gemeenschap.
- Wat is de nieuwsbron? Een nationaal of internationaal persbureau? Een getuige? Een roddelblad? Persbureaus zijn over het algemeen betrouwbaardere bronnen.
- Wie heeft de artikelen geschreven? Een journalist of een opinieschrijver? Deze laatste schrijft artikelen met zijn persoonlijke visie over een bepaald onderwerp. Hij richt zich minder op de juistheid of waarheid op zich. Toch zijn artikelen van opinieschrijvers belangrijk om een eigen mening te vormen.

Let op! Commerciële kanalen, getuigen en opinieschrijvers zijn daarom niet minder belangrijk. Het is pas door het nieuws vanuit verschillende invalshoeken te bekijken dat je een volledig beeld en dus ook een objectiever beeld van de feiten en gebeurtenissen krijgt.

Laten we stap voor stap eens oefenen hoe we de waarheid van het nieuws kunnen inschatten.

Opdracht 1: Commercieel of openbaar?

In België hebben we radio- en tv-omroepen die door de overheid gesubsidieerd zijn, openbare omroepen genaamd, en initiatieven van privé-ondernemers, die we commerciële omroepen noemen. Bekijk eens het overzicht van de kanalen op <http://www.medialinks.be/tv.htm> en <http://www.medialinks.be/radio.htm>.

Hieronder vind je 16 actualiteitsprogramma's op radio en televisie.

- Zoek per programma welke omroep deze uitgeeft.
- Is deze organisatie een openbare of een commerciële omroep?
- Rangschik de actualiteitsprogramma's in de juiste categorie: openbare of commerciële omroep. Trek een lijn van de omroep naar de categorie.

Klik op de links voor meer info omtrent het programma of het kanaal

Radio- en TV-programma	Omroep			Categorie
De 7de dag		•		OPENBAAR
Het Radio 1 Journaal		•		
Jambers		•		
Journaal op Radio Contact		•	•	
Koppen		•		
Nieuws 2		•		
Nieuws op Radio Donna		•		COMMERCIEEL
Studio Brussel Nieuws		•		
Telefacts		•		
Terzake		•		
Topradio nieuws		•	•	
TVI Journaal	VRT	•		
VTM Laat		•		
VTM Nieuws		•		
De krantencommentaren		•		

Hoeveel openbare en hoeveel commerciële programma's heb je gevonden?

Openbaar:	
Commercieel:	

[...]

CONTACTFICHE

MEDIUM:

Internationaal Perscentrum Vlaanderen

INDIENER/CONTACT:

**Kurt Tuerlinckx, voorzitter Antwerps Pershuis vzw/IPV
journalist Gazet van Antwerpen**

Mortselsesteenweg 147 – 2100 Antwerpen

tel. 0475-98 49 56 – fax 03-232 21 30 – e-mail: ktuerlinckx@concentra.be

ANDERE BETROKKENEN VAN HET IPV:

**Patrick Luysterman, raadslid IPV, journalist Financieel-Economische Tijd,
patrick.luysterman@tijd.be**

**Hugo Genbrugge, ondervoorzitter Antwerps Pershuis vzw/IPV,
hugogenbrugge@yahoo.com**

**Marc Veldeman, coördinator IPV,
ipv.veldeman@pandora.be**

PARTNERS:

- 1. TIJD Academie, Kim Hellemans
kim.hellemans@tijd.be**
- 2. U&I Learning, Patrick Belpaire, Gedelegeerd Bestuurder,
P.Belpaire@uni-learning.com &
Peter van de Veire - PVanDeVeire@uni-learning.com**
- 3. Vlaamse Vereniging van Beroepsjournalisten, Luc Standaert, voorzitter a.i.
VVJ, lstandaert@concentra.be**

PROEFSCHOLEN:

Inge Van Bogaert, lerares Pulhof, Berchem, i.vanbogaert@vt4.net

**Betty Sloomans, lerares Middenschool Anton Bergmann, Lier,
betty.sloomans@pandora.be**

TOEGEKEND BEDRAG: 20.000 EURO

BELGA

ALLOCHTONE JOURNALISTEN MAKEN BELGA-NIEUWS

Projectbeschrijving

Het tweetalige persbureau Belga wil met het project *Allochtone journalisten maken Belga-nieuws* een groep jonge allochtonen een springplank bieden naar een loopbaan in de media. Belga is hiervoor bijzonder geschikt, aangezien het een primaire leverancier van nieuws aan alle media is. Stagiairs maken kennis met de concrete wereld van de media, de werkprocessen, de beslissingslijnen, de selectiecriteria ...

Daartoe krijgen zes stagiairs in 2003 gedurende drie maanden (van 17 maart tot 13 juni 2003) een intensieve praktijkopleiding, zowel in redactie- als in reportagewerk. De groep is zeer verscheiden, zowel naar interesse in het journalistieke werk, als naar voorkennis, opleidingsniveau en taalbeheersing.

Belga voorziet in een grondige begeleiding door ervaren journalisten. De stage bestaat uit een kennismakingsfase, een opleidingsperiode, het actief deelnemen aan het journalistieke werk binnen een redactiepool: persconferenties, reportages, vertalingen, nieuwsgaring ... De stagiairs worden betrokken bij het hele nieuwsveld. Hun werk beperkt zich dus niet tot het berichten over de allochtonenproblematiek.

Bovendien worden zij betaald voor hun werk: met de Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling komt de afspraak tot stand dat de stagiairs deels van een werkloosheidsvergoeding kunnen genieten en deels door Belga worden vergoed. Het gaat over de formule 'beroepsopleiding in de onderneming'. Die duurt 3 maanden: 6 weken stage (activering werkloosheid) en 6 weken arbeidscontract. Stagiairs die niet in aanmerking komen voor een werkloosheidsvergoeding worden volledig vergoed door Belga.

Door de opbouw van de stage krijgen de stagiairs de kans betrokken te worden en/of actief te zijn in de hele productieketen. Zij krijgen opdrachten, maar kunnen ook zelf onderwerpen voorstellen. Zij worden indien nodig vooraf geïnformeerd en kunnen zelf de uitvoering van de opdracht voorbereiden. Ook kunnen zij, bijvoorbeeld telefonisch, extra informatie of reacties zoeken. De stagiairs schrijven hun stuk autonoom, weliswaar volgens de richtlijnen die zijn opgelegd door de coach of het newsmanagement. Zij kunnen ook bij de coach terecht voor extra hulp. Na de finale bespreking van het stuk (met de coach) wordt de tekst naar de eindredactie doorgestuurd. Net zoals voor het werk van de andere Belga-journalisten, beslist de redactionele hiërarchie uiteindelijk of een bericht al dan niet op het Belga-net wordt gepubliceerd en dit op basis van kwaliteits- en pertinentieregels.

Participatieve en democratische dimensies

Het Belga-project steunt op het verlenen van toegang tot een mediaorganisatie. Ook dient hier gewezen te worden op het indirect creëren van pluriforme beeldvorming, weliswaar in mindere mate dan bij het hierna beschreven (vergelijkbare) Prisma-project.

Het aandeel allochtonen binnen het journalistieke beroep ligt relatief laag. De verklaringen hiervoor zijn zowel te vinden op het individuele als op het structurele vlak. Bijvoorbeeld de taalbeheersing (en vooral het Nederlands) van allochtonen wordt binnen de media vaak als onvoldoende beschouwd voor het uitoefenen van een journalistieke activiteit. Deze problematiek is verbonden met die van de kwaliteit van het (middelbaar) onderwijs voor allochtonen en met de beperkte stimuli die hun worden aangeboden om hoger onderwijs te volgen. Het project is tot stand gekomen vanuit de intentie om met een concreet initiatief een, weliswaar beperkt, antwoord te bieden op deze problematiek. Door betaalde stageplaatsen aan allochtonen aan te bieden, in combinatie met een actief aanwervingsbeleid voor potentiële kandidaten, worden belangrijke toegangsdrempels tot deze mediaorganisatie geslecht.

De stagiairs kunnen actief deelnemen aan de diverse fasen van het productieproces (zie hieronder voor een overzicht) binnen een mediabedrijf als Belga. Dat geeft hun inzicht in het functioneren van een redactie: wie beslist welk item nu belangrijk is, wie beslist waarover wel of niet zal worden bericht, wat is de inbreng van de individuele journalist/stagiair, hoe motiveer/verdedig ik mijn visie op (de selectie van) een newsitem binnen een redactie? Zulke inzichten zijn belangrijk, voor wie in de media wil werken maar ook voor wie als geëngageerd burger met de media wordt geconfronteerd.

Preproductie:

- selectie van het newsitem (door newsmanagement of op eigen voorstel);
- selectie van de verslaggever;
- instructie aan verslaggever (behandeling, lengte ...);
- voorbereiding door verslaggever.

Productie:

- volgen van manifestatie, persconferentie;
- zoeken van bijkomende of gelinkte informatie;
- zoeken van reacties;
- schrijven van artikel.

Postproductie:

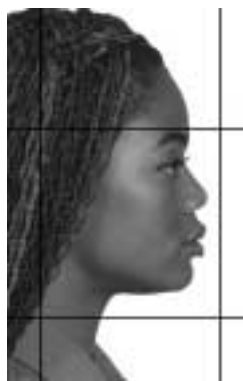
- bespreking tekst met coach;
- beslissing: op het Belga-net of niet?
- nalezen door eindredactie.

Naarmate de stage vordert, hangt de betrokkenheid van de stagiairs meer en meer af van hun eigen inzet, keuze, motivering ... De dagelijkse redactierealiteit creëert een reeks beperkingen en de bijbehorende frustraties. Voorstellen worden niet altijd ingewilligd door het newsmanagement. De Belga-leiding is voorzichtig met het toekennen van moeilijkere onderwerpen aan minder ervaren collega's. Een assertieve opstelling leidt dikwijls tot resultaat, maar biedt geen absolute garantie: niet alle voorstellen leiden tot een bericht, niet alle berichten worden gepubliceerd.

Het is in de hedendaagse mediawereld een illusie te denken dat het de individuele journalist is die altijd bepaalt waarover hij schrijft en op welke manier hij een opdracht aanpakt. Het socialiseringsproces van de stagiairs verloopt dan ook niet altijd even makkelijk. Zoals Marc Hollanders schrijft, botsen de verwachtingen van sommige stagiairs met deze mediapraktijk: "[zij] kwamen met afgelijnde voorstellingen van het 'journalist zijn' naar de stage.

Zij moesten terug met de beide voeten op de grond worden geplaatst. Moeilijke dossiers die een groot stuk voorkennis vereisen worden niet aan onervaren collega's gegeven, dus ook niet aan stagiairs. Journalist worden is een leerproces." Dat stagiairs niet meteen op zware dossiers worden gezet, is voor sommigen onder hen moeilijk te aanvaarden. Dit leidt bij enkele stagiairs tot een gevoel van machteloosheid en desinteresse. Marc Hollanders wijst op de paradox waar de Belga-staf mee geconfronteerd wordt: "enerzijds wou men zo weinig mogelijk als 'stagiair' worden beschouwd, anderzijds kwam niet de 'nieuwsdrang' tot uiting die van een jonge journalist wordt verwacht." (Marc Hollanders, eindverslag *Allochtone journalisten*)

De problemen met de afwezige 'nieuwsdrang' bij sommige stagiairs blijven ook na de eerste periode aanwezig. Vanuit het Belga-standpunt wordt dit omschreven als een "probleem van arbeidsattitude" of "nestelgedrag in een weinig actieve houding". Zonder deze (interne) Belga-analyse volledig te willen ontkrachten, dient er wel op gewezen te worden dat ook de meer structurele problemen zo'n 'afhaakgedrag' kunnen veroorzaken. Het werken met een kleinere groep, die voor een langere periode en meer intens begeleid stage kan lopen, wordt ook door Belga zelf als een betere situatie ervaren.

Het creëren van toegang tot de mediaorganisatie heeft ook indirecte gevolgen voor de pluriforme beeldvorming van allochtonen. Dergelijke gevolgen zijn vooral indirect, gezien het bijzondere karakter van Belga: Belga-journalisten tekenen de stukken immers niet met hun naam. De buitenwereld weet dus niet wie wat heeft geschreven. Hierdoor blijven de effecten voor de beeldvorming van allochtonen 'binnenskamers'. De

confrontatie van de mediawereld met een groep allochtone stagiairs is echter een belangrijke verrijking voor beide partijen.

De stagiairs hebben, ondanks enkele kleine problemen onderweg, op een intensieve manier kunnen kennismaken met de wereld van de media. Diegenen die als journalist aan de slag willen, zullen uit deze ervaring profijt halen. Anderen zullen, door hun kennis van de werking van de media, gemakkelijker met de media kunnen omgaan in hun maatschappelijk engagement.

Voor Belga is de verrijking te situeren op twee vlakken. Ten eerste is de confrontatie met de 'andere' cultuur een interessante ervaring: sommige stagiairs dragen een hoofddoek en zijn praktiserende gelovigen. (Voor hen werd een gebedsruimte ingericht). De gesprekken die daaruit voortvloeien, tonen de complexiteit en meerlagigheid van die 'andere' cultuur.

Ten tweede hebben de stagiairs ook een impact op de interne journalistieke werking. Belga koestert zijn neutraliteit. Van de Belga-journalisten - en dus ook van de stagiairs - wordt verwacht dat ze feiten en dossiers op een zo neutraal mogelijke manier benaderen, met de techniek van woord en wederwoord. Het newsmanagement heeft dan ook uitdrukkelijk gevraagd dat de stukken geschreven worden volgens de Belga-regels, maar heeft de stagiairs tegelijk voldoende ruimte gelaten om zelf een invalshoek te kiezen. Voor Belga is dit belangrijk omdat het soms een nieuwe benadering van een nieuwsgebeurtenis mogelijk maakt, los van de klassieke redactionele benadering. Bovendien is "het strippen van de nieuwsfeiten tot hun essentie" - dixit Marc Hollanders - een niet altijd eenvoudige werkwijze, waarbij onvermijdelijk inhoudelijke keuzes worden gemaakt. Voor Belga is het verrijkend dat de stagiairs een nieuw geluid brengen in de discussies over dergelijke keuzes. Bijvoorbeeld het gebruik van de met betekenis beladen term 'illegalen' heeft een reeks vragen opgeroepen: "waarom hebben wij het zo gemakkelijk over illegalen, wie zijn die mensen met hun specifieke problematiek, moeten we die niet anders omschrijven?" (Marc Hollanders, eindverslag *Allochtone journalisten*)

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

De Belga-aanpak heeft oog voor de lange termijn. Er zullen nog veel dergelijke projecten nodig zijn voor er in de media voldoende allochtone journalisten werken. Bovendien vraagt deze aanpak om structurele ondersteuning. Zo niet dreigt het project een druppel op een hete plaat te blijven. Het is niet uitgesloten dat er een nieuwe editie van dit project komt, maar voor Belga moet die dan wel sterk worden bijgestuurd op basis van de ervaringen uit de eerste stage.

De hoofdredactie zou er in zo'n geval voor kiezen twee stagiairs een stage te laten volgen van ongeveer één jaar. De stagiairs zouden, na een inlooperperiode van drie maanden, per maand gekoppeld worden aan een 'peter' of 'meter', een ervaren journalist met een specifieke expertise in een of ander domein. Sowieso heeft dit project ertoe geleid dat de visie van Belga over 'coaching' werd bijgesteld.

Ruimer gezien doet dit project een reeks vragen rijzen. Het vertrekpunt is de discussie over de (complexiteit van de) allochtone identiteit. Zo komt tijdens deze stages tot uiting dat sommigen wel aan de stage willen deelnemen omdat ze 'journalist' willen worden, maar niet omdat ze 'allo-journalist' willen zijn. Het label 'allochtoon' is op zich ook complex en vaak problematisch.

De specifieke behandeling van de stagiairs die uit hun 'allochtoon'-zijn voortvloeit, is soms moeilijk intern te legitimeren, bijvoorbeeld omdat er verschillen ontstaan in de begeleiding van de stagiairs en van de 'gewone' nieuwe collega's. Dit doet de noodzaak ontstaan om het principe van sociale rechtvaardigheid (en het wegwerken van maatschappelijke onevenwichtigheden zodat individuen wel in een gelijke positie terechtkomen) in dergelijke projecten expliciet te onderschrijven en duidelijk te communiceren. Tegelijk dient de vraag gesteld in hoeverre de stagiairs binnen één mediaorganisatie in een uitzonderingsstatuut moeten worden geplaatst. Het antwoord noodzaakt een zorgvuldige analyse van de drempels waarmee allochtonen worden geconfronteerd, zodat de positieve actie gericht kan zijn op het wegwerken van die drempels en niet blijft steken in wat gepercipieerd wordt als 'positieve discriminatie'. Een combinatie van een meer algemene stageopleiding (open voor iedereen) en stagebeurzen (waarbij de sociale rechtvaardigheid het 'bevoordelen' - of eigenlijk het 'ontbenadelen' - van leden van bepaalde bevolkingsgroepen legitimeert) lijkt hierbij een aangewezen oplossing. Dit neemt niet weg dat waar nodig specifieke noden verholpen moeten worden en dat specifieke drempels dienen weggenomen met specifieke en gespecialiseerde begeleiding.

Een tweede vraag gaat over het legale statuut van de stagiairs. Belga heeft zeer veel energie geïnvesteerd in het uitdokteren van een lovenswaardige regeling die het mogelijk maakt de stagiairs te vergoeden voor de geleverde arbeid. Aangezien de financiële drempel een belangrijke reden is om niet aan stages deel te nemen, is het wegwerken van deze drempel cruciaal. De door Belga uitgewerkte regeling is echter specifiek voor Brussel. De nood aan een algemene regeling - gecombineerd met overheidsondersteuning - blijft dus bestaan. Deze regeling zou bijvoorbeeld kunnen via de hierboven voorgestelde stagebeurzen voor maatschappelijk relevante stageprojecten.

Zo'n beurzensysteem volstaat echter niet. Een pro-actief aanwervingsbeleid en een beleid inzake nazorg zijn noodzakelijk. De groep van jonge allochtonen is ook in dit project zeer moeilijk bereikbaar gebleken, ondanks de bereidheid van Belga om de selectiecriteria flexibel te interpreteren. Het zoeken van potentiële kandidaten overstijgt ruimschoots de mogelijkheden van een specifieke mediaorganisatie. Ook de nazorg is een probleem: in het concrete Belga-project heeft één stagiair een arbeidscontract gekregen op de afdeling 'planning'. Er zijn momenteel geen andere vacatures. Opnieuw overstijgt de nazorg de mogelijkheden van Belga en is een bredere ondersteuning en samenwerking noodzakelijk voor een optimale plaatsing van stagiairs in de media.

Voorbeelden van Belga-berichten

Europa

BTL02I 3 ALG 0177 N BELGA-0072 KAH
EUROPA/ONDERWIJS/

Meerderheid 18-jarigen in EU zit nog op school

BRUSSEL 12/06 (BELGA) = In het schooljaar 2000-2001 zat ongeveer 71 procent van de 18-jarigen in de Europese Unie nog op school of aan de universiteit. Het aandeel van de schoolgaande jeugd ligt in Zweden met 95 procent en in België met 85 procent, stukken hoger dan het Europees gemiddelde. Daarentegen ligt het aandeel van 18-jarigen in het onderwijs veel lager in Groot-Brittannië (55 procent) en in Portugal (66 procent).

Een andere opvallende tendens is dat vrouwen in het onderwijs het beter doen dan mannen. Zo gaat 74 procent van de 18-jarige meisjes naar school, terwijl 69 procent van de 18-jarige jongens nog op school zit. Een gelijkaardige verhouding doet zich ook voor bij de vrouwelijke en mannelijke leraars in het hoger secundair onderwijs. Leraressen zijn talrijker dan leraars in acht van de twaalf lidstaten.

Het aantal gediplomeerden in wiskunde, wetenschappen en technologie bij de 20 tot 29-jarigen ligt het hoogst in Ierland met 23 op 1.000. Dit aantal bedraagt in België ongeveer 10 op 1.000./. KAH/JDV

Politiek-Economie

BIN08I 3 POL 033I N BELGA-0160 COR 920 BOH
BEDRIJVEN/PARTIJEN/HAVENS/

Meeste Vlaamse partijen willen zich engageren voor Scheldeverdieping

ANTWERPEN 16/05 (BELGA) = Op vraag van het Antwerps Havenbedrijf hebben de verschillende partijen vertegenwoordigd in het Vlaams Parlement, hun standpunten kenbaar gemaakt omtrent de Scheldeverdieping. VLD, CD&V, N-VA en het Vlaams Blok spreken zich onvoorwaardelijk uit voor een verdieping van de Schelde en zijn bereid daarvoor nieuwe parlementaire initiatieven te nemen. Sp.a en Agalev reageerden volgens Delwaide eerder gematigd. "Zij blijven geloven in de goodwill van Nederland," aldus havenschepen Delwaide. "Het is in elk geval positief dat alle partijen ons een reactie hebben gegeven", zegt schepen Delwaide. De Antwerpse haven dringt aan op een verdieping van de Schelde omdat die nodig is om de toegankelijkheid van de haven te vergroten. "Als de verdieping er niet komt, kan de haven van Antwerpen niet de vierde wereldhaven blijven", zegt Delwaide.

Met de politieke reacties van de verschillende partijen hoopt het Havenbedrijf het debat rond de Scheldeverdieping zo snel mogelijk terug in het Vlaams Parlement te brengen.

De VLD belooft volle steun aan het Havenbedrijf en ook de CD&V belooft medewerking in het tot stand brengen van een geactualiseerde resolutie. De N-VA vraagt om een "concrete verbintenis van de partijen". Het Vlaams Blok wil het dossier van de Scheldeverdieping graag gekoppeld zien aan andere openstaande dossiers zoals die van het loodsenvrdrag en goederenlijn I I.

Agalev en sp.a zijn eerder gematigd in hun standpunt. Agalev dringt wel aan op een snelle beslissing en gaat dus akkoord met initiatieven binnen en buiten het Vlaams Parlement maar gelooft nog in een politiek akkoord met Nederland. De sp.a wil dat men zich houdt aan een eerder genomen besluit van het Vlaams Parlement.

Bij Delwaide begint de hoop dat het nog in orde komt, te slinken. "Misschien moeten we een procedure beginnen want de Nederlanders willen niet van een akkoord weten," zegt Delwaide./.BOH/DVA/LUM/JDV

CONTACTFICHE

MEDIUM:

Belga News Agency

INDIENER/CONTACT:

Jean-Pierre Breulet, hoofdredacteur
tel. 02-743.23.11 – fax 02-735.17.44 – e-mail: JPB@belga.be

Marc Hollanders, hoofdredacteur
tel. 02-743.23.43 – e-mail: mhs@belga.be

Katrien Verstraete, coach
tel. 02-743.23.27 – e-mail: vek@belga.be

PERSAGENTSCHAP BELGA

F. Pelletierstraat 8b – 1030 Brussel

STAGAIRES:

Hilmi Kaçar - Fatima Azzouz - Hanaa Boubouh (Nederlandstalig)

Meriem Mcharek - Joyce Azar - Radouan Chafroud (Franstalig)

PARTNERS:

**Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezin en
Maatschappelijk Welzijn: Dirk De Cock, Raadgever minderheden,**
tel. 02-553 24 08, fax 02-553 24 05, e-mail: dirk.decock@vlaanderen.be

BGDA-ORBEM: Silvio Cassano, Conseiller Emploi,
tel. 02-505 14 76, fax 02-505 78 50, e-mail: Scassano@orbem.be

TOEGEKEND BEDRAG: 25.000 EURO

TV BRUSSEL

PRISMA

Projectbeschrijving

Prisma is een opleidingsproject voor allochtone jongeren, in samenwerking met TV Brussel. Acht cursisten vanaf 21 jaar leren via praktijkervaring en professionele begeleiding de knepen van het vak. Zij worden geselecteerd op basis van opleiding, taalvaardigheid en motivatie. De *Prisma*-groep is heterogeen: drie meisjes van Turkse origine (Beyhan Özhan, Sarah Avci en Lale Kanmaz); twee meisjes van Marokkaanse origine (Saddie Choua en Hayat Naimane); één meisje van Algerijnse origine (Badra Rezkallah); één meisje van Belgisch-Congolese origine (Michelle Venneman) en één Iraanse jongen (Sharogh Soltanmanesh). Ook hun opleidingsniveau is heel verscheiden: enkele cursisten hebben hun hogere studies niet afgemaakt, anderen beschikken over een universitair diploma.

De (gratis) *Prisma*-opleiding start eind september 2002 en duurt 6 maanden. Op zaterdagen worden er workshops gegeven door mediaprofessionals. Volgende thema's worden hierbij behandeld: de research, de nieuwsbronnen, het interview, het scenario, het lexicon, de semiotiek van het beeld, de tekst bij beelden, de formats en productiehuisen, de journalistieke deontologie, de rol van de allochtone journalist, het

medialandschap, het cameragebruik en de montage. Op woensdagen zijn er de 'ateliers', begeleid door Greet Brauwers, journalist-realisator. Na verloop van tijd zullen de 'ateliers' niet meer op een vaste dag maar op afspraak plaatsvinden. Tijdens deze 'ateliers' kunnen de cursisten projecten voorbereiden, research uitvoeren, problemen bespreken, op stap gaan met reporters van TV Brussel, oefeningen monteren of filmen met de DVcam.

In de tweede helft van de opleiding kunnen de cursisten elk een eigen reportage realiseren, die moet voldoen aan de criteria van 'goede televisie'. De onderwerpen worden gekozen in overleg met de vaste redactiekern van TV Brussel. Hierbij wordt erover gewaakt dat niet uitsluitend thema's in verband met allochtonen aan bod komen. Zo werken de cursisten mee aan reportages over gemengde relaties en buurtvaders, maar ook over genetisch gemanipuleerd voedsel, het Holibifestival en bomspotting. De afgewerkte reportages worden uitgezonden in de magazines *Con Brio*, *Brussels*

International en *Film magazine* van TV Brussel. De cursisten realiseren op FM Brussel ook reportages voor Vagevuur. Bovendien presenteert Lale Kanmaz vanaf eind juni gedurende drie maanden het culturele magazine *UIT/in* Brussel. Ze is daarmee de eerste presentatrice van Turkse origine op TV Brussel.

De cursisten krijgen ook de kans om op stagebezoek te gaan bij de VRT, met name bij *Karrewiet*, *Voetzoeker*, *Vlaanderen Vakantieland* en *Voor de dag* (Radio 1). Vier cursisten krijgen een presentatietraining en volgen met de steun van het BNCTO (Brussels Nederlandstalig Comité voor Tewerkstelling en Opleiding) logopedie bij Christel Lacroix (VRT).

Op de site van TV Brussel starten de cursisten een discussieforum: *Ali en Fatima in medialand*. De leden van het publiek van TV Brussel krijgen hier de kans zich uit te spreken over het nut en belang van allochtone medewerkers in de media. Ze reageren overwegend positief.

De opleiding krijgt in november 2002 de 'Gekleurd Brussel'-prijs van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Participatieve en democratische dimensies

De basisdoelstelling van *Prisma* is: voor en achter de schermen een evenwichtige afspiegeling van de maatschappelijke diversiteit stimuleren. In de eerste plaats wordt hierbij gefocust op de problematiek van de toegang van allochtonen tot de mediaorganisatie en het journalistieke beroep. Daarnaast - en zonder een noodzakelijk oorzakelijk verband tussen beide in te bouwen - wil dit project bijdragen tot een meer pluriforme en positieve beeldvorming over een specifieke maatschappelijke 'groep', namelijk allochtonen.

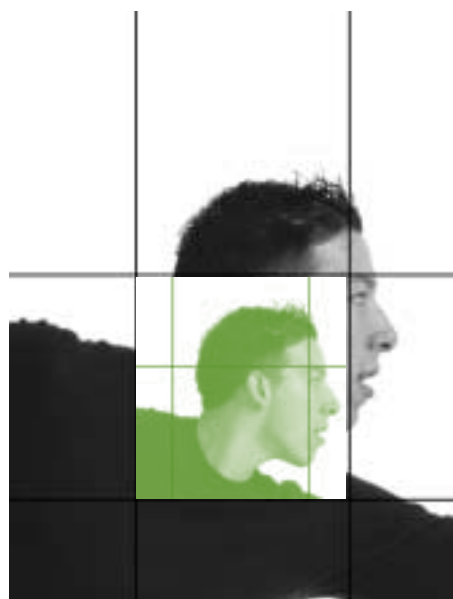
Er zijn weinig allochtone medewerkers in de media. De media registreren de afkomst van hun medewerkers niet, maar een onderzoek van Mieke De Clercq van de Vakgroep Communicatiewetenschappen van de Universiteit Gent¹ toont aan dat vrouwen en allochtonen sterk ondervertegenwoordigd zijn. 1,7% van de Vlaamse beroepsjournalisten heeft een niet-Europese achtergrond. Hiervoor zijn een reeks oorzaken aan te halen, waarbij een combinatie van maatschappelijke vooroordelen en een gebrek aan specifieke interesse en vaardigheden (zoals een goede taalbeheersing) speelt. Er zijn bovendien te weinig allochtone 'voorbeeldjournalisten' die een binding kunnen creëren met de Vlaamse media.

Vanuit democratisch oogpunt wordt deze onevenwichtige situatie als problematisch gezien omdat dergelijke professionele toegangsbeperkingen een rechtvaardige samenleving in de weg staan. Bovendien betreft het hier een beroep dat een controlerende en mediërende functie waarneemt inzake toegang tot een van de belangrijkste onderdelen van de publieke sfeer. Het beroep van journalist is met andere woorden om een specifieke reden extra belangrijk. Door een groep allochtonen te trainen als journalist wil het *Prisma*-project een bescheiden bijdrage leveren tot het verhelpen van de onevenwichtige toegang tot mediaorganisaties.

Tegelijk komt door deze keuze de complexiteit van de problematiek aan de oppervlakte. De verscheidenheid aan origine en herkomst bij de cursisten toont de diversiteit die schuilgaat achter de noemer 'allochtoon'. Tegelijk ontbreken sommige subgroepen die maar al te vaak als eerste onder de noemer 'allochtoon' worden geplaatst. Twee mannelijke kandidaat-cursisten van Marokkaanse origine beheersen onvoldoende het Nederlands om in aanmerking te komen. Een cursiste uit Kureghem haakt na twee weken af. Ze heeft het

gevoel dat ze het Nederlands onvoldoende beheerst om de opleiding te kunnen volgen. De meeste geselecteerde cursisten worden door de allochtone jongeren uit Molenbeek/Kureghem smalend bestempeld als "bounty's: aan de buitenkant bruin, vanbinnen wit". (Greet Brauwers, eindverslag *Prisma*)

Ook de standpunten van de geselecteerde cursisten vertonen tekenen van deze complexiteit, aangezien zij zichzelf niet noodzakelijk en uitsluitend definiëren als 'allochtoon'. In de groep wordt vaak gediscussieerd over het 'allo-zijn' en de maatschappelijke rol van de allochtone journalist. De meningen blijken dan erg uiteenlopend. Enkelen vrezen bovendien louter geselecteerd te zijn op basis van hun allochtoon-zijn, en beschouwen dit 'privilege' als een negatie van hun journalistieke capaciteiten. Deze 'uitzonderingssituatie' leidt ook (weliswaar in beperkte mate) tot wrevel binnen de staf van TV Brussel, mede omdat een medewerker van TV Brussel vindt dat de cursisten stage moeten lopen zoals de andere (autochtone) stagiairs: elke dag op de redactie aanwezig zijn, de eerste weken klussen

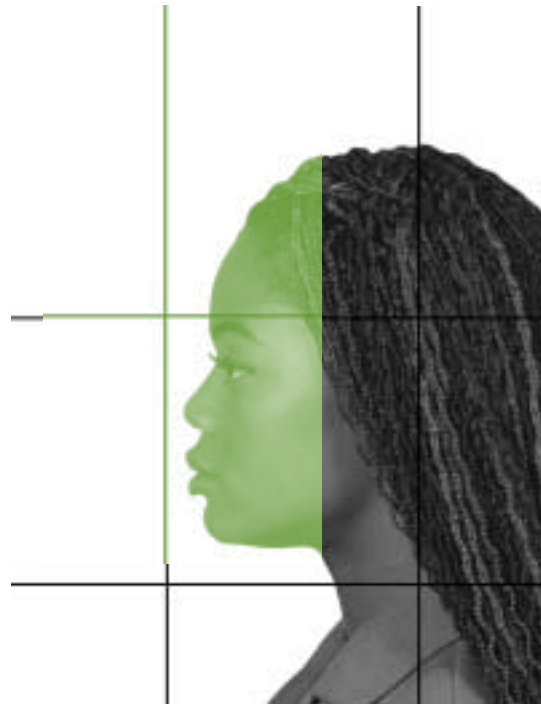
¹ Els De Bens, Mieke De Clercq en Steve Paulussen. Vakgroep Communicatiewetenschappen Universiteit Gent, (2003) *Het profiel van de Vlaamse beroepsjournalist* (deel 1), *De journalist*, nr. 59, pp. 4-7

uitvoeren en na verloop van tijd meer verantwoordelijkheden krijgen.

De complexe positie van de allochtone cursisten wordt mooi samengevat door een van hen: "De *Prisma*-opleiding mag geen eenmalig initiatief zijn. Zolang er in de media een tekort is aan allochtonen en er een beperkte doorstroming is naar de reguliere mediaopleidingen, zijn specifieke mediatrainingen onontbeerlijk. Dit neemt niet weg dat ik het onderscheid allochtoon-autochtoon enigszins absurd vind. Als geboren en getogen Brusselaar met Belgisch-Afrikaanse roots, beschouw ik mij als een autochtoon. De buitenwereld denkt daar evenwel anders over. Als kleuring in België word ik bij voorbaat als allochtoon aangezien." (Evaluatie Michelle Venneman, cursiste)

Behalve de toegang van allochtonen tot de mediaorganisatie bevorderen, wil dit project ook een stimulans zijn voor meer positieve, evenwichtige en pluriforme beeldvorming van allochtonen in de berichtgeving. Op dit ogenblik primeert nog steeds een negatieve en stereotiepe beeldvorming en komen allochtonen vaak alleen bij conflicten of criminele feiten in beeld. De allochtone gemeenschap wordt bovendien voorgesteld als een anonieme veelheid in plaats van een diversiteit van culturen. Bij vele allochtonen leeft ook een groot wantrouwen ten opzichte van de media: in sommige buurten nemen journalisten (aldus Greet Brauwers) zelfs een bodyguard mee om te filmen.

Zoals hierboven aangegeven, bestaat er echter geen automatisch en vanzelfsprekend verband tussen beide doelstellingen: meer allochtonen in mediaorganisaties impliceert niet dat de berichtgeving evenwichtiger en positiever wordt. Greet Brauwers verwoordt dit bondig als ze in haar evaluatie schrijft: "Allochtoon-zijn is niet equivalent aan kritisch zijn/kijken. De vooroordelen tegen anderen en vrouwen zijn evenzeer aanwezig. Grappige anekdote: de eerste dag hield een cursist een andere cursist voor poetsvrouw." (Greet Brauwers, eindverslag *Prisma*)

Toch zijn er drie domeinen waar deze cursisten, vanuit hun specifieke positie, hebben bijgedragen tot een evenwichtiger beeldvorming.

Ten eerste hebben zij (voor een deel) wel degelijk positieve beelden over allochtonen én kritische beelden over stereotypering en discriminatie geproduceerd. Voorbeelden zijn de reportages over gemengde relaties (van Michelle Venneman voor de Valentijnsuitzending van *Brussels International*) en over buurtvaders (van Saddy Choua voor *Vagevuur* van FM Brussel). Beyhan Özhan realiseerde een reportage over de eerste Turkse migranten: *Een vergeten generatie*. Samen met Sylvester Productions werkt ze nu aan een documentaire voor Canvas.

De kritische stemmen zijn ook op andere plaatsen - buiten TV Brussel - te horen, wanneer op initiatief van Saddy Choua enkele cursisten meewerken aan de *Vreemd Bekeken*-bijlage van *De Wereld Morgen*. Zelf interviewt ze Jan Blommaert over beeldvorming en taal. Daarnaast komt Sharogh Soltanmanesh aan het woord over beeldvorming in de media en schrijft Michelle Venneman een artikel over het nieuwsverslag van TV Brussel over de Brusselse missverkiezingen. Carine Okenghe - Miss Brussel 2002 - heeft Afrikaanse roots en het is de eerste keer dat Brussel een miss van niet-Belgische oorsprong heeft. Toch focust de journalist van TV Brussel op de eerste eredame, die de dochter van minister Guy Vanhengel is. Michelle Venneman bekritiseert deze keuze van een journalist van haar 'eigen' medium met scherpe pen.

Ten tweede vervullen de cursisten een adviserende rol tegenover de redactieleden en creëren zij toegang tot sociale netwerken waar journalisten normaal geen toegang hebben. De cursisten beschikken over een ander informatienetwerk en kunnen andere visies en invalshoeken aangeven. Zij zijn ook drempelverlagende aanspreekpunten voor allochtonen, zoals te zien is in een reportage over een mishandeld Turks kind. De moeder van het kind spreekt geen Nederlands en zou zonder de tussenkomst van een cursist niet in contact

zijn gekomen met de media. Dankzij de cursisten is het ook mogelijk geweest oudere Turkse migranten te interviewen. Voor twee reportages hebben zij de research en de vertaling (ter plaatse en tijdens de montage) voor hun rekening genomen. Deze migranten van de eerste generatie komen zelden aan het woord omdat ze de Nederlandse of Franse taal onvoldoende beheersen. Ten slotte hebben de cursisten actief deelgenomen aan de redactievergaderingen van de nieuwsdienst en het magazine *Brussels International*. Tijdens een discussie over de AEL en de rellen in Antwerpen stelde een cursist voor de Kureghemse jeugd te bevragen, wat ook gebeurde.

Ten derde hebben de cursisten een voorbeeldfunctie naar allochtonen en autochtonen. Bij enkele reportages komen zij zelf in beeld, bij andere reportages wordt hun naam op de generiek vermeld. Ook de drie maanden durende presentatie van het culturele magazine *UIT/in Brussel* door Lale Kanmaz is in dit verband belangrijk. Allochtonen worden in een professionele context getoond, wat stereotypering en stigmatisering in de beeldvorming tegengaat. Bovendien zijn dergelijke rolmodellen nodig om andere (allochtone) jongeren aan te moedigen om voor een media-loopbaan te kiezen.

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Het Prisma-project wordt door Jan De Troyer (directeur-hoofdredacteur) als bijzonder verrijkend omschreven voor TV Brussel, en dit op vier vlakken:

- "1. Het wegwerken van weerstanden binnen de eigen organisatie, weerstanden die grotendeels berustten op de vrees dat de gewone dagelijkse werking zou lijden onder de aanwezigheid van onervaren debutanten. Het blijft een feit dat de jonge allochtonen niet echt in de redactionele werking kunnen worden gegoid. Maar dat geldt niet alleen voor allochtonen, iedereen moet stapsgewijs in het vak van televisiemaker ingroeien.
2. Het verwerven van interne knowhow. Projectleidster Greet Brauwers kreeg de kans een schat aan ervaring op te doen in de begeleiding van dit soort projecten. Zij beschikt voortaan over een reeks contacten, zij kent het terrein en mogelijke partners voortaan beter.
3. Concreet resultaat voor TV Brussel is in elk geval de aanwinst van een jonge medewerkster die aardig op weg lijkt een vaste plaats te verwerven in de werking, met name ook op het scherm. Een tweede jonge deelnemer zal de kans krijgen regelmatig reportages te maken voor het jeugdmagazine.
4. Uiteraard zat er in de groep nog meer talent. TV Brussel kent die mensen nu en wij betreuren dat wij ze niet verder kunnen inschakelen. Uiteraard zijn ook deze mensen door het Prisma-project beter gewapend om hun weg elders te maken." (Jan De Troyer, eindverslag Prisma)

Tegelijk heeft dit project een hele reeks problemen blootgelegd in verband met stages en specifieke mediatraining voor allochtonen. Een eerste belangrijk probleem heeft te maken met de complexiteit van menselijke identiteiten: de cursisten zijn niet louter allochtoon, maar hebben nog vele andere componenten die samen hun subjectiviteit uitmaken. Bovendien wensen ze niet blootgesteld te worden aan positieve discriminatie, maar verkiezen ze positieve acties. Een oplossing hiervoor is met andere woorden de opleiding open te stellen voor iedereen en tegelijk een actief stimuleringsbeleid te voeren naar allochtone kandidaten (bijvoorbeeld via stagebeurzen). Om tot deze oplossing te komen, zijn specifieke acties echter onontbeerlijk. Belangrijk is bijvoorbeeld het zo vroeg mogelijk motiveren van potentiële allochtone kandidaten en (indien nodig) het verbeteren van hun taalvaardigheden.

Een tweede probleem is het vrijblijvende karakter van dergelijke stages, die weliswaar gratis zijn, maar (dus) ook geen verloning voor de deelnemers impliceren. Het feit dat de meeste cursisten voltijds werken, creëert voor hen een moeilijke situatie. Een van de cursisten omschrijft de gevolgen hiervan zo: "Niet alle kansen werden ten volle benut omwille van het feit dat je er gewoon geen tijd voor kunt maken. Ik denk dan aan de ateliers op woensdag, de redactievergaderingen die je kan bijwonen, meegaan met journalisten, enzovoort." (evaluatie Badra Rezkallah, cursiste)

De deelname aan een stage garandeert ook geen werk in de mediasector, aangezien de arbeidsplaatsen in deze sector schaars zijn. Slechts een deel van de cursisten zullen na de opleiding hun weg vinden in de media. Dit alles leidt tot een vicieuze cirkel: de cursisten missen ervaring die ze alleen kunnen opdoen via stages. Ze kunnen het zich echter niet permitteren hun werk op te zeggen om gratis stage te lopen zonder een garantie op werk.

Ten derde rijst de vraag naar de continuering van dit project. TV Brussel onderzoekt de mogelijkheden om het project voort te zetten met subsidies van het ministerie van Tewerkstelling. Aangezien schaalvergroting in deze thematiek aangewezen is, wordt met het diversiteitenbureau van de VRT onderzocht of samenwerking mogelijk is.

Voorbeeld

*Lale Kanmaz in het
'Weekoverzicht'*

*Uit een reportage over de
opleiding voor Con Brio*

De stagiairs
© Saskia Vanderstichele

CONTACTFICHE

MEDIUM:

TV Brussel

INDIENER/CONTACT:

Greet Brauwers, freelance journalist-realisator

Kartuizersstraat 11 – 1000 Brussel

tel. 02-511 83 93 – fax 02-702 87 41 – e-mail: greet.brauwers@pi.be

ANDERE BETROKKENEN TV BRUSSEL:

Jan De Troyer, hoofdredacteur - directeur

Robert Esselinckx, eindredacteur

Robin Faure, Brussels International

Peter Mast, Con Brio & Sport

Pascal Laureyn, Uit/in Brussel & website

Isabelle De Brouwer, Filmmagazine

www.TVBrussel.vgc.be

PARTNERS:

- 1. Brussels Nederlandstalig Comité voor Tewerkstelling en Opleiding
Kristel Pellens, kristel.pellens@bncto.be**
- 2. Forum van Organisaties van Etnisch-culturele Minderheden
Naima Charkaoui, naima@minderhedenforum.be**

STEUN EN FEEDBACK:

- 1) Kurasaw Productions - Touria Aziz en Erik Gyssen**
- 2) OffTV - Erik Thys en Andrea Herman**
- 3) Imagica - Filip Langenbik**
- 4) Centrum West - Dirk Deblock**
- 5) FMBrussel - Marjan Temmerman**

- 6) VRT - Kaat Desmet (Hoofd opleidingen TV) & Filip Feyten (coördinator cel diversiteit)
- 7) CVB (Centre Video de Bruxelles) - Ouachim Mohammed
- 8) NOS - 'Meer van anders' - Bertien Minco & Tanja Jadnanansin
- 9) STOA - Ed Klüte

BEGELEIDERS WORKSHOPS:

Taylan Barman, taylan.barman@freebel.net

Mourad Boucif

Gérard Preszof, preszowg@hotmail.com

Janpieter Everaerts, mediadoc.diva@skynet.be

Tjhoi Ng Sauw, ngsauw.tjhoi@VRT.be

Raf Custers, raf.custers@euronet.be

Jorge Lubbert, lubbert.deploige@chello.be

Sven Tuytens, sven.tuytens@TVBrussel.be

Kristof Pitteurs, kristof.pitteurs@woenstijnvis.be

TOEGEKEND BEDRAG: 25.000 EURO

VRT

ONTMOETINGS DAGEN ALLOCHTONEN EN MEDIA

Projectbeschrijving

Als openbare omroep vindt de VRT het zijn opdracht om zowel in zijn programma's als in zijn personeelsbestand de Vlaamse multiculturele samenleving te weerspiegelen. Dit is momenteel nog niet voldoende het geval, aldus Marie-Paule Provost, hoofd Sociale Dienstverlening & Gelijke kansenbeleid en coördinator van de VRT-commissie Gelijke Kansen en Positieve Acties. De beeldvorming is namelijk nog te vaak te eenzijdig 'wit gekleurd'. Als excuus wordt aangehaald dat de media geen allochtone praatgasten, deskundigen, deelnemers aan spelprogramma's of medewerkers kunnen vinden. Omgekeerd is de drempel naar de media voor allochtonen nog te hoog. Met de organisatie van een reeks ontmoetingsdagen wordt getracht deze kloof tussen mediaprofessionals en allochtone burgers te overbruggen.

De opzet van deze ontmoetingsdagen is drievoudig en steunt op drie concepten: ontmoeting, discussie en actie. *Ontmoeting* duidt op een wederzijdse uitwisseling van informatie en het stimuleren van onderlinge contacten. Dit gebeurt niet alleen in het formele programmagedeelte van deze ontmoetingsdagen, maar ook tijdens de informele momenten. De *discussie* over de relaties tussen media en allochtonen moet deze ontmoeting verdiepen en uitmonden in het derde luik: het formuleren van *actiepunten*.

Er worden, in nauw overleg met het Forum van organisaties van etnisch culturele minderheden, drie provinciale ontmoetingsdagen georganiseerd. Deze ontmoetingsdagen vinden achtereenvolgens plaats in Antwerpen (27 april 2002), Gent (5 oktober 2002) en Hasselt (14 december 2002). Het programma van de provinciale ontmoetingsdagen bestaat voornamelijk uit een plenair debat: met het zaalpubliek en enkele panelleden die als deskundigen optreden. Zowel individuele participanten als vertegenwoordigers van organisaties van etnisch-culturele minderheden komen aan het woord.

Op 26 april 2003 wordt de slotconferentie van dit project georganiseerd. Op dat moment ondertekent Tony Mary, de gedelegeerd bestuurder van de VRT, het *Charter Diversiteit* (zie bijlage). Ook worden op deze slotconferentie de resultaten van de provinciale ontmoetingsdagen toegelicht en een reeks kleinere werkgroepen georganiseerd. In deze workshops wordt gediscussieerd over de beeldvorming en participatie van allochtonen in de media. Voorbeelden zijn: de workshop *Kritisch kijken*, de workshop *Reportage: Fatima ...*, de workshop *Debat vermarkting en diversiteit* en de workshop *Diversiteit in woord en beeld*.

Zoals de ondertekening van het *Charter Diversiteit* illustreert, past dit project in de bredere context van diversiteitswerking binnen de VRT. Voor die werking zijn twee personen vrijgesteld: interne medewerker Filip Feyten is aangesteld als coördinator beeldvorming en Nadia Dala is speciaal in dienst genomen als

stafmedewerker diversiteit. Een voorbeeld van een aan dit project gerelateerde activiteit is de D&A-projectweek, die loopt van 4 tot 10 maart 2003. Een twintigtal allochtone leerlingen uit het laatste jaar middelbaar onderwijs worden daarbij uitgenodigd op de VRT. De bedoeling is tweeledig. Enerzijds wil men deze jongeren, net voor hun studiekeuze, een overzicht geven van het tewerkstellingsaanbod in een mediabedrijf als de VRT. Anderzijds wil men VRT-medewerkers in contact brengen met de jonge potentiële kijkers en luisteraars. Naar aanleiding van deze D&A-projectweek wordt ook de kleine subsite¹ *diversiteit* gestart. Momenteel wordt onderzocht hoe die verder kan worden ontwikkeld tot een volwaardige site.

Participatieve en democratische dimensies

Zoals bij de projecten van TV Brussel en Belga, is ook hier de belangrijkste ambitie een meer pluriforme beeldvorming van maatschappelijke subgroepen te helpen realiseren. Door deze ambitie op te nemen verdedigt de VRT ook het principe van pluralistische neutraliteit. Het proces van deze ontmoetingsdagen wordt bovendien gekenmerkt door gemeenschapsgerichtheid, publieksgerichtheid en gerichtheid op dialoog.

Dit streven naar pluriforme beeldvorming is ingeschreven in het einddoel van de ontmoetingsdagen: de basisdoelstelling is namelijk een dialoog organiseren en daaruit conclusies trekken om te komen tot acties die op termijn moeten leiden tot een correcte en evenwichtige representatie van allochtonen in de media. De ontmoetingsdagen bieden de allochtone deelnemers de mogelijkheid om mediaprofessionals te wijzen op de negatieve en stereotype manier waarop allochtonen meestal in beeld worden gebracht. Allochtonen komen veel te weinig aan bod als gewone mensen. Ze zijn ook te weinig te zien en te horen als deskundigen, academici en politici, om maar enkele functies en beroepen met een zekere status te vermelden. Ze worden daarentegen nog steeds hoofdzakelijk geassocieerd met criminaliteit, rellen, problemen ... Deze stereotype beeldvorming wordt op de ontmoetingsdagen blootgelegd en aan de kaak gesteld. Voor de mediamakers bieden de ontmoetingsdagen dan ook een gelegenheid tot reflectie over evenwichtige en correcte beeldvorming in een multiculturele samenleving.

Door zelf zulke bijeenkomsten te organiseren, neemt de VRT ook een specifieke sociale verantwoordelijkheid op: bijdragen tot een "harmonische, pluralistische en verdraagzame maatschappij" (*Charter Diversiteit*). Het uitdragen van deze basiswaarden is ook onder de noemer van pluralistische neutraliteit te brengen. Zonder de belangrijke notie van neutraliteit op te geven, wordt toch een actieve bijdrage geleverd tot het organiseren van het maatschappelijk debat, de dialoog en deliberatie. Belangrijk is ook dat de VRT deze taak niet *alleen* op zich neemt, maar de participatie mogelijk maakt van organisaties uit het maatschappelijke middenveld. Het Forum van organisaties van etnisch culturele minderheden, de koepelorganisatie van die minderheden in Vlaanderen, krijgt een grote autonomie bij de organisatie van die ontmoetingsdagen. Daarenboven worden drie provinciale ontmoetingsdagen georganiseerd, zodat een zo groot mogelijk aantal deelnemers (en organisaties) van allochtone origine bereikt kunnen worden. Door provinciaal te werken wordt ook de mogelijkheid geboden om de regionale media bij de ontmoetingen te betrekken.

Bij dit project neemt de VRT ook een publieks- en gemeenschapsgerichte positie in: met de ontmoetingsdagen wensen de organisatoren in de eerste plaats na te gaan hoe allochtonen de beeldvorming over henzelf in de media als gemeenschap ervaren, wat zij verwachten en hoe die verwachtingen eventueel kunnen worden ingelost. De allochtone gemeenschap is tegelijk ook een belangrijk publiekssegment, dat zich momenteel niet of weinig herkent in de VRT-programma's. Door het rechtstreekse debat met mediamakers, wordt de leden van dit publiek een forum geboden waar zij hun mening kunnen geven en kunnen discussiëren over de wijze waarop zij in de media aan bod komen.

Ten slotte is ook de gerichtheid op dialoog kenmerkend voor dit project. De bedoeling is om - vertrekkende van de discussie over beeldvorming - tot concrete acties te komen. Deze manier van werken, door *stakeholders* in een groter forum samen te brengen, is binnen de media niet gebruikelijk en de kritiek is bovendien vaak (terecht) hard. De ontmoetingsdagen - in het bijzonder de dag in Antwerpen - werden soms gekenmerkt door een zeer bitsig debat tussen allochtonen en mediamakers: over de negatieve beeldvorming rond allochtonen in de media, het gebrek aan belangstelling van de media voor positieve berichtgeving over allochtonen, het onvoldoende zoeken van de media naar allochtone gesprekspartners, enz.

¹ <http://www.vrt.be/denaindex.html>

Van mediakant wordt de bal teruggespeeld door er op te wijzen dat 'de' allochtonen zelf zich onvoldoende aanbieden of onvoldoende informatie doorgeven aan de media.

Zonder het belang van dergelijke kritische posities te willen onderschatten, is de omslag van confrontatie en debat naar dialoog en deliberatie niet altijd even eenvoudig gebleken. Op elk van de drie provinciale ontmoetingsdagen kwamen dezelfde kritische bedenkingen naar voren en werd weinig of geen vooruitgang geboekt op het vlak van constructief overleg. Tot concrete conclusies en engagementen voor gezamenlijke acties kwam het niet op de provinciale ontmoetingsdagen. De methode van workshops, zoals op de slotconferentie, was in dit opzicht een belangrijke aanvulling en een betere manier om sneller en tot concretere en meer structurele aanbevelingen te komen.

Een tweede probleem was het gebrek aan verscheidenheid bij de aanwezige mediaprofessionals. Ondanks de pogingen van de organisatoren om zoveel mogelijk mediamakers van verschillende mediaorganisaties te betrekken bij deze ontmoetingsdagen, bleek uit de deelnemerslijsten dat er opvallend weinig vertegenwoordigers waren van de geschreven pers en de audiovisuele media (met uitzondering van de VRT en enkele regionale televisiezenders).

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Dit project heeft er, aldus Marie-Paule Provost, toe bijgedragen dat binnen de VRT de beeldvorming en de geringe aanwezigheid van allochtonen in de openbare omroep een actueel thema is (en blijft). Dit thema is nu op de agenda geplaatst van zowel het directiecomité als de vergaderingen op het niveau van de radio- en televisienetten en de redacties. Ook de aandacht van de VRT-medewerkers is gevestigd op het belang van een grotere participatie en een correcte en meer evenwichtige beeldvorming over allochtonen in de Vlaamse multiculturele samenleving.

De VRT-directie heeft haar engagement om deze beeldvorming en participatie te verbeteren vertaald in de oprichting van een cel diversiteit, bestaande uit twee medewerkers die als hoofdopdracht meekregen: het actief werken rond een correcte en evenwichtige beeldvorming van allochtonen in de programma's. Door de ondertekening van het Charter Diversiteit herbevestigde gedelegeerd bestuurder Tony Mary, zowel naar de buitenwereld als naar de eigen medewerkers, het engagement van de VRT om te werken aan een meer democratische en pluriforme samenleving.

De VRT heeft zichzelf twee jaar tijd toegemeten om op het vlak van beeldvorming en participatie een wezenlijke verbetering te realiseren. Binnen de VRT zal via sensibilisatie, interne opleiding en coaching van programmamakers verder worden gewerkt aan de beeldvorming en het doorbreken van de hardnekkige stereotypering van allochtonen. De ontmoetingsdagen hebben daartoe in belangrijke mate bijgedragen door de contacten met sleutelfiguren uit de allochtone gemeenschappen en met een reeks organisaties van etnisch-culturele minderheden. Voor mediaprofessionals is het immers cruciaal de juiste kanalen te vinden die hen kunnen helpen in de zoektocht naar meer allochtonen voor hun programma's (als publiek, als deelnemer, als deskundige ...).

Tegelijk heeft deze dialoog en confrontatie de mediaprofessionals van de VRT een unieke mogelijkheid tot leren en begrijpen geboden, zodat zij meer inzicht kunnen verwerven in de maatschappelijke impact van hun werk en in het belang van verantwoorde beeldvorming. Een meer representatieve beeldvorming levert immers een belangrijke bijdrage tot de externe én interne identiteitsconstructie van de leden van de betrokken gemeenschappen.

Bovendien hebben deze ontmoetingsdagen het belang van dialoog en overleg duidelijk gemaakt. De VRT ging in dit project een reeks partnerschappen aan met organisaties uit het maatschappelijke middenveld, die op een gelijkwaardige manier binnen het samenwerkingsverband werden gepositioneerd. De bereidheid tot luisteren naar kritische evaluaties vanuit de allochtone gemeenschappen was een belangrijke component in het welslagen van dit project.

Volgens Marie-Paule Provost is het nu de opdracht het embryonale netwerk verder te ontwikkelen dat tijdens de ontmoetingsdagen is ontstaan tussen de participanten en mediaprofessionals. Daarnaast dienen structurele initiatieven en concrete activiteiten ontwikkeld te worden, zodat de nu georganiseerde dialoog niet blijft steken in een vrijblijvende uitwisseling van ideeën en standpunten. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het oprichten van een adviserende publieksraad van etnisch-culturele minderheden. Ook dient er zorg voor gedragen dat dergelijke initiatieven niet los komen te staan van het medialandschap. Een verbreding van zulke initiatieven naar andere bereidwillige mediaorganisaties is met andere woorden een noodzaak voor het corrigeren van onevenwichtigheden in beeldvorming en participatie.

Voorbeeld

"Om de wil van de VRT te tonen dat wij de ambitie hebben dit project echt te doen lukken, wil ik u hier vandaag ons Charter van de Diversiteit voorstellen en zal ik het ter gelegenheid van deze studiedag ook formeel ondertekenen." (uit de toespraak van Tony Mary op de slothappening *Alloctonen en media: een hinkstapsprong* - 26 april 2003)

Bijlage: Charter Diversiteit

De openbare Vlaamse Radio- en Televisieomroep (VRT) verklaart:

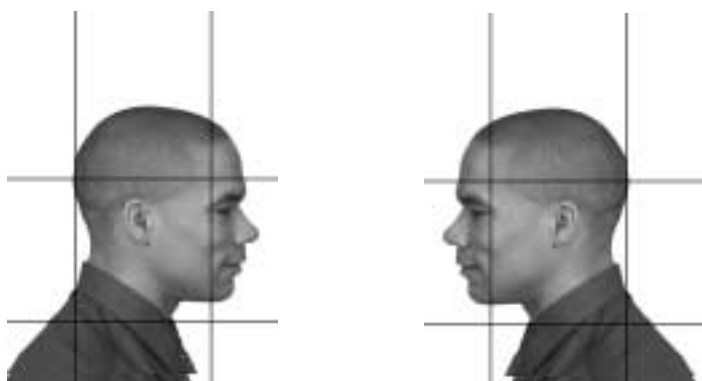
- een afspiegeling te willen zijn van de diversiteit in de Vlaamse samenleving, zowel in zijn programma's als op het vlak van zijn personeelsbestand;
- geen enkele vorm van discriminatie te dulden, zoals op grond van geslacht, etnische afkomst, levensbeschouwing, seksuele geaardheid, leeftijd of handicap;
- gelijke kansen te garanderen. Alleen kwaliteiten van mensen zijn doorslaggevend;
- een belangrijke rol te willen spelen in het verder ontwikkelen van de identiteit en diversiteit van de Vlaamse samenleving. De omroep wil een belangrijke factor zijn voor sociale cohesie en integratie van alle individuen, groepen en gemeenschappen, en van een democratische en verdraagzame samenleving.

Daarom zal de VRT ervoor zorgen dat de diversiteit van onze samenleving in zijn programma's te bekijken en te beluisteren valt.

Hiertoe zal de VRT:

- in zijn berichtgeving de journalistieke richtlijnen en aanbevelingen inzake de berichtgeving over allochtonen respecteren;
- mensen van etnisch-culturele minderheden aan bod laten komen in de gewone programma's als burger, deskundige, praatgast, deelnemer aan een programma, als publiek;
- ijveren voor een zo gediversifieerd mogelijk personeelsbestand. Hiertoe zullen initiatieven, eventueel in samenwerking met andere instanties, worden genomen op het vlak van indienstneming, opleiding en sensibilisering.

Bewust van zijn voorbeeldfunctie, wil de VRT op die manier bruggen slaan tussen autochtonen en allochtonen in de Vlaamse Gemeenschap, om zo een bijdrage te leveren tot een harmonische, pluralistische en verdraagzame maatschappij waar eenieder zich thuis kan voelen.

CONTACTFICHE

MEDIUM:

VRT

INDIENER/CONTACT:

**Marie-Paule Provost – hoofd Sociale Dienstverlening & Gelijkekansenbeleid
coördinator Commissie Gelijke Kansen en Positieve Acties**

A. Reyerslaan 52 – 1043 Brussel

tel. 02-741 35 82 – fax 02-741 45 08 – e-mail: marie-paule.provost@vrt.be

MEDEWERKERS CEL DIVERSITEIT:

Filip Feyten, filip.feyten@vrt.be

Nadia Dala, nadia.dala@vrt.be

e-mail: cel diversiteit: diversiteit@vrt.be

LEDEN COMMISSIE POSITIEVE ACTIES:

**Marleen Bergen (voorzitter), Hugo De Vreese, Marie-Christine Philips,
Marie-Paule Provost (secretaris), Mohamed Bouchataoui, Kaat Desmet,
Marcel Meys, Edward De Maesschalck, Jean Philip De Tender, Filip Feyten, Nadia
Dala, Vander Meersch / Peter Vanderputte, Wim Jansen, Annemie Van Winckel,
Ina Verbruggen / Edwin Brys, Jan Van Delm, Katrien De Veene,
Martine De Bruycker (ACV), Brigitta Parisi (VSOA), Bea Meulemans (ACOD)**

VRT-MEDEWERKERS OP ONTMOETINGSDAGEN:

**Karin van den Berghe (panellid Antwerpen), Veli Yukzel (moderator
Antwerpen), Karin Meulemans (panellid Gent), Tjhoi Ng Sauw (moderator
Gent & moderator werkgroep Brussel), Annemie Van Winckel (panellid
Limburg), Jean Philip De Tender (panellid Brussel), Chris Denys (begeleider
werkgroep Brussel)**

PARTNERS:

Hoofdpartners:

1. Forum van Organisaties van Etnisch-culturele Minderheden
Naima Charkaoui - naima@minderhedenforum.be
2. Georges Kamanayo, georges.kamanayo@euronet.be

Partners:

3. Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding
Lieve Staes, lieve.staes@antiracisme.be
4. Vlaams Minderhedencentrum - Dirk Leyman, dirk.leyman@vmc.be
5. ICCM/SoCiuS - Fransien De Jaegher, fransien.de.jaegher@socius.be
6. Interdepartementale Commissie Etnisch-culturele minderheden
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Annemie De Groote,
annemie.degroote@wvc.vlaanderen.be
7. Provincies Antwerpen - Liesbet Tilsley - liesbet.tilsley@welzijn.provant.be
Oost-Vlaanderen - Godelieve Van Geertruyden,
godelieve.van.geertruyen@oost-vlaanderen.be
Limburg - PRIC - pric@limburg.be

TOEGEKEND BEDRAG: 15.000 EURO

HOOFDSTUK 3:
DE MEDIAPROJECTEN IN DE FRANSE GEMEENSCHAP
Benoît Grevisse

Appel à projets Médias et Citoyens sur la même longueur d'onde

Composition du jury

Président :

Benoît Grevisse, professeur au Département de Communication de l'Observatoire du Récit médiatique de l'UCL

Membres :

Nico Carpentier, docent communicatiewetenschappen aan de KUB en aan de VUB

Jean-François Dumont, rédacteur en chef adjoint de l'hebdomadaire Le Vif-L'Express

Thierry Dupiereux, chef de l'information à Bel-RTL

Carine Galant, research manager à TNS Media

Jean-Jacques Jespers, chargé de cours en journalisme à l'ULB

Marc Oschinsky, journaliste indépendant

Projectbeschrijving

Het tv-magazine *Profils, pour la création d'une dimension participative* bestond reeds voor de projectoproep van de Koning Boudewijnstichting. Het is een productie van de Fédération des Télévisions Locales en wordt door de twaalf lokale stations van dit netwerk uitgezonden. Het voorgestelde project bestond erin een participatieve redactie van journalisten en burgers te creëren. Die burgers werden als 'woordvoerders' beschouwd. Het doel was een reeks bijzondere uitzendingen te bedenken en te produceren, vertrekkend vanuit de bezorgdheden van het doelpubliek. Aan de basis van het redactionele werk moesten de standpunten en vragen liggen van werkzoekenden en mensen in opleiding voor integratie in de arbeidsmarkt. Voor het projectteam ging het erom de journalistieke aanpak zo dicht mogelijk bij de reëel beleefde situaties van alledag te brengen.

Na een specifieke vormingsfase voor de betrokken journalisten, ging het team via verenigingen of instellingen

op zoek naar de woordvoerders. Op die manier werd een redactie samengesteld. Ze bestond uit vier burgers-woordvoerders en vijf journalisten. De methodologische begeleiding werd verzorgd door de vormingswerkers van de vzw RTA.

Vervolgens werden twee workshops georganiseerd. Tijdens de eerste werden de woordvoerders geïntroduceerd in de mediawereld. Op de tweede dag was er met de redactie een kritische gedachtewisseling over de journalistieke praktijken.

Daarna startte het redactionele werk met een reeks redactievergaderingen om de eerste twee thema's te kiezen en af te bakenen. Het eerste, gewijd aan de 'kwetsbare statuten', ging over hoe mensen een artikel 60-statuuut beleven (statuuut waarbij

het OCMW als werkgever voor tijdelijke werkgelegenheid optreedt). Het tweede thema was een reflectie over 'werk' en 'actief leven'.

De deelnemers werden vervolgens betrokken bij het productieproces van deze twee afleveringen, die respectievelijk in januari en februari 2003 werden uitgezonden.

Daarna werd de redactie opengesteld voor nieuwe leden. Drie personen kwamen zo bij de groep om mee te werken aan de derde uitzending van de reeks. Die was gewijd aan het thema 'zelfvertrouwen als arbeidscompetentie'. De aflevering werd uitgezonden in april 2003.

Het proces werd ook na het beëindigen van het project van de Koning Boudewijnstichting voortgezet. Le Forem, de Waalse tegenhanger van de VDAB, toonde belangstelling en stelde voor een groep van werkzoekenden te vormen, afkomstig uit een specifieke workshop. Deze groep lag aan de basis van een vierde uitzending, in mei 2003.

Tot slot maakte het team, bij wijze van reflectie op het project, een uitzending die het relaas en de balans van het experiment opmaakte. De uitzending vond plaats in juni 2003 en bracht nog eens alle actoren samen.

Participatieve en democratische dimensies

Bij hun evaluatie hadden de indieners van het project uiteraard veel aandacht voor het aspect 'participeren in het mediaproductieproces'. Die participatie was in elk geval zeer reëel. De woordvoerders waren effectief betrokken bij elke etappe:

- redactiewerk (keuze van onderwerpen, oriëntaties, behandeling ...);
- voorbereiding van de draaidagen;
- actieve aanwezigheid op de draaidagen;
- premontage en voorbereiding van de montage;
- montage van de onderwerpen;
- voorbereiding van de studio gesprekken (keuze van genodigden, thema's van de bevestigingen);
- aanwezigheid bij de opnames van de studio gesprekken (als genodigde of als observator);
- evaluatie van de voltooide uitzendingen.

Behalve 'participatie aan het productieproces', noteerde men ook een dimensie 'participatie aan het mediaproduct'. De woordvoerders wilden allemaal persoonlijk betrokken worden bij de inhoud van de uitzendingen. Zo vertelden zij hun verhaal in de reportages en namen zij, als vertegenwoordigers van de participatieve redactie, deel aan de studio gesprekken. De initiatiefnemers van het project merkten op dat de woordvoerders het evident vonden dat hun deelname aan het proces ook participatie in het eigenlijke product inhield.

Dit project werd gekenmerkt door een veelomvattende en coherente reflectie. De participatie bleef niet beperkt tot het uitvoeren van enkele door gaans voor specialisten bestemde taken. De publieks- en gemeenschapsgerichtheid van het hele mediaproces stond voorop, zowel in het projectconcept, als in de realisatie en de evaluatie. Deze keuze was op verschillende niveaus merkbaar.

Doorheen de participatie van geïsoleerde individuen gold als richtlijn voor het project: de idee van een actief publiek dat een rol speelt in het functioneren van het medium én in het product. Concreet kwam dat tot uiting via de zogenaamde direct-forumfunctie. Die forumfunctie kwam tot stand door niet-professionelen, als actoren en producenten, toegang te geven tot het medium. Parallel met die samenwerking ontstond een dialoog tussen mediaprofessionals en leken. Vanuit dat oogpunt lijkt het werken met een gemengde redactie een geslaagd experiment, dat ook wegens zijn zeldzaamheid alle lof verdient.

Bovendien was het doel van dit project wel degelijk informatie verstrekken: vertrekkende vanuit de bezorgdheden en vragen van personen die het doelpubliek vertegenwoordigen. Deze actieve participatie transformeert het 'representeren van een passief publiek' tot een 'centraal stellen van een gemeenschap in het functioneren van het medium en in het product'. De typologie uit het rapport *Tussen woord en daad* spreekt in dat verband van verankering van de mediaproductie in de gemeenschap.

Het team van de Fédération des Télévisions Locales wees er ook op dat het medium door dit experiment ruimte kon creëren voor een pluriforme representatie van de sociale categorieën. De reeks uitzendingen maakte de aanwezigheid van gewone mensen mogelijk op alle niveaus. Hier waren de kwetsbare personen niet als 'mediaobject' aanwezig - als diegenen waarover men praat - maar als actoren: zij die spreken, hun opinie geven en hun zeg hebben in de manier waarop zij worden gerepresenteerd.

"Onze zorg," zo stelt het team, "was de betrokkenen te tonen als maatschappelijk actieve personen - wat ze ook zijn - en dit zonder stereotypen. Het is trouwens interessant op te merken dat de stereotypen die de ronde doen over dergelijke groepen, uitgangspunten waren voor onze reflectie. Sommige van die stereotypen werden ook verwerkt in de uitzendingsthema's."

Het bijzonder rijke *Profil*-project had ook veel aandacht voor begrijpelijkheid en toegankelijkheid van de informatie. De in de uitzendingen behandelde materies zijn weinig bekend bij het grote publiek en bijzonder moeilijk toegankelijk. De projectverantwoordelijken kenden deze problematiek en hebben getracht al die abstracte begrippen te laten verklaren door diegenen die ze concreet beleven. Bij de evaluatie hadden zij de indruk dat die keuze had bijgedragen tot de

verstaanbaarheid van de informatie. Deze betrokkenheid bij en beleving van de problematieken droegen er volgens hen toe bij dat de menselijke aspecten achter de voorzieningen of mechanismen van de arbeidsmarkt duidelijk werden.

"Wij beschouwden de woordvoerders als experts op hun domein," zo stellen de leden van het team nog. "Een van onze doelstellingen was hen te helpen bij het overbrengen van die expertise naar het publiek. Het ging er ons om onze professionele competentie ten dienste te stellen van deze expertise, zodat die toegankelijk werd voor het publiek." Deze vorm van dienstverlening, die ook in het voordeel van de betrokken mediaprofessionals werkt, is essentieel voor het project. Het is door zich ten dienste te stellen van een publiek waaraan men het statuut van expert toekent - wat 'gewone mensen' zelden overkomt - dat men op een vernieuwende manier toegankelijke informatie kan aanbieden. Men neemt een houding aan die tegengesteld is aan de paternalistische opvatting dat de betrokkenen al heel blij mogen zijn met een (beperkte) toegang tot het medium. Hier gaat het om een totaal andere invulling van het begrip 'toegang': het zijn de woordvoerders, occasionele media-actoren, die zowel het publiek als de journalisten toegang verlenen tot een realiteit die hen anders zou ontgaan.

De keuze voor de term 'woordvoerders', om de personen aan te duiden die participeerden in de productie van de uitzendingen, kan verwonderlijk lijken. Ze is echter essentieel in de globale reflectie van de Fédération des Télévisions Locales. "Wij vroegen aan de deelnemers dat ze uit eigen naam zouden spreken, maar ook uit naam van de mensen die in gelijksoortige situaties leven," zo stelden de initiatiefnemers. Het ging erom het niveau van een klassieke getuigenis te overstijgen, zelfs bij ingrijpende ervaringen. De getuigenis werd na journalistieke uitwerking een verhaal dat ook elders, voor andere situaties waardevol was. Door de individuele situaties te overstijgen trachtte deze productie een analyse aan te reiken die de nodige afstand nam. Om tot structurele informatie te komen werd altijd een meer algemeen standpunt ingenomen: een noodzakelijke verschuiving om een vernauwing tot het individuele of het anekdotische te vermijden.

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Wie de conceptbeschrijving en de evaluatie van dit project leest, wordt zeker getroffen door de grote coherentie. Voor wie het geheel van de projecten begeleidde werd snel duidelijk dat dit werk gekenmerkt zou worden door de capaciteit van de professionele media-actoren om een kritische afstand te nemen en te analyseren. Het feit dat men een beroep deed op derden lijkt op die positionering te wijzen. Door vormingswerkers uit het veld in te zetten voor een methodologische opleiding, verlieten de initiatiefnemers van dit project meteen al het traditionele journalistieke functioneren. Het thema participatie in de media maakt alle nuances mogelijk, alle schijntoewijding, elk paternalistisch cynisme. Zeer veel sociologische analyses van de journalistiek tonen aan dat de mediaprofessionals de talrijke deontologische regels waaraan zij onderworpen zijn correct weten te analyseren. Die analyse gaat uiteraard niet noodzakelijk gepaard met een aanpassing van de concrete praktijk. Andere, even talrijke studies, doen hun best om aan te tonen hoe een bepaalde journalistieke ideologie het mogelijk maakt zich te schikken in die contradicties.

Discreet en bescheiden tot in de zelfevaluatie, wordt in de reeks uitzendingen van de Fédération des Télévisions Locales zonder aarzeling een radicale keuze gemaakt. De woordvoerders zijn bevoorrechte getuigen. Zij brengen de traditionele ervaringsbeleving aan die onmisbaar is voor elke journalistiek. Maar ook al zijn ze, zonder reserves, betrokken bij het hele productieproces - van concept tot evaluatie - toch worden ze vooral aangetrokken als experts. Het is ongetwijfeld daarin dat de fundamentele omkering van het model schuilt. Deze personen zijn er niet om eenvoudigweg te getuigen. Hun aanwezigheid zorgt voor toegankelijkheid in twee richtingen. De woordvoerders vertegenwoordigen een gemeenschap die doorgaans ontbreekt in de mediaproductie. Zij bezorgen zowel het publiek als de journalisten vooral toegang tot een realiteit die anders ontoegankelijk is. Dit scherpe politieke bewustzijn is zeldzaam en dat doet uiteraard vragen rijzen inzake 'overdraagbaarheid' naar andere media. Men kan immers de context van een productie niet negeren. Het gaat hier niet alleen om een federatie van lokale televisiezenders, die elk op zich al gevoelig zijn voor wat in hun gemeenschap leeft. Ook is het magazine Profils, dat het project onderdak geeft, gewoonlijk gewijd aan het thema werkgelegenheid. Het is dus ongetwijfeld van huis uit meer geneigd tot die gevoeligheid, aangezien het geconfronteerd wordt met kwetsbare populaties die onvoldoende toegang hebben tot de publieke sfeer.

Het zou echter veel te makkelijk zijn de relevantie van deze resultaten voor de algemene mediawereld niet in aanmerking te nemen wegens die enkele specifieke omstandigheden. De meest in het oog springende verworvenheid uit dit werk is ongetwijfeld de scherpzinnigheid waarmee mediaprofessionals de grenzen van hun gewone functioneren hebben vastgesteld. Die eerlijkheid is zonder enige twijfel wel overdraagbaar.

Voorbeeld

De standpunten en vragen van werkzoekenden en mensen die een opleiding volgen voor integratie in de arbeidsmarkt, waren hier het redactionele uitgangspunt. Het hele project lang heeft het team van de Fédération des Télévisions Locales gereflecteerd over de plaats die journalisten tijdens het productieproces innemen tegenover de burgers. Op het einde van de reeks werd een speciale uitzending gewijd aan de evaluatie van het project. Daarbij konden de burgers - de tijdelijke journalisten - terugblikken op hun ervaringen binnen de participatieve redactie. Ook konden zij de presentatrice van de uitzending ondervragen over haar visie op de hele operatie.

Profils, Fédération des Télévisions locales, uitgezonden tussen 2 en 8 juni 2003, op de 12 regionale televisieomroepen

Christine Ruol, presentatrice van *Profils*: "U hebt meegewerkt aan een uitzending *Media en Burgers*. Op dat moment had u een onzeker statuut, het zogenaamde artikel 60-statuuut, waarvan sprake was in de uitzending. Gelukkig hebt u vandaag een gewone arbeidsovereenkomst. Wat heeft u tot het engagement gebracht om in *Profils* te praten over artikel 60?"

Carine Marion, lid van de participatieve redactie: "Wat ons daartoe heeft overgehaald, was de op zich al boeiende ervaring te kunnen samenwerken met de Fédération des Télévisions Locales. We waren echt partners en niet alleen maar getuigen. We konden de bevolking informeren. We konden over onszelf vertellen en de samenleving een dienst bewijzen."

Christine Ruol, presentatrice van *Profils*: "Was dat het belangrijkste, die dienst bewijzen?"

Carine Marion, lid van de participatieve redactie: "Ja, die openheid naar de anderen was noodzakelijk. We moesten praten over wat ons raakte. En niet-professionals - tussen aanhalingstekens - kunnen de aandacht vestigen op de dingen die professionals wellicht niet zien. (...) En jij, Christine, wat heeft dit jou bijgebracht?"

Christine Ruol, presentatrice van *Profils*: "Ook voor de professionals was dit een erg goede ervaring. Als je journalist bent, tracht je altijd wel te luisteren naar de mensen en naar wat er omgaat in de samenleving, maar je bent gehaast, je hebt nooit tijd, je moet altijd rennen, rendabel en productief zijn. En hier hebben we eindelijk de tijd kunnen nemen, ook tijd om na te denken over waar we mee bezig zijn, over het beroep van journalist, de tijd om te zien hoe mensen daarop reageren, om echt naar hen te luisteren. En dan was er al jullie kritiek. Dat was het belangrijkste! Jullie de voltooide uitzendingen tonen en jullie kritiek daarop vernemen, ons rekenschap geven van wat belangrijk is voor de kijker en voor de mensen waarover het uiteindelijk allemaal gaat. Vooral in die zin was het een erg positieve ervaring."

CONTACTFICHE

MEDIUM:

Fédération des Télévisions Locales
Chemin de la Plaine 8 - 5001 Belgrade
tel. 081-71 19 80 – fax 081-71 19 89

INDIENER/CONTACT:

Jean-Pol Cavillot, redactionele coördinator van het magazine Profils
gsm 0474-56 97 96 – e-mail: jp_cavillot@rta.be

ANDERE BETROKKENE:

Suzy Collard, directrice

PARTNER:

Réalisation Téléformation Animation asbl
Jean Blairon, directeur

TOEGEKEND BEDRAG: 25.000 EURO

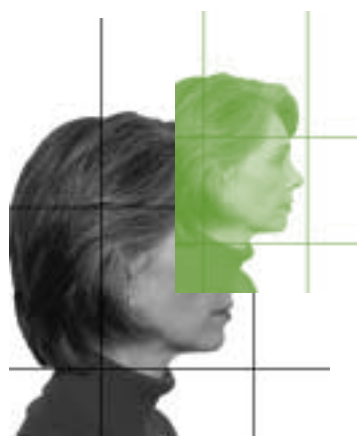
LA LIBRE BELGIQUE

DE SCHOOL OP HAAR KOP

Projectbeschrijving

Via *L'école en boîte*, een maandelijks feuilleton van negen artikels, geschreven tussen november 2002 en september 2003, probeerden Françoise Raes, journaliste, en Johanna de Tessières, fotografe, de school anders te bekijken. Op die manier volgden ze een reeks gebeurtenissen in het Koninklijk Atheneum van Rixensart, een school zoals een andere. Hun reportages waren gestructureerd per thema en verbonden aan welbepaalde momenten. De journalisten legden de overgang naar de middelbare school vast of beschreven hoe de school niet alleen een leerplek maar ook een leefplek is, waar uiteenlopende persoonlijkheden worden gevormd en met elkaar geconfronteerd, waar de leerlingen te maken krijgen met samenlevingsuitdagingen als er nieuwkomers arriveren.

En toen de oorlog in Irak op het punt stond los te barsten, probeerden de journalisten bijvoorbeeld te weten te komen hoe die actuele kwestie de leerlingen raakte, welke plaats ze innam in hun dagelijks leven. De journalisten drongen eveneens door tot in de leraarskamer. Ook namen ze de lezer mee naar de

Participatieraad, waar de leerlingen democratie in de praktijk proberen om te zetten. Men kon het belangrijke werk volgen dat er wordt verricht, met ook alle bijbehorende moeilijkheden. Via foto's en tekst beleefde de lezer ook de uitreiking van de rapporten. De teksten en beelden gaven niet alleen een verslag of sfeerbeeld, maar gingen met veel gevoeligheid in op de interacties tussen de ouders, de leerlingen en de leraars, bij die soms moeilijke momenten.

De twee journalisten beklemtoonden hun totale harmonie met de actoren in de school, leraars, leerlingen, personeel en dat tijdens hun hele werkperiode. Van bij het begin van hun project wilden ze een sterker en contrasterend beeld van de school brengen, door in te gaan op onderwerpen die zelden aan bod komen omdat ze zo alledaags lijken. De artikels schonken uiteraard veel aandacht aan

participatie binnen de instelling. Het doel was bijvoorbeeld na te gaan hoe en wanneer de leerlingen kunnen interveniëren in de debatten. Buiten die vorm van participatie, die eigen is aan het schoolleven, werden de leerlingen ook betrokken bij het journalistieke werk. De jongeren konden ook reageren nadat het artikel was verschenen. Ze konden kritiek leveren en hun indrukken geven over de manier waarop de twee journalisten hun realiteit hadden weergegeven.

Dit werk sluit aan bij de oude journalistiek-etnografische traditie, die focust op concreet en subjectgericht werken. Die technische keuze om zich via een reportage, op een bepaalde plek en voor een lange periode, onder te dompelen in de situatie, veronderstelt wel een grote intellectuele inspanning. Hier ging het erom het journalistieke werk te confronteren met de mensen over wie het handelde. Dat hield de aanvaarding in van interactie met de burgers en van de bijbehorende risico's. De twee journalisten gaven aan hun werk ook duidelijk een esthetische dimensie, vooral dan via de fotografie. De kwaliteit van beeld en tekst werd erkend door alle professionals die deelnamen aan de diverse ervaringsuitwisselingen georganiseerd binnen de projectoproep *Tussen woord en daad* van de Koning Boudewijnstichting. Deze reeks artikels ontving in 2003 trouwens de *Prix de journalisme du Parlement de la Communauté française Wallonie-Bruxelles*.

Participatieve en democratische dimensies

Bij de evaluatie wezen de journalisten op de positieve informatie die via hun werk was gegenereerd. Bij een eerste lectuur kan het aanstippen van die dimensie verrassend lijken. Hun reportages brengen immers een beeld van de realiteit van deze school. De journalisten gaan echter uit van een positieve of subjectieve blik, zonder partij te kiezen. Het is precies in die persoonlijke journalistieke positionering dat men een positieve dimensie kan onderscheiden die door de meer courante praktijk vaak wordt uitgewist. De journalisten voerden geen informatieonderzoek naar specifieke feiten, maar plaatsten de leerlingen op het voorplan. In haar eenvoud is hun alledaagsheid allesbehalve informatie die los staat van de werkelijkheid. Toch is het gewoonlijk in het onvoorziene, het verrassende, het potentiële verhaal (tegenstelling, schandaal, breuk ...) dat informatie aan het licht komt. Dit soort nieuws, dat door sommige Angelsaksische auteurs *hard news* wordt genoemd, is hier radicaal achterwege gelaten ten voordele van het *soft news*. De reportages zorgen door die benadering voor een reële inbreng van positieve informatie. Men spreekt over de school zonder dat een lerarenstaking, een brand of een ongeval de aanleiding hoeft te zijn. En die aanpak zegt ongetwijfeld veel meer over de realiteit van de school en haar democratische en burgerschapsdimensies.

Dit experiment biedt nog een belangrijk voordeel. Tegenover naïeve vragen naar positieve informatie en "treinen die op tijd komen", stelt het een intelligente behandeling en een esthetische kijk, verankerd in het alledaagse. De journalisten benadrukken dat ze er de voorkeur aan gaven te tonen hoe met problemen werd omgesprongen, en concrete realisaties te laten zien, liever dan het belichten van de grenzen aan inspanningen voor democratisering van de schoolgemeenschap.

Bij de keuze van de onderwerpen gaven de journalisten voorrang aan de participatieve praktijk in de school (in de Leerlingenraad en de Participatieraad). Daarmee sloten ze aan bij een streven naar informatie die sociale interactie bevordert. Volgens de evaluatie van de journalisten zelf koos de hele klas mee de onderwerpen. Vanuit dit uitgangspunt belichtte La Libre burgerinitiatieven die meestal maar een bescheiden plaatsje krijgen in de media. Er werden succesvolle acties gepresenteerd, zonder die te idealiseren. Men kan zich indenken dat die aandacht voor de democratische werking binnen een school, inspirerend kan werken voor andere scholen die al dan niet reeds zulke acties ontwikkelen.

De interactie tussen de leerlingen en de mediaprofessionals deed ook vragen rijzen die de jongeren nooit spontaan zouden hebben gesteld. De journalisten waren de motor van een bevraging over de actualiteit in de wereld, maar ook en vooral over de onmiddellijke omgeving van de leerlingen, over de schoolwereld in Rixensart. De onderwerpkeuzes gaven ook voorrang aan ontsluitings- en uitwisselingsinitiatieven met de samenleving (bv. het Vluchtelingencentrum in Rixensart en de klas van nieuwkomers).

Hoewel de journalisten in hun eigen evaluatie niet spontaan op de dimensie gemeenschapsgerichtheid wezen, lijkt het toch duidelijk dat deze reportagereeks gebaseerd is op een echte onderdompeling in een specifieke gemeenschap. Deze werkwijze vertoont gelijkenis met een vorm van 'tendienstestelling' van het journalistieke instrument aan dit specifieke publiek. De journalisten hadden aandacht voor de reële bezorgdheden van de actoren in de school. De mediaprofessionals en de leden van de school leerden daarbij naar elkaar te kijken en elkaar als verschillend te erkennen. De journalisten bleven hun manier om de thema's aan te pakken wel voortdurend kritisch evalueren.

De journalisten betrokken de jongeren in de mediaproductie, hoewel die uiteraard leken bleven. Deze participatie in het mediaproces ontstond al doende: de leerlingen kregen de kans te discussiëren over de keuze van de onderwerpen en kwamen tot een wisselwerking met de journalisten. In een verder stadium konden ze de tekst en de foto ontleden, bespreken en zo de manieren ontdekken om informatie op te bouwen. De journalisten stelden vast hoe zeer hun gesprekspartners (leerlingen, maar ook leraars en schooldirectie) zich in de loop van de ontmoetingen en uitwisselingen transformeerden tot echte partners.

Het participatieve aspect van het project werd op twee niveaus versterkt. Enerzijds was er het thema *Wie beslist waarover in de school?*, dat een leidraad vormde voor de onderwerpkeuze én voor de animaties met de klassen. Anderzijds werd een ruimer publiek de kans geboden met elkaar in interactie te treden. Een internetforum stelde de lezers in de mogelijkheid te discussiëren over actuele kwesties in de schoolwereld.

De journalisten van het project *De school op haar kop* stellen dat ze er op hebben gelet stereotiepen en reducerende clichés te vermijden, over zowel de jongeren als de leerkrachten. "Wij hebben aandacht besteed aan de kwetsbare categorieën van leerlingen en leraars door hen het woord te geven om hun situatie en standpunt toe te lichten. We gaven die kans ook aan de actoren op de achtergrond zoals de werklieden en het administratief personeel." Door niet uitsluitend terug te vallen op getuigenissen van de klassieke woordvoerders wilden zij een pluriforme beeldvorming aanreiken van de diverse sociale categorieën.

AANTEKENINGEN BIJ HET PROJECT

Bij het lezen van De school op haar kop kan men zich zeker afvragen of deze reeks niet te sterk op een 'ideale' school focuste. Het is duidelijk dat het 'journalistiek correcter' zou zijn geweest zich op een probleemschool te richten. Zonder de zware sociale of politieke problemen te negeren, hebben deze twee journalisten een andere keuze gemaakt, die voor de alledaagsheid. Via een bij momenten literaire oefening en een fotoreportage geven zij de realiteit van het werkterrein en de actoren erg treffend weer. Deze keuze knoopt aan bij een oude journalistieke traditie.

Toen in de jaren '20 Robert Ezra Park, zelf gewezen journalist, belangstelling toonde voor de immigrantengemeenschappen van Chicago, werd hij de grondlegger van een sociologische benadering van alledaagse situaties. De band met de stad, gezien als sociaal laboratorium, wordt geregeld aangehaald bij een terugkeer naar observatie- en terreinjournalistiek. Het is wellicht bij die traditie dat het werk van Françoise Raes en Johanna de Tessières aansluit. Door hun langetermijnbenadering en door rekening te houden met de reacties van de actoren van wie de alledaagsheid wordt beschreven, komen ze tot eerlijke en verhelderende informatie over een sociale activiteit in een democratische context. Deze benadering toont een andere school dan die van stakingen, geweld of noodlot. Zonder naïviteit belicht ze een dagelijks werk van burgerschap en introduceert dat in het sociale debat.

Tijdens de door de Koning Boudewijnstichting georganiseerde begeleidende seminars, viel het op hoeveel enthousiasme De school op haar kop ontlokte bij de confraters van deze twee journalisten. De esthetische dimensie maakte indruk. De professionele kwaliteit werd toegejuicht. Maar de interessantste opmerking kwam ongetwijfeld van de journalist die concludeerde dat dit het werk was "dat normaal gesproken elke dag zou moeten gebeuren." Als uitzondering, mogelijk gemaakt door de financiering vanwege de Stichting, brengt deze reeks misschien ook het gebrek aan tijd en middelen aan het licht waarmee de journalisten kampen die correct verslag willen uitbrengen en gehoor hopen te vinden bij hun publiek.

L'école en boîte (3)

L'école de l'exil

REFERENCES

Successeurs de colères danses et plans d'eau ardents. Bismarck rejette la culpabilité de crises. La campagne, toutode par les quantités médiocres, semble comme par le bœuf des robes et de leur propriétaire. A fleur des affaires du monde, étranger à son existence? Au même regard, cette tranquillité apparente est peut-être la source de la peur d'un monde d'indignes. Depuis l'ouverture du monde d'aujourd'hui, l'homme a le sentiment, les doctrines des uns et des autres se créent, sont dans la cour de l'humanité.

"*Faire le contentieux avec des personnes qui n'ont pas d'illusions d'appareils sociaux est un rapportage tout différent de celui en petit groupe. Et ceux-là aussi reviennent au jeu de leur vie, mais grande partie avec l'histoire, l'histoire de la dignité de la parole. Et de là se partent beaucoup plus vite en l'air.*"

[illegible]

Yang-Yang (17 ans), Magdalena (18 ans), Barbara (18 ans), le jeune Yoo (13 ans) et son frère Ayeon (17 ans) possèdent tout ce qu'il faut pour réussir à l'école et au travail. Leur mère prometteuse a fait tout de la classe. Les deux jeunes Park grandissent à l'ouest. Soeurie (l'indien) et regardent souvent. Mami Persechini s'occupe d'une fille d'âge avec son frère et une fille de papier et la mère. Persechini s'occupe. "Pour apprendre le français, je prends des professeurs de l'école pour aller au lycée. Au lycée, on nous apprend de la science avec l'anglais", explique Mami Persechini.

[illegible]

Comme chaque 3e mardi du mois, "La Libre" poursuit son récit du quotidien de l'Athénée royal de Rixensart. Au programme: la classe de "primo-arrivants" qui bouscule le ronronnement scolaire

■ Différence au tableau, les Français, les citoyens d'Allemagne. L'absence de sérendipie comme que le fongue d'été qui l'empêche d'être le le... (text continues with small, illegible text)

voir les dîners manger pendant le week-end. Et ils ne vont pas encore habiter à la Nouvelle des Belges², explique la jeune sœur de Lili, qui est pauvre, elle aussi, par cette phase d'entre-deux avant de trouver un logement.

Mais la langue n'est pas l'unique lien à la communauté. Finalement, l'incertitude de l'avenir, un passé violent ou douloureux, la situation de peuples comme au Mali,

"QUAND J'ÉTAIS ARRIVÉE
DE FRANCE, J'AI DÛ
APPRENDRE À PARLER LE
BELGE ET DIRE SEPTANTE
NOMMÉMENT, ETC."

lerna, Irabela, YangYang, Ioue et Aïou passaient le reste du l'après-midi à jouer avec les autres enfants, au milieu du parcouru — et les parents les laissent jouer sans aucune surveillance à leur installation; les — seulement les autres institutions.

L'année suivante, à Hammarby ou dans une autre école. Mais aucun d'eux ne sait de quoi il s'agit, ni qui est cet

Quand on interroge la classe de 140 sur les climats étrangers dans l'école, ils cherchent à s'orienter mais leur sens l'impression de la différence. "Quand je suis arrivé de France, j'ai dit spontanément à parler le belge et dire espagnol, monnaie, etc.", explique Dillier avec sérieux. Et lui, qui n'est pas géographe dans une école élémentaire, focus à quinze le Maroc il y a trois ans. "Madrone, pourquoi ceux-ci disaient-ils que c'était le pays étranger?", conclut-il. C'est très amusant. "Mais je me souviens d'un moment où j'ai dit d'être dans un climat étrange car c'est différent d'habitude". Des élèves ont dit qu'ils ne se souvenaient pas du climat, mais ils se souvenaient, ils se souvenaient au climat que peut-être.

« Ah oui, il y a aussi cette Polonoise qui fait la grève pour nous... »

- Ça va te parler portugais ?
- Oui mais c'est difficile de se comprendre
des parts qu'elle ne parle pas le français.

— Ah, mais, ça a changé.

Voorbeeld

De derde van de negen reportages, getiteld *L'école de l'exil*, is bijzonder representatief voor het 'werk van burgerschap' van de journaliste en de fotografe van La Libre Belgique. Zonder de problematiek van de participatie rechtstreeks te benaderen (zoals dat bijvoorbeeld wel gebeurt in deel 6, *L'important, c'est de participer*), dompelt deze reportage de lezer onder in het schoolleven en reikt met veel fijngevoeligheid diverse leesniveaus aan. Dit deel is ook een goed voorbeeld van de opmerkelijke esthetische aanpak van het geheel.

Quand, assentis, les élèves s'interrogent sur le mot "étranger", ils réalisent soudain, dans certaines circonstances, eux aussi font l'expérience de ce sentiment de différence. Étrangement, c'est en tentant qu'ils comprennent peut-être eux-mêmes à travers leurs parents – leurs fragilités ou leur isolement.

Un tel justement, a été senti étranger dans le pays en il a son racisme. "C'est en Côte d'Ivoire ont été. Je ne comprenais pas pourquoi et pourquoi, ils étaient de nos frères. Je ne comprenais pas pourquoi. Mes parents nous appelaient mon frère et ont les "Général d'Abidjan" parce que "Général" veut dire quelque chose qui ne connaît rien. Quand mes parents disaient entre eux, je ne comprenais que d'être et je ne finissais qu'à aller."

Maxime explique son sentiment d'être dans ce monde de grands. "À Ivoir, je me suis senti étranger. Pourquoi? Parce que je ne suis pas très grande et que tout le monde est grand autour de moi. Je me suis différente des autres. J'ai l'impression que certains profs ne m'écoutent pas et que par rapport aux autres, je suis petite. Ils me traitent comme de naïve. Rire petite, pour moi, c'est une honte. Si je réponds c'est pour faire semblant que je n'ai pas mal au cœur."

Brian lui a voulu raconter le sentiment d'étrangerité qu'il a éprouvé quand il s'est réveillé d'un coma de 13 jours il y a un an de cela. "En me réveillant je me suis réveillé tout nu avec des fleurs qui me couvraient de haut les épaules et d'arômes luxueux étaient comme devant moi. Je me demandais ce que je faisais là. De plus, je ne savais plus parler. Je voulais aller de là et je me suis endormi tout les jours. Mais heureusement mon grand frère a déclenché l'arrivée et a appelé l'infirmière qui a été avec moi tout le temps et m'a remis les yeux. Maintenant, je ne suis que m'occuper mon grand frère de m'aider toute la vie."

Avec ses adolescents en fait, ce sont les titres de journal "étranger" qui entrent dans la vie de l'école: la guerre au Moyen-Orient, le terrorisme de l'Europe du Nord, les attentats terroristes des pays d'Europe de l'Est. "Je pense que cette école est un monde où on est avec des étrangers. Quand on a un centre de réfugiés à côté de chez soi, on ne peut quand même pas rester là sans rien faire", explique Françoise Gabeau qui dirige l'établissement et qui a collaboré avec le centre depuis son installation dans la commune. "C'est la plus large hospitalité à tous les enfants en âge scolaire. L'éducation dans notre pays a tout pour eux: une obligation mais aussi un droit. Depuis des années je vois des gens qui arrivent. Je suis un réfugié et leurs yeux qui disent merci quand j'entre leur centre dans l'établissement. Dans ces moments-là, je retiens le sens de l'école et le rôle qu'elle doit jouer dans notre société. De plus, c'est un enrichissement pour les élèves de côtoyer des personnes qui viennent d'autres et qui vivent des situations difficiles", conclut la professe.

Maxime Thibaut a 18 ans. D'origine tchadienne, ce jeune homme souriant et bavard, habillé d'un simple pull quand il sort en ballade ne semble pas connaître les rigueurs de l'horizon belge. Il a été son premier élève de la classe de français de M. Peruchetti. Aujourd'hui il suit une formation de mécanicien dans une école de la région. Orphelin et d'origine juive, Maxime a quitté son pays en septembre 2001.

avec un geste et son filaire pour des raisons religieuses.

"Quand je suis arrivé le premier jour à l'école, je me souviens d'être les élèves sur le chemin qui m'aient avec moi. Pendant deux mois, je ne parlais pas, j'avais peur de frapper et M. Peruchetti s'occupait de moi. Après six mois, je me suis mis à parler et puis je ne me suis plus arrêté. Maintenant, au centre, je pense que moi-même à parler avec tout le monde en français et j'ai les élèves qui arrivent avec leurs parents. Une fois que j'ai quitté l'école, M. Peruchetti et moi, nous sommes restés amis. En ce moment, ma sœur est devenue un professeur au centre."

"POUR MOI LA CHOSE LA PLUS IMPORTANTE EST D'AVOIR UNE RÉPONSE POSITIVE (DE L'ÉTAT BELGE)"

Maxime explique son sentiment d'être dans ce monde de grands. "À Ivoir, je me suis senti étranger. Pourquoi? Parce que je ne suis pas très grande et que tout le monde est grand autour de moi. Je me suis différente des autres. J'ai l'impression que certains profs ne m'écoutent pas et que par rapport aux autres, je suis petite. Ils me traitent comme de naïve. Rire petite, pour moi, c'est une honte. Si je réponds c'est pour faire semblant que je n'ai pas mal au cœur."

Maxime explique son sentiment d'être dans ce monde de grands. "À Ivoir, je me suis senti étranger. Pourquoi? Parce que je ne suis pas très grande et que tout le monde est grand autour de moi. Je me suis différente des autres. J'ai l'impression que certains profs ne m'écoutent pas et que par rapport aux autres, je suis petite. Ils me traitent comme de naïve. Rire petite, pour moi, c'est une honte. Si je réponds c'est pour faire semblant que je n'ai pas mal au cœur."

Sur le chemin du retour, il salue chaleureusement deux hommes qui descendent la route en sens inverse. "Je les connais, ce sont des gens du Centre, des Tchadiens". Maxime a quitté son pays parce qu'il était juif. eux ont fuir leurs pays parce qu'ils étaient musulmans. Ils se croisent un après-midi d'hiver au bord du lac gelé et se font signe en vieilles connaissances.

Reportage 3:
L'école de l'exil

Bron: La Libre Belgique,
dinsdag 21 januari 2003,
pp 16-17

• A gauche: Photo, photographie et rédaction à son bureau.

LA LIBRE BELGE 21 JANVIER 2003

CONTACTFICHE

MEDIUM:

La Libre Belgique

Emile Jacqmainlaan 127 - 1000 Brussel

tel. 02-211 27 77 – fax 02-211 28 32 – www.lalibre.be

INDIENERS/CONTACT:

Françoise Raes, freelance journaliste

gsm 0495-29 47 72 – e-mail: francoise.raes@euronet.be

Johanna de Tessières, freelance fotografe

gsm 0486-20 70 18 – e-mail: johanna.detessieres@saipm.com

ANDERE BETROKKEN PERSOON:

Jean-Paul Duchâteau, adjunct-hoofdredacteur

TOEGEKEND BEDRA: 22.500 EURO

DE OVERIGE PROJECTEN IN HET KORT

Van de elf projecten die de Koning Boudewijnstichting ondersteunde in de Franse Gemeenschap, worden er in deze publicatie slechts twee in detail gepresenteerd. Een uitvoerige beschrijving van de overige projecten, die hieronder in alfabetische volgorde zijn samengevat, is te vinden in *Des Médias qui font bouger. 22 expériences journalistiques favorisant la participation citoyenne*. Deze publicatie stemt verder in grote lijnen overeen met *Media in beweging*.

Antenne Centre:

Luister naar jongeren

Antenne Centre werkte met twee groepen jonge schoolverlaters uit de streek van Maurage en La Croyère. De eerste groep maakte een magazine, de tweede een tv-drama. De initiatiefnemers van het project mikten van meet af aan op een blijvende educatieve en gemeenschapsversterkende impact. De jongeren moesten de kans krijgen om zich uit te drukken via zelf bedachte uitzendingen. Zo zouden ze hun verwachtingen, verlangens en angsten met betrekking tot hun integratie kunnen delen met een breed publiek. Antenne Centre verleende op het vlak van enscenering en realisatie technische maar ook menselijke bijstand. Het opvallendste resultaat van dit project was de toegenomen zin voor zelfstandigheid bij de jongeren. Zowel de televisieploeg als de animatoren bereikten meer dan alleen maar een audiovisuele les: ze maakten de jongeren bewust van hun verantwoordelijkheid tegenover de gemeenschap.

Bel-RTL:

Uw vraag interesseert ons

De rubriek *Votre question nous intéresse* bestond al vóór het project van de Koning Boudewijnstichting. Dit serviceprogramma werd op Bel-RTL uitgezonden van maandag tot donderdag, iedere keer in de vooravond. De makers willen zoeken naar definitieve oplossingen voor de problemen van luisteraars. De luisteraars worden actief betrokken bij die zoektocht. Ze moeten documenten gaan opvragen, zich verplaatsen ... De behandelde problemen kunnen heel verschillend zijn: ze zijn van administratieve, commerciële, juridische of sociale aard. Dankzij de ondersteuning door de Stichting kon het initiatief op twee concrete punten worden verbeterd. Enerzijds werd met hulp van de Balie, de koninklijke vereniging van Belgische notarissen en deurwaarders, een 'servicecel' opgericht. Anderzijds zou een persoon worden aangesteld om de behandelde zaken administratief te beheren. Zo kon materiële en intellectuele ondersteuning worden geleverd gedurende het hele proces van het zoeken naar een oplossing.

Femmes d'aujourd'hui:

Samen opkomen tegen eenzaamheid

Femmes d'aujourd'hui ging gedurende een lange periode in op het door de lezeressen uitgekozen thema 'eenzaamheid'. Het project bestond uit twee aparte maar elkaar aanvullende acties. Vanaf september 2002 kregen de lezeressen onder de titel *Laten we samen iets doen tegen eenzaamheid* een tweemaandelijks rubriek aangeboden. Hierin kwamen getuigenissen, ideeën en suggesties van lezeressen aan bod. Er werd ook vaak verwezen naar verenigingen en groepen op alle mogelijke niveaus, van het lokale tot het nationale. De rubriek liep tot juni 2003. Geregeld werd getracht via meer diepgravende artikels concrete ideeën en psychologische adviezen te formuleren. Na tien maanden sloot de publicatie van een 64 bladzijden tellende brochure de actie af.

Deze brochure bevat een overzicht van nuttige adressen in heel Wallonië en Brussel. Honderd verenigingen die zich met de problematiek bezighouden worden erin voorgesteld. De brochure bevat ook praktische suggesties. Origineel aan het hele project is dat de voorgestelde oplossingen zijn voortgekomen uit de interactie met het publiek.

Le Ligueur:

Hoe als ouders de vragen van jonge kiezers beantwoorden?

Naar aanleiding van de federale verkiezingen van mei 2000 stelde Le Ligueur voor om ouders te helpen die geconfronteerd worden met vragen van hun kinderen, als die voor het eerst deelnemen aan verkiezingen. Samen met het Crisp werd gezocht naar antwoorden op de vragen van deze jongeren of hun ouders. Het grootste deel van het werk bestond in het begrijpelijker maken van een complexe materie. Het magazine stelde de burgers ook instrumenten ter beschikking om op lokaal niveau rechtstreeks in te grijpen op hun omgeving, in hun dagelijks leven of op school. Een internetsite, *Village citoyen*, verleende het project een interactieve toets. Belangrijk was ook dat het project naging in hoeverre burgers echt geïnteresseerd zijn in klassieke politieke problemen. Op deze vraag zijn alleen genuanceerde antwoorden zinvol.

Le Soir:

6T

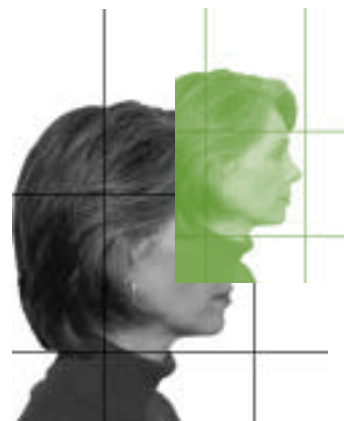
Le Soir en Spirou lieten in een gezamenlijk project leerlingen van 10 tot 15 jaar het magazine 6T maken. Op basis van een vragenlijst werden zes scholen geselecteerd. De onderwerpen die de leerlingen aanbrachten gingen vooral over burgerinitiatieven die werden ontwikkeld in de gemeenten van de geselecteerde scholen. Het kon gaan om portretten van mensen die op een of andere manier hadden bijgedragen tot meer openheid naar de wereld, om burgerparticipatie, om respect voor diversiteit of om duurzame ontwikkeling. Het project liet de klassen alle vrijheid, zowel in het werk van de leerlingen als in dat van de leraars. De vormgeving van 6T viel op door het samengaan van diepgang en humor. De ervaring ging gepaard met heel wat gedeelde journalistieke arbeidsvreugde. Ook dat was onmiskenbaar een Spirou-toets.

No Télé:

Oprichting van een participatief videocentrum in een kansarm milieu

No Télé richtte een videogroep op in een kansarme omgeving. Gelegenheidsjournalisten konden de volledige productie van reportages op zich nemen. Daarnaast namen zij deel aan het debat dat volgde op de uitzending. Het doel was de videogroep via de reportages tot een reflectie te laten komen op het functioneren van de instellingen, op de samenleving en op de manier om een sociale dialoog die ieders eigenheid respecteert tot stand te brengen. Het aanleren van technische vaardigheden en informatiemechanismen stond volledig in het teken van die doelstelling. De burgerproductie heette *Les Passe-Partout*. Net zoals de Fédération des Télévisions Locales heeft No Télé vaak aangedrongen op een terugkeer naar de bronnen. Het ging het ook om in dit project. De plaats van de burger in de mediaproductie was het onderwerp van doorgedreven reflectie en uiterst zorgzaam werk, waarvan de sporen merkbaar waren in de uitzendingen. Puur technisch gesproken, werd er bijvoorbeeld op gelet dat de burger-journalist in beeld kwam, zodat zijn aanwezigheid en actie zichtbaar waren.

RTBF:

Als de jongeren er zich mee bemoeien

Quand les jeunes s'en mêlent wilde jongeren betrekken bij informatienetwerken die normaal gezien zijn voorbehouden voor volwassenen. De titel van de uitzending geeft het al aan: hier komen jongeren aan het woord. En niet alleen dat, ze zijn ook volwaardige actoren. De jongeren die contact nemen met het team geven heel duidelijk te kennen dat ze willen dat de volwassenen naar hen luisteren. Het project was niet alleen origineel omdat het een soort van vrijplaats creëerde, maar ook omdat het werkelijk een interactie tot stand bracht tussen jongeren en volwassenen (verantwoordelijken uit de politiek, het verenigingsleven, het gerecht ...). De jongeren werden behandeld als volwaardige burgers die de samenleving en de wereld waarin zij leven willen begrijpen. De uitzending richt zich trouwens niet tot een bepaalde leeftijdscategorie maar wel degelijk tot een zo breed mogelijk publiek.

Sud Presse:

Klaskrant

Niet minder dan 3.000 leerlingen namen deel aan de operatie *Journal de classe* van de Groupe Sud Presse. Door eigen pagina's te redigeren werden ze betrokken bij de productie van de diverse edities van de krant. De regionale groep deed zijn voordeel met hun inbreng. In een groot gebied werden heel wat lokale gemeenschappen bereikt. Het doel was de leerlingen, leerkrachten en professionele journalisten echt te laten samenwerken. Het project had een relatief klassiek pedagogisch oogmerk: de leerlingen laten kennismaken met de werkelijkheid van een persbedrijf. Maar het wou ook de burgerparticipatie aan de media bevorderen door jongeren de kans te geven deel te nemen aan de mediaproductie. Er kwamen heel wat lokale problemen aan bod, bijvoorbeeld inzake verkeer of netheid van de openbare ruimte. De leerlingen sneden ook onderwerpen van meer algemeen politieke aard aan, bijvoorbeeld de asielzoekers of de jeugddelinquentie.

Télévesdre:

Informatie verstrekken en verzamelen: een gebruiksaanwijzing

Télévesdre, de regionale televisiezender van het arrondissement Verviers, wilde met een reeks van vier uitzendingen een debat opzetten over informatie. Doel was: de kijkers en verenigingen de kans geven hun mening te formuleren over de manier waarop hun televisiestation hun werkelijkheid in beeld brengt. Het project *Informer, s'informer: mode d'emploi* kreeg vooral reacties van de verenigingen die werkzaam zijn op het terrein. De ploeg van Télévesdre was hiervan uitgegaan en stelde in haar evaluatie vast dat ze via deze verenigingen was doorgedrongen tot een hele reeks categorieën van burgers die zich, al dan niet terecht, weinig of niet vertegenwoordigd voelen in de uitzendingen van hun regionale zender. Télévesdre investeerde heel wat om het project tot een goed einde te brengen. Er kwam ook een reflectie tot stand over de functie van de bemiddelaar-animator van het debat. Dit project is als voorbeeld ook interessant omdat het illustreert welke moeilijkheden er rijzen bij het gebruik van het televisiedebat als instrument in een democratisch proces van burgers. De expert behoudt er immers duidelijk een dominante positie.

HOOFDSTUK 4: PRIJSUITREIKING OF LABORATORIUM
VOOR NIEUWE JOURNALISTIEKE METHODES?

Benoît Grevisse

Participatie van burgers in de media is niet vanzelfsprekend. Maar ze kan de functie van journalistiek in onze samenleving wel verhelderen.

Het leidt tot boeiende ervaringen als je journalisten vraagt de burgerparticipatie in de democratie aan te moedigen. Door te sensibiliseren voor het belang van participatie en concrete actie en door binnen hun mediapraktijk ook wat plaats in te ruimen voor burgers, komen ze niet alleen tot boeiende resultaten, ze verkennen meteen ook nieuwe methodes.

In deze publicatie worden veel projecten voorgesteld. Het blijft weliswaar een open vraag of die vaak kleinschalige experimenten de politieke en sociale verhoudingen tussen de redacties en hun publieken duurzaam hebben veranderd. Maar soms waren er echt wel tastbare resultaten. Andere projecten kwamen tot een uitvergroting van problemen die professionele journalisten reeds kenden uit hun veeleisende productiepraktijk. Wie de operatie in haar geheel wil beoordelen, moet in elk geval vertrekken van de analyse die de professionals zelf maken.

Het meest positieve element in deze projectoproep van de Koning Boudewijnstichting is precies de duidelijke wil van veel redacties om hun klassieke praktijkkader te overstijgen. Sommige kandidaten integreerden de

projectoproep van de Stichting in hun normale activiteiten. De fondsen werden dan besteed aan de voortzetting van een project dat reeds was gestart vanuit een bestaande redactionele strategie. Uiteraard kan de toenadering tot de burgers in dat geval erg variëren. Anderen profiteerden van de projectoproep om, vanuit een reeds aan de gang zijnde evolutie in de strategie, nieuwe initiatieven te starten. Nog anderen, ten slotte, kozen voor een uniek, ietwat geïsoleerd experiment, dat afweek van de platgetreden paden, zonder daarom in een bepaalde strategie te passen. Deze beknopte typering houdt geen waardeoordeel. Wel is het zo dat de diverse opties verschillende effecten sorteren. Ofwel maakt een redactie gebruik van de door de Koning Boudewijnstichting geboden gelegenheid, om haar gewone werkwijze voort te zetten, ofwel

grijpt ze die kans aan om haar werking ter discussie te stellen. In alle gevallen wordt het gangbare journalistieke kader op de proef gesteld. Het is daarom nuttig hier te verwijzen naar de kritiek waaraan dat kader meestal blootstaat.

Het journalistieke kader

In de beginfase van de democratische pers ging de strijd voor persvrijheid hand in hand met de verovering van het recht op vrije meningsuiting. De journalisten oefenen dit recht dus bij volmacht uit, als afgevaardigden. In de hedendaagse mediawereld heeft deze delegering weliswaar niet haar oorspronkelijke legitimiteit verloren, maar dreigen de media wel hun maatschappelijke werkzaamheid te verliezen. Heel wat auteurs gaan dieper in op deze ontwikkeling. Dominique Wolton vat het zo samen: "In het verleden was de doelstelling eenvoudig: het

streven naar vrije nieuwsgaring en naar legitimiteit van pers en journalistiek lagen in het verlengde van de strijd voor de democratie. Beide waren onlosmakelijk verbonden in epische en vaak tragische gevechten. (...) Deze strijd is dus gewonnen en de contradicties die vandaag om een oplossing vragen, komen rechtstreeks voort uit een *drievoudige overwinning*.

De *politieke overwinning*: de journalisten en de informatie bevinden zich in het hart van elke democratie; de reële machtsverhoudingen doen niets af aan deze verworvenheid.

De *technische overwinning*: tot voor kort was nieuwsgaring en -verstrekking een prestatie; vandaag is technisch gesproken alles mogelijk. (...)

De *economische overwinning* ten slotte: informatie en communicatie behoren nu tot de lucratiefste sectoren van onze economieën."

Volton kent uiteraard de problemen van de pers, in het bijzonder van de dagbladpers. Het is echter zijn bedoeling, via het onderscheid tussen de drie soorten overwinningen, de drie soorten relaties tussen het publiek en de journalisten te schetsen. De relaties moeten volgens hem stevige banden blijven. Alles wordt evenwel complexer, zegt hij, "omdat de meeste actoren blijven redetwisten en strijden alsof ze nog in de vorige eeuw leefden, terwijl de problemen niet het gevolg zijn van een gebrek aan vrijheid van informatie, maar integendeel van de moeilijkheid om de beoefening van dat recht te beheren. (...) De westerse pers is blind voor de trage maar onontkoombare afwending van het publiek. Journalisten beschouwen zichzelf nog steeds als de koene ridders van de waarheid in het epische gevecht om informatie, van de vorige eeuw. Ze zijn zich niet bewust van de contradicties van hun eigen macht. Ze streven die macht na, genieten ervan en spelen ermee, maar zijn niet bereid haar te onderzoeken, er de verantwoordelijkheid voor op te nemen of de kritiek erop te slikken. Op die manier veroorzaken ze een steeds grotere verwijdering van het publiek, dat nochtans hun enige legitimatie is. De journalisten zijn doof voor de onuitgesproken ontgoocheling van het publiek."²

Radicaal tegenover deze weigering staat de wil om het burgerinitiatief te stimuleren, in en via de media. Hoewel sommige projecten de gang van zaken misschien nog meer instrumentaliseerden, wekte de projectoproep van de Koning Boudewijnstichting een journalistieke inzet op die we slechts kunnen toejuichen. We zouden de selectie- en begeleidingsmethodes op de redacties uitvoerig kunnen beschrijven. Maar dan zouden we meteen ook de tijdsinvestering en het veeleisende van die methode moeten beklemtonen. Er werd herhaaldelijk een beroep gedaan op de journalisten en redactieverantwoordelijken. Zij kregen een uiterst gedetailleerde uiteenzetting voorgeschoteld over het theoretische en praktische kader van de projecten. Ze werden uitgenodigd voor ontmoetingen en ervaringsuitwisselingen. Ze moesten ook hun resultaten evalueren volgens een geformaliseerde procedure ... Al deze stappen vergden een reële investering, die nauwelijks samenging met het hoge werkritme dat mediaprofessionals zichzelf vaak opleggen.

De projecten in het licht van de politieke overwinning

Elk van de drie *overwinningen*, zoals Volton ze definieerde, kan van nut zijn om de projecten te evalueren. De *politieke overwinning* houdt het risico in dat de journalistiek wordt losgemaakt van elke verantwoordelijkheid voor de democratische strijd. De journalist kan zich dan beperken tot het eenvoudig observeren van de politiek. Hij kan haar ook 'ensceneren', waardoor het spektakel de complexiteit van de ware inzet aan het oog onttrekt. Het heeft dan niets meer te maken met de realiteit zoals die door het publiek wordt beleefd. Heel wat projecten die door de Koning Boudewijnstichting worden ondersteund, willen die evolutie net afremmen.

¹ Dominique Volton, *Penser la communication*, Parijs, Flammarion, 1997, p.191.

² Idem, p.192 e. v..

Een voorbeeld is het project van Femmes d'Aujourd'hui. Dit vrouwenblad wilde zijn lezeressen informeren over 'eenzaamheid'. Bovendien wilde het concrete instrumenten aanreiken om eenzaamheid te bekampen. Het thema werd gekozen na een opiniepeiling bij de lezeressen. Vervolgens tekende het blad zijn werkwijze uit, met aandacht voor de bevordering van interactie tussen de lezeressen en voor de organisaties die hen concreet konden helpen. Dit project richtte zich misschien iets te sterk op een besloten lezersgroep. Het toonde echter wel aan dat je het normale model waarmee samenlevingsproblemen worden aangepakt ook kunt omkeren. Zoals andere projecten op andere redacties, wekte ook dit project door zijn ongewone werkwijze het enthousiasme van de journalisten op.

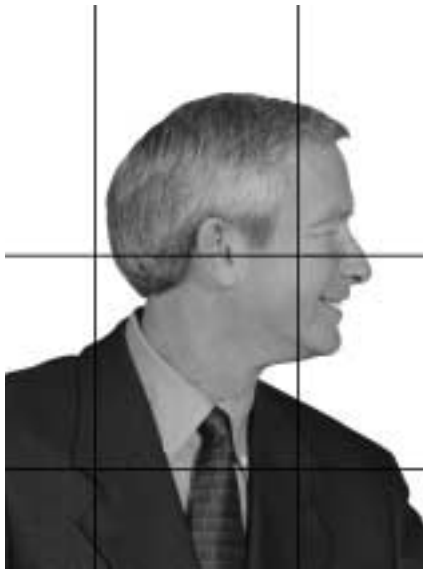
Sommige redacties verkozen hun project te integreren in hun bestaande productie. Originaliteit is immers in geen enkel opzicht een criterium voor de efficiëntie van burgerparticipatie. Toch kan men vaststellen dat de commerciële *format* soms bepaalde problematieken uit de weg gaat. Anderzijds tonen projecten zoals die van Bel-RTL, de Gazet van Antwerpen en VRT Radio 1 aan hoezeer een medium met een groot bereik kan werken als hefboom voor maatschappelijke actie. Een grote groep van regionale dagbladen zoals Sud Presse gaf met het project *Journal de classe* blijk van een zelfde vermogen. Bijna 3.000 jongeren werden betrokken bij deze mediaproductie.

Door, weliswaar op een kleinere schaal, jonge schoolverlaters de kans te bieden om een tv-verhaal of een magazine te produceren, maakt Antenne Centre burgers vertrouwd met een politieke en maatschappelijke benadering. Het gaat hier niet meer om een pure observatie of om spektakel, maar om maatschappijkritiek en meer dan eens zelfkritiek van de jongeren. Uit de ervaring van diverse projecten blijkt echter dat zo'n experiment ook beperkingen heeft.

In de beschrijving van de projecten kan men ook een groot verschil vaststellen tussen een gericht project en een initiatief dat de inbreng van burgers opneemt in een bestaand proces. Dat was met name het geval bij de projecten van de Fédération des Télévisions Locales en van TV Limburg. Het magazine *Profiles* van de Fédération des Télévisions Locales bood onderdak aan een reeks speciale uitzendingen die uitgingen van de bezorgdheden van het doelpubliek. Dit magazine bestond reeds vóór het project. Gewoonlijk behandelde het de problemen van werkzoekenden. In het streven om hun journalistieke werk zo dicht mogelijk bij de dagelijks beleefde situaties te brengen, zagen de journalisten zich genoodzaakt hun normale werkwijze grondig ter discussie te stellen. Hetzelfde gold voor het project *Burger-Zin* van het programma *TV Publiek* op de regionale zender TV Limburg. Dit project richtte zich tot groepen die meestal onvoldoende aan bod komen in de media. Door dit concept te koppelen aan een doorgedreven participatieve werkmethode, werd de hele traditionele journalistieke praktijk opnieuw ter discussie gesteld en vernieuwd.

Een essentieel criterium voor deze discussie heeft te maken met de vraag of er een beroep wordt gedaan op derden. Zo werden de journalisten van de Fédération des Télévisions Locales speciaal opgeleid. Vormingswerkers van een vzw zorgden voor een uitgekiende methodologische begeleiding. De burgers werden ingewijd in de logica van de media en de journalistieke praktijken werden kritisch belicht. Talrijke analyses van journalistieke praktijken tonen aan hoe scherp journalisten de beperkingen en deontologische eisen weten te analyseren waaraan zij onderworpen zijn in de uitoefening van hun beroep. Het is eveneens bekend dat de journalistiek de ideologische neiging heeft om deze kritische analyses te betrekken in een corporatistisch discours dat elke poging afwijst om de dingen opnieuw ter discussie te stellen. Zo bekeken, lijkt het project van de Fédération des Télévisions Locales erg geslaagd. Hier wordt de burger niet herleid tot de obligate getuige. Hij wordt de expert voor het onderwerp dat hij, met de hulp van professionals, in de media brengt. Op die manier krijgt zowel de burger als de journalist uiteindelijk toegang tot een niveau van maatschappelijke realiteit dat hun normaal gesproken onbekend blijft.

Vanuit een vergelijkbare idee trachtte ook het project van Télèvesdre de burger te betrekken in het debat over samenlevingsproblemen. Het denkwerk ging hier over de reële toegang tot de media. De bijzondere invalshoek van deze regionale zender bracht wel enkele beperkingen aan het licht. Het debat - toch de klassieke vorm van

democratische uitwisseling - benadert in televisievorm nauwelijks het ideaal van een echt forum.

Nog andere projecten delen op verschillende manieren dit perspectief. Zo koos La Libre Belgique erg nadrukkelijk voor een langetermijnstrategie in een school. Een journalist en een fotograaf dompelden zich onder in het dagelijkse schoolleven en probeerden daarvan een journalistiek verslag te brengen, met tegelijk extra aandacht voor een esthetische vormgeving. Dit opmerkelijke project leidde als vanzelf tot een beter en verfijnder begrip van een maatschappelijke werkelijkheid.

Veel projecten probeerden duidelijk nieuwe toegangswegen te zoeken tot maatschappelijke realiteiten die in de media vaak op vooroordelen stuiten. Le Ligueur, het weekblad van La Ligue des Familles, en het Het Nieuwsblad sneden 'de politiek', in de klassieke zin van het woord, rechtstreeks aan. Naar aanleiding van de verkiezingen van mei 2003 richtte Het Nieuwsblad zich, met het project *Jonge Stemmen*, tot jongeren tussen de 18 en 25 jaar. Ze kregen de kans om de thema's die hen interesseerden op de politieke agenda te plaatsen. De krant wilde op die manier de aandacht vestigen op jongeren die op dit vlak actief zijn en zo het stereotiepe beeld ontkrachten dat de jeugd geen belangstelling heeft voor politiek. Bij La Ligue des Familles ging het erom, in samenwerking met het Crisp, de electorale mechanismen te verhelderen door interactie uit te lokken. Dit project bleek echter een test te zijn voor het streven naar burgerparticipatie. Het kreeg af te rekenen met een zekere passiviteit van de burgers. Blijkbaar wekt de verheldering van de politiek niet meer enthousiasme dan de politiek zelf. De journalisten van Le Ligueur hadden het in de evaluatie van hun project over het *democratisch misverstand* "dat de burger doet geloven dat zijn persoonlijke wil soeverein is en effecten moet sorteren, terwijl de soevereiniteit van het volk, integendeel, veronderstelt dat de wil van de enkeling als dusdanig niet doorweegt en slechts bijdraagt tot een beslissing als een groot aantal mensen hetzelfde willen".

Misschien toont die problematiek vooral aan dat niet de politiek op zich het voorwerp is van desinteresse, maar wel de traditionele invulling ervan. Er bestaat een kloof tussen enerzijds een publiek dat geïnteresseerd is in die traditionele vorm van politiek en waarvoor dergelijke mediaproducties een waardevol instrument zijn, en anderzijds een belangrijk deel van de bevolking dat daar niet mee bezig is. Andere voorbeelden hebben het al aangetoond: het is waarschijnlijk door politieke en maatschappelijke kwesties via individuele voorbeelden te brengen, dat de media een bijdrage kunnen leveren tot democratisering. Maar dan is het wel noodzakelijk dat de weergave van de individuele ervaring een algemene waarde heeft en overdraagbaar is naar het collectieve. Het democratische, politieke en sociale engagement begint dan waar het medium beslist zich niet louter toe te spitsen op de winst die zulke informatie kan opleveren. Als het medium het makkelijke effect van *human interest* overstijgt en de moeite doet om de informatie in een breder perspectief te plaatsen, dan levert het een journalistieke prestatie. Om redenen van marketing, met het oog op economische motieven of gewoon omdat het makkelijk is, geven redacties echter vaak de voorkeur aan het steriele straatinterview. Niet zelden wordt de burger daarin gedegradeerd tot een verwisselbaar en onbeduidend wezen dat blij mag zijn omdat het in de media komt.

De projecten in het licht van de technische overwinning

De *technische overwinning*, waarvan Wolton spreekt, maakt een context van mediaproductie mogelijk waartoe ook de burger toegang heeft. De duidelijkste voorbeelden hiervan zijn de burgerjournalistieke modellen die op het internet worden ontwikkeld. Iedereen kan zijn mening wereldkundig maken. Hier blijkt echter ook dat het ventileren van een mening niet met journalistiek mag worden verward. De professionele journalist onderscheidt zich niet alleen door zijn technische bekwaamheid. Even fundamenteel voor de informatiepraktijk

³ Vincent De Coorebyter, geciteerd door Le Ligueur.

zijn de intellectuele capaciteiten en de beheersing van de mediaretoriek. Op basis van deze drie bestanddelen kan men uiteenlopende effecten onderscheiden die met de projecten werden bereikt.

Zo werd in diverse projecten de technische beheersing van de media aangeleerd. Het project *6T* van het dagblad *Le Soir* en het magazine *Spirou* is een interessant voorbeeld van het werken rond de verschillende vaardigheden. Het is hier zeker niet de bedoeling om goede en slechte punten uit te delen. Maar het valt op hoe productief in dit project de samenwerking was tussen leraars, leerlingen, journalisten en tekenaars. Aan Nederlandstalige zijde boekte het project *Lekkere Letters* van Het Belang van Limburg al even bevredigende resultaten. Hier ging het om een samenwerking tussen leerlingen, leraars en journalisten. Het gunstige resultaat is ongetwijfeld te danken is aan de bereidheid om journalistieke competentie te delen. Het is makkelijk om een groep van burgers de indruk te geven dat ze deelnemen aan mediaproductie, terwijl men ondertussen wel zelf de controle over het eindproduct bewaart. Op die manier wekt men de illusie van openheid naar de burger, zonder echter de macht over het medium uit handen te geven. De journalisten die meewerkten aan *6T* en aan *Lekkere Letters* namen deze dubbelzinnige houding niet aan. De betrokkenheid van de leerlingen bij de intellectuele oefening van *Le Soir* en *Spirou* lijkt ideaal. Maar zij hebben ongetwijfeld kunnen genieten van het 'voordeel' kind te zijn: voor zulke reporters gaan vele deuren open. Heel wat verantwoordelijken, politieke en andere, verleenden dan ook hun medewerking.

Andere projecten, die elders in deze publicatie worden toegelicht, illustreren op gelijkaardige wijze de technische toegang tot de media. Vooral het zware werk van *No Télé* springt in het oog. De journalisten hadden het moeilijk om professioneel te werken met een publiek dat soms niet eens de uurroosters respecteerde. Samenwerking tussen media en burgers is niet altijd even vanzelfsprekend. Dit opmerkelijke project maakte nochtans een van de duidelijkste keuzes voor de gevraagde dimensie 'permanente vorming'.

Nog steeds voor wat betreft de technische toegang tot de media moet hier ook het project worden vermeld van het Internationaal Perscentrum Vlaanderen. Dat bood de scholen een cursus *On-linemedi*a aan. Dit qua opzet relatief traditionele programma bracht de leerlingen in de gelegenheid om zich via leer-, oefen- en takenmodules vertrouwd te maken met het werk van de media.

De projecten van het agentschap Belga en de regionale televisie TV Brussel zijn interessante voorbeelden van vormingswerk met een politieke draagwijdte. TV Brussel nam voor een periode van zes maanden zes allochtone stagiaires in dienst. Na een eerste vormingsperiode mochten ze reportages maken voor de magazines *Con Brio*, *Brussels International* en *Film magazine*. Ook de journalisten van Belga leidden zes stagiaires van vreemde origine op, zij het slechts voor een periode van drie maanden. Hier werd wel een originele formule gehanteerd: een gemengd stage- en arbeidscontract. De opleiding ging over een waaier van journalistieke technieken. Het doel was de jongeren te leren hoe ze doeltreffend kunnen omgaan met informatie. Het ging daarbij ook om

onderwerpen die niets te maken hadden met de problematiek van allochtonen. Om resultaat te bereiken moesten de professionals de omkadering en de toegestane autonomie van de stagiaires juist doseren. Drie maanden is een te korte periode om van een echte journalistieke opleiding te kunnen spreken. Ook kan men de bedenking maken dat zo'n experiment in termen van werkgelegenheid niet veel meer is dan een druppel op een gloeiende plaat. Bovendien vinden de betrokken journalisten dat uit het experiment veel lessen moeten worden getrokken met het oog op verbetering. Het werken rond een welomschreven sociale categorie, in dit geval mensen van vreemde origine, doet ook vragen rijzen over de gegrondheid van positieve discriminatie. Maar dat alles neemt niet weg dat dit een interessant experiment was. Het bracht de hele journalistieke context - in zijn technische, retorische, intellectuele en maatschappelijke dimensie - binnen het bereik van de burger.

De projecten in het licht van de economische overwinning

De door Dominique Wolton beschreven *economische overwinning* van de pers, werpt eveneens een licht op deze projecten. Maar het gaat dan vooral om de keerzijde van de medaille. De werkelijke toestand van de Belgische pers valt helemaal niet samen met het economische succesverhaal van de grote communicatiegroepen. Toch kenmerkt de productiedruk, die altijd samengaat met dit succes, evengoed de praktijk van heel wat Belgische journalisten.

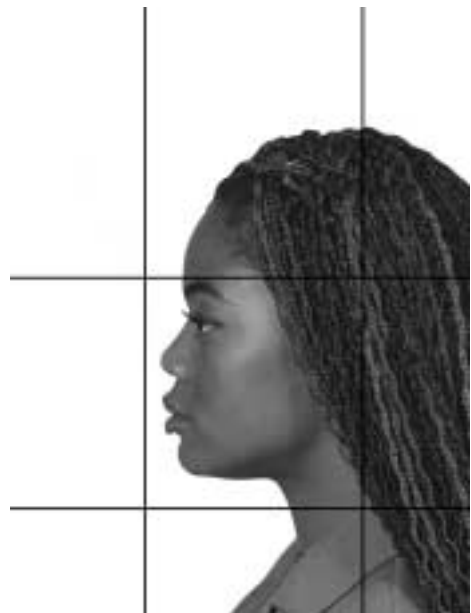
Als de journalisten van La Libre Belgique, zoals gezegd, de tijd nemen om gedurende een lange periode het dagelijks leven in een school te volgen, dan kan dat alleen met de steun van een stichting. In dit concrete geval ging het om twee freelancers, en die hebben per definitie te kampen met financiële beperkingen. De realiteit van de pers bepaalt echter dat deze twee journalisten erg representatief zijn voor de onmogelijkheid - die ook de loontrekkenden treft - om tijd te besteden aan een vorm van nieuwsgaring die afwijkt van de meest rendabele productiewijzen.

Deze problematiek is ook bekend buiten de traditionele wereld van de media. Twee Nederlandstalige projecten, Indymedia en Divazine, proberen het aanbod van de dominerende media aan te vullen met een eigen inbreng. De twee organisaties hebben het niet makkelijk, maar boeken toch resultaat. Ze vervullen een kritische en aanvullende rol.

Overigens blijft de mediakritiek zich ergeren aan de uniformisering van de informatie, in die mate zelfs dat het een cliché is geworden. Derhalve kan men zich wel degelijk afvragen of journalistieke werkmethodes die doordringen tot de echte leefwereld van de burgers, niet een andere vorm van rentabiliteit vertegenwoordigen. Het gaat hier weliswaar om een maatschappelijke rentabiliteit, maar ook die kan belangstelling wekken bij de potentiële koper.

Ten slotte moet de dynamiek worden beklemtoond die deze projecten hebben gecreëerd bij de betrokken redacties. Er waren de enthousiaste reacties van het publiek, maar er was ook de verrassende vaststelling dat dit publiek over zoveel geestelijk investeringsvermogen, om niet te zeggen creatieve rijkdom, beschikte. Ook de interactie tussen de professionals verraste de campagnebegeleiders. Weliswaar stuitten de aan de journalisten geboden mogelijkheden tot reflectie op de eigen praktijk vaak op tijdsgebrek, een beleefde weigering of zelfs een totaal gebrek aan belangstelling. Maar los van geplogenheden en respect voor een geldschiet, gaven de projectverslagen en de nauwkeurige analyses van de grenzen aan de actie, duidelijk blijk van een interessante groepsdynamiek. Het gaat er niet om dat we nu in beate bewondering moeten staan voor een plotselinge journalistieke toewijding aan burgerparticipatie. Integendeel, waarschijnlijk ligt het belang van het geleverde werk net in de meest pessimistische vaststellingen. Zo is er de getuigenis van een journaliste van No Télé. Zonder valse schaamte heeft zij het over haar ontmoediging bij het moeizame werken met een moeilijk publiek, een publiek waaraan zij en haar collega's méér proberen mee te geven dan alleen maar mediatechniek of -retoriek. Tegenover die collega's vertolkt ze wat die zelf ook ervaren: het systematische verwijt aan de media, dat ze geen rekening meer houden met het publiek; het gevoel van journalisten dat ze tegen de stroom en tegen de vluchtige tijdgeest in moeten roeien; het gevoel ook dat de burgers worden geïdealiseerd ... Toch is het project van No Télé een van de meest geslaagde. Tot in het formele werk toe, getuigt het van respect voor al wie uitgenodigd wordt om mee te werken aan de mediaproductie. Ondanks al hun reserves, gaven de initiatiefnemers van dit project te kennen hoe fijn ze het vonden om te kunnen doen wat ze nog altijd hun belangrijkste opdracht vinden. Net zoals bepaalde ervaringen de journalisten tot de uitspraak brachten dat dit hun normale praktijk zou moeten zijn, zo biedt een campagne zoals de Koning Boudewijnstichting die opzette, ook de gelegenheid om heel wat beperkingen bloot te leggen en enkele deuren te openen.

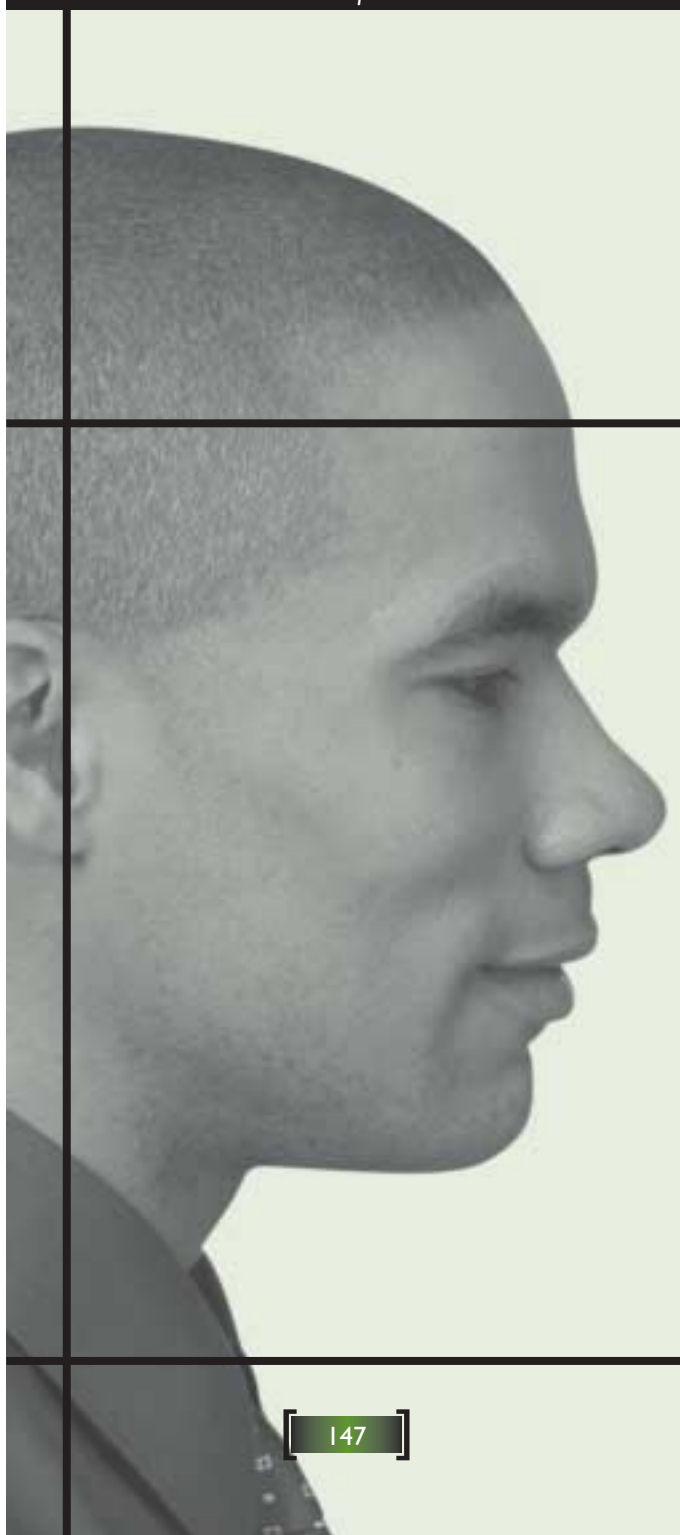
Een beperking waaraan niet zomaar kan worden voorbijgegaan is ongetwijfeld de 'wetenschappelijke'

begeleiding van de projecten, die de Koning Boudewijnstichting wilde verwezenlijken. Een van de (uiteraard schriftelijke) evaluaties van een project heeft het over het feit dat er, gedurende vele lange maanden, heel veel tijd is gekropen in theoretische bespiegelingen die soms ver stonden van de professionele realiteit. Deze tijd was inderdaad misschien beter besteed geweest aan meer uitwisseling tussen de journalisten. Wie enkele van die teksten, met al die typologieën en evaluatieschema's, heeft doorgenomen, teksten waaraan ook wij hebben meegewerkt, zal deze kritiek zeker begrijpen. Toch kan deze kritiek niet los worden gezien van de problemen waar media mee kampen, en waar deze campagne een antwoord op probeert te bieden. De discussie over journalistiek en media enkel aan professionals overlaten is wellicht het slechtste wat dit beroep kan overkomen. Het theoretisch kader dat de begeleiders voorstelden was, zonder enige twijfel, soms abstract, soms hermetisch, maar toch verschaftte het een kijk die gefundeerd is op een bepaalde democratische rationaliteit. Het is vanuit deze democratische rationaliteit dat gewerkt dient te worden aan relaties tussen journalisten en burgers. Het is dezelfde democratische rationaliteit die momenteel te weinig aanwezig is in onze publieke ruimte. De moeilijkheden die Le Ligueur ondervond tijdens zijn project illustreren dat zeer duidelijk.

**HOOFDSTUK 5: NAAR EEN MEER
DEMOCRATISCHE MEDIAORGANISATIE**

Nico Carpentier

De projectoproep *Tussen woord en daad* heeft voor de vele betrokkenen tot een belangrijk leerproces geleid. De mediaprofessionals die hebben samengewerkt aan deze projecten, die met elkaar hebben gediscussieerd over alle praktische belemmeringen en al even pragmatische oplossingen, en die elk op hun manier een steen hebben bijgedragen tot het mediademocratiseringsproces, zijn erin geslaagd een hele reeks ideeën over burgerschap, democratie, participatie en media levend te maken en een gestalte te geven.

Tegelijk overstijgt dit project deze mensen, omdat het mediademocratiseringsproces ook gesitueerd moet worden in de context van de mediaorganisaties en in die van het mediabeleid van de Gemeenschappen en de Belgische overheid.

In de voorgaande teksten werden heel wat drempels, belemmeringen en problemen geschetst, waarbij onvermijdelijk de vraag rijst of er beleidsmatige antwoorden mogelijk (en noodzakelijk) zijn.

Deze beleidsmatige antwoorden zijn voor een deel terug te vinden op het niveau van de mediaorganisaties. Het is vanzelfsprekend dat meer structurele vormen van publieksparticipatie (bijvoorbeeld via adviesraden of co-eigenaarschap) of van interne (organisationale) democratie de positie van de individuele mediaprofessional overstijgen. Het zijn belangrijke (maar radicale) mogelijkheden om de mediaorganisaties verder te democratiseren.

Tegelijk kunnen mediaorganisaties ruimte vrijmaken om de bestaande 'lokale' (op de werkvloer gesitueerde) ruim-journalistieke praktijken aan te passen en te heroriënteren. Heel wat in dit boek beschreven principes, methoden en technieken kunnen relatief eenvoudig worden overgenomen, zonder dat de investeringen de spuigaten uitlopen. De belangrijkste voorwaarde om deze werkwijzen te kunnen gebruiken is de bereidheid om als mediaprofessional een zo democratisch mogelijke houding aan te nemen en vanuit deze respectvolle houding de aanwezige creativiteit aan te wenden om de eigen praktijken aan te passen.

Intern stimuleringsbeleid

Deze bereidheid kan versterkt worden door een intern stimuleringsbeleid dat steunt op drie pijlers:

1. interne opleiding, op basis van de reeds aanwezige interne expertise en van additionele externe expertise;
2. interne netwerking, waarbij mediaprofessionals die het mediademocratiseringsproces willen ondersteunen met elkaar in contact worden gebracht¹;
3. interne projectwerking, waarbij zowel experimentele als structurele initiatieven worden ontwikkeld om de 'basiswerking' van de mediaorganisatie te voeden en te verrijken.

Bij deze laatste pijler, de interne projectwerking, dient wel opgemerkt te worden dat niet alle heil als vanzelfsprekend mag worden verwacht van de nieuwe media - en meer specifiek van het World Wide Web. Het WWW blijft een medium op zich, dat zoals alle media voor vele soorten toepassingen gebruikt kan worden en niet automatisch een democratische (want 'interactieve') meerwaarde met zich meebrengt. Zoals bij elk medium dienen democratische en participatieve vormen van gebruik omringd te worden met de nodige zorg en reflectie.

Redactioneel of programmabeleid

Naast dit intern stimuleringsbeleid, dat gericht is op het aanscherpen van de democratische gevoeligheid van mediaprofessionals, zijn binnen de mediaorganisatie ook nog andere vormen van beleid noodzakelijk. Zo dient het redactioneel of programmabeleid aandacht te besteden aan het gebruiken (of ontwikkelen) van programma's, formats, rubrieken ... die genoeg ruimte laten voor de meer democratische en participatieve benaderingen. Op die manier kunnen de verwezenlijkingen uit de interne projectwerking vertaald worden naar de courante mediapraktijk.

¹ Later kunnen (de leden van) de diverse intra-organisationale netwerken natuurlijk ook met elkaar in contact worden gebracht.

Deontologisch beleid

Ook is een deontologisch beleid nodig voor de relatie tussen mediaprofessionals en leden van het publiek. Dit beleid kan erop gericht zijn de (intern en extern) vaak verschillende praktijken van mediaprofessionals ten opzichte van leden van het publiek te harmoniseren én te expliciteren. Het opstellen van een deontologische code waarin de rechten van de participant uitdrukkelijk worden vermeld, is een belangrijk aanvulling van de huidige deontologische codes en kan in samenspraak gebeuren met beroepsorganisaties zoals AVBB, AGJPB, VVJ, AJP en IFJ². Tegelijk is het echter onvermijdelijk dat de strikt journalistieke sfeer wordt verlaten en de werking van dergelijke participantrechten wordt uitgebreid tot de ruim-journalistieke sfeer en tot de activiteiten van alle³ mediaprofessionals binnen de sfeer van de factie (dat wil zeggen non-fictie).

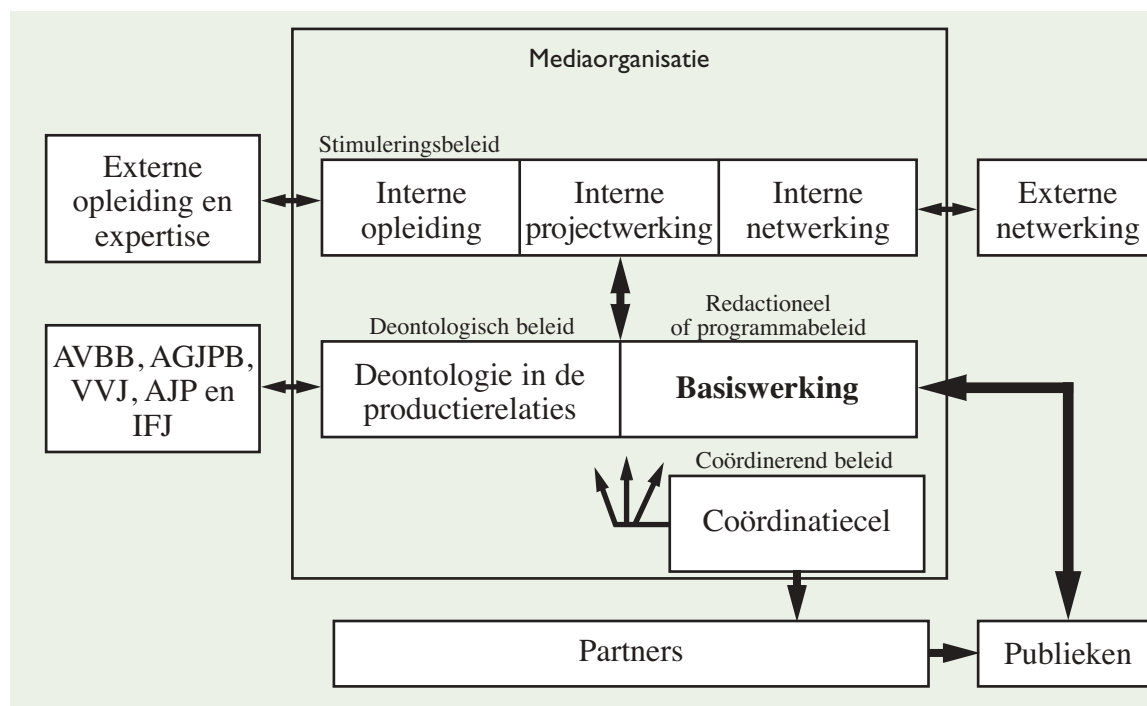
Coördinerend beleid

Bovendien is een coördinerend beleid nodig dat het stimuleringsbeleid, het redactionele of programmabeleid en het deontologische beleid op elkaar afstemt. Dit coördinerend orgaan (of deze coördinator) kan bovendien als interne expertisecel functioneren en actief bijdragen tot de ontwikkeling van partnerschappen met niet-mediaorganisaties (bijvoorbeeld scholen, integratiediensten, organisaties uit het maatschappelijke middenveld).

Externe ondersteuning

Het kan echter niet de bedoeling zijn deze vier vormen van intern mediabeleid volledig geïsoleerd van de buitenwereld te organiseren. Vooral op het vlak van de deskundigheidsbevordering bij mediaprofessionals, van expertondersteuning bij participatieve veranderingsprocessen (in de vorm van zogenaamd actieonderzoek) en van de documentering van dergelijke participatieve praktijken is externe ondersteuning noodzakelijk. Tegelijk ligt de educatieve verantwoordelijkheid niet volledig bij de mediaorganisaties zelf (ondanks hun zeer grote rol in het vormen van mediaprofessionals). Ook de journalisten- en communicatieopleidingen kunnen hierin hun rol opnemen.

Deze beleidsopties kunnen in het onderstaande schema worden samengevat.

² Zie <http://www.agjpb.be/> of <http://www.avbb.be/>

³ Inclusief vormen van soft-news-journalistiek en populaire journalistiek. Op organisationeel vlak betekent dit ook de inclusie van media-professionals die werkzaam zijn in toeleveringsbedrijven zoals onafhankelijke productiehuisen.

Overheidsinbreng

De beleidsmatige antwoorden zijn echter niet alleen op het niveau van het beleid van de mediaorganisatie te situeren, maar behoren ook tot het domein van het algemene mediabeleid van de diverse overheden. Dit kan in de praktijk gaan over een reeks faciliterende of stimulerende beleidsmaatregelen, bijvoorbeeld op het vlak van mediatoegang, waar binnen domeinen zoals gelijke kansen, tewerkstelling en onderwijs een aantal belemmeringen weggenomen of verzacht kunnen worden. Een concreet voorbeeld - dat uit enkele *Tussen woord en daad*-projecten voortvloeit - is het vergemakkelijken van de mediatoegang door mediastagebeurzen in te voeren. Ook kunnen vanuit de verschillende beleidsdomeinen een reeks samenwerkingsverbanden tussen media en andere organisaties worden ondersteund. Zo heeft de school zich in deze campagne als een belangrijke partner gemanifesteerd. Dergelijke belangrijke samenwerkingsverbanden verdienen overheidssteun.

Naast deze reeks specifieke, faciliterende of stimulerende beleidsmaatregelen kan het overheidsbeleid ook de belangrijkste nood lenigen. Om een structurele inbedding te geven aan additionele democratische en participatieve experimenten en projectmatige samenwerkingsverbanden tussen mediaorganisaties, gericht op het versterken van burgerschap en democratie, is met name een fonds voor mediademocratisering meer dan wenselijk.

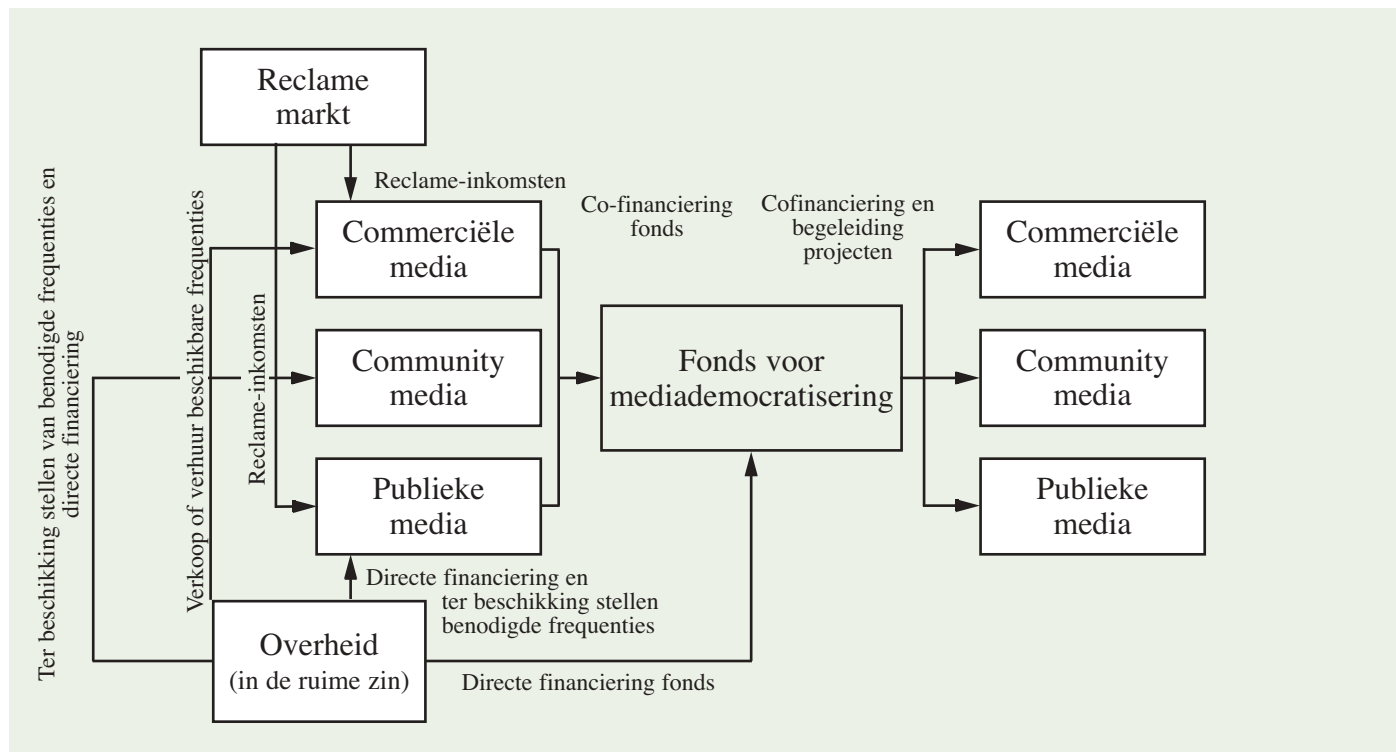
Zowel op nationaal als op internationaal vlak wordt sinds lang gepleit⁴ voor de oprichting van zo'n fonds, dat participatieve en burgerschapsversterkende mediaprojecten financieel en organisationeel bijstaat. De meeste modellen voor een fonds voor mediademocratisering steunen op een gemengde financiering door de betrokken overheden en mediaorganisaties⁵, waardoor voldoende middelen gegenereerd kunnen worden om democratisch relevante projecten in de commerciële, publieke en niet-commerciële media te cofinancieren.

In de concrete uitwerking van deze financieringsmethoden wordt meestal een beroep gedaan op een combinatie van stromen, zoals directe financiering, heffingen op de reclame-inkomsten van commerciële (en publieke) media, aangevuld met een apart mechanisme voor publieke omroepen. Ook de opbrengsten van frequentievelingen (indien die effectief plaatsvinden) kunnen het fonds spijsen. Bestaande voorbeelden, exclusief uit de sfeer van de niet-commerciële media, zijn het Franse 'Fonds de soutien à l'expression radiophonique' en het 'Fonds d'aide à la création radiophonique' van de Communauté Française. Hierbij dient er wel over gewaakt te worden dat de verhouding tussen de drie mediatypes vast komt te liggen, zodat vermeden wordt dat de grootschalige media een al te zware claim op het beschikbare budget leggen. Daardoor zouden de (belangrijke) kleinschalige lokale en regionale mediaorganisaties immers nagenoeg kansloos worden.

Gezien het belang van deskundigheidsbevordering en externe ondersteuning van veranderingsprocessen, wordt er hier niet alleen voor gepleit dit fonds voor mediademocratisering een distribuerende en evaluerende rol te geven. Het fonds kan ook de organisationele begeleiding van activiteiten en projecten ondersteunen. Op deze manier kan de kwaliteit en duurzaamheid van deze activiteiten en projecten beter worden beschermd.

In het onderstaande schema wordt ter afsluiting de financiering en werking van het fonds voor mediademocratisering samengevat.

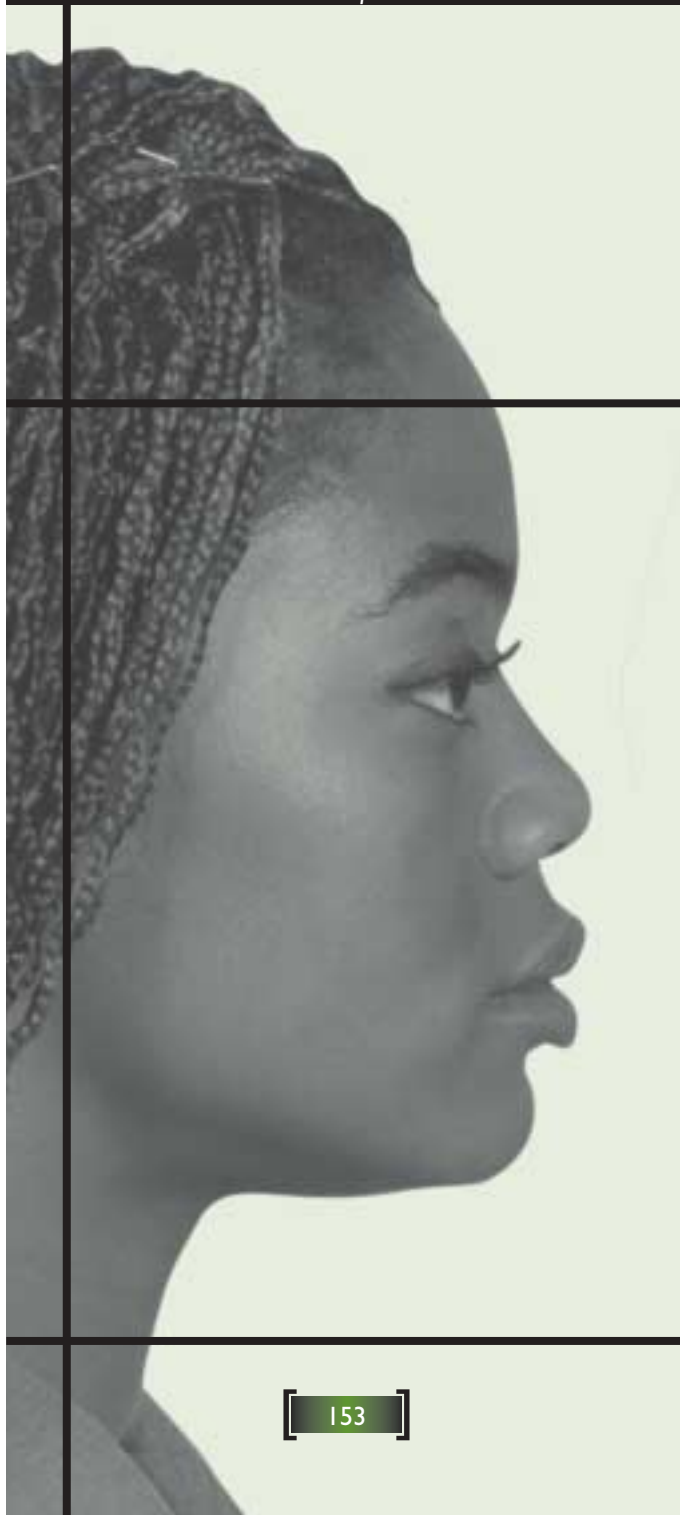

⁴ Recent gebeurde dit nog in de aanloop van de World Summit on the Information Society - de VN-wereldtop over de informatiesamenleving.

⁵ Voor een uitgewerkt model voor niet-commerciële media, dat als basis heeft gediend voor deze verbreding naar participatieve projecten in commerciële, publieke en niet-commerciële media, zie Carpentier, N. (1995) 'Naar een cultuurbeleid voor de private radio. Een analyse van drie vergeten knelpunten', in: mediagids, Deurne, Kluwer, p. carpl-carpl7.

MEDIA IN BEWEGING SAMENGEVAT

Nico Carpentier

Aan de mainstream massamedia wordt een belangrijke rol toegeschreven in de hedendaagse cultuur. Ze zijn de waakhonden van het politieke systeem en informeren ons over de verwezenlijkingen en tekortkomingen van dit systeem. Ze zijn bron van amusement en plezier en functioneren als hedendaagse vertellers van verhalen. Soms zijn ze nog onze 'transmoderne leraars' (dixit John Hartley), die ons in staat stellen onze kennis over de samenleving uit te breiden. Ze behoren tot de belangrijkste publieke sferen waar discussie, dialoog en debat kunnen worden gevoerd. Ze bieden ons een band aan met de samenleving en tonen ons welke waarden, levensstijlen en (sub)culturen hier beleefd worden. Ze maken het ons met andere woorden mogelijk te participeren in een democratische samenleving.

Tegelijk krijgen diezelfde media ook heel wat kritiek te verwerken. Gezien hun belangrijke maatschappelijke rol, worden de informatie en de representaties die ze over sociale, politieke en culturele realiteiten aanbieden

terecht met argusogen gevolgd. Hierbij is het niet alleen belangrijk te focussen op wat getoond en besproken wordt. Ook de manier waarop dit gebeurt is cruciaal, samen met wat niet wordt getoond en besproken.

Zoals Benoît Grevisse in hoofdstuk 4 stelt, wordt met deze kritiek de legitimiteit van de media in vraag gesteld, op basis van de problematische band tussen media en hun publiek. Na een lange strijd hebben de media immers een centrale positie in onze samenleving veroverd, en daarbij hebben zij volgens Dominique Wolton drie overwinningen geboekt. Er is de politiek-democratische overwinning door zichzelf in het hart van de democratie te positioneren, de technische overwinning door gebruik te kunnen maken van een veelheid aan technologieën en de economische overwinning door een wezenlijke industrie uit de grond te stampen.

Deze drie overwinningen hebben tegelijk een zware prijs gevraagd,

opnieuw aldus Dominique Wolton: "De westerse pers is blind voor de trage maar onontkoombare afwending van het publiek. Journalisten beschouwen zichzelf nog steeds als de koene ridders van de waarheid in het epische gevecht om informatie, van de vorige eeuw. Ze zijn zich niet bewust van de contradicties van hun eigen macht. Ze streven die macht na, genieten ervan en spelen ermee, maar ze zijn niet bereid haar te onderzoeken, er de verantwoordelijkheid voor op te nemen of de kritiek met betrekking tot deze macht te slikken. Op die manier veroorzaken ze een steeds grotere verwijdering van het publiek, dat nochtans hun enige legitimatie is. De journalisten zijn doof voor zijn onuitgesproken ontgoocheling."

Om een concreet antwoord te bieden op de vraag of verbetering hier mogelijk is, heeft de Koning Boudewijnstichting de actie *Tussen woord en daad* georganiseerd. De basisvraag van deze campagne was hoe de mainstream media (binnen hun specifieke context en met respect voor hun eigenheid) hun sociale en democratische verantwoordelijkheid concreet kunnen opnemen en verbreden. Hoe kunnen zij met andere woorden de maatschappelijke participatie verstevigen en een actief burgerschap bevorderen?

Een typologie van participatie- en democratieversterkende journalistieke praktijken

In een eerste fase van deze actie werd in 2001 een zo breed mogelijke typologie opgesteld van participatie- en democratieversterkende journalistieke praktijken. Het resultaat van dit werk is terug te vinden in de publicatie *Tussen woord en daad*. Journalistieke praktijken die de betrokkenheid van de burger vergroten (van Nico Carpentier, Benoît Grevisse en Michaël Harzimont) die begin 2002 verscheen. In het inleidend essay van deze publicatie worden de grote krijtlijnen van die typologie opnieuw geschetst.

In de typologie werd nagegaan welk arsenaal aan praktijken mediaprofessionals en mediaorganisaties ter beschikking staan om hun sociale en democratische verantwoordelijkheid meer en beter op te nemen. Om ideologische verengingen te vermijden werd bij de constructie van de typologie gekeken naar alle zogenaamde normatieve mediatheorieën, die variëren van de liberale, over de radicaal-democratische tot de Marxistische modellen. Op deze manier werden ook de meer Amerikaanse mediabenederingen gecombineerd met de West-Europese.

Op basis van deze verscheidenheid aan benaderingen (en ondersteund door een bevraging van 111 Belgische journalisten) werden in deze typologie vier clusters gedefinieerd: een strikt-informatieve cluster, een cluster rond de representatie van een politieke gemeenschap en haar subgroepen, een cluster rond de representatie van het politieke en een participatieve cluster. De strikt-informatieve cluster steunt op de centrale rol die informatie speelt in een democratische samenleving. De tweede en derde cluster verwijzen naar het belang van beeldvorming over een politieke samenleving in haar vele facetten. De laatste cluster verwijst naar expliciete vormen van publieksparticipatie in de werking van de massamedia. Het is deze typologie, aangevuld met vele praktische voorbeelden, die de theoretische ondersteuning heeft geleverd voor de volgende fase van de campagne.

22 mediaprojecten

In februari 2002 lanceerde de Koning Boudewijnstichting een oproep tot de mainstream media, om de in het boek beschreven mogelijkheden om te zetten in journalistieke praktijk. 11 Nederlandstalige en 11 Franstalige projecten werden door een onafhankelijke jury geselecteerd en door de Koning Boudewijnstichting gefinancierd voor een totaalbedrag van respectievelijk 197.950 en 217.957 euro. Na de selectie werden de uitwisseling tussen de betrokken mediaprofessionals en hun verdere ondersteuning mogelijk gemaakt door een reeks workshops, waar de projecten stuk voor stuk en in detail de revue passeerden.

Ondanks de verscheidenheid van de 22 mediaprojecten, zijn ze wel degelijk in (weliswaar elkaar overlappende) clusters onder te brengen. Die vergemakkelijken hun beschrijving.

In de eerste, emancipatorische cluster horen mediaprojecten thuis die allerlei vormen van maatschappelijk achterstelling willen wegwerken. Zo zijn er een reeks projecten die zich richten op de problematiek van de gebrekkige toegang en representatie van allochtonen tot en in de media. Het Belgische persagentschap Belga en de regionale televisieomroep TV Brussel, organiseren elk stages voor allochtone journalisten-in-wording, de VRT organiseert een reeks ontmoetingsdagen tussen allochtonen en mediaprofessionals en de Gazet van Antwerpen laat in haar *Stadsklap*-rubriek allochtone en autochtone Antwerpenaars met elkaar in dialoog en debat treden.

Als deze emancipatieproblematiek breder wordt ingevuld in functie van positieve beeldvorming over maatschappelijke groepen zoals vrouwen en (schoolgaande) jongeren, kunnen ook de projecten van het webmagazine Divazine, La Libre Belgique, Le Ligueur en Femmes d'Aujourd'hui onder deze noemer worden gebracht. Ook het project van Het Belang van Limburg, dat specifiek gericht is op laaggeletterden, hoort hier thuis.

Een tweede - deels overlappende - cluster van projecten wil de publieksparticipatie stimuleren. TV Limburg laat lokale groeperingen en verenigingen televisieprogramma's maken, de Divazine-lezeressen worden mee interviewer en producent, het jongerenpanel van het Nieuwsblad praat over heikele politieke thema's, de Basiseducatie-cursisten schrijven artikels voor het Belang van Limburg, de Indymedia-cursisten schrijven, fotograferen en filmen voor de Indymedia-website en de VRT - 1-luisteraars discussiëren mee op een webforum.

Ook de projecten van de regionale omroepen No Télé en Antenne Centre en van de Fédération des Télévisions Locales hebben een sterk participatieve inslag. In het geval van dit laatste project, *Profils*, wordt bijvoorbeeld het concept van de participatieve redactie geïntroduceerd, waarin zowel journalisten als participanten een actieve rol kunnen spelen. Een project dat hier ook een vermelding verdient, is dat van de regionale omroep Télèvesdre die de discussie met zijn kijkers aangaat over het eigen functioneren.

In de projecten van Sud Presse en Le Soir krijgen de betrokken leerlingen de kans om mee te werken aan de productie van een deel van de krant (Sud Presse) of aan een aparte bijdrage (6T van Le Soir / Spirou). Ten slotte wordt ook in het project *L'école en boîte* van La Libre Belgique, een maandelijks feuilleton over een school, de leerlingen expliciet inspraak verleend.

Twee van deze laatste drie projecten (namelijk die van Sud Presse en Le Soir) horen tegelijk thuis in de educatieve cluster. In Vlaanderen maakt het Internationaal Perscentrum Vlaanderen een on-line-Leeromgeving media, om leerlingen van het secundair onderwijs vertrouwd te maken met de media. De projecten van Antenne Centre en van Het Belang van Limburg zijn te situeren in de permanente vorming of de basiseducatie. Minder traditionele educatieve projecten zijn de twee stageprojecten (van TV Brussel en Belga) en het project van Indymedia. Binnen dit Indymedia-project wordt veel aandacht besteed aan het op een kritische manier vertrouwd maken van jongeren met de werking van de media.

De vierde cluster kan onder de noemer 'service' worden geplaatst. Enkele mediaprojecten hebben de duidelijke ambitie om hun publiek een vorm van dienstverlening aan te bieden. Le Ligueur probeert ouders de middelen aan te reiken om hun kinderen de basiskennissen van een democratie bij te brengen, Femmes d'Aujourd'hui tracht zijn lezers te voorzien van instrumenten om eenzaamheid te bestrijden, de Fédération des Télévisions Locales zendt aan de werkgelegenheidsproblematiek gerelateerde informatie uit en Bel-RTL, ten slotte, probeert zijn luisteraars concrete oplossingen aan te reiken voor de problemen die zij te berde brengen.

Een evaluatie

De meeste van deze projecten werden in 2002 en 2003 gestart én voltooid. De uitgebreide en geïllustreerde evaluatie van de 11 Nederlandstalige (aangevuld met twee Franstalige) projecten is in deze publicatie terug te vinden. De Franstalige projecten worden besproken in de publicatie *Les médias qui font bouger*.

In hoofdstuk 1 is een beeld terug te vinden van de theoretische complexiteit van mediaparticipatie, en wordt het onderscheid toegelicht tussen toegang, interactie en participatie (dat leidt tot de ontwikkeling van het zogenaamde TIP-model). Tegelijk focust dit inleidend essay ook op de praktische moeilijkheden van mediaparticipatie en de belemmeringen die hieraan verbonden zijn. Hoofdstuk 2 geeft een zo gedetailleerd mogelijke beschrijving van de sterktes en zwaktes van de verschillende projecten, gesitueerd binnen de eerder beschreven typologie.

Sommige van de vermelde drempels kunnen worden toegeschreven aan het functioneren van mediaprofessionals en de manier waarop ze hun professionele identiteit gestalte geven. Andere behoren veel meer tot de context waarbinnen media opereren. Commerciële, organisationele, ideologische, technologische, communicatieve, representatieve en historische factoren kunnen de mogelijkheden tot mediaparticipatie ernstig belemmeren. Bovendien zijn er bij de participanten zelf ook drempels: inzake kennis, ervaring, tijd, steun, vertrouwen en interesse. Het uitgangspunt van deze discussie is dat in de mainstream media sowieso al een structurele onevenwichtigheid is ingebouwd, waarbij de organisationele en juridische machtsbasis van mediaprofessionals aanzienlijk groter is dan die van het publiek dat wordt uitgenodigd om te participeren. Ondanks het feit dat het mogelijk is deze drempels deels te slechten, maakt dit gebrek aan evenwicht volledige participatie onmogelijk.

Bij deze problematiek rijst de vraag of beleidsmatige antwoorden mogelijk zijn. Deze vraag wordt behandeld in hoofdstuk 5. De antwoorden zijn voor een deel terug te vinden op het niveau van de mediaorganisaties. Meer structurele vormen van publieksparticipatie (bijvoorbeeld via adviesraden of co-eigenaarschap) of van interne (organisationele) democratie overstijgen de positie van de individuele mediaprofessional. Tegelijk hebben deze projecten aangetoond dat er ook heel wat ruimte bestaat om de huidige 'lokale' (op de werkvloer gesitueerde) ruim-journalistieke praktijken aan te passen en te heroriënteren, zonder dat de investeringen de spuigaten uitlopen. Hierbij dient wel ondersteuning te komen van een intern stimuleringsbeleid op het vlak van opleiding, netwerking en projectwerking, een redactioneel of programmabeleid, een deontologisch beleid en een coördinerend beleid.

De beleidsmatige antwoorden behoren echter ook tot het domein van de overheid. In de praktijk kan het dan gaan over faciliterende of stimulerende beleidsmaatregelen. Een concreet voorbeeld, dat uit enkele *Tussen woord en daad*-projecten voortvloeit, is het verbeteren van de mediatoegang door mediastagebeurzen in te voeren. De belangrijkste nood blijft echter van financiële aard. Om een structurele inbedding te geven aan bijkomende democratische en participatieve experimenten en projectmatige samenwerkingsverbanden tussen mediaorganisaties, is een fonds voor mediademocratisering meer dan wenselijk.

Tot besluit

Om de evolutie naar meer openheid, democratie en participatie verder mogelijk te maken of ten minste te consolideren zijn nog veel inspanningen nodig. De projectoproep *Tussen woord en daad* heeft alvast aangetoond dat participatieve projecten binnen de wereld van de mediaorganisaties effectief mogelijk zijn.

Dit initiatief is een eerste stap geweest die veel goede wil, veel expertise en een reeks dankbare voorbeelden en methoden achterlaat. Het heeft tegelijk een goed beeld gecreëerd van de beperkingen, moeilijkheden en drempels die overwonnen moeten worden, en van de manier waarop dit zou kunnen gebeuren. In dit opzicht is deze campagne een boeiende stap geweest in de richting van meer mediademocratisering.

Koning Boudewijnstichting

De levensomstandigheden van de bevolking helpen verbeteren

www.kbs-frb.be

De Koning Boudewijnstichting is een stichting van openbaar nut, die in 1976 - toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was - werd opgericht. De Stichting is onafhankelijk en pluralistisch. We zetten ons in om de levensomstandigheden van de bevolking te verbeteren.

De Stichting heeft een werkbudget van ongeveer 25 miljoen euro per jaar.

Met dat budget kunnen we heel wat realiseren in dienst van de samenleving. Maar we kunnen niet alles doen. Daarom leggen we accenten en passen we regelmatig onze centrale werkthema's aan aan de steeds veranderende noden van de samenleving. Onze kernprogramma's de komende jaren zijn: Sociale rechtvaardigheid, Burgersamenleving, Governance, en Fondsen & Eigentijdse filantropie.

Het programma 'Sociale rechtvaardigheid' spoort nieuwe vormen van sociale onrechtvaardigheid op en steunt initiatieven die kwetsbare mensen meer autonomie geven. Met het programma 'Burgersamenleving' stimuleren we het engagement van burgers en willen we het verenigingsleven versterken. Het programma 'Governance' betreft burgers nauwer bij beslissingen over de manier waarop goederen en diensten worden geproduceerd en geconsumeerd, en bij de evoluties in de medische wetenschappen. Met het programma 'Fondsen & Eigentijdse filantropie' wil de Stichting moderne vormen van vrijgevigheid aanmoedigen. We geven schenkers informatie en bieden hen allerhande instrumenten om aan filantropie te doen.

Naast de vier kernprogramma's heeft de Koning Boudewijnstichting ook een aantal 'Structurele en Specifieke initiatieven'. Zo werkt ze mee aan een project voor de herinrichting van de Europese wijk in Brussel, ondersteunt ze Child Focus en ging ze een strategisch partnerschap aan met het European Policy Centre.

Tot slot nog dit: al onze programma's en projecten hechten bijzonder veel waarde aan culturele verscheidenheid en aan een evenwichtige man-vrouwbenadering.

Om onze doelstelling te realiseren, combineren we verschillende werkmethodes:

we steunen projecten van derden, rond bepaalde thema's zetten we zelf acties op het getouw, we organiseren studiedagen en rondetafels met experts en burgers, we zetten denkgroepen op rond actuele en toekomstige thema's, we brengen mensen met heel verschillende visies rond de tafel, we bundelen de vergaarde informatie in (gratis) publicaties en rapporten ...

Als Europese stichting in België is de Koning Boudewijnstichting actief op lokaal, regionaal, federaal, Europees en internationaal niveau. Vanzelfsprekend benutten we het feit dat we gehuisvest zijn in Brussel, de hoofdstad van Europa, van België en van de twee grote Gemeenschappen van ons land.

Koning
Boudewijnstichting

Meer info vindt u op onze webstek: www.kbs-frb.be

Praktische gegevens: bel +32-2-511 18 40, fax +32-2-511 52 21 of mail info@kbs-frb.be

Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, B-1000 Brussel

Giften op onze rekening 000-0000004-04 zijn fiscaal aftrekbaar vanaf 30 euro.

